

Autor publikuje o výsadkárскеj problematike viac ako 13 rokov, hlavne v časopisoch Červené barety (Bratislava), Spravodajca O KVV Banská Bystrica. Od roku 2015 rediguje časopis Padáček (Praha). V roku 2014 vydal knihu „Hrdinovia? Nie, vojenský parašutisti,...“. Nová kniha predstavuje prakticky rozšírené, doplnené a opravené vydanie knihy z roku 2014. Posledný zoskok vykonal v roku 2012. Nositeľ rôznych výsadkových odznakov a triedností a 26 slovenských a zahraničných medailí, vyznamenaní a pamätných odznakov na stuhe.

POZOR, SKÁČU VETERÁNI! Vladimír GAJDOŠ

POZOR, SKÁČU VETERÁNI!

Vladimír GAJDOŠ
2017

POZOR, SKÁČU VETERÁNI!

Vladimír GAJDOŠ

2017

I.opravené vydanie
Pozor, skáču veteráni! – Vladimír GAJDOŠ
ISBN 978-80-7568-023-5

Obsah

	Str.
Predhovor	7
I. kapitola - Prehistória	9
Ako to začalo. - A čo Rakúsko – Uhorsko? - Prvá svetová vojna (1914 – 1918). - Obdobie medzi svetovými vojnami.	
II. kapitola – Slováci – parašutisti z Londýna	21
Zmeny v Európe a v Československu. - Francúzsko 1939 - 1940. Anglicko. - Poľsko – výsadková brigáda. - Prví československí parašutisti. - V parašutistickom výcviku i Slováci. Vysadenia nad Československom. Spojenci sa vylodujú v Taliansku. MANGANESE. COURRIER – 5. EMBASSY. DAY – USA skupina OSS. Čo sa nedostalo do predchádzajúcich kapitol. Viliam Gerik – operácia ZINC. Jozef Gabčík. Pár mýtov i nových informácií o operácii ANTHROPOID. Čo by ste mali vedieť o R. Heydrichovi.	
III. kapitola – Slováci - „moskovskí“ parašutisti	87
Z Londýna do Moskvy - Ako to v ZSSR začalo - 2. čas. pdb. 2. čas. pdb na Slovensku - Koniec II. svetovej vojny.	
IV. kapitola – Slovenskí padákoví strelci	111
Padákoví strelci - Leo Kolník – slovenský padákový strelec.	
V. kapitola – Slovenskí „nemeckí“ parašutisti	123
Ako sa objavili Slováci u Nemcov - Čo sa nevošlo do kapitoly - Zúčtovanie.	
VI. kapitola – Slováci v légiách a v cudzineckej légii	141
Účasť v légiách - Cudzinecká légia - Legionári na bojiskách II. svetovej vojny - Cudzinecká légia po II. svetovej vojne - Novodobá história.	
VII. kapitola – Židovskí parašutisti	159
Židovskí parašutisti - Židovskí parašutisti po II. svetovej vojne - Novodobá história – Suezská kríza 1956 – II. vojna. „Šesťdňová“ – 1967 – III. vojna - Ďalšie epizódy.	
VIII. kapitola – Ženy – parašutistky	175
Ženy pod vrchlíkmi - Ženy v 2. čas. pdb - Začiatky ženského parašutizmu na Slovensku a v ČR.	
IX. kapitola – Balóny a ich využitie v armáde	187
Zlatou érou balónov bola jednoznačne obdobie I. svetovej vojny - II. svetová vojna prináša ďalšie použitie balónov - Obdobie „železnej opony“ - Novodobá história.	
X. kapitola – Vedeli ste, že...	199
XI. Kapitola - Veteráni	235
História vzniku klubov – Na Slovensku KVV v ČR KVVV – Pozor, skáču veteráni - Perspektívy do budúcnosti.	
Použitá literatúra	251

Predhovor

Plagiátorstvo? Nie, remake,...

Uplynuli 3 roky od doby, kedy sa k vám dostala kniha „Hrdinovia? Nie, vojenský parašutisti¹...” (ďalej len „Hrdinovia”). Pôvodných 60 výtlačkov narástlo v dotlačiach na 200, ktoré dnes behajú nielen na Slovensku, v Českej republike ale i v Nemecku, Austrálii a USA. Vďaka spisovateľskej „slepote” som po jej vydaní postupne objavoval a opravoval gramatické niekedy i faktografické chyby. S väčšinou sa mohli čitatelia priebežne zoznamovať na stránkach časopisu KVV Bratislava – Červené barety, kde vychádzali pod názvom „Slovenskí vojnoví parašutisti”. V ČB 1/2017 vyšiel 28. ako ostatný doplnok. Archív časopisu nájdete na www.cervenebaretycsr.cz – Výsadbáři a průzkumníci v médiích – Čítárna. Nové všeobecné poznatky sa objavili hlavne v bloku „Viete, že,...”. Nových, overených a potvrdených informácií k slovenským parašutistom bolo pomenej. Po výjdení „Hrdinov” sa v roku 2014 objavili knihy z edície Svět křídel od autorov J. Marka – Muži z Ringway I. a J. Plachého – Horší než doba války, ktoré sa venujú osudom mužov z londýnskej sekcie D. Mihnú sa tu i slovenskí parašutisti. Rôznu vypovedajúcu hodnotu majú rôzne časopisy, zvláštne vydania, venujúce sa napr. operácii ANTHROPOID. Prakticky ide už niekoľko rokov o opakovanie a opisovanie známych faktov, doplnených o dohady a nepodložené hypotézy. Poslední žijúci parašutisti, majúci dnes viac ako 95 rokov vymierajú. Takto nás v roku 2014 opustil genmjr. v.v. Karol Schwarz (28.11.1920 – 1.3.2014) z 2. čs. pdb. V roku 2015 to bol potom jeden z posledných „londýnskych” plk. v. v. Jiří Louda (3.10.1920 – 1.9.2015) – výber do BRONZE, v roku 2016 plk. v.v. Ján Bačík (25.1.1917 - 29.4.2016) – výber do WOLFRAMU a ďalší. Nesmiem zabudnúť ani na slovenského padákového strelca – Lea Kolníka (8.4.1924 – 24.12.2016). Pri oslavách 70. výročia ukončenia II. svetovej vojny boli v máji 2015 ruskými vyznamenaniami ocenení poslední žijúci príslušníci 2. čs. pdb ako na Slovensku, tak i v ČR. Spresnené boli i niektoré dátumy pri 2. čs. pdb po vyjdení článku od J. Bystrického „Pred 72 rokmi vznikla 2. čs. pdb v ZSSR” (Bojovník 2/2016). Veľký kus práce pri vyhľadávaní a oceňovaní prísl. 2. čs. pdb odviezol KVV Bratislava ale i „Červené barety o.z.” z Prostějova. Prebudilo sa i Slovensko. Po tom, ako sa v Poluvsii dočkal na jeseň 2014 svojho pomníku, povýšil prezident Slovenskej republiky Andrej

---

¹ Vladimír Gajdoš, Hrdinovia? Nie, vojenský parašutisti..., Praha Powerprint 2014, ISBN 978-80-87415-96 -2, je k stiahnutiu i na webe.

Kiska 7.5.2015 Jozefa Gabčíka do hodnosti brig. gen. in memoriam. Prvé spomienkové akcie na J. Gabčíka sa objavili v Poluvsii 18.6.2015. V tento deň sa uskutočnila i spomienková slávnosť na svojho rodáka Jozefa Jablonku v Drietome, v apríli 2016 pribudla pamätná doska. Veľký kus práce tu odviezol KVV Trenčín. „Štafetu“ 2. čs. pdb nesú brig. generáli v.v. Ján Il'janovský (*1922), Ján Kubík (*1920). Letecký presun 2. čs. pdb na Slovensko, osudy niektorých havarovaných lietadiel (i na Slemä), vrátane spresnenia mien prepravovaných a osádok, spresnili historici Stano Bursa a Marcel Maniak v knihe „Nedoleteli“ (2014). Dost' informácií, hlavne z obdobia „studenej vojny“, dnes už odtajnených, sa dá dohľadať na internete/google, hlavne na zahraničných stránkach. Na domácich sa dočítate, že napr. v Prešove bola v júni 2014 výstava „65. výročie vzniku športového parašutizmu“. V 12/2015 vyšla kniha Aeroklub Prievidza od M. Krčíka. Prakticky zo 70% máte pred sebou knihu „Hrdinovia“ doplnenú a opravenú o nové poznatky, navyše sa v závere, v kapitole XI., venujem histórii vojenských výsadbárov, resp. výsadbkových veteránov na Slovensku a v ČR. Ešte k nadpisu. Priklonil by som sa k používaniu vojenskej terminológie - parašutista do konca II. svetovej vojny a potom výsadbkár. NATO používa termín „parachutist“. Študoval som termíny a som si istý, že nevydávam prácu niekoho iného za svoju, snažím sa uvádzať citáty v úvodzovkách. Ťažko sa do histórie pridávajú vlastné myšlienky, nie je v silách jedinca popasovať sa s bohemizmami², odkaz na literatúru je v závere a o vlastnom prínose knihy si každý čitateľ musí urobiť svoj vlastný názor. Počet stránok sa oproti „Hrdinom“ zvýšil zo 186 na 257, zákonito sa zvýšil počet odkazov. Aby sa kniha nestala moc „odkazovou“, niektoré sa objavili priamo v texte v zátvorke ako poznámky. V budúcnosti snád' nahradia PSC pri identifikácii miest už súradnice z GPS. Na základe rozhodnutia Súdneho dvora EÚ z 13.4.2014 mohlo dôjsť už k odstráneniu niektorých výsledkov vyhľadávania na webe.

Karlovy Vary, február 2017

---

² Pozri STN 01 6910 – Pravidlá písania a úpravy písomností z 6.8.2010. Samotná norma obsahuje 31 strán. Dnes už sa píše sa napr. Market-Garden (bez medzier), pri rokoch napr. 1939 – 1945 (už je medzera). Divil som sa i pri značkách, označovaní času – hodina je h, minúta je min, sekunda je s – bez bodiek, jednotky SI ako meter – m tiež s medzerou ale bez bodky, in memoriam je i.m., atď. Korektúry doznali i mená – J.Šolc – správne J. Šolc, atď. Nezúčastnil som sa ani seminára 7.4.2011 k normám STN 88 6101 a STN 01 6910, takže kto vie? Samostatnou kapitolou by potom boli názvy niektorých miest v češtine v ženskom rode, v slovenčine v mužskom, veľké a malé písmená, úvodzovky len hore, pomlčka, spojník,... - pozri Zoznam niektorých chýb v slovenčine (internet). Protektorát sa môže písať s malým i veľkým písmenom P!

I. kapitola – Prehistória

Ako to začalo

(Padák je zariadenie pohybujúce sa v atmosfére pomocou odporu vzduchu ...)

História prvých zoskokov za použitia predchodcov dnešných padákov sa tiahne asi od XII. storočia, kedy boli zaznamenané prvé pokusy na čínskom cisárskom dvore. Nasleduje Leonardo da Vinci s návrhom padáku (padaglione) asi z roku 1485³. Návrh padáku mal tvar rovnostranného trojuholníka so stranou 7 m. Sám da Vinci o vynáleze, ktorý nikdy nevyskúšal, napísal: „Pokiaľ je človek zavesený pod plátenným ihlanom so základňou 12 laktov a rovnakou výškou, môže zoskočiť z akejkoľvek výšky bez toho aby sa zranil.“ A ešte odporučil prakticky vyskúšať túto poučku nad vodou... Pokusy zaznamenal i Chorvát Faust Vrančić zoskokom v Benátkach (1617) a snád i v Bratislave, skokom z katedrály veže sv. Martina (1603). Na replike jeho padáku zhotoveného z bambusu a plátna sa nechal vyniesť v podvese na teplovzdušnom balóne Angličan R. Amstrong a vo výške 2 000 m sa odpútal a po dobu asi 2 min pri klesaní 6-8 m/s dokonca padák riadil. Pre pristátie použil už bezpečnejšie krídlo. V oblasti fantázie sa potom ocitáme pri lietajúcom mníchovi Cypriánovi⁴ z Červeného Kláštora. Údajne lietal (na klzáku?) z Kláštorej hory (657 m n.m.) pri Dunajci až k jazeru Morskie oko (1595 m n.m.) v poľskej časti Vysokých Tatier. O vojenskom využití padáku uvažoval i Benjamin Franklin (1706 – 1790). Koncom 18. storočia sa objavujú montgolfiéry, nasledujú balóny a prví priekopníci parašutizmu. Nepotvrdený je odsúdenec k smrti Jean Dumie (1777), ktorý sa zachránil skokom zo zbrojnice (v „parašutistickom“ odeve) a zmizol na zemi v dave divákov. S. Lenormand (1783) už vyskúšal padák podľa da Vinciho. Ako prvý použil termín „parachute“ (voľný preklad - proti pádu). Pred ním to bol J. P. Blanchard (1781), dal možnosť „skočiť si na padáku“ i psovi, 3.10.1785 vo Frankfurte nad Mohanom, J. Garnerin (1797) už použil v Paríži pri zoskoku z balónu hodvábný padák dáždňikového tvaru s piemerom 8 m. Asi v roku 1802 astronóm Laland vyriešil inštaláciou malého otvoru problém oscilácie padáku. Skáču Poliak J. Kuparento (1808), Američan T. Baldwin (1887). Prvou parašutistickou obeťou sa stal Robert Cocking (1776 – 1837). Zahynul pri neúspešnom pokuse o zoskok vlastným padákom 24.7.1837. Problémom bolo, že do výpočtov padáku (tvar

---

³ V júli 2000 v južnej Afrike, Angličan Adrian Nicholas vyskočil s 80 kg ťažkou replikou padáku, ktorú neskôr odhodil a pristál na krídle. Podľa ABC 17/2000 vyskočil z balónu v júni 2000 z výšky 3500 m a bezpečne pristál. 25.4.2008 úspešne zoskočil na replike Švajčiar Olivier Vietti – Teppa z vrtníku z výšky 650 m a pristál na voj. letisku Payerne (Švajčiarsko).

⁴ Kamaldulský mních Cyprián, vlastným menom František Ignác Jäschke (1724 – 1775). Prírodovedec, alchymista, botanik, ranhojič, výrobca zrkadiel. Kamaldulskí mníši vyznávali ticho. Dnes v kláštore kartuziáni – vyznávajúci knihy.

polorozloženého dáždniku) asi zabudol pridať svoju váhu ako i fakt, že samotný padák mal vysokú hmotnosť. Neúspechom sa skončil pokus rakúskeho „lietajúceho krajčira“ Franza Reichelta (*1879). Na vlastnoručne zhotovenom lietajúcom plášti absolvoval 4.2.1912 zoskok z prvého poschodia Eiffelovej veže. Smrteľný pád bol zaznamenaný filmovými kamerami. Začiatkom 20. storočia sa objavujú lietadlá a z lietadla (1911) skáče ešte s padákom v náručí G. Morton. A. Berry (1912) už so zabaleným padákom v kovovom puzdre. V roku 1911 prichádza s výťažným padáčikom Talian Pino, v roku 1911 - 13 Rus, absolvent kyjevskej vojenskej školy, Gleb J. Kotelnikov (1872-1944) prichádza s vynálezom zabaleného chrbtového padáku RK-1 (Russkij Kotelnikov). Zároveň je považovaný za vynálezcu leteckého brzdiaceho padáku. Priekopníci parašutizmu v Rusku boli bratia Jozef a Stanislav Drevnický a Oľga Drevnická – rodáci z Varšavy. Začínali ako piloti balónov, prvý zoskok uskutočnil Jozef v Petrohrade asi 23.7.1910. Kotelnikov padák je patentovaný v roku 1911/2 vo Francúzsku pod číslom 438612, v Rusku obdržal bezpečnostné atesty 17.10.1911 pod číslom 50103 a 14.6.1912 č. 53530. Rusi v tomto období šijú padáky RK i pre Francúzov, ako náhradu ich vlastných padákov Juchmess. Padák Juchmess používali hlavne letci a pozorovatelia v balónoch. Vak padáku bol pripútaný na boku balónového koša a pilot/pozorovateľ bol pripútaný s padákom širokým popruhom. Podobný typ Latemann používali Nemci od roku 1890. V roku 1923 prichádza Kotelnikov s typom RK-2, v roku 1924 s RK-3. Nezaostávajú ani ženy (*bližšie v kapitole Ženy – parašutistky*), z balónu skáču J. Labross (1799), E. Garnerin (1815) a so zabaleným padákom K. Paulus (1890), z lietadla G. Broadwick (1913). Tieto a podobné informácie, často sa líšiace hlavne v rokoch alebo prepise priezviska, nájdete dnes bežne na internetových stránkach a rôznych parašutistických diskusných fórach.

A čo Rakúsko - Uhorsko?

(Prvé pokusy na území monarchie)

V Čechách zaznamenali prvý „padákový“ pokus v Brne - Špilberku v júli 1795. O útek z väzenia sa pokúsil J. B. Drouet skokom na domácky zhotovenom padáku z hradieb. Skončilo to zlomenou nohou a opätovným zadržaním. Skutočne prvý zoskok padákom bol potom v Prahe 1.10.1891, kedy z balónu Victor Hugo z výšky 800 m zoskočil (odrezal sa spod balónu) Eugène Taupin a pristál v Prahe – Troji. Látkový padák s priemerom 12 m bol vo farbách francúzskej trikolóry a zoskok trval asi 2 minúty. Na Slovensku sme si museli po Vrančičovi a Cypriánovi počkať na 20. storočie. História pozná Slováka Štefana Baniča ako vynálezcu padáka. Čo k tomu? Wikipédia píše, že sa narodil 23.11.1870 v Neštichu, dnes Smolenice. V mladosti pracoval na veľkostatku grófa Jozefa Pálffyho st. (1853 - 1920) v Smoleniciach i ako murár pri stavbe zámku Smolenice. V roku 1907 vycestoval (*už ako ženatý, ale bez manželky*) za prácou do USA, kde s dvomi prestávkami žil až do roku 1921, kedy sa vrátil natrvalo do Neštichu. Pracoval ako kamenár a baník napr. u firmy Chicago Bridge & Iron Company. Žil v mestečku Mercer County, v štvrti Greenville (PSČ 161 25), štát Pensylvánia. V roku 1912 bol údajne svedkom leteckého nešťastia, čo ho inšpirovalo k vynálezu padáka. Na padáku pracoval od roku 1913 spoločne s Ing. Františkom Jankovičom z Klčovian (dnes PSČ 919 08). Výsledkom bol vynález plátenného padáku s teleskopickou dáždnikovou konštrukciou s popruhmi na telo. Demonštrácia použitia padáku mala byť 3.6.1914 ráno o 05.00h kedy zoskočil vo Washingtone DC pred zástupcami patentového úradu letectva USA(?) zo strechy 15 poschodovej budovy⁵. Údajne mu predchádzal zoskok – 5.5.1914 z vysokej skaly za mestom(?). 18.8.1914 nasledoval zoskok z lietadla Forman z výšky 600 m (skákať mal i F. Jankovič). Žiaľbohu sa nezachovala žiadna dokumentácia, ktorý by potvrdila/vyvrátila zoskok z lietadla. Zaujímavé by bolo napr. vedieť, či pilot v padáku mohol bezpečne pilotovať lietadlo, spôsob výskoku z lietadla, poloha pri otvorení padáku, nutná sila k otvoreniu padáku, atď. (Pokusy s replikou Baničovho padáku

---

⁵ Predseda výboru Nadácie Štefana Baniča v Greenville, p. Moerke: „Banič zoskočil z budovy vo Washingtone DC, ktorá mala 20 poschodí, pravdepodobne z 18. poschodia. Táto budova už nestojí.“ Nepotvrdenou zostáva možnosť zoskoku z 12 poschodového mrakodrapu Cairo, postaveného v roku 1897. Dodnes stojí na adrese: 1615 Q Street NW Washington DC 23006. V centre Washingtonu sa nikdy nestavali mrakodrapy! 4.10.2014 sa Mal uskutočniť 23. ročník Memoriálu Štefana Baniča v Skydive Dallas, v disciplínach 4-way vertical a 4 – way horizontal. V nadácii aktívne pracoval zakladateľ Slavo Mulík (*4.9.1944 Nálepkovo - † 27.3.2016 Coppel, Texas). Pozri i L. Sisková – Mýtus menom Banič. Muž, čo nevymyslel padák. (HN Style 20.11.2015).

uskutočnil na letisku Bratislava Vajnory člen KVV Bratislava – Ivan Bučko – *foto in Červené barety 2/2016*). Výsledkom bolo udelenie patentu č. 1 108 484 americkým patentovým úradom dňa 25.8.1914. Patent umožňoval Baničovi 17 rokov, (teda do roku 1931), poberať príjmy z vynálezu. Vynálezca predal patent americkému letectvu, to mu na morálnu oplátku udelilo čestné občianstvo Americkej spoločnosti na podporu letectva. Neexistujú informácie, že by americké letectvo vyrábalo padáky podľa Baničovho patent (na rozdiel od padákov Irvin a Switlik). Menej známy je patent na motorové (mechanické) sane z roku 1917, či drevenej hračky – hlavolam, skladačka. Š. Banič sa v roku 1921 vracia do Neštichu. Pracuje ako krčmár, murársky majster, strelmajster v miestnom kameňolome, venuje sa ovocinárstvu. V rokoch 1929/30 spoločne s jediným synom Jánom a súrodencami Imrichom a Alojzom Vajsáblovcami a Valovcami objavil podzemnú jaskyňu Driny. K objavu sa neskôr hlásil žandár Jan Prudík. Syn Ján Banič (1898 - 1973) mal 4 deti, Vladimír (1941 – 1989), jedno zomrelo v mladosti, v Smoleniciach žili v roku 2015 ešte vnučky Ľubomíra Hečková a Oľga Lošonská. Štefan Banič zomrel na zápal pľúc 2.1.1941 v Neštichu, dnes súčasť Smoleníc. Pripomínala ho socha na letisku v Bratislave – Ivánke (1970) - pri rekonštrukcii letiska uložená do skladu. Ďalej náhrobný kameň na cintoríne v Smoleniciach/Neštichu v tvare padáku (1968) ako i pomník v Smoleniciach (autori P. Sedláček a P. Valach), odhalený za významného príspevku klubov vojenských výsadkárov v júni 2006. V roku 1994 sa objavil Štefan Banič na slovenskej poštovej známke (10 Sk), neskôr i na telefonickej karte. Ďalší patent na padák sme zaznamenali na Slovensku v roku 1926⁶. Pri príležitosti 100. výročia patentovania vynálezu usporiadal KVV Bratislava v auguste 2014 v Smoleniciach seminár spojený s udeľovaním číslovaných Pamätných medailí k 100. výročiu udelenia US patentu Štefanovi Baničovi. V júli 2015 sa uskutočnil v Smoleniciach 11. ročník Memoriálu zakladateľov výsadkového vojska a 7. ročník Memoriálu Štefana Baniča. V 11/2016 bol otvorený turistický chodník (žltá značka) Smolenice – Jahodník – Čierna skala a pomenovaný ako Chodník Štefana Baniča. V emisnom pláne Národnej banky Slovenska je na 10/2020 zaradené vydanie 10 € pamätnej striebornej mince – Štefan Banič – 150. výročie narodenia.

---

⁶ 15.11.1926 pod č. 21437 patentoval padák František Kohlmayer z Vyhní. (J. Šolc, Červené barety str. 29, odkaz 21).

Prvá svetová vojna (1914 – 1918)

(Zachraňujú sa hlavne piloti)

Začiatkom 20. storočia sú balóny nahradzované lietadlami, vzniká letectvo. Vzrastá počet lietadiel, sú rýchlejšie, výkonnejšie, na druhej strane vzrastá počet leteckých havárií. Verejnosti sú predstavované lietadlá a pilotné majstrovstvá hlavne na leteckých dňoch, objavujú sa letecké cirkusy, pribúdajú kaskadérske kúsky na lietadlách. Objavuje sa nová zbraň – vojenské letectvo. Padáky sa objavujú u vojenských leteckých pozorovateľov z balónov (*pozri kapitola - Balóny a ich využitie v armáde*). Velenie vojenského letectva sa stavia k použitiu padákov spočiatku zamietavo. Argumentuje to tým, že by dochádzalo k opúšťaniu i ľahko poškodených lietadiel. Ďalším faktorom bol dovtedy používaný chrbtový padák. K zavedeniu sedacích padákov pre pilotov dochádza asi v roku 1916 hlavne v Nemecku a stáva sa prvou krajinou, ktorá zaviedla padáky pre svojich vojenských letcov (ČSR v 1933). Nemecké štatistiky za obdobie 6-10/1918 udávajú použitie padákov letcami, pri ktorých bolo zachránených celkom 75% letcov. Záležalo na spôsobe opustenia lietadla ako i na charaktere poškodenia lietadla. V noci z 8. na 9.8.1918 zoskočil Talian, poručík Alessandro Tandura (1893 - 1937) na rieke Piava, išlo asi o prvý vojenský zoskok s prieskumnou úlohou. Malý poručík, (merala necelých 160 cm), zoskočil z lietadla Savoy Pomilio 3 (SP-3) ktoré štartovalo z letiska Villaverde a pristál na vinici. Paravýcvik spočíval v tom, že požiadal aby mu bol ukázaný anglický padák. V lietadle sedel proti smeru letu, nohy voľne vo vzduchu. Samotné vysadenie prebehlo vyklopením sedačky na ktorej sedel, „vysadzoval“ pilot, Tandura „vypadol“ z lietadla. Padák bol pripevnený pod pilotnú kabinu a Tandura bol k nemu pripútaný lanom na opasku. V rakúskom tyle pôsobil od 10.8. do 30.10.1918 a správy posielal holubami. O prvenstvo sa hlásili i Francúzi (mjr. Evrard + 8), mali byť vysadení v Ardenách 11.11.1918 k ničeniu železníc, elektrární. K vysadeniu kvôli ukončeniu I. svetovej vojny nakoniec nedošlo. Čechoslováci z talianskych légii sa objavujú v príprave na výsadebnú operáciu v roku 1918. Mali byť „spustení z talianskeho aeroplánu pomocou padáku (caduta)“ do rakúskeho tyla. V archívoch narazíte i na dôstojníckeho čakatela Fridricha Heftyho (1894 – 1965). Rodák z Bratislavy sa 22.8.1918 po zásahu do nádrže jeho Albatrosu otočil s lietadlom na chrbát a „vypadol“ s padákom Heinecke z výšky 4800 m. Stal sa prvým c. a k. letcom, ktorý sa zachránil z horiaceho

⁷ Príslušníci 3. roty Astico 39. prieskumného pluku 1. talianskej armády. Mali byť cvičení na letisku Grossa pri Casimine 19.7.1918 (Military Revue 7-8/2012. I. svetová válka, str. 16-17, Petr Blahuš – Vojenští parašutisté, premiéra speciálních jednotek). Na žiadosť šéfa sprav. oddelenia 1. tal. armády plk. Marchettiho z 4.6.1918 vybral veliteľ výzvednej roty ppor. Alexander Prejda 4 dobrovoľníkov na špec. výcvik. (J. Marek „Ringway – kolébka československého výs. vojska“ – Historie a vojenství 2/2013).

lietadla na padáku. Ruské cárske letectvo už v roku 1914 dodalo pre osádky ťažkých bombardérov Ilja Muromec (*pilot Igor Sikorskij*) 70 ks padákov. Američania sa k používaniu padákov dostávajú koncom I. svetovej vojny. V októbri 1918 vytvárajú skúšobné stredisko vo Wilbur Wright Field v Daytone (Ohio), neskôr sa presúva do McCook Field. Veliteľom parašutistického výskumu (1919) je mjr. E. L. Hoffman, zástanca chrbtových padákov J. Floyd Smith.

Obdobie medzi svetovými vojnami

(Padáky sa vyrábajú hromadne, vznikajú prvé vojenské jednotky parašutistov)

Nastáva obdobie kedy piloti pokračujú v experimentoch s padákmi. Objavujú sa prvé ručné otvárania (por. H. R. Harris, 22.10.1922), prvé voľné pády, v americkom Buffale (1919) začína vyrábať padáky typu Irvin A, S, G-9 Leslie Leroy Irvin (1895 – 1966). V roku 1922 vzniká v USA klub Caterpillar, ktorého členmi sa stávajú piloti, ktorí použili padák na svoju záchranu. Padákovým krstom (4x) si prejde neskorší pokoriteľ preletu nad Atlantikom (1937) Charles Lindbergh (1902 – 1974). Nesmiem zabudnúť na významnú zložku amerického parašutizmu – parašutistov - hasičov lesných požiarov (smokejumpers). V Berlíne (1927) zastupuje švédsku firmu na výrobu padákov Thornblad, neskorší nemecký letecký maršál Hermann Göring. Nemci zdokonaľujú padák Heinecke, experimentujú s nákladnými padákmi (T. W. Knacke, G. Madelung) a skúšajú brzdiaci padák pre lietadlo Junkers W-34 (1937). Ruský padák RK-3 už má látkový obal, para výcvik absolvuje v Krasnodare (1931) neskoršie letecké eso – pilot A. I. Pokryškin (1913 – 1985). V roku 1935 experimentuje s pridaním krídiel k padáku ruský inžinier A. Sanfirov⁸. Padáky v Rusku vyvíjajú Lobanov, Savickij, Tkačev Alexejev, Zigajev...V roku 1933 sa objavuje padák PD-2, v 1940 PD-10, 1942 PD 6-42. Vznikajú prvé parašutistické vojenské jednotky. V Európe patrí prvenstvo Talianom -1927 s padákom Salvator A-37, vynález plk. Prospera Frera. Prvý taliansky parašutistický prápor vznikol na líbyjskom letisku Castel Benito v 3/1938, v roku 1940 sa výcvik presunul do Talianska a v Tarquinia (PSČ 01016) vznikla parašutistická škola. Parašutisti boli označovaní ako „folgore“ (blesky). Nasledujú Rusi⁹ a Nemci, vo svete sa nesmelo pridávajú Američania.

⁸ Časopis Extra válka, číslo 7(2013), Fallschirmjäger, str. 5.

⁹ VDV – ruské výsadkové jednotky, (ВДВ – Воздушно десантные войска). 2.8.1930 došlo vo Voroneži k vysadeniu 12 členného výsadku na vojenskom cvičení Moskovského vojenského okruhu. Prvé vojenské zoskoky sa uskutočnili v roku 1927 (Saksarla, Kazachstan – 15 čl. výsadok). Za zakladateľa je považovaný gen. Vasilij Filipovič Margelov (1908 – 1990). Zostali po ňom „telnášky“ – námornícke trička, baret (v r. 1967 červené) od roku 1968 definitívne modré. Heslom VDV („vojakov djadi Váňi“) bolo: „Z oblohy na zem a do boja“. Deň VDV oslavuje každoročne 2. augusta cca 1,5 mil. ruských výsadkárov a tradičné sú kúpele v mestských fontánach, športovo-bojové ukážky, prechádzky mestami.

V roku 1927 skáču Japonci. Rusi už v roku 1932 postavili prvú parašutistickú brigádu (450 parašutistov s kruhovými padákmi radu PD, 18 lietadiel). V roku 1935 na vojenskom cvičení pri Minsku zoskočilo 1800 parašutistov, v roku 1936 pri Kyjeve 1600 parašutistov, napr. 2 prápory a 16 ľahkých diel bolo vysadených za 8 minút. Ako pozorovateľ bol prítomný neskorší nem. parašutistický gen. K. Student (1890 – 1978). K. Student pôsobil v rámci predvojnovnej spolupráce Nemecko – Rusko do roku 1933 na leteckej základni v Lipecku pri Voroneži. Velitelia práporov otvárali padáky tesne nad zemou, aby pristávali skôr a mohli hneď veliť vojsku. Veľký podiel na reformách ruskej armády mal maršal M. N. Tučačevskij (1893 – 1937). Ako lietadlá sa používajú Farman, Farman–Goliath, štvormotorové ANT-6 (TB-3), ANT-9, TD-1. Začínajú experimentovať i Poliaci. 5. septembra 1937 sa uskutočnil ukázkový výsadok. Vo Wieliszewe pri Legionowe¹⁰ zoskočilo 60 voj. parašutistov, neskôr, v r. 1938 skáče 40 parašutistov (športovcov?) vo Ľvove. Parašutisti sa stretnú v občianskej vojne v Španielsku. Rusi, napr. Alexander I. Rodincev¹¹, cvičia dobrovoľníkov v La Rosas, nemeckých výsadkárov – špecialistov by sme našli v Légii Condor. Z 50 príslušníkov prvej padákovkej školy v Spandau sa vrátilo zo Španielska len 23. K výsadkovému nasadeniu nedošlo ani na jednej strane. V Československu sa objavujú parašutisti na leteckých dňoch, na leteckých vojenských prehliadkach, exhibíciach, mítingoch. V leteckých jednotkách sú precvičovaní prví letci (dobrovoľníci) a povinné nosenie chrbtového padáku PAK pre vojenských pilotov je dané rozkazom z roku 1933. V československej armáde radia hlavne francúzski vojenský poradcovia (VS Milovice), z kostnatelá koncepcia fr. armády ešte parašutizmus ako nový druh zbrane nepozná. 26.10.1928 je vyskúšaný v ČSR padák FPS, neskôr premenovaný na PAK (už ako statický a s možnosťou ručného otvárania). Ručné otváranie predstavovalo vystúpiť na krídlo¹², otvoriť padák a nechať sa strhnúť prúdom vzduchu. Na leteckých dňoch sú z lietadiel na padákoch vyhadzované vrecia s pieskom a figuríny. V roku 1933 sú povolené zoskoky niekoľkým vojenským pilotom, boj s úradníckou byrokraciou vyhráva M. Krupičková a už v roku 1930 skáče „v bielej

---

¹⁰ Z. Jankiewicz, W. Stasiak, Wojska powietrzno-desantowe, str. 188. Vo Wieliszewe sa zároveň šili padáky - licenčný poľský Irvin (niekde označovaný ako Irwing).

¹¹ genplk. Alexander Iljič Rodincev (1905 – 1977), dvojnásobný hrdina ZSSR. Prvá hviezda v Španielsku (1937), druhá za prechod Odry (1945). Pri obrane Stalingradu ako veliteľ 13. strel. gardovej divízie, 8.8.1941 ako plk., veliteľ 5. pdb, viedol úspešný útok parašutistov, v leteckých kombinézach, s modrými výložkami, v letných leteckých kuklách na druhom obrannom rajóne Kyjeva pri letisku Žuljany. Parašutisti, používaní ako gardové pešie jednotky útočili behom na nemecké pozície. Po vojne čestný občan mesta Litoměřice, neskôr voj. atašé v Albánsku.

¹² Pozri i Josef Novák, Skočte si padákem, Praha 1936, zoskoky uskutočňované z krídla, termíny - letec, skokan, padákový šport. Medzi stránkou 16 a 17 foto príloha - balenie padáku PAK.. Kniha je na stránke – Letiště Hořovice – Seskoky padákem – Zkazky starých zbrojnošů – (http://funjump.cz/archiv/dokumenty/knihy/1936_skocte_si_padakem.pdf)

kombinéze“ na leteckých dňoch. V roku 1935 sa objavuje padák Svět (SWT)¹³. Dôvere v parašutizmus moc nepridá ani zoskok 15 voj. pilotov na leteckom dni v Prahe (1936), pri ktorom sa zabil posledný parašutista (por. let. Karel Skácel) i keď použil oba padáky. Trochu nedocenený zostáva stále rekordný zoskok z 3.10.1935 L. Pavlovského (1901 – 1991) z výšky 8705 m bez kyslíkového prístroja¹⁴. Lietadlo pilotoval továrenský pilot Letovu Praha (6/1926 – 5/1939) – Bohumil Kovanda, so zoskokom už v 6/1926. (Skákal s talianskym padákom Salvator, podobne ako Talian – poručík P. Frerim). Niektoré zdroje uvádzajú, že lietadlo Hansa Brandenburg s P. Frerim pilotoval 18.5.1926 Alois Vrecl (1896 – 1983). A. Vrecl – jediný československý pilot, účastník oboch svetových vojen, bol prvým čs. pilotom, ktorý zoskočil v roku 1928 na padáku čs. výroby. Američan Ford s chrbátovým padákom Irvin predviedol 17.3.1926 zoskok v Prahe – Kbeloch z lietadla A – 11. Použil i záložný padák, takže pristal na dvoch padákoch. Začínajú sa budovať prvé padákové veže (1936 Přerov¹⁵, 1937 Praha). A čo Slovensko? Nestor slovenského parašutizmu E. Tencer udáva prvý zoskok na Slovensku na leteckom dni v Nitre dňa 3.10.1920. Skákať mal pilot z výšky 3000 m¹⁶. Ďalšie zoskoky v Nitre sa uskutočnili počas prvej slovenskej leteckej výstavy v júni 1921. V roku 1923 mal zoskočiť na cvičení npor. Ochrana. Nasledujú zoskoky vojenských pilotov, hlavne 3. leteckého pluku (Piešťany)¹⁷. Predchádzala im inštruktáž u 1. leteckého pluku (Kbely), ktorú uskutočňovali škpt. Fiala a práp. Vrecl. Z denných rozkazov je možné vysledovať opravy padákov Heinecke, FPS (F.P.S¹⁸.) firmou Jindřich Klinger v Bratislave. V roku 1928 sa objavuje vojenský predpis L-V-13a – „Popis a návod udržiavania a používania padákov FPS“. Predpis definuje padák FPS ako záchranný letecký sedadlový padák. Základné údaje – plocha vrchlíku 41 m², váha 9 kg, klesavosť 5,5 m/s. Pri výcviku sa potom používal dvojité cvičný padák. Parašutistickí inštruktóri boli cvičení u 1. lp (Kbely) a voj. učilisku v Prostějove (malo lietadlo A-24-1). Cvičný zoskok uskutočnil pilot „stiahnutím z krídla“. V rokoch 1932/34 je zaznamenaných na Slovensku minimálne 5 úspešných použití padáku letcami po leteckej havárii. (*in Letecké nehody vojenských strojů Československé republiky*

¹³ Jindřich Klinger – Padák Svět. Popis a návod, jak skladovati, ošetřovati a používatí. 16 stránok, vlastným nákladom, 1938, (Irvin v licencií).

¹⁴ Časopis Padáky a krídla č. 3 str. 1 – 4. Celkovo na 7 pokus z lietadla Š-528.1, niektoré zdroje (J. Šolc a iní) udávajú chybný rok 1931! Pozri i Spravodajca O KVV Banská Bystrica 2/2016 str. 5 – 7.

¹⁵ Zo 41 m vysokej veže bolo vykonaných v 6-8/1936 okolo 5000 zoskokov, zoskok trval asi 10 s. Z 5000 zoskokov uskutočnili Slováci asi 800 zoskokov. J. Marek – Muži z Ringway I. – str. 16-17.

¹⁶ Emil Tencer – Dejiny parašutizmu na Slovensku, I. diel – str. 13.

¹⁷ Viktor Timura – Padáky a zoskoky v rokoch 1920 - 1930 u 3. let. pluku v Piešťanoch. (Červené baretý, 2/2013), Padáky a zoskoky v rokoch 1931 - 1940 u 3. let. pluku v Piešťanoch (Červené baretý 3/2013).

¹⁸ F.P.S. = Fiala, Popelák, Svoboda.

a zahraničných vojenských strojů v Československu). Padáková veža sa objavila v Košiciach v roku 1938. (Pozn. V Rusku ich bolo v tej dobe 400 s výškou od 20 do 70 m. Poliáci postavili v Largo House v r. 1943 výsadkársku 27 m vežu. Američania – US Army Airborne School dodnes používa pri výcviku /2 týždeň/ 10 m vežu). V tridsiatych rokoch cvičí v Rusku Osoaviachim, mladých letcov a parašutistov¹⁹. V ČSR prebieha výcvik mladých letcov v akcii „1000 pilotov Masarykovej ligy“ a k dispozícii je prevážne poľných 72 letísk. Európou sa šíri predtucha vojny, bojuje sa i na neviditeľnej fronte. V ČSR bolo v roku 1936 zatknutých pre špionáž, hlavne pre Nemecko, 1374 osôb (z toho 199 vojakov a 213 cudzincov). Nemci stihli v roku 1936 zatknúť 84 čs. a 107 francúzskych agentov (in S. Kokoška). V roku 1937 bolo v ČSR zatknutých 1197 osôb, do Mníchovskej dohody 29.9.1938, 987 osôb (in pplk J. Bartík). V roku 1936 bol zatknutých 250 cudzích agentov v ČSR a odhalených 9 vysielaciek, z toho 3 zostali pracovať pod kontrolou (in I. Cibula). Nemecký abwehr si v tejto dobe vymieňa informácie s Rakúskom a Maďarskom. Prebudili sa i Francúzi (vo Francúzsku). Okrem iného dali svetu názov výsadek²⁰ - desant, neskôr porušený. Informácie o Rusoch, Nemcoch sú dosť známe, takže Francúzov (vzor čs. armády) priblížim trochu bližšie. Na základe zmluvy o vojenskej spolupráci medzi ZSSR a Francúzskom absolvuje mesačnú stáž v Rusku 16.5. - 16.6.1935 päťčlenná skupina francúzskych dôstojníkov. Išlo o štyroch letcov a jedného ženistu. Prvé zoskoky vykonali kpt. (neskorší plk.) Frédéric Geille (1896 – 1976) a André Durieux, majori Mongin, Lefort na letisku Tušino. Zaujme príhoda keď Durieux pristál na padáku v tábore politických väzňov. Ženista nakoniec zoskoky „vzdal“. Po absolvovaní 10 - 12 zoskokov (i s oneskoreným otváraním) dostal F. Geille odznak ruského parašutistu č. 111. Poznatky zo stáže úspešne využil po návrate do Francúzska. „Otec“ francúzskeho parašutizmu založil v Avignon – Pujaut²¹ parašutistické výcvikové stredisko. Mesiac tu strávil sovietsky poradca Konstantin Kajtonov, v tej dobe parašutista s 234 zoskokmi. K 1.4.1937 vzniká „Infanterie de l’air“ (letecká pechota) tvorená dvomi skupinami GIA (Groupe de l’Infanterie de l’air), skupinou – 601 (Remeš), 602 (Baraki/Alžír), každá tabuľkovo s 207 parašutistami. Skáču na licenčných Irvinoch, neskôr na francúzskych padákoch Aviorex 120 a 130. Ako výsadkové lietadlá sa používali: Potez 650, Farman 224, LeO 203. V roku 1939 sú dislokované v Avignon–Pujaut (601)

¹⁹ V rámci hesla „Komsomolci do lietadiel“ je do začiatku II. svet. vojny vycvičených v bloku „vetroň – lietadlo – vojenské lietadlo“ okolo 121 000 pilotov a desaťtisíce parašutistov. V roku 1939 existovalo 182 aeroklubov. V roku 1934 bolo vycvičených odhadom 22 000 parašutistov, 1936 – 60 000, 1939 – 100 000.

²⁰ Antonín Opravil – Jak se ujal název výsadek. Naše řeč 23 (1939) číslo 3. (Pozn. z francúzskeho „descente“ - zostúpenie, klesanie, znesenie,...).

²¹ Letisko 6 km sz. Avignonu v Pujaut (PSČ 30131), stále v prevádzke.

a Montélimar (602). V polovičke júna 1940 sú presunuté do severnej Afriky a 25.7.1940 po francúzskom podpise prímeria sú rozpustené. Zaujme osobnosť ďalšieho z veliteľov v 601. GIA – kpt. (neskorší gen.) Henri Sauvagnac (1905 – 1982), 7.10.1937 absolvoval 74 s voľný pád bez kyslíkového prístroja. Francúzski vojenski poradcovia v Československu sa v tejto dobe venujú hlavne budovaniu pevností v čs pohraničí... Prebúdza sa i velenie československej armády. Vojenski prideleni, pozorovatelia a ďalší, prinášajú informácie z vojenských cvičení (hlavne v ZSSR). Údaje obsahujú hlavne počty vysadených jednotiek, typy lietadiel z ktorých boli vysadení a v neposlednom rade sledujú špecialisti dobu nutnú k vysadeniu. 17.6.1938 je spracovaný návrh²² na vytvorenie čaty (3 družstvá) parašutistov z dobrovoľníkov. Porada z 2.9.1938 spresňuje, že by jednotka mala spadať pod letectvo. Sú spracované prvé smernice, podľa ktorých k zahájeniu, hlavne parašutistického výcviku, dôjde 1.4.1939 na letisku v Miloviciach. K zoskokom malo byť vyčlenené lietadlo Fokker F – IX. 30.9.1938 dochádza k podpisu Mníchovskej dohody. Československo prichádza o územie o rozlohe viac ako 41 000 km² a skoro 5 mil. obyvateľov. Termín odovzdania zabratých území Nemecku bol stanovený do 10.10.1938. Hovoríme o období II. Československej republiky (1.10.1938 – 15.3.1939). Veliteľom letectva na Slovensku v tomto období je legionár Jaroslav Skála. Z parašutistického hľadiska zaujme cvičná výsadková operácia „Unternehmen Freudenthal“ v dňoch 7. - 8.10.1938 v priestore Bruntál. Operáciu uskutočnila nemecká 7. výs. divízia. Prečo cvičná? Parašutisti (cca 1000 osôb) zoskočili do priestoru, opusteného čs. vojskom začiatkom októbra. Objavil sa ďalší druh vojska – letecká pechota (cca 2000 osôb), vojsko prepravené do priestoru dopravným letectvom. Ako pristávacia plocha bolo vybrané miesto v blízkosti kasární, južne Staré Město, dnes súčasť Bruntálu. (Za zakladateľov nemeckej leteckej pechoty môžeme považovať por. Kossela a šikovateľa Windischa. Za I. svet. vojny boli letecky dopravení za ruské línie a po deštrukcii železničnej trate v oblasti Rovna sa letecky vrátili späť). Problémy sa objavili v koordinácii akcie, nepresnom vysadení, čím nedošlo k obsadeniu a vytýčeniu plánovaných pristávacích plôch. Sklamal i predchádzajúci žen. prieskum plôch, ktoré nemohli prijať plne naložené lietadlá Ju-52, Ju-86 a Ju-87A. Došlo k zdržaniu výsadkových vín, pomiešaniu materiálu, atď. V nemeckom pláne na napadnutie Československa „Fall Grün“ sa počítalo s výsadkovou operáciou do priestoru Olomoucka.

---

²² D. Minkewitzová a kol. – Výsadkáři 60 let v čele armády. MO ČR Praha 2007, str. 6-8. Ide o identický prepis J. Šolc, Červené barety, str. 30 - 32.

II. kapitola – Slováci – parašutisti z Londýna

Zmeny v Európe a v Československu

(V predvečer II. svetovej vojny)

V predchádzajúcej kapitole ste sa dočítali o situácii pred vypuknutím II. svetovej vojny. V krátkosti pár informácií pre pochopenie, prečo niektorí budúci parašutisti skončili v Londýne a iní v Moskve. Po podpise Mníchovskej zmluvy 30.9.1938 sa Európa dala do pohybu. Ešte predtým došlo 12.3.1938 k „anšlusu Rakúska“. Na „pripojení“ sa už podieľali i nemeckí parašutisti²³. II. svetová vojna vypukla, keď Nemecko napadlo Poľsko 1.9.1939, po provokácii s vysielateľom Gliwice. Už 27.9.1939 kapitulovala Varšava. Medzitým, 3.9.1939 vyhlásilo Francúzsko a Anglicko Nemecku vojnu, ktorá sa zmenila na „čudnú“ vojnu. 9.4.1940 uskutočnilo Nemecko operáciu „Weserübung“ – napadnutie Dánska a Nórska. Dánsko padlo po dni, Nórsko kapitulovalo 10.6.1940. „Čudná“ vojna s Francúzskom končí 10.5.1940, keď Nemecko napadne Francúzsko. Zatiaľ čo časť francúzskej armády a britský expedičný zbor až k Atlantiku. Z prístavu Dunkerque je potom expedičný zbor a časť Francúzov v dňoch 20.5. - 4.6.1940 evakuovaný po mori do Veľkej Británie. Hitlerov hlavný stan sa v tejto dobe nachádzal v malej belgickej dedinke Brûly-de-Pesche na francúzskych hraniciach 20 km sz. Charleville (F). 14.6.1940 kapituluje Paríž, (blahoprajný telegram A. Hitlerovi pošle J.V.Stalin a aby som nezabudol A. Hitler 21.12.1939 nezabudne blahoželať telegramom J. V. Stalinovi k narodeninám,...). 22.6.1940 je v Le Francport pri Compiègne podpísaná kapitulácia. V tom istom vagóne, v ktorom Nemci podpísali 11.11.1918 o 11.00 h kapituláciu na konci I. svetovej vojny. (Pozn. Otcom Adolfa Hitlera bol Alois Hitler vl. menom Schicklgruber 1837 – 1903). Prvú etapu II. svetovej vojny teda ohraničíme obdobím 1.9.1939 – jún 1941. 15.3.1939 obsadzuje Nemecko Česko a 16.3.1939 vzniká Protektorát Čechy a Morava (Reichsprotektorat Böhmen und Mähren). Slovensko sa 14.3.1939 osamostatňuje a vzniká Slovenský štát (od 21.7.1939 Slovenská republika). Proti odtrhnutiu protestuje ešte 2 hodiny pred vyhlásením skupina 11 čs. legionárov (napr.: R. Viest, A. Malár, J.Kristín, atď.). Hneď 15.3. prekvapivo rýchlo Maďarsko uznáva Slovenský štát, aby so súhlasom Nemecka zabralo v priebehu ďalších troch dní Karpatskú Ukrajinu (ex. Podkarpatskú Rus). Podpisom novej hraničnej čiary 4.4.1939 stratilo Slovensko asi 1700 km² asi 41 000 obyvateľov. Slovenská armáda trpí nedostatkom vysokých dôstojníkov, začínajú sa množiť dezercie a úteky do zahraničia. Objavujú sa úlety lietadiel hlavne do Poľska. Takto napr. 27.6.1939 odleteli dvaja mechanici 10. pozorovacej letky

---

²³ 13.3.1938 pristáli 3 roty IV. výs. práporu pluku gen. Göring ukázkovo v 60 lietadlách na letisku Graz–Thalerhof. Rakúsko sa po anšluse stalo oficiálne neutrálnou krajinou až v roku 1955. Pozri i Gericke W.

(Nitra) do Poľska na lietadle Š-328. Nad Oravskou Magurou opustili lietadlo na padáku – Pavlovi Rajtákovi (1915 – 2000) s pilotným chrbtovým padákom oblečeným naruby sa to podarilo, pozorovateľ Jozef Krošlák (1915 – 1939) s „pozorovateľským“ padákom v klíne a dlhšími šnúrami zahynul v troskách lietadla²⁴ zachytený za výškové kormidlo. Utečenci, hlavne vojaci (ale i nevojaci, policajti, financovia, agenti gestapa), sa zhromažďujú od apríla 1939 v budove krakovského konzulátu, neskôr v Katoviciach, ale hlavne v Malých Bronowiciach²⁵. Po Mníchovskom diktáte nebol vydaný Nemcom jedine čs. konzulát v Krakove. V polovičke júna preberá velenie nad vojenskou skupinou od npor. letectva Jiřího Krála - pplk. Ludvík Svoboda, v 1. čs. vojenskej skupine zaregistrovaný ako č. 310. Koncom augusta eviduje konzulát 3872 Čechoslovákov. Od mája do augusta 1939 je prepravených z Poľska do Francúzska 6 lodnými transportmi viac ako tisícovka mužov (už i budúci parašutisti londýnskej sekcie „D“). Asi 600 z nich putuje ďalej do francúzskej cudzineckej légie. Lodné transporty(8) prichádzajú i zo Stredného východu z Bejrútu, od septembra do februára 1940. (*Bližšie kapitola - Slováci v légiách a v cudzineckej légii*). Ďalšou trasou, ktorou utekajú mladí muži za hranice je tzv. „južná cesta“. Išlo o trasu - Slovensko – Maďarsko(do konca roku 1940 neutrálne) – Juhoslavia – Stredný východ – Francúzsko, hlavne po kapitulácii Poľska, od októbra 1939²⁶. Francúzsko bolo totiž v roku 1939 jedinou krajinou ochotnou prijať čs. vojenských utečencov. Tretia cesta je cesta, ktorú zvolil pplk. L. Svoboda a vedie do východnej časti Poľska, od 17.9. už zabratej jednotkami ČA. Už v Poľsku, v septembri 1939, sa objavujú prví „hvezdári“, mnohí z nich budú neskorší vojenský parašutisti. Na konci tejto cesty bude 1. ČSAZ a jeho cesta do Prahy, samostatnou kapitolou je potom neskoršie vytvorenie 2. čs. pdb. Menšia časť čs. „legiónu“ v Poľsku (i arm. gen. Lev Prchala) dorazí až do Rumunska. Takže tu máme dva hlavné prúdy, ktorými sa dostávajú budúci čs. vojenský parašutisti z republiky. Prvý mieri do Francúzska, kde ich očakáva „kontrakt“²⁷ v cudzineckej légii a druhý do zajateckých táborov v Rusku. Budem sa

---

²⁴ Vojenské dejiny Slovenska V. (1939 - 1945) – str. 53, pozri i 5) Československý vojenský odboj v zahraničí (1939 - 1941) str. 56 – 58. Čatár P. Rajták bol odsúdený k 25 rokom väzenia, utiekol z väzenia v Bratislave, zadržaný v Maďarsku – zavretý v internačnom tábore Aszóda, útek 15.10.1944, ďalší útek z Budapešti 5.1.1945. Portál Vojna.net. a Nižnianské ozveny 2/2016.

²⁵ Dnes súčasť Krakova.

²⁶ Cestu použilo asi 2500 čs. vojakov, napr. V. Maděra sa do cudzineckej légie dostal v transporte 62. skupiny.

²⁷ Čs. veľvyslanec vo Francúzsku od r. 1920 Dr. Štefan Osuský (1889 – 1973) podpísal s fr. predsedom vlády É. Daladierom 2.10.1939 „Zmluvu o obnovení čs. armády vo Francúzsku“. Od druhej polovičky septembra 1939 prebehli vo fr. prístavnom meste Agde (dpt. Hérault) prípravné práce na príjem čs. dobrovoľníkov (uvolnených z fr. cudzineckej légie), nových čs. vojenských utečencov a v neposlednej miere i z čs. krajanov usadených vo Francúzsku. Vo vojenskom tábore boli predtým umiestení voj. zajatci z občianskej vojny v Španielsku. Pozri i J. Bystrický – Československý odboj vo Francúzsku (1939 – 1940).

venovať hlavne Francúzsku, „ruská cesta“ sa objaví v inej časti knihy (*Pozri - Slováci - „moskovskí“ parašutisti*).

Francúzsko 1939 – 1940

(Z cudzineckej légie do 1. čs. pešej divízie)

Pôvodným úmyslom bolo vytvoriť a vycvičiť jednotku čs. zahraničného vojska v sile pešej divízie v meste Cognac. Samostatnou kapitolou potom bola situácia čs. vojenských letcov vo francúzskom letectve po príchode z cudzineckej légie, kde slúžili ako pešiaci. 1. čs. pešia divízia vznikla, i keď nie na plných počtoch, k 15.1.1940²⁸ a nie v Cognacu ale hlavne v Agde, kde boli neskôr dislokované pp 2. a 3. (Pozn. pp 4. – Blízky východ). Predchádzala jej decembrová mobilizácia, príjem zajatých interbrigadistov, príchod utečencov ako i krajanov a dobrovoľníkov²⁹. Začiatkom júna 1940, po zložení prísahy, sú jednotky 1. čs. pešej divízie podriadené francúzskej armáde ako „divízna pechota“, veliteľ gen. J. Znamenáček – Čihák (1891-1944). Peší pluk 1. (i s rt. Jozefom Gabčíkom z 12. roty 3. práporu) sa ocitá v zostave 23. divízie (F) a v dňoch 16. - 18.6.1940 vedie obranné boje východne Paríža³⁰. Peší pluk 2. v zostave 239. divízie (F) sa bráni sz. (vľavo) od 23. divízie. Snáď došlo 13.6.1940 i k nemeckému výsadku 44 mužov za francúzsku obranu³¹. Po chaotických ústupových bojoch vydáva veliteľstvo divízie dňa 17.6.1940 rozkaz o pokračovaní v boji, ale už len dobrovoľníkmi. Rozkaz využíva hlavne asi 9/10 krajanov z Francúzska a vracajú sa k svojim rodinám. Pozostatky divízie ustupujú na juh Francúzska, vojaci sa cestou zbavujú častí výstroja a výzbroja. V Agde sa množia dezercie, krádeže. Divízia sa 27.6. v prístave Sète na záp. pobreží Stredozemného mora nalodí na lodný transport³² smer Anglicko. Už

---

²⁸ 1. čs. pešia divízia (VS Béziers) dosiahla začiatkom júna 1940 početného stavu asi 11 405 osôb, z toho 3236 dobrovoľníci, 8169 krajanovia. Bojové jednotky boli tvorené divíznou pechotou - pešími plukmi 1(VS Pézenas) 2, (doplnené rozpusteným plukom 3.) a divíznymi jednotkami. Veliteľom bol arm. gen. Rudolf Viest, v júni ho nahradil gen. B. Neumann (Miroslav) alias „Buffalo Bill“. Vel. pp 1 (plk. J. Kratochvíl), vel. pp 2. (plk. J. Satorie). Pozn. Jedna z posledných úloh výsadku JAVOR II. (J. Jablonka) bolo vzatie pod ochranu plk. Jana Satorie 2.5.1945.

²⁹ Z Londýna prišiel do Francúzska v máji 1940 jediný transport v sile roty. V 4/40 sú zatknutí nemeckí komunisti ako nepriateľské osoby, k prepusteniu dôjde až po 21.6.1941. Z cudzineckej légie sú 15.9.1939 uvoľňovaní zo záväzku legionári, ktorí ho podpísali po 25.6.1939. (B. Laštovička – V Londýně za války, str. 19, 79, 49).

³⁰ Za obranné boje bol J. Gabčík vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939. (Vyznamenanie spoločne s dekrétom bolo predané na aukcii Graf Klenau OHG Mníchov v 60. rokoch. J. Gabčík bol trojnásobným držiteľom vyznamenania). Mestečko Coulommiers (PSC 77120), východne cca 40 km od Paríža na ceste D 934, je dnes známe hlavne mäkkým zrejúcim syrom s plesňou na povrchu.

³¹ Spomienky V. Příklad – Za vlády tmy – str. 19.

³² Lodný transport pozostával z 23 lodí, podľa J. Klemeša z 33. Cestou boli 2.7. svedkami potápania francúzskej flotily v alžírskom Orane (nám. základňa Mers el Kebir) anglickým námorníctvom. 30.6. v Gibraltare došlo k prestupu na ďalšie lode, napr. z uhoľných na luxusnú Viceroy of India. Väčšina vojakov nepoznala cieľ plavby, množili sa dohady, že plávajú do Kanady. Funkciou dozorného dôstojníka na hornej

predtým je z atlantického prístavu Bordeaux evakuovaný z Paríža Československý národný výbor. Nie všetkým vojakom sa podarí nalodiť do transportu. Aby toho nebolo dosť, Nemcom sa v Paríži dostane do rúk zoznam príslušníkov čs. zahraničnej armády³³. Do transportov sa pokúšajú dostať s falošnými dokladmi ale i bez dokladov cudzinci. Išlo hlavne o Rakúšanov, Juhoslovanov, Poliakov, Belgičanov, ďalej prestarnuté osoby, rodiny s deťmi. Podobný stav zažil npor. J. Krátký, ktorý prijímal v „Centre d' Accueil Franco - Tchecoslovaque“ v Marseille lodné transporty z Bejrútu v 9-12/39³⁴. S chaosom pri nalodovaní ostro kontrastovala profesionalita anglických námorníkov. Na odsune čs. jednotiek do Francúzska a neskôr do Palestíny sa podieľal náčelník čs. vojenskej misie na Strednom východe div. gen. Ondřej Mézl (alias Andrej Gak 1887-1968). V decembri 1944 sa z 2489 osôb (pp 11, lplp 200, ...) na Strednom východe hlásilo k slovenskej národnosti 402 (16,4%). Do nemeckého zajatia³⁵ padlo vo Francúzsku 384 Slovákov, existuje neúplný zoznam padlých, nezvestných, mŕtvych³⁶. Slovenskí zajatci dostali štatút cudzineckých legionárov

---

palube lodi Mohamed El - Kebir bol poverený i neskorší inštruktor parašutistov – por. A. Petrák (kniha Anglán – str. 151). J. Gabčík a J. Kubiš pravdepodobne prepašovali pištole (v plechovkách?) na loď – in J. Klemeš.

³³ Legionársky generál Antonín Špaček (1917 – 2007): „Jak například nazvat dacany, kteří v Paříži nechali – když ji Němci obsadili – kompletní seznamy československých vojáků bojujících na Západě. Dacany, kteří...“ (pozn. mal na mysli Československý národný výbor v Paríži). A. Špaček bol vycvičený k diverzným akciám v Protektoráte, neskôr sa zúčastnil v 1. čs. obliehaní Dunkerque. Pozri J. Gazdík : Out Distance: hrdinstvo, zrada i naivita, MF Dnes 18.4.2002 Zoznamy mohli získať i agenti gestapa „zamiešaní“ do čs. vojenskej komunity vo Francúzsku už v 6/1940 . (B. Laštovička - V Londýne za války). Jednotky Brandenburg sa napr. zmocnili fr. taj. archívov ešte pred ich odvezením. Po okupácii Paríža 20.6.1940 museli použiť niekoľko vlakov k ich odvozu. Brandenburg sa zúčastnil i operácie na Kréte s cieľom získať britské dokumenty. Niečo priniesol i pilot A. Přeučil, nasadený gestapom cez Bronovice do Francúzska. Nemecký spravodajský oddiel mjr. H. Schmalschlägera sa zmocnil materiálov poľskej tajnej služby – 2. byra v 9/39, neskôr v 2/40, ako zást. Ast odhalil spojenie čs. sprav. siete so ZÚ Francúzska v Budapešti . V 3/1939 sa v Prahe nezmocnili prakticky ničoho, ale potom získali rôzne kartotéky v Brne – Tišnove, pohraničných úradovniach, atď.

Po vojne bolo na brig. gen. F. Moravca podané trestné stíhanie pre nedbanlivosť, ktorá umožnila, aby sa nem. vojská zmocnili dôležitého materiálu čs. armády. Prezident E. Beneš 2x trestné stíhanie zastavil. Ako nemecký agent pracoval v Istanbule na spravodajskej ústredni u plk. Kumpošta/ Konara i radista/šifrer ppor. Vasil Roznijčuk/Roksa, neskôr ho nahradil Miloslav Täubel/Kuruš – v rámci spravodajskej protihry STÄCKER odoslaný v 9/43 k voj. hudbe do Palestíny. Fingované správy od J. Krátkého mu pripravoval slovenský Žid asi 50 ročný Gustav Spielmann. V roku 1947 požadovali Täubel a Spielmann od čs. MNO 200 000 Kč. Na konzuláte snád' pracoval ďalší agent gestapa, ktorý dostal od veliteľa zoznam prepravovaných loďou Svanetia – J. Selner – Generál z rodu rebelů – str. 109. V. Roznijčuk skončil na veliteľstve nem. pracovnej služby v Sofii. Pokus o infiltráciu do sprav. služieb zaznamenalo v roku 1941 v Istanbule i Poľsko (Sameon Mikiciński - „Paluchowicz“). Ako cudzí agenti z transportov boli identifikovaní napr. A. Schnabel, „npor.“ J. Petelík, informácie získavali „falošný biskup“ J. Rybák, V. Borin Ležák, F. Viceník, A. Klein a ďalší. Pozri P. Kreisinger - „Složky a organizace ve výbojních plánech německého nacizmu“. (Prednáška v Leamington, 6.-7.5.1941 pplk. J. Bartík).

³⁴ Pozri rigoróznou práca – Mgr. Lubor Nedbal - Operace Karas, Brno 2009. . V Marseille na čs. konzuláte pôsobil škpt. Otto Wagner ako predseda odvodnej komisie pre čs. krajanov a zároveň prijímal transporty z Rumunska, Sýrie, Palestíny a Egypta a odosielať do Agde.

³⁵ Oldřich Pejs – Slovenská diplomacie a vojnoví zajatci slovenského pôvodu 1939 – 1942, Vojenská história 3/2011. Pozri i Bojovník 9/2016, str. 8 – Vojnový veterán spod Veľkej Javoriny – Pavel Malečka (* 1920), od 10.8.1940 väznený v KC Schirmeck (PSČ 67130), od 20.12. 1940 v Nemecku.

³⁶ Jmenný zoznam príslušníkov pozemných jednotiek čs. vojska, ktorí zahynuli ve Francii do konce roku 1940. Neúplný zoznam obsahuje 75 mien.

a do roku 1942 boli nasadení na prácu v Nemecku, potom prepustení. Takže takáto je situácia, keď čs. vojaci opúšťali Francúzsko. Niektorí budúci parašutisti cestujú loďou Mohamed Ali el Kebir³⁷ už po druhý raz. Na konci cesty ich čaká Anglicko, kde už Briti postavili neďaleko Chesteru stanový tábor v Cholmondeley - Parku.

Anglicko

(Z divízie sa stáva brigáda, objavujú sa prví čs. parašutisti)

V nedeľu, 7.7.1940³⁸, sa transport vylodil v Liverpoole, ďalší transport (z Rod el Farag) dorazil 13.7.1940 (podľa J. Klemeša 12.7.). Privítanie čs. vojakov, ešte vo francúzskych uniformách, bolo veľmi radostné, i keď Angličania mali stále ešte v živej pamäti evakuáciu britského expedičného zboru z Dunkerque (operácia DYNAMO). Po presune železnicou do stanice a pešom presune sa večer vojaci ocitajú v tábore Cholmondeley³⁹. V tábore sa už nachádzajú prví vojenski utečenci. Postupne prichádzajú ďalší, hlavne vojaci. Sústreďenie čs. vojakov na jednom mieste prináša zákonito prvé problémy. V tábore je vysoký nadstav dôstojníkov, cca 1 dôst. na 5 vojakov. Nie všetci mali za sebou vojenskú prezenčnú službu. Buď boli mladí (narodení po roku 1920) alebo išlo o „baťovcov“, mladých mužov, ktorí prišli do jednotky z rôznych kútov sveta. Ďalším problémom je siliaci antisemitizmus, vzťahy starí dôstojníci – mladí dôstojníci, jazykové nevedomosti, prítomnosť „Španielákov“, prestarnutí vojaci⁴⁰, nevycvičení vojaci, nespokojnosť s činnosťou vo Francúzsku, platné nefunkčné čs. voj. predpisy, atď. Pomer slovenských dôstojníkov sa zvýšil z 1,9% (vo Francúzsku) na 5,7%. Pred komisiami sa začína vyšetrovať činnosť veliteľov vo Francúzsku, niekedy nasleduje prepúšťanie do zálohy. Chaos vytvárajú hlavne nespokojné dôstojnícke skupiny (asi 400 nadpočetných dôstojníkov). Tiež necelých 200 „Španielákov“ operuje vojenskými skúsenosťami a požaduje priznanie dôstojníckych hodností. Pohode nepridávajú ani skupiny sudetských Nemcov, ktorí volili účasť v čs. zahraničnom vojsku pred internačnými tábormi. Nemci tvorili u 1. čsob až ¼ mužstva. Spoločne so židovskými vojakmi hovoria nemecky. Medzi nimi sa pohybujú slovenskí vojaci,

³⁷ Loď Mohamed Ali el Kebir – (podľa egyptského miestokráľa Mohamed Ali el – Kebir 1805 - 1848). Loď bola postavená v roku 1922 do roku 1935 v Čile ako Boro, potom v Egypte. V marci 1940 zabraná V. Britániou pre vojenské transporty. 7.8.1940 ju torpédovala nemecká ponorka U-38.

³⁸ Pomôcka k určovaniu dní – <http://bestpage.cz/sluzby/sluzby1.html>.

³⁹ Cholmondeley – Park. Šľachtické sídlo rodu Cholmondeley. Čs. vojaci boli ubytovaní v rozsiahlom klasickej dubovom parku, pod stanmi. Vojaci ho prekrstili na „čomly“ park. Podľa v čs. armáde platného služobného poriadku A-I-1, išlo letný pobyt – letné vyvedenie vojsk. Začiatkom októbra 1940 sú vojská presunuté do „zimných“ posádok - Leamington Spa, atď. Pri príležitosti 70.výročia založenia parku, bol 7.7.2010 slov. voj. predstaviteľmi vyznamenaný markíz David Georg Philip Cholmondeley – 7. Markíz z Cholmondeley. Pomník v parku od 28.9.1940 - autor voj. del. F. Bělský (1921 – 2000).

⁴⁰ Najstarším príslušníkom čs. zahraničnej armády bol plk. duch. Mons. ThDr. Rudolf Zháněl (1867 – 1956). Aktivovaný a zaprezentovaný už vo Francúzsku vo veku 73 rokov. (Fakta & svědectví 2/2014, str. 26 – 29).

nechápagúci dôvod služby v armáde neexistujúceho Československa, s českým dôstojníckym velením. Doznieva trpká chuť kapitulácie Francúzska a Mnichovskej zmluvy. So svojou agitáciou prichádzajú komunisti (hovorca Dr. Vladimír Clementis 1902 - 1952), ktorí vojenské velenie označuje ako fašistické a riadia sa Smernicou KI z 8.9.1939. Problémy, po odmietaní plnenia rozkazov, 23.7. vyústia do otvorenej vzbury, ktorú musí nakoniec 26.7. riešiť osobne prezident E. Beneš. 21.7.1940 Veľká Británia oficiálne uznala čs. exilovú vládu v Londýne s predsedom vlády J. Šrámkom a prezidentom E. Benešom. (ZSSR uznalo exilovú vládu 18.6.1941). Neúspechy jednaní, neprijatie požiadaviek „vzbúrencov“, ktorí odmietajú viesť imperialistickú vojnu, vedú k demonštratívne odchodu 539 vojakov z jednotky. Ich cesta vedie najskôr do internačného tábora v Oswestry, neskôr do ženijných pracovných jednotiek. Niektorí dôstojníci skončia u Slobodných Francúzov (FFL – Forces françaises libres), sú zaznamenané pokusy o vstup do poľskej armády⁴¹. Väčšina z nich sa vráti po prezidentskom „omilostení“ z 24.12.1941 už do 1. čs. samostatnej brigády. K výraznej zmene dochádza už 25.10.1940 podpisom dohody medzi čs. exilovou vládou a vládou Spojeného kráľovstva V. Británie a Severného Írska o čs. brannej moci, čím prakticky čs. zahraničné vojsko prejde pod britské vrchné velenie. Výcvik sa začína riadiť britskými predpismi, čs. vojaci dostávajú battle - dresy a britské zbrane. Vojakom sa zvýšil žold z 0,50 FFR na 6 pencí. (V roku 1940 1£ = 20 šilingov = 240 pencí/penny a 1 £ = 4,03 USD. Od roku 1971 1£ = 100 pencí/penny). Ešte k nízkemu počtu slovenských dôstojníkov. Nehľadajte za tým nejaké veľké prvky diskriminácie. Stačí si prelistovať zoznamy vyradených absolventov z Vojenskej akadémie Hranice (1920 – 1938) v osobných vestníkoch MNO. (Absolventi Vojenskej akadémie v Hraniciach si pripomenuli 20. výročie založenie školy nástupom 4.10.1940 v Cholmondeley - campu). Je za tým slovenská mentalita, spokojnosť s dosiahnutým postavením a funkciou, nechota zmeniť posádku kvôli kariérnemu služobnému postupu. Medzi mladými poručíkmi nájdeme v rôznych ročníkoch už i budúcich čs. parašutistov. Maďarčinu v Hraniciach v rokoch 1931 – 1934 vyučuje mjr. Ludvík Svoboda, budúci prezident ČSSR. Počty vyradených absolventov - slovenských poručíkov sú nízke. Ešte nižšie sú štatistiky počtu slovenských dôstojníkov slúžiacich v československej armáde⁴² ale i slovenských diplomatov. Na Slovensku slúžili budúci parašutisti v posádkach: – J. Gabčík – v Košiciach, Prešove, A. Opálka –

⁴¹ D. Segeš – Pokusy Slovákov o vstup do poľskej armády, Dušan Segeš – Voj. história 4/2008, str. 35 – 62. 13 „Španielákov“ bolo prezentovaných i v Buzuluku (Brož, Konferencia k 70 výročiu vzniku 1. ČSAZ, Praha 6, 13.4.2015).

⁴² Zo 139 čs. generálov len 1 Slovák - div. gen. R. Viest, z 5439 vyšších dôstojníkov – 67 Slovákov, atď. (Vojenské dejiny Slovenska IV. – 1914 - 1939, stav 9/1938, str. 226). Nikto neslúžil na MNO alebo hlavnom štábe. Len 7 dôstojníkov GŠ. O novej slovenskej armáde sa hovorilo ako armáde poručíkov.

v Ružomberku, O. Pechal v Poprade a Levoči, V. Kindl, R. Krzák v Žiline, Trenčíne, Kežmarku, Kremnici, J. Švarc v Trnave, J. Hrubý v Trebišove, B. Chrastina v Košiciach, F. Lopaur v Trebišove, Žiline, atď. Ďalšími posádkovými mestami, kde slúžili budúci parašutisti boli Bratislava, Komárno, Hlohovec, Kežmarok, Nitra, Banská Bystrica, Martin, Dolný Kubín, Bardejov, Michalovce, Tisovec, Lučenec. Slovenskí parašutisti sekcie „D“ slúžili hlavne v posádkach Martin - (Eröss, Bíroš, Chramec, Hollý), Komárno – Mladý, Žilina – Grajzel. Niektorí stihli ďalšie posádky I. Eröss – Bratislava, Š. Košina – Michalovce, F. Bíroš – Banská Bystrica, J. Haríň – Nitra, Banská Bystrica, Prešov. Budúci českí parašutisti „prebehli“ i Slovenskom. Fr. Zavorka (ANTIMONY) študoval na gymnáziu v Kremnici, F. J. Geisler v Košiciach, B. Chrastina (SPELTER) obhospodaroval veľkostatok pri Považskej Bystrici, v dubnickej Zbrojovke pracoval K. Niemczyk (CALCIUM), v pobočkách banky Slavie v Bratislave a Košiciach J. Cikán (GLUCINIUM). V bratislavskej pobočke na prevádzku spacích železničných vozňov bol J. Žižka (BARIUM), na klavíri v Nových Zámkoch muzicíroval B. Kobylka (IRIDIUM). Vznikom slovenskej armády a odchodom českých dôstojníkov, sa slovenským dôstojníkom naskytli nové možnosti kariérneho postupu. Bežne preberali vojenské jednotky v slovenských posádkach od českých generálov slovenskí majori⁴³. Ale vráťme sa do V. Británie. V júli 1940 je E. Beneš uznaný V. Britániou ako hlavný predstaviteľ čs. exilovej vlády. Došlo k podpisu finančnej zmluvy o poskytnutí vojnového úveru⁴⁴. Rozbieha sa výber⁴⁵ kandidátov na špeciálne úlohy z čs. vojakov. Podstatné je, že ešte v Cholmondeley dochádza k registrácii⁴⁶ a fotografovaniu čs. vojakov zahraničnej armády do nových vojenských legitimácií. Z 1. čs. pešej divízie sa stáva 12.8.1940 1. čs. zmiešaná

⁴³ Velenie VII. az v B.Bystrici prevzal od gen. Mánka mjr. Imro, velenie slovenských plukov preberali rotmajstri. Z bývalej čs. armády prešlo do slov. armády 843 dôstojníkov a rotmajstrov, zvyšok bol doplnený záložnými dôstojníkmi napr. z radov učiteľov.

(Kapitola 1.4. - Rozdelenie čs. armády v 3/39 - www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2003_1/138htm).

⁴⁴ 20.2.1982 Dr. Richard Král – čs. vládny zmocnenec pre návrat československého zlata, odovzdal zástupcom vlády USA šek na 81,5 mil. USD a zástupcom vlády Veľkej Británie šek na 24 266 619 £. Išlo o dlh čs.exilovej vlády a bolo tam zahrnuté všetko, včítane nákladov za pohreby čs. vojakov, ktorí padli pri obrane V Británie. (Milan Vároš, Osudy zlatých pokladov, Bradlo Bratislava 1991, str. 316.) Československo zaplatilo 26 tonami zlata. Poľsku V. Británia dlh odpustila. (S. Motl, Kam zmizel zlatý poklad republiky, 2003). Z nových informácií – Bank of England pomáhala Nemeckej ríšskej banke v roku 1939 prostredníctvom Banky pre medzinárodné usporiadanie (BIS) v Bazileji predat' československé zlato ulúpené nacistami. Jeho cena dosahovala 5,6 mil.£, časť zlata bola v 6/1939 predaná i do USA, (České noviny 31.7.2013). Zlato bolo uložené i v Belgicku a Holandsku, (holandský Volkskrant 1.8.1913, Bojovník č. 16/2013).

⁴⁵ Mjr. K. Paleček už v dňoch 27.11. - 7.12.1940 vybral prvých 30 kandidátov na budúcich parašutistov. (J. Šolc – Červené baret, str. 348 – odkaz 36). Praktickým parašutistickým výcvikom prešli ako prví v januári 1941 Otmar Riedl (BENJAMIN) a u Poliakov? Ludvík Cupal (TIN) - (J. Šolc – Bylo málo mužů – str. 62).

⁴⁶ Pozri zoznam WW2 – Czech and Slovak Things, Name lists of Czechoslovaks, Czechoslovak soldiers at Cholmondeley, ktorý obsahuje evidenciu 3342 čs. vojakov podchytených a registrovaných v Cholmondeley. Existujú i ďalšie zoznamy – 539 vojakov, ktorí odmietli službu v čs. zahraničnom vojsku („náhradné teleso“ - Depot of the Czechoslovak Forces) vo Whitchurche, 205 osôb hľadaných gestapom, na dôležitých vojakov vydal zatykač RSHA – IV. E 4.

brigáda s asi 3342 vojakmi, 15.10.1940 sa presúva do posádky Leamington, 1. práp. do Moreton Paddox, 2. práp. do Walton Hall, kde ich navštevujú dôstojníci poverení výberom z neskoršej „sekcie D“. Problémom bolo, že nie všetky údaje uvedené do životopisu ale i hodnosti sa dali preveriť. V zozname nájdete budúcich čs. parašutistov, nie sú tam neskorší čs. parašutisti z Talianska. Existuje aj zoznam „vzbúrencov“ - (Náhradné teleso). V dobe, kedy to „vrie“ v čs. vojenskom tábore v Cholmondeley, vzniká vo Veľkej Británii „alma mater“ všetkých budúcich vojenských parašutistov – STS 51 (Special Training School) – letisko Ringway jz. Manchesteru alebo sz. od Wilmslow). Letisko je vybudované a otvorené 25.6.1938. W. Churchill o tom rozhodol 21.6.1940 a prvotný cieľ bol vycvičiť minimálne 5000 parašutistov. 9.7.1940 sú vysadené z lietadiel prvé figuríny, 13.7.1940 skáče prvých 8 parašutistov – neskorších inštruktorov, 12 Poliakov absolvuje zoskoky v 10/1940. Od 14.1.1941 sa cvičia nočné zoskoky. Prvé zoskoky boli z výšky okolo 200 m (bez záložného padáku), 21.11.1940 zahájil výcvik 11. práp. špec. let. služby (SAS). 38 mužov z 11. práp. SAS 10.2.1941 uskutoční prvú (nie moc úspešnú) výsadkovú operáciu, kedy pri operácii COLOSSUS (pod velením mjr. T. Pritcharda) vyhodia do vzduchu akvadukt pri Tragine (Tal.). Za zakladateľa SAS je považovaný D. Stirling (1915 – 1990). V 1/43 bol zajatý a koniec vojny, po 4 útekoch, strávil v zajateckom tábore Oflag IV-C v Colditz (PŠČ 04680). Nechýbalo mnoho a mohol sa po jednom z útekov stretnúť so škt. Morávkom. V roku 1940 bolo uskutočnených asi 2000 zoskokov. Tomu všetkému predchádzal súhlas 4. lorda M. Egertona (1874 – 1958), priekopníka letectva, ktorý dal na výcvik k dispozícii plochy Tatton Parku (dnes WA16 6QN). Predlžujú sa a asfaltujú prístávacie dráhy 06/24 a 10/28, budujú sa spojovacie komunikácie. V 1/43 k nim pribudne ešte tretia dráha 02/20. Pribudli hangáre v ktorých sa uskutočňuje pozemný para výcvik ale i údržba lietadiel. (Od 7/40 do 3/46 celkom 429 000 zoskokov, asi 270 000 z lietadiel, 160 000 z balónov, celkom 26 smrteľných úrazov, z toho len 1 vinou zle zabaleného padáku). Celkovo prešlo výcvikom počas II. svetovej vojny asi 60 000 parašutistov, ktorí vykonali asi 400 000 zoskokov⁴⁷. SOE pritom vysadilo behom vojny nad okupovaným územím 7000 agentov z 19 rôznych národov⁴⁸. Samostatnou sekciou v rámci SOE bola F (Francúzsko), X (Nemecko/pplk. R. Thornley, Rakúsko), T (Belgicko/mjr. H. Amies, Luxembursko), Y (Juhoslávia) a ďalšie. V ďalšom regionálnom delení bolo PM (Poľsko), MPH

⁴⁷ Neúplný zoznam všetkých výsadkových operácií obsahuje 46 stránková History of military operational parachute jumps 1939 – 2004.

⁴⁸ L. Nedbal - Operace Karas – str. 252, odkaz 654. Pozri i List of Special Operation Executive operations. Napr. do Rakúska 18 výsadkov CLOWDER až TEMPLE, do Nemecka 9 výsadkov – BRADDOCK I. až VIVACIOUS, do Talianska 47 výsadkov – AILERON až TURDUS, do Belgicka 171(!) výsadkov – AEMILIUS až YAPOK, atď.

(Maďarsko) a MY (Československo) od roku 1943 pod velením pplk. Harolda Perkinsa⁴⁹. Veliteľmi STS 51 boli postupne kpt. Newnham, neskoršie mjr. C. J. Edwards, hlavní inštruktori kpt. Thornton a por. de Geillard. Od roku 1941 sa rozbieha u niektorých spojeneckých jednotiek vo V. Británii výstavba výsadkových jednotiek v sile až práporov (Belgicko, Holandsko, Nórsko), Poľsko buduje výsadkovú brigádu. Čs. velenie plánuje postaviť výsadkovú jednotku (brigádu) ako „prístávací výsadok“ časťou brigády. Mala mať inštruktorov a veliteľov, 4 výsadkové roty, 3 delostrelecké batérie. Zvyšok brigády mal plniť logistické úlohy – balenie, nakladanie zbraní, vysadzovanie ťažkej techniky, ochranu a zabezpečenie doskokových plôch. Vytvorenie jednotky narážalo na nedostatok MTZ a neochotu. Klasický para výcvik skončil v júli 1941, nasledovali ešte plány s výstavbou para roty o 300 osobách, nakoniec v roku 1943 velenie upustilo od plánu⁵⁰. V reči jasnej – 22.7.1941 skončil výcvik čs. parašutistov pre vyslanie v uniformách a začínajú kurzy. „Leteckú pechotu“ vyvíjal G. Loquens⁵¹ a R. Hrubec. Nakoniec čs. velenie rozhodlo o (klasickom parašutistickom) výcviku 3 dôstojníkov a 5 poddôstojníkov, čo v 4/41 navýšilo na 14 dôstojníkov a 22 poddôstojníkov (vo výbere sa objavil aj J. Gabčík). Niekoľko čs. vojakov sa zúčastnilo výcviku u Poliakov v Leven v Yorkshire, stáž u Poliakov absolvoval V. Sacher⁵². Angličania urobili nábor do svojích výsadkových jednotiek od 10/1941. Výber prebiehal v dvojtýždňových cykloch, preriedil ho hlavne beh na 3,2 km za 16 minút s plnou poľnou. Požadoval sa vek 22-32 rokov, váha do 88 kg, pre poddôstojníkov a dôstojníkov platili výnimky. Silnou motiváciou bol výsadkový príplatok 2 šilingy pre mužstvo a 4 šilingy pre dôstojníkov. Miestom výberu bol Hardwick Hall v Derbyshire, k paravýcviku bolo vyčlenených v Ringway od 11/1941 6 starších lietadiel Whitley. II. odbor londýnskeho MNO začal trpieť nedostatkom vhodných kuriérov na spojenie s Protektorátom, po jednaniach s Angličanmi sa začalo uvažovať o „leteckej“ preprave. Nastáva začiatok výberu dobrovoľníkov

⁴⁹ plk. Harold Benjamin PERKINS (pochádzal pravdepodobne z Bielsko-Bialy) sa začiatkom mája 1945 dostal v štábe 3.US. armády gen. Pattona do Plzne. Do príchodu anglického veľvyslanca Philipa B. Nicholosa (1894 - 1962) do Prahy 1.6.1945 pôsobil ako chargé d'affaires V. Británie v Plzni a Prahe. O. i. sa stretol s kpt. J. Otiskom (WOLFRAM) a podal do Londýna správu o činnosti a osude skupiny. (J. Kuklík/J.Němeček - Osvobozené Československo očima britské diplomacie..., Karolinium Praha 2010 – ISBN978-80-246-2404-4/online-pdf).

⁵⁰ M. Matúšů – Muži pro speciální operace, str. 64, 87, 133, atď.

⁵¹ Gustáv Evžen Loquens – (*13.4.1907 Brno - † 31.1.1961 V. Británie). Por., autodôstojník, účastník I. kurzu, potom na šifrovom odd. Plánoval atentát na J. Tisa. Od 29.1.1945 kpt. – styčný dôstojník v Taliansku, po vojne NŠ čs. výsadkových vojsk, neskôr emigroval, ako mjr. v Moravcovej, OKAPI. Naposledy – úradník/clerk, bytom: 5, Albany Road, Stratford-upon-Avon, Warwickshire, V. Británie. Pozri i J. Šolc – Přejdeme za svítání, str. 247 – 250, Muži z Ringway I. – str. 125.

⁵² Vilém Sacher (1907 – 1987). Vzdušným výcvikom vo Willmslow a 3 týždňovou stážou u britskej výsadkovej divízie prešiel v 5/43. Neskorší NŠ 2. čs. pdb, po autonehode v 5-6/44 vyradený z parabrigády. V Anglicku vykonal 12 zoskokov, k 6.4.1944 u 2. čs. pdb celkovo 17 zoskokov. Genpor. v.v. V. Sacher zomrel v Prahe 14.8.1987.

pre plnenie špeciálnych úloh v protektoráte. Samotný výber, na základe poverenia/listu od gen. Ingra vykonával mjr. K. Paleček a škpt. J. Šustr, mjr. E. Strankmüller a plk. F. Moravec⁵³. Dnes je ťažko posúdiť, či velitelia 1. práp. (pplk. Zeman alias Barovský) a 2. práp. (plk. J. Satorie, neskôr pplk. V. Příklad) skutočne odporučili v širšom zozname vhodných vojakov a „dobrých“ si ponechali pre potreby vlastných jednotiek. Toto sa zmenilo, keď sa výber zmenil na nábor. Brigáde velil gen. B. Neumann (alias Miroslav, 1891 - 1964). Neskôr vhodné typy dávali už sami vybraní parašutisti, rozhodujúcim bol prvok dobrovoľnosti. Samotné parametre na budúcich parašutistov sa postupne znížili. Požadovaný vek 22 - 32 rokov sa zmenil na 19 - 40 rokov, výška 188 cm – bez obmedzenia, váha do 89 kg – do 83 kg i s odevom, atď. Nie vždy boli parametre striktne dodržané. Vo výbere neboli Židia, Nemci, civili a ženy, hlavne z bezpečnostných a štátobezpečnostných dôvodov. Až na ženy by sme našli vo výbere výnimky. Brigáda bola malou uzavretou komunitou. Napriek snahe o dodržanie otázok utajenia, spojených s výberom a predpokladanými úlohami, prenikajú niektoré informácie i medzi mužstvo. V denných rozkazoch sa začínajú objavovať rôzne odvelenia. Pre prípad zlyhania, t. j. odmietnutia účasti v operácii po dokončenom výcviku, bol pre čs. parašutistov pripravený internačný tábor na Isle of Man a Inelar pri Inverness. Žiadny čs. parašutista nebol odoslaný do internačného tábora. Sú zaznamenané prípady, kedy nedošlo k ukončeniu výcviku v špeciálnom kurze, či už zo zdravotných alebo iných dôvodov. Obvykle nasledoval návrat ku kmeňovej jednotke. Vznikali i kuriózne udalosti⁵⁴. Ešte k internačným táborom. Vznikali postupne po celom Anglicku, po vstupe Veľkej Británie do vojny. Ocitli sa tu

---

⁵³ K výberu Gabčíka a Kubiša sa hlásil i šéf České obce legionárske v zahraničí – genmjr. v.v. Miloslav Kašpar (1914 - 2009). Vo V. Británi npor. pechoty 1. práp., prednosta sprav. odd. čs. samostatnej brigády, od 3/45 vel. Ďalej sa k výberu Gabčíka, Kubiša a Málka hlásil Jan Krček – vel. 3. roty 1. práp., neskorší spravodajský dôstojník čs. Pozri dipl. práca Pavel Kreisinger, Životní osudy zpravodajského důstojníka Josefa Bartíka, MÚ Brno 2011 – str. 64. Gabčík s Kubišom poslali 25.3. 1941 Krčkovi z Londýna pohľadnicu. (Reflex speciál, Terč Heydrich, str. 16, písal Gabčík). V 50. rokoch šéf expozitúry CIO na Cypruse. Odporučil ich mjr. Janovi Krčkovi (K. Pacner – Československo ve zvláštních službách, díl.II, 1939 – 1945 str. 92). Výber uskutočňoval i Josef Bartík (Pavel Kreisinger – Personální krize v Moravcově jedenástce). K. Čurdu odporučil vel. autopráporu mjr. Jaroslav Blavíc. Už samotný výber nebol najšťastnejší. Mohol sa teoreticky prihlásiť každý, kto splňoval dané povrchné kritéria (V. Janík – Operace Spelter Lenka – Jih, str. 38).

⁵⁴ Kuriózne vyznievajú zápisy –, Slob. V. Ružička sa pobil na futbale s V. Gerikom a bol odoslaný k jednotke (kurz IV.)“, ďalšia skupina, P. Haluška a spol., po výcviku moc „kecala“, neskôr bola o tom „čo môžu a čo nie“ náležito poučená, čo potvrdili aj svojimi podpismi. Voj. Peter Kaminský (nar. 27.6.1919 St.Lubovňa), os. číslo F 3311, prísl. 2. roty 1. práp. využil poznatky zo strážnej služby a 15.11.1941 sa tajne dostal k prezidentovej manželke H. Benešovej a písomne jej odovzdal ponuku k uskutočneniu atentátu. (M. Ivanov – Atentát na Heydricha, str. 48.) Vo svojej vel. právomoci riešil F. Moravec útek Machovského, výcvikodmietli v 7/42 napr. por. Karel Vaněk, Polykarp (Bedřich) Křížka (1905 - 1994, bratranec Dany Zátokovej rod. Ingrovej – Sergej Ingr – kmotor), s výsledkami strelby bol nespokojný slob. Ružička, des. A. Kubec fajčil pri výcviku, (neskôr BRONSE - 15.3.1943 zahynie v troskách lietadla nad Nemeckom, pri Mníchove), npor. M. Preininger. V Laurete riešil bitku medzi Modřanským a Turšnerom (obaja IRON) kpt. J. Nechanský, atď. Napr. inštruktor s vážnou tvárou pred zoskokom vyhlásil: „V prípade, že sa vám padák neotvoril, pridte si po iný“ (Karel Kýr – Anabaze Josefa Cikána – GLUCINIUM.)

v 4/40 českí „nemeckí“ komunisti (od roku 1933 ÚV KSN sídlilo v ČSR), okolo 22 000 „nepriateľských cudzincov“ - Nemcov a Rakúšanov, 4 000 Talianov, atď. V Kitchenen Campe pri Richbourghu vznikol cudzinecký tribunál, ktorý preveroval lojalitu asi 3 500 zadržaných mužov. Väčšinou sú zaradovaní do nebojových – ženijných jednotiek. Od roku 1942 sa niektorí Nemci stávajú príslušníkmi prepadových bojových kománd. Nemeckí vojaci - zajatci boli odosielení hlavne do USA a Kanady, nemeckí generáli boli internovaní v Trent Parku (V. Británia). V Kanade (pozn. v roku 1943 viac ako 120 000 zajatcov - príslušníkov nemeckého Afrikakorpsu - DAK). Pôvodné 4 tábory – campy boli v roku 1944 rozšírené o ďalších 15. Išlo o Camp Clinton (i generáli), a Campy Mc Cain, Como, Sheloy. V USA vznikol utajovaný zajatecký tabor pre prominentných nemeckých zajatcov Fort Hunt (Virginia), známy ako P.O. Box 1142. Americké spravodajské služby dosahovali pozoruhodných výsluchových výsledkov hlavne po oznámení, že zajatci budú odovzdaní Rusku. Nasledoval prevoz do tábora, kde výsluch uskutočňovali za Rusov prezlečení Američania. Tábor fungoval v rokoch 1942 – 1946. Niečo podobné bolo použité v rokoch 1948 – 52 v ČSR pri akcii „KÁMEN“⁵⁵. Nie nezaujímavým potom bolo „spolunažívanie“ zajatcov – nemeckých parašutistov a Vlasovcov z ROA v zajateckom tábore 168 vo V. Británii. Rodiny čs. zahraničných vojakov (A. Hasal, V. Klapálek), čs. letcov v RAF, parašutistov (A. Petrák), umelcov (O. Španiel, J. Pelikán) sú v Protektoráte internované v tábore vo Svatobořiciach (PŠČ 669 04), stráženom českými žandármi. Išlo o „Aktion E – Emigranten“, kedy tu boli intervenované rodiny príslušníkov zahraničnej armády. K identifikácii rodín prispeli Nemcami získané kartotéky čs. konzulátu v Krakove (vrátane fotiek) a z Paríža. V 4/1944 je do Svatoboříc prevezených z pražskej Jenerálky i 48 detí (4 - 18 rokov) z rodín podieľajúcich sa na atentáte (napr. F. Kubiš). „Deti“ sa stretávajú každoročne, na mieste tábora buduje od roku 2014 ČSBS múzeum. No ale späť k parašutistom.

---

⁵⁵ V obci Myslív č.p. 14 (Všeruby na Domažlicku) bola vytvorená falošná úradovňa „americkej“ CIC, kde StB vykonávala prvé výsluchy. Bližšie V. Janděčková – Kámen. CIC = Counter Intelligence Corps (vojenská kontrarozviedka USA), v roku 1961 prešla pod DIA (Defense Intelligence Agency). Falošná hranica existovala i na Ašsku v päťdesiatych rokoch. V novodovej histórii pokus o falošnú hranicu 24.5.1978 v Pomezí (bratrance Barešovi – únos autobusu).

Poľsko – 1. výsadková brigáda

(Zakladateľ tradícií dnešnej poľskej 6.vvb⁵⁶)

V dobe, kedy sa plány o vytvorení čs. výsadkovej jednotky vo V. Británii odsúvajú do pozadia, vzniká vo V. Británii poľská výsadková jednotka – 1. výsadková brigáda - (1. SBS – 1.Samodzielna Brygada Spadochronowa, niekde i PSBS) o počte okolo 3000 mužov⁵⁷. Za vznikom brigády stáli hlavne dvaja dôstojníci – kpt. Maciej Kalenkiewicz (1906-1944) a kpt. John Mountain. Za dátum vzniku sa považuje 9.10.1941, Angličania ju uznali 14.9.1942. Sviatkom poľských výsadkárov je 23.9. deň, kedy bol v roku 1941 menovaný S. Sosabowski veliteľom brigády. Poliaci sa snažili udržať si svoju autonómiu – neprijali zástavu od britského veliteľa výsadkových vojsk genmjr. F. Browninga (nezabudol, zhodnotil činnosť Poliakov v MARKET-GARDEN). Pozemný výcvik absolvovali Poliaci v Largo House (Fifeshire) Škótsko, na Poliakmi vybudovanom cvičisku „opičí háj“ (Małpi Gaj – Monkey Groove). Súčasťou cvičiska bola prvá 27 m vysoká padáková veža v Lundin Links a všetci parašutisti pred samotnými zoskokmi v Ringway tu prešli 14 dňovým výcvikom. „Predprípravu“ si vyžiadali vyšší priemerný vek poľských „spadochronierzow“. Pri výcviku utrpelo zranenia (polámané ruky, nohy) až 10% výsadkárov, ako padák bol používaný QD Irvin. Veľký počet poľských parašutistov sa podieľal na smrteľných nehodách pri zoskokoch, najväčšou katastrofou však bolo, keď si dve americké C-47 „škrtli“ pri nočných zoskokoch 8.7.1944 o krídla a v lietadlách zahynulo pri Tinwell celkom 26 poľských parašutistov a osádky lietadiel. Schopných parašutistov „odčerpávali“ Poliakom z brigády „cichociemni“ – obdoba čs. parašutistov londýnskej sekcie „D“. Prvý výsadok do Poľska ADOLPHUS je z 15.-16.2.1941 – mjr. Stanislav Krzymowski + 3 ,neskôr bola vysadená i žena, kuriér – Elzbieta Zawacka 9.-10.9.1943 NEON 4. Z 579 vycvičených bolo nakoniec vysadených asi 316 parašutistov (T.Chciuk-Celt vysadený 2x, i maďarský radista „Hun“) a 28 politických kuriérov v 63 výsadoch⁵⁸. Posledný výsadok sa uskutočnil 27.12.1944. Cichociemni používali prezývky napr. Opera, Rum, Bocian, Drozd, Golf, Palec,... (pozri - Cichociemni lista nazwisk). Zahynulo asi 103/112 cichociemnych. Systém výsadkov bol odlišný od neskoršieho čs. systému. Z Londýna sa používali dve výsadkové trasy – severná a južná, z Talianska potom

⁵⁶ Do roku 1986 6. vvd, VS – Krakow.

⁵⁷ Pôvodne 1. PSBS bola premenovaná gen. Sikorskim na 1. SBS 23.9.1941. Tri výsadkové prápory mali mať po 613 vojakov ale skutočné počty boli okolo 400 osôb. Z plánovaných 3009 osôb mala 17.9.1944 celkom 2198 osôb. (Wojska powietrzno-desantowe – tabuľka str. 196).

⁵⁸ Pozri www.ipn.gov.pl/a_090404_grot_wyk.html, www.powstanie.warszawskie-1944.ac.pl/cichociemni.htm, atď.

tri. Po vysadení v Poľsku boli parašutisti zaradení do niekoľko týždňovej karantény, bez kontaktu na domáci odboj. Parašutisti mali naplánované aj návratové trasy. Vrcholom bolo zabezpečenie 3x pristátia dopravných Dakot od 267. brit. perute v roku 1944 na vybudovaných poľných letiskách (Operácia WILDHORN I. - III.). K vysadeniu došlo i v ďalších krajinách – Albánsko, Taliansko, Grécko, Francúzsko, Chorvatsko, Srbsko. V 4/1944 dorazila z Poľska vlastná bojová zástava, rub – Warszawa 1942, líc – Surge Polonia (Povstaň Poľsko) a znak archanjela (patróna parašutistov) Michala. Heslo brigády: „Najkratšou cestou“. Veliteľom brigády bol brig. gen. Stanislaw Sosabowski⁵⁹ („Sosab“). Brigádu autonómiu tvorili napr. šedé barety, vlastné výsadkové odznaky – Bojowy Znak Spadochronowy („útočiaci orol s vencom v zobáku“). Prvý odznak (ešte bez venca) vytvoril 20.6.1941 Marian Walentynowicz, verzia s vencom sa objavila až 20.11.1944. Bolo vydaných 6536 odznakov, z toho 468 cudzincom (i ČSR 2x). Odznak je používaný s drobnými zmenami dodnes. Neúspešne skončila hladovka, ktorou chceli príslušníci brigády získať vyslanie na pomoc Varšavskému povstaniu (1.8. - 3.10.1944). „Labuťou piesňou“ brigády potom bola operácia MARKET-GARDEN v 9/44, ktorá kvôli nesprávnemu miestu vysadenia (Driel - záp. Arnhem), nepriaznivému počasiu a problémom v koordinácii s britským velením skončila neúspechom. Poliakov by sme našli i v Komande 10. (6. čata, veliteľ kpt. W. Smrokowski)⁶⁰. Od 1/45 vysielali Poliáci skupiny do Nemecka (napr. Rys, Wisla,...). Politické „prerozdelenie“ Poľska víťaznými mocnosťami po II. svetovej vojne viedlo k tomu, že sa do Poľska vrátilo len asi 10% príslušníkov poľskej zahraničnej armády.

Prví československí parašutisti

(Rozbieha sa výber a výcvik)

V predchádzajúcich kapitolách ste zaregistrovali pokusy o vytvorenie parašutistickej jednotky v ČSR, ktoré prerušila Mníchovská dohoda, rozpustenie čs. armády, vznik Protektorátu a Slovenského štátu. Neúspechom skončili plány na vybudovanie výsadkovej brigády, precvičenie na leteckú pechotu, vytvorenie menšej výsadkovej jednotky, o ktoré sa snažil hlavne por. G. Loquens.

---

⁵⁹ Stanislaw Sosabowski (1892 - 1967). Pri jedinej operácii 1. poľskej výsadkovej brigády MARKET-GARDEN – strategická úloha - obsadenie mostu v ArnHEME 9/44 dosiaholi poľské straty asi 740 z 1800 vysadených parašutistov. V 12/44 nahradený pplk. Stanislawom Jachnikom. Sosabowski po vojne emigroval do V. Británie, živil sa ako barman, robotník vo firme CAV Electrics v Actone. V roku 1948 zbavený poľského občianstva. V roku 1957 napísal knihu „Najkrotsa droga“. Po smrti v roku 1967 sú ostatky prevezené s voj. počtami do rodinnej hrobky vo Varšave. Plnej rehabilitácie sa dočkal až v roku 2008. Činnosť veteránov 1. SBS – 1992 v Krakove odhalený pomník S. Sosabowskemu, 2006 – hol. kráľovná Beatrix im udelila Rad Viliama, 2008 – ulica Sosabowskeho v Štetíne, každoročné kladenie vencov na moste v ArnHEME a voj. cintoríne v Drieli. Poľskí a britskí parašutisti majú pomník na letisku Ringway.

⁶⁰ Pozri Nick van der BIJL, „10. komando zasahuje.“ (str. 37,46,...).

Za vznikom parašutistických jednotiek je nová stratégia Winstona Churchilla, ktorá počítala s oslabením Nemecka všetkými možnými prostriedkami v už okupovaných zemiach pod heslom – „Podpáľte Európu !“ (Set Europe ablaze !). I keď vo V. Británii pôsobí SIS (Secret Intelligence Service), W. Churchill „prečistí“ velenia oddelení jej vojenskej rozviedky MI 6 (a kontrarozviedky MI 5, *nahradil V. Kella, ktorý riadil MI 5 od roku 1907!*) a vytvorí v lete 1940 ďalšiu organizáciu SOE (Special Operations Executive)⁶¹. Počas II. svetovej vojny existovala medzi SIS a SOE určitá nevraživosť, nedochádzalo k výmene informácií, výsledkom bolo napr. zničenie siete PROSPER vo Francúzsku. Akcie SOE v zahraničí obmedzovali činnosť agentov SIS. 12. decembra 1940 sa uskutočnila porada prednostu spravodajského odboru MNO plk. F. Moravca so zástupcami SOE a SIS o možnostiach podpory domáceho odboja v Protektoráte a je rozhodnuté o vysadzovaní čs. parašutistov na územie Protektorátu. Britskí zástupcovia SOE a SIS sú Moravcovmu II. odboru MNO v Londýne známi už zo spoločného pôsobenia v Prahe⁶². Ďalším krokom je zlúčenie a vytvorenie „sekcie D“ – skupiny so zvláštnymi úlohami v apríli 1941. Rezervoár ľudských zdrojov – miestom výberu budúcich parašutistov sa stala čs. brigáda. Podľa spomienok F. Moravca, (nie vo všetkom dôveryhodných), existovali ako pobočníci veliteľa práporu dvaja dôstojníci, ktorí vyberali budúcich kandidátov

⁶¹ SOE (19.7.1940 – 15.1.1946), pri vzniku spadala pod britského ministra voj. hospodárstva H. Daltona. Adresa HQ: Londýn, Baker Street 64. Čs. parašutisti SOE majú od 11.11.2009 pomník v škótskom Arisaigu, Francúzi zo SOE od roku 1991 vo Valençay (F), ženy SOE pamätnú dosku na múre kostola sv. Pavla v londýnskom Kensigtone. Riaditeľ SOE – brig. gen. Collin Mc Vean Gubbins (1896 – 1976), nahradil CH. J. Hambra. Riaditeľ SIS gen. S. G. Menzies (1890 - 1968), sídlo HQ (1940 – 1964) : Londýn SW1, Brodway 54, riaditeľ MI 5 v rokoch 1940/41 – O. A. Harker, 1941/45 – D. Petrie. MI 5 (XX, dvojité kríž) sa snažili hlavne o „prebúranie, otočenie“ zadržaných cudzích agentov pre prácu v prospech SIS. Výsledkom bolo veľké množstvo dvojitéch (i trojitých) agentov.

⁶² V SIS pôsobili i mjr. Harold Charles Lehrs Gibson* 1897, (Gibby), v roku 1934 šéf pasového oddelenia, britský komzul, od 1938 I. tajomník ZÚ v Prahe. Po vojne ZÚ Praha 1945 – 48, 1949 - 50 ZÚ Berlín . Prvá manželka Rachel Kalmanowitz (†1947), od roku 1948 manželka baletka Jekaterina Alfimova. Zomrel v Ríme v 1960 a je pochovaný na evanjelickom cintoríne, hrob č. 1315. Ako roky narodenia sú uvádzané i 1885, 1887. Peter Wilkinson (1914-2000) – ex. pasový úradník v Prahe, po vojne diplomat, F. E. Keary – ex. súkromný učiteľ angličtiny v Prahe. Pre Moravca a 10 sprav. dôstojníkov zabezpečil Gibson odlet lietadlom DC-2 holandskej spoločnosti KLM, 14.3.1939 z Prahy cez Amsterdam do Londýna (Croydon). (DC-2 predchodca DC-3, kapacita 14 miest). Bližšie F. Moravec – Špión, jemuž nevěřili, str. 220-222. V roku 1942 došlo k dohode medzi SOE a SIS (viď Spravodajský denník Zvláštnej skupiny D z 27.8.1942). SIS (sekcia D) kládla dôraz na spravodajstvo a od roku 1943 organizovala výsadky s čs. účasťou i SIS (napr. CALCIUM, BARIUM, SPELTER). Okrem plk. F. Moravca udržiavali Briti v ČSR úzke styky i s plk. Františkom Dastichom (1895 – 1964), predchodcom F. Moravca. V knihe „Špión, jemuž nevěřili“ píše na str. 49 : „Pátrací skupinu jsem v roce 1934 přebíral od podplukovníka Františka Dastycha, který byl přeložen jako vojenský atašé do Moskvy“. (Takže Dastich /Dastych). 2. oddelenie MNO bolo oficiálne rozpustené v 10/1938 (Vyškov), bol vydaný formálny zákaz spravodajskej práce proti Nemecku. Na druhej strane, prísl. 2. odd., pracujúci proti Nemecku (a zostali v Prahe), dostali po 15.3.1939 od Nemcov „amnestiu“. Sekcia „D“ (10.4.1941? – 27.3. 1945) mala veliteľskú, výcvikovú a tylovú sekciu. Neexistovali presné tabuľkové počty. Zloženie - napr. J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 293, 294. Prvý veliteľ špkt. Jaroslav Šustr (1908 – 1988), od 17.3.1943 mjr. Karel Paleček (1896 - 1962), krátkodobo zastupoval i npor. R. Krzák (1914 - 2004). Ukončenie činnosti – M. Matúšů, Muži pro speciální operace, str. 55., Spravodajský denník Zvláštnej skupiny D.

jeden na brigáde a druhý už z parašutistickej jednotky(?)⁶³. Na výbere kandidátov sa podieľalo i obranné spravodajstvo (mjr. Bartík). Brigáda trpí nadbytkom dôstojníkov (cca 2800 osôb, z toho 800 dôstojníkov) a nedostatkom mužstva. Sú vytvárané veliteľské zálohy - dôstojnícké jednotky tvoria napr. obsluhu diel, brigádnú guľometnú rotu, vodičov, atď. V tejto dobe sme mali najdrahší vojenský útvar na svete. Nezaradení dôstojníci nenosili hodnosť na výložkách na ramene ale na malom náprsníku (napr. npor. A. Horák). Aby nedochádzalo k navýšeniu dôstojníkov, niektorí čat. ašpiranti sa stali rotnými ašpirantami (napr. F. Tuček). Hlásia sa do rôznych kurzov, škôl, niektorí budúci parašutisti si doplňujú stredoškolské vzdelanie. (J. Kotásek – SPELTER, F. Vrbka – BRONSE, uznania maturity sa nedožije jeden z najmladších parašutistov – O. Dvořák - STEEL), naopak maturitu v roku 1942 zloží syn K. Palečka – Vladimír (1924 – 2012). Vznikajú prvé lásky ale i prvé zmiešané manželstvá⁶⁴. Rodiny majú po ukončení vojny snahu vrátiť sa a usadiť vo V. Británii. Niektorí si neskôr menia i priezviská (pilot RAF – Stanislav Vydrář = Viktor Kent, parašutista (1. čsob) Jiří Šnábl = George Scott). Vojaci, ročníky 1920 a mladší, ktorí nestihli vykonať vojenskú službu v Československu, ju vykonávajú v Anglicku. (Napr. J. Bačík, ktorého učil už v Poľsku pochodovať J. Gabčík – 4 mesiace v Cholmondeley). Neskôr sú organizované pre dôstojníkov kurzy okresných „hejtmanov“ a zmocnencov pre oslobodené Československo⁶⁵. SOE vytvorilo po celom Anglicku (hlavne v Škótsku) školiace strediská SOE, označované ako STS (Special Training School). Boli využité šľachtické vidiecke sídla, ktoré SOE zabrala majiteľom za finančnú náhradu. Strediská SOE boli v Kanade (Whitby - Camp X, tiež ako S25-1-1, Project 3, STS 103), Egypte, Indii, atď. Čechoslováci využívali hlavne STS - 1 v Brockhall pri Northampton, STS - 2 v Belassis pri Dorkingu (udržiavací a zdokonaľovací výcvik), STS – 8

⁶³ F. Moravec – Špión, jemuž nevěřili – str. 307. O parašutistoch hovoril F. Moravec ako „moji jakobíni“ – B. Laštovička, V Londýně za války, SNPL 1960, str. 382. (Bohuslav Laštovička – 1905 - 1981, interbrigadista, novinár, generál, politik). Výber uskutočňovali napr. vel. 3. roty 1. práp. – J. Krček a J. Bartík.

⁶⁴ Napr. O. Janko (SULPHUR), R. Matula (WOLFRAM), J. Bublík (FOUR SQUARE), K. Hlásenský (ROTHMAN), R. Turšner (IRON), A. Deutelbaum/Doman, Š. Košina (MANGANESE), P. Bock (výber MANGANESE), František Josef Geisler a asi 153 čs. letcov RAF, napr. Augustín Přeučil (1914 - 1947). O naturalizáciu žiadalo v 2/47 celkom 117 veteránov RAF. Žiadosti väčšinou neodporúčal náč. 5. odd. MNO – plk. B. Reicin (vl. menom. Friedrich Reinzinger 1911 - 1952), pretože: „naturalizovaní letci... by mohli...vysláni buď jako bojovní letci nebo jako parašutisté na naše území, kde by jim znalost místních poměrů, řeči, osobní známosti, atd. velmi usnadnily plnění úkolů.“ (Legionářský směr 1/2013, str. 18-19). Neuveriteľne pôsobí návrat S. Klobouka (* 1914) ex. prísl. 1. čsob, ktorý prešiel s anglickou manželkou Magdalenou rod. Davies a deťmi 2.3.1948 do Nemecka na konskom povoze. (I. Pejčoch, Přečiny přes železnou oponu, str. 99).

⁶⁵ Napr. v ŠVBM (Štáb pre vybudovanie čs. brannej moci pri MNO) Alfréd Ressel (1900 – 1983) bol predurčený pre okres Bruntál, bližšie A. Ressel – Šestnáctimi krajinami za slobodou, Pravda 1978. ŠVBM vznikol 15.1.1943 študijnou skupinou II. odd. MNO (Ressel, Cigna, Sacher, neskôr Selner). Pripravili koncepciu povstania v okupovanej republike (v praxi sa neosvedčila) a návrh povojnového usporiadania s hejtmanmi. Sprav. dôstojníkom pre oslobodené územie sa mal stať J. Selner, spojár J. Süsser. – J. Selner – Generál z rodu rebelů, str. 124, 138.

Stanhope Terrace v Londýne, STS - 25 Garramor – Škótsko (kurz útočného boja – assault course) a STS 46 – Chicheley Hall (spravodajský kurz, výroba výbušnín, nahradil STS 2 od kurzu 7)⁶⁶. Parašutistickým výcvikom k 31.5.1943 prejde nakoniec asi 574 osôb, z toho 211 dôstojníkov. Poslední čs. parašutisti absolvujú zoskoky 12.2. - 18.2.1945. Československo sa takto zaradí medzi krajiny s najväčším percentuálnym výcvikom parašutistov. Prvých 55 vojakov absolvovalo kurzy v 5 skupinách v období 4.5. - 22.7.1941. Kurzy trvali 10 dní, z toho 7 dní bol parašutistický výcvik a zoskoky, 3 dni bol sabotážny výcvik. 6. kurz sa už neuskutočnil. Medzi prvými Slovákami – parašutistami by sme našli napr.: slob. V. Gerik – skupina 3., des. P. Bock⁶⁷ – skupina 4. a ďalších. Velenie v tomto období predpokladalo využitie parašutistov ako sprievodcov pri doprave výbušnín alebo kuriérov (poľský model – kuriéri). Parašutistické kurzy boli výsledkom výberu ale i náboru. Takto sa v júli 1941 prihlásilo (dobrovoľne) do výcviku 471 príslušníkov brigády, čím uľahčili ďalší výber. V auguste 1941 oznamuje gen. Sergej Ingr (alias Svatopluk, Silný) domácomu (českému) odboju, že bolo vycvičených 160 parašutistov⁶⁸. Išlo o nadhodnotený počet. Nezanedbateľným motívom bol aj výsadkový príplatok. K 1.7.1941 sa z 1. čs. zmiešanej brigády stáva 1. čs. samostatná brigáda. (Brigáda vo V. Británii celkom 8x zmení posádku, skončí od 8/44 v Bridingtone). Tu niekde končí obdobie, kedy Československo uvažovalo o vytvorení uniformovanej výsadkovej jednotky a jej bojovom nasadení. Na vytvorenie ďalšej (vys.?) brigády nie je dostatok hlavne mužstva, ťažkej techniky a úlohy spojené s vyvolaním širokej vlny odporu začínajú byť nereálne. Menia sa úlohy budúcich čs. parašutistov, nová koncepcia počíta s dvojčlennými skupinami (s radistom 3 člennými) a vlastným spojením s VRÚ (Vojenská rádiová ústredňa). Mení sa doba výcviku, objavujú sa 5 týždňové kurzy SOE, parašutistický výcvik sa uskutočňuje na záver, v piatom týždni kurzu. „Petrákov“ zoznam 15 uskutočnených kurzov SOE obsahuje okolo 300 mien⁶⁹. „Rýchlokurz“⁷⁰ s dvomi dennými zoskokmi absolvoval od 28.1.1941 Otmar Riedl (BENJAMIN),

⁶⁶ Základný zoznam STS - J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 295, 296. Zámček Chicheley Hall, neďaleko letiska Newport Pagnell.

⁶⁷ Plk. Pavel Bock – (*17.11.1920 Žilina – †24.5.2006 Warrington), čestný prísl. 5. p ŠU (VÚ – 2071 Žilina). Po vojne sa s manželkou Dorothy vrátil do Warringtonu pri Manchestri. V 9/1996 povýšený do hodnosti mjr., 29.9.2004 do hodnosti plk. (pozri Žilinský večerník č.24/2006 str. 9 a www.road-to-the-isles.org.uk/westword/august2001 - foto s gen. A. Petrákom. V niektorých zdrojoch ako Bok. V 8/ 2004 ako prísl. anglických veteránov The Cheshire Regiment (22. pluk má maskota barana, od 20.2.2016 „voj. Derby 31“) navštívil Bratislavu a bol hosťom KVV Bratislava (pozri Červené baret 3/2004 str. 1 - 3). Pri tel. rozhovore s autorom potvrdil, že Peter Haluška by mal žiť v USA.

⁶⁸ C.MacDonald, Úder z Londýna, str. 121, H. G. Haasis – Smrt v Praze, str. 81.

⁶⁹ Pozri www.pomnikparasutistum.cz

⁷⁰ M. Matúšu – Muži pro speciální operace, str. 112. Vysadený 16.4.1941 miesto Křečhoře (vých. Prahy) v Rakúsko, neďaleko Landecku. Křečhoř (PŠČ 28 002) – Landeck, vzdušnou čiarou asi 450 km, po ceste 623 km.

prvým českým parašutistom bol potom od 19.1.1941 J. Cupal (TIN). Rozdielne počty zoskokov⁷¹ sú výsledkom toho, že niektorí z budúcich parašutistov absolvovali neskôr zdokonaľovacie udržiavacie zoskoky alebo sa zúčastnili ďalších kurzov. Zhrnieme si to. 5 skupín absolvovalo desaťdňový výcvik. Pre rozlíšenie používam označenie – výcvik a kurz. Tieto sú nahradené 5 týždňovými kurzami, ktorých prebehlo celkom 15. Veliteľom kurzu bol čs. dôstojník, ktorý bol tiež účastníkom kurzu. Kurzy sa uskutočňovali na STS 25 Garramor ležiaceho na pobrežnej ceste Arisaig – Mallaig. Išlo o oblasť sverozápadného Škótska, kde armáda zabrala vidiecke sídla a tieto slúžili k výcviku agentov SOE, SIS a commandos. Oblasť vošla do histórie ako „Commnado Country“, známe boli objekty Innerary, Achnacarry, Inverrailort, atď. (Pozn. Oblasť navštívil a precestoval už v roku 1924 spisovateľ Karel Čapek). Všetci účastníci prešli železničnou stanicou v Morar. (Dnes do týchto končí jazdí historický vlak – „lietajúci Škót“ – Flying Scotchman). Pri vstupe do vojenského priestoru jedinnou cestou vo Fort William došlo ku kontrole. Nie vždy sa zoznam účastníkov kurzu zhodoval so zoznamom a počtom dodaným čs. velením. Niektorí frekventanti kurzu zamieňali slovo Special v STS za Sabotage príp. Secret, aby zdôraznili vlastnú dôležitosť s absolvovaním kurzu. STS 25 sa delilo na STS 25a,b,c. STS – 25a bola farma Garramour House „Gabčíkova farma“, 25b Camusdarach 25c (Both)Traigh House. V niektorých zdrojoch sú STS - 25a a STS – 25b zamieňané. Farmy boli neďaleko od seba, napr. STS - 25a bola od STS-25b vzdialená 400 m a bola „za cestou“. Prvých 5 kurzov „asault course“ sa uskutočnilo v STS 25a,b, 6 a 7 kurz umiestnil Šustr do STS 2 Bellasis, od kurzu 8 pribudlo na výcvik STS – 25c. Je treba odlišovať „assault course“ a kurzy „commandos“! Kurzom „commandos“ prešiel snáď len výsadek WOLFRAM (a F. Geisler?). Zaujme kurz 8 – ktorý sa uskutočnil už po atentáte na R. Heydricha tým, že v ňom boli výlučne dôstojníci. Ešte k počtom parašutistov. J. Šolc ako prvý⁷² udáva počty o vycvičených parašutistoch, k 31.5.1943 ich bolo 574, z toho 211 dôstojníkov. Tieto údaje preberajú ďalší autori.

V parašutistickom výcviku i Slováci

⁷¹ Medzi mužstvom mal najväčší počet zoskokov (16) rtm. Gabriel Jandl (obranca Židenických kasární pri útoku v roku 1931, skončil v 1. čsob), medzi dôstojníkmi npor. R.Hrubec (1914 – 1944) SILICA – sever.

⁷² J. Šolc, Červené barety, str. 35, P. Švrlo – Vojenský výsadkári na Slovensku 1942 - 2003, str. 10, M. Matúšů – Muži pro speciální operace str. 87 (573 osôb, 230 osôb celý výcvik, 147 len padákový a 196 len útočný), atď. Podľa www.bojovali-za-ceskoslovensko.cz (9 Českoslovenští parašutisté ve Velké Británii) bolo k 31.5. 1943 vycvičených celkom 378 parašutistov, ku konci vojny potom 574. Nepravdepodobný sa javí i počet zoskokov u F. J. Geislera (84!). Absolvent kurzu „Commandos“ 6.-20.4.1942 a dvoch (?) kurzov – 9 (22.8.-19.9.42) a 11(31.10.-28.11.42)? podľa medailónu na www.bojovali-za-ceskoslovensko.cz.

(Prvým slovenským parašutistom bol Jozef Gabčík, Viliam Gerik alebo Peter Haluška?)

Na začiatok pár čísiel. V polovici decembra 1940 sme u čs. brigády a MNO registrovali medzi 3274 dôstojníkmi a vojakmi celkom 459 osôb (14,01%), ktoré sa hlásili k slovenskej národnosti. U brigády to potom bolo 435 osôb (14,39%), v náhradnom telese 62 osôb (7,91%)⁷³. Z asi 574 osôb prešlo kompletným výcvikom 230 osôb, z toho 106 dôstojníkov a 124 poddôstojníkov. Dôstojníkov – Slovákov pri 5,7% zastúpení tu asi nenájdeme, zostáva nám hľadať parašutistov – Slovákov medzi 124 poddôstojníkmi, ktorí prešli kompletným výcvikom a medzi 55 parašutistami v prvých 5-ich desaťdňových výcvikoch. Je ťažké určiť v zoznamoch „tento bol Slováčok a tento nie“. Niekedy pomôžu mená a priezviská, niekedy nie. Snažil som sa vychádzať zo slovenských mien ako Ján, Jozef, Štefan, Pavol, Peter, Ľudovít v zoznamoch narazíte na Jan, Josef, Štěpán, Pavel, Petr, Ludvík a začínate znovu. (Jozef Gabčík sa i v testamente podpisuje ako Josef). Ešte komplikovanejšie to je potom v kapitole *Slováci - „moskovskí“ parašutisti*, po niekoľkých prepisoch priezvisk zo slovenčiny do ukrajinčiny resp. ruštiny a späť. Pokiaľ budeme pátrať po Slovákoch, ktorí absolvovali prvý výcvik v skupinách, tak medzi prvými Slovákami je rt. Jozef Gabčík - skupina 2 (od 26.5.1941 do 5.6.1941), slob. Viliam Gerik - skupina 3 (od 8.6. do 18.6.1941), des. Pavel Bock – skupina 4 (od 29.6. do 9.7.1941). Nejasnosti boli trochu pri mene Petr/Peter Haluška⁷⁴ – skupina 1 (od 4. do 16.5.1941)⁷⁵. Vzhľadom na to, že des. Peter Haluška bol neskôr zaradený do širšieho výberu skupiny MANGANESE, ide o Slováka. Takže Peter Haluška bol prvým slovenským vojenským parašutistom! Skupina 5 skončila výcvik 22.7.1941 a čs. velenie vzdalo pokus o vytvorenie čs. výsadbkovej jednotky. Prispela k tomu i zmena vo vojensko-politickej situácii. Nemecko napadlo 22.6.1941 Rusko v rámci plánu BARBAROSSA. Ruskí spravodajci informovali o napadnutí ZSSR, termíny sa neustále menili, A. Hitler podpísal definitívne plán BARBAROSSA 10.6.1941. Dôvodom posunu zahájenia operácie bola pomoc Talianom, ktorí neúspešne napadli Grécko a tým sa zahájenie operácie posunulo o 5 týždňov. V Anglicku nastupujú dlhšie –

⁷³ Vojenské dejiny Slovenska V. str. 66. V RAF v rokoch 1940-45 slúžilo 3 256 letcov, z toho 14% Slovákov, t.j. asi 456. – J. Rajlich, J. Sehnal – Slovenští letci 1939 – 1945 (Vydavatelství :Kolínské noviny 1991), str. 7.

⁷⁴ Čat. P. Haluška sa zúčastnil i 11. kurzu SOE, para kurz znovu 29.11. - 4.12.1942. Skončil u 1. čsob, neskôr v USA. Army Lt.Colonel Peter Haluska – Association of Czechoslovak legionaires, držiteľ T.G.Masaryk Book of Honor, žil v meste Cicero, zomrel v USA.

⁷⁵ Skupina 1 (od 4.5.1941) – G. Loquens, V. Kadaně, R. Hrubec, S. Srazil, M. Štěpánek, I. Kolařík, J. Caudr a des. P. Haluška., skupina 2 (od 26.5.1941) – Pechal, Šandera, rt. J.Gabčík..., skupina 3 (od 8.6.1941) – Bartoš, Čoupek, Gerik..., skupina 4 (od 29.6.1941) – Novotný, Bock..., skupina 5 (od 13.7.1941) – Hanuš, Kotásek..., (Muži z Ringway I. str. 122).

postupne až 5 týždňové kurzy SOE, ktorých bude celkom 15. Hneď v prvom kurze (17.7. - 16.8.1941) sa ocitne Jozef Gabčík a 4 zoskoky v Ringway uskutoční v týždni od 8.8. do 16.8.1941. Prvý kurz bol kratší a zúčastnilo sa ho celkom 8 vojakov, druhý kurz „vyšších“ dôstojníkov 22.8. - 19.9.1941, veliteľ kurzu škpt. L. Záhradka⁷⁶, účastníkom bol napr. plk. J. Kratochvíl⁷⁷. Kurz 3 (19.9. - 20.10.1941), kurz 4 (25.10. - 28.11.1941) i des. P. Bock, slob. V. Gerik. Veliteľ kpt. J. Knop – odoslal k jednotke A. Kubca za to, že fajčil pri výcviku⁷⁸. Kurz 5 – (21.2. -27.3.1942), veliteľ kpt. O. Záhora, v kurze napr. R. Pernický, zo Slovákov des. Š. Košina. Kurzy č. 6,7- „Šustrove“, poznamenané množstvom úrazov. Kurzy č. 8,9,10 – po atentáte na R. Heydricha - dôstojnícke. V kurze 8 napr. A. Petrák, F. Voves, pri pochodovom cvičení zahynul npor. Josef Strankmüller (synovec E. Strankmüllera). Poddôstojníci sa znovu objavujú v kurze 11 – zo Slovákov čat. P. Haluška, čat. Š. Havier⁷⁹ – paravýcvik 29.11. – 4.12.1942. V kurze 12 des. L. Severíni⁸⁰, para výcvik 3.1. - 8.1.1943 ale i L. Čambala⁸¹. 2x kurz absolvoval(?) F. Geisler (9 a 11). Posledný kurz – 15 a hlavne jeho para výcvik 18.4. - 23.4.1943 už nedokončili kvôli počasiu všetci účastníci. Kurzy SOE trvali teda od 17.7.1941 do 17.4.1943. Každý kurz by vydal na samostatnú kapitolu. Velenie II. odboru MNO venovalo kurzom veľkú pozornosť a pravidelne kurzy kontrolovalo. Používali krycie mená napr. J. Šustr – Schuman, F. Moravec – Hauptman, Strankmüller – Weissmüller, K. Paleček – Schmidt, Kaláb, Brod, atď. Niektorí účastníci sa neskôr ešte vrátili do Ringway, kde absolvovali udržiavacie zoskoky. Na para výcvik, ktorý bol v Ringway na záver kurzu a trval 1 týždeň, spomínal⁸² účastník kurzu 8 – mjr. A. Petrák: „Skákali sme z dvojmotorového lietadla Whitley (v žargóne parašutistov „flying coffin“ - lietajúca rakva a „slon“). Skákalo sa podlahovým otvorom (vyrezaný prielez o priemere 1 m) v trupe. 10 parašutistov sa posuvalo zadnou časťou tela k otvoru v trupe. Zoskok č. 1 – zoznamovací. Každý parašutista označený číslom vysadený samostatne

⁷⁶ Mjr. gšt. L. Záhradka spáchal 18.10.1943 samovraždu.

⁷⁷ Plk. J. Kratochvíl (1889 – 1975), neskorší generál na Dukle nahradený L. Svobodom. Skákal ako 53 ročný. Ďalším účastníkom bol J. Vedral – Sázavský (1895 – 1944) – jediný čs. generál, ktorý padol priamo na fronte – 6.10.1944 na Dukle. Skákal ako 47 ročný.

⁷⁸ L. Nedbal – Operace KARAS str. 65 – 69. Des. A. Kubec dostal 21 dní väzenia a potom vylúčenie z kurzu. Des. P. Bock bol v skupine 1 – príslušníci 1. práp. po vedením npor. M. Preiningera. Voj. V. Gerik v skupine 2 pod velením npor. J. Krátkého – hlavne prísl. dp. a iných jednotiek (napr. voj. J. Klemeš). Termín kurzu je vedený od 25.10. do 31.11.1941, Bock ako Bok, Klemeš ako Jan, atď.

⁷⁹ Štefan Havier (niekde Haviar) – nar. 26.7.1918/9 Záblatie, v roku 1996 na adrese: Inovecká 32, 911 01 TN

⁸⁰ Ladislav Severíni (i Vladislav Severíny), nar. 18.11.1922 Nové Mesto nad Váhom, zomrel v 2/2009 v Leamington Spa (V. Británia). Výber do MANGANESE.

⁸¹ Por. v zál. Ludvík Čambala, nar. 6.10.1923 Skalica, spojár spoločne s O. Dvořákom J. Klemešom. Neskôr spojár u 1. čsob. „Neprešiel“ pri pohovore so škpt. Šustrom kvôli slovenskému prízvuku. Okrem para kurzu prešiel v skupine 60 vojakov čsob kurzom SATC v 4/43 vo Fort William. Krátko pred smrťou vydal v Brne knihu „Moje druhá svetová válka“. Knihu krstil J. Klemeš. L. Čambala zomrel v Brne 24.10.2008.

⁸² Osobné stretnutie s autorom s gen. Petrákom, Bratislava - Petržalka 16.4.2005.

so „static line“. Zoskok č. 2 - zoskok dvojice. Zoskok č. 3 – skupina 5 výsadkárov + kontejner, úlohou skupiny bolo zhromaždiť sa po zoskoku pri kontejneri. Zoskok č. 4 – samostatný z balónu „Bessie“ (niekedy i nočný)“. 5 zoskokov absolvovali účastníci kurzu č. 4 (napr. kpt. J. Krátký). Išlo o zoskok č. 1 – z výšky 800 stôp podlahovým otvorom, č. 2,3 - denný, nočný z balónu z výšky 500 stôp, č. 4,5 – lietadlo, dvere z 500 stôp⁸³. Výsadkové povely – „action sesion/station“ a „go“. Pokiaľ si parašutista pri zoskoku „brnkol“ nosom o protiľahlú hranu výsadkového otvoru, znamenalo to, že „zazvonil“ – „to ring the Bell“. Po absolvovaní 4 zoskokov dostávali čs. parašutisti nášivkovú (platenú) triednosť a právo nosiť britskú nášivku bieleho padáku s bledomodrými krídelkami (v žargóne light bulb - žiarovka) na pravom ramene. No a nebola by to čs. vojenská byrokracia, ktorá v rozkaze rozhodla o presnom cm umiestení nášivky pod nášivkou/domovenkou Czechoslovakia. Niektorí absolventi si ju nechali našíť hneď na letisku, našli by sme i takých, ktorí sa s ňou chválili na vychádzkach ešte pred absolvovaním kurzu. Po bojovom vysadení nosili parašutisti nášivku nad ľavou náprsnou kapsou uniformy. Poliaci mali svoje výsadkové odznaky a bežnou praxou bolo, že po prvom zoskoku boli povyšovaní. U jednotiek SAS sa skladal základný výcvik zo 7 zoskokov⁸⁴. Obvyklý pozdrav na letisku bol „Happy landing“ – šťastné pristátie. Pokiaľ došlo pri výcviku na letisku na „dropping point“ k zvláštnej udalosti – výsadkár, kontejner na strome, vo vode – bol výcvik prerušený a parašutisti sledovali činnosť ako inštruktáž, podľa pokynov inštruktorov. Skákalo sa obvykle z výšky 700 stôp (210 m). Pri para výcviku sa objavil i dnešný para kotúľ cez rameno, v začiatkoch výcviku sa cvičil kotúľ vpred. Neskôr pribudli zoskoky s nožnými zásobníkmi, niektorí z čs. parašutistov (Kotásek – SPELTER, Vrána – DOLPHIN) cvičili i zoskoky do vody. Podľa V. Klabníka existovali čs. parašutisti (i Slováci) cvičení v Egypte. Paravýcvik tu snáď vykonal kpt. Ing. T. Goller (1908). Od roku 1944 sa počet zoskokov zvýšil na 5, pribudol nočný zoskok, zmenili sa výsadkové lietadlá⁸⁵. Niekedy výcviku predchádzal zoznamovací let v trvaní 30 min. Okrem STS – 51 Ringway organizovalo SOE zoskoky i na ďalších letiskách (STS – 102 Ramat David, Haifa, STS – 33 Altrincham, STS - 51B Wilmslow a od roku 1944 i v Taliansku)⁸⁶. Padáky sa balili v Ringway, kontejnery v STS 61 Audley End, Saffren Walden a balili ich ženy. Počas výcviku mali parašutisti možnosť stretnúť i príslušníkov

⁸³ L. Nedbal – Operace Karas, str. 68, 69.

⁸⁴ D. I. Harrison – SAS, tí chlapi sú nebezpeční (str. 95-100).

⁸⁵ Dvojmotorový Whitley, osádka 5, max. rýchlosť 307 km/h, až 10 parašutistov. Wellington – osádka 6, max. rýchlosť 366 km/h, Halifax 450 km/h, Stirling 400 km/h, Douglas C-47 370 km/h., Hudson, atď.

⁸⁶ Napr. skupina COURRIER – 5, para výcvik v lete 1944, Bari, Taliansko, kpt. Ing. Theodor Goller (1908-1970) – 3 týždňový paravýcvik v STS 102 (letisko RAF – Ramat David, 33 km jv. Haifa) u Force 133 Káhira

výsadek iných národov – Francúzov, medzi nimi i Karel Hora (1908 - 1989) z cudzineckej légie, Jedbourg, Holandžanov, Poliakov⁸⁷. Obdobu sekcie D mali Dáni, Gréci, Albánci, Nóri (niektorí výcvik v Murmanskú⁸⁸!), Juhoslovania, Taliani. Skupiny mali od 2 do 30 členov⁸⁹. Československí parašutisti boli v slangu inštruktorov „joes – pepíci“. Pred zoskokmi obvykle absolvovali v STS Mallaig kurz pod vedením kapitána B. Sykesa, niekdajšieho člena šanghajskej polície, špecialistu na streľbu zblízka (dva výstrely) a bojové umenie. Pokiaľ niekto neprešiel kurzom, bol vrátený naspäť k brigáde bez para výcviku. Predtým podpísal prehlásenie o mlčanlivosti. Úspešní absolventi kurzu sa tiež vracali k brigáde, príp. na „vyčkávaciu STS“, kde čakali na ďalšie pokyny. Všeobecne sa cvičili dva typy výsadek. Spravodajský – zloženie: 1 dôstojník, 1-2 poddôstojníci, sabotážny/diverzný – 2 poddôstojníci (napr. ANTHROPOID, TIN). Okrem týchto hlavných skupín boli jednotlivo vysadzovaní radisti, zvláštnosťou bol bojový 6 členný výsadek WOLFRAM. Parašutistickým výcvikom prešli i niektorí čs. letci a padákom sa zachránilo minimálne 44 čs. pilotov RAF⁹⁰. Ale späť k Slovákom...

Vysadenia nad Československom

(Slovenskí parašutisti nad Protektorátom, neskôr nad Slovenskom)

„Šolcov“ zoznam⁹¹ obsahuje 125 mien parašutistov sekcie D. Tu musíme rozlišovať medzi parašutistami vycvičenými ale nezaradenými do akcie, tzn. že ich nenájdeme v zozname parašutistov sekcie D. Väčšina skončila v 1. čsob⁹², ďalší v Rusku v 1. ČSAZ, niektorí u slobodných Francúzov. Parašutistickým výcvikom SOE prešlo viac

⁸⁷ Pozri i zoznam STS – List of SOE establishments. Parašutistický výcvik bol v roku 1943 i vo Walton-on-the-Naze? (spomienky F.Tučka). M. Matúš, Muži pro speciální operace, str. 136.

⁸⁸ Velká vlastenecká válka, ČT – 2, 15.9.2015 od 20.00 h. Nóri boli vysadzovaní z ponoriek na severe Nórska, kde sledovali v 2 – 6 mesačných misiách pohyb nemeckých lodí v norských pobrežných vodách. Zásobovanie bolo uskutočňované z ponoriek alebo lietadlami. Podiel i na potopení Tirpitzu 12.11.1944.

⁸⁹ H. K. Kelton, Najnovšia kniha o špionáži, str.30.

⁹⁰ Výcvik od 15.8. - 13.9.1941 absolvovali napr. pilot 311. RAF genmjr. Karel Pospíchal (1913 – 2006). Josef Tesař (sgt. Josef Tesař, palubný strelec – vysadzoval ANTIMONY 24.10.1942?) a Miroslav Rozprým od 138. sq. RAF (zahynuli 10.12.1942 nad Stredozemným morom). V rokoch 1940 – 1945 sa zachránilo padákom 44 čs. pilotov RAF (Anderle až Zadrobílek), padák Irvin použil 2x genmjr. in mem. T. Vybíral (1911 - 1988) v dňoch 15.10.1940 a 29.6.1941 Pozri www.army.cz/acr/raf/cast/044.htm. Po opustení Wellingtonu KX-K, N2773 po návrate z bombardovania Brém, bol 14.9.1940 britským príslušníkom Home Guard zastrelený pod padákom P/O Miroslav Vejrázka od 311. perute. (Historický kaleidoskop 5/2010 str. 37). Existuje i „Seznam čs. letců, kteří neúspěšně použili padák ve službách RAF v letech 1940 – 1945“ a obsahuje 12 mien.

⁹¹ J. Šolc – Bylo málo mužů (str. 335 – 341, i 37-38), nie je identický so zoznamom M. Reichla – Cesty osudu (str. 589 – 591). Rozdiely sú spôsobené zaradením čs. parašutistov z americkej OSS (u J. Šolca) a niektorých vycvičených – nezaradených (u M. Reichla). Podľa E. Stehlíka – panelová výstava pred budovou GŠ Praha od 28.6.2013 - „Muži s červenými barety“ – panel č. 3 – 46 plánovaných operácií so 121 parašutistami, uskutočnených 37 s 98 parašutistami. Otvorenie výstavy 28.6.2013.

⁹² 1.čsob – 1.CIABG – Czechoslovak Independent Armoured Brigade, tu skončilo asi 151 parašutistov Zo Slovákov by sme tu našli napr. voj. Miroslava Blaha (8.3.1922 Tr. Teplice – 10.10.1944), rtm. Štefana Peniaka (5.4.1916 Trstená – 10.11.1944) – Muži z Ringway I. – str. 229, 234.

ako 300 československých vojakov. Podobne ako napr. pri Poliakoch, našli by sme pri čs. vojakoch vo V. Británii úrazy pri výcviku⁹³, niektoré i smrteľné. Boli zaznamenané i prípady samovrážd. V predchádzajúcich kapitolách sa mihli prví Slováci – parašutisti, absolventi para výcviku alebo kurzu SOE. V počiatkoch to boli P. Haluška, V. Gerik, P. Bock, J. Gabčík, ďalšími boli vojaci – utečenci od slov. Technickej brigády v Taliansku J. Hariň, J. Grajzel, F. Hollý, J. Chrámec, I. Eröss v roku 1944. Zdrojom Slovákov – parašutistov, je širší výber⁹⁴ do MANGANESE, kde sa nám objavili L. Severíni, Š. Pakan, Š. Košina, Š. Havier, F. Biroš, P. Viboch, J. Valo. Zmienil som sa o L. Čambalovi, novými menami sú Ján Bačík (výber do WOLFRAM), A. Deutelbaum. Slovenské „korene“ by sme našli u niektorých neskorších parašutistov sekcie D. Išlo o to, že sa narodili na Slovensku, v rodinách štátnych zamestnancov, úradníkov a zriadencov. Rodičia českej národnosti boli premiestňovaní podľa potrieb, kariérneho poriadku po celom Československu (i Podkarpatskej Rusi). Na Slovensku sa z londýnskej sekcie D narodil napr. J. Klemeš, O. Dvořák, J. Pešek. Ďalšou skupinou boli absolventi slovenských škôl, ako napr. Fr. Závorka, D. Vaňura, O. Dvořák⁹⁵, F. Geisler. Do roku 1939 slúžilo v slovenských posádkach asi 30 českých dôstojníkov a vojakov, neskorších príslušníkov sekcie D. Ďalší z českých parašutistov pracovali pred II. svetovou vojnou na Slovensku, (po vojne napr. K. Hlásenský /ROTHMAN/, v Elektrosvite Nové Zámky), niektorí po vojne na Slovensku zomreli (A. Stolařík, O. Peroutka). Londýnskych parašutistov by sme našli medzi partizánmi, niektorých

⁹³ Napr. kpt. K. Šeda (*11.11.1901) zahynul pri zoskoku v Ringway 15.7.1942, pred ním skákal ako č. 11 V. Maděra (alias Toman), ktorý po prudkom poryve vetra skončil na strome s otrasom mozgu, poranenou chrbticou a do smrti (†12.1.2013 Velehrad) nepočul na ľavé ucho. Dvojnásobnú fraktúru chrbtice utrpel pri 3 zoskoku por. Jan Fajkus (*13.6.1912) v 5/1942. Npor. J. Riegel (*9.4.1908) – zahynul †1.7.1942 pri predčasnom výbuchu granátu v STS – 2 Bellasis. Pri pochodovom cvičení v kurze 8 zahynul pri jazere Morar synovec pplk. E. Strankmüllera - npor. J. Strankmüller (*26.7.1912 - †13.8.1942), pochovaný na londýnskom cintoríne Pinner, prst' zeme bola v roku 2000 prevezená do rodných Rokycian. Pri zoskoku sa zranil i Jiří Šnábl, pochovaný ako Jiří George Šnábl – Scott, na cintoríne v Brookwood. J. Strankmüller neúspešne vysadzoval O. Riedla (BENJAMIN) 12.3.1941 ale lietadlo sa muselo vrátiť. Samovraždu spáchal mjr. gšt. L. Zahrádka (†18.10.1943), škpt. Fr. Dalecký, v Paríži na jeseň 1939 vyskočil z Eiffelovej veže pplk. Fr. Beneš, čs. voj. pridelenec, atď. Pri výcviku – hádzanie granátov vyrobených na STS 1 prišiel 9.9.1943 o časť pravej ruky Š. Pakan (výber do MANGANESE), pri zdokonaľovaní zoskoku 5.10.1941 pôvodný člen výsadku ANTHROPOID – rt. K. Svoboda, pri záverečnom cvičení sa zranil (?) Ján Bačík (WOLFRAM) a nahradil ho K. Svoboda, atď., až 28.3.1945 ťažká fraktúra nohy J. Krsek (CHURCHMAN).

⁹⁴ J. Šolc – Padáky nad Slovenskem, str.72, Bylo málo mužů, str. 163,164.

⁹⁵ Slob. Oldřich Dvořák (*13.11.1923 Trenčín) – výsadok STEEL – 28.4.1942 Požáry při Křivokláte. Jeden z najmladších príslušníkov čs. zahraničnej armády. Do V. Británie sa dostal „južnou“ cestou. Zomrel pravdepodobne výstrelom zo zálohy poľného strážcu Kučeru (asi Alojz Chocholáček) alebo samovražda v Radošovciach 9. - 10.7.1942. Pozri M. Čárský, Posledných devět dní, www.zahorie.sk z 25.12.2011. V Radošovciach bol odovzdať pozdrav advokátovi Jánovi Prekoppovi, jeho syn Eugen bol vojak - telefonista v Londýne. Advokát poslal na Dvořáka žandárov. Úlohou jednočlenného výsadku STEEL bolo dodať náhr. diely, jedy a poľskú rdst. A-2 Bartošovi. Dvořák mal doklady na Dražil, neskôr Novotný. Zomrel neďaleko miesta (Sudoměřice), kde 28.3.1942 prekročila hranice zle vysadená skupina ZINC. Povýšený na npor. pech. in mem., pochovaný v Brne na Ústředním hřbitově, v skupine hrobov č. 76. V Pannwitzovej správe figuruje ako zastrelený inou zločkou (i Lukašík, Potůček, Mladý?). PhDr. Eugen Prekopp a Anna Prekoppová boli po vojne redaktori slovenského vysielania BBC.

i v SNP. Takže je tu významný československý „prepleteneč“. Aby sa nám nestratili v prepadlisku dejín, pár viet o slovenských parašutistoch – vycvičených, nezaradených. Celkom ide minimálne o 20 slovenských parašutistov, ďalší vycvičení, nezaradení Slováci skončili v 1. čsob. (napr. por. Gabriel Podlesný 1922 – 1947, rtm. Štefan Peniak 1916 - 1944, voj. Miroslav Blaho 1922 – 1944,...). V širšom výbere do MANGANESE sa nám už objavili P. Haluška, L. Severíni, P. Bock v predchádzajúcich odkazoch. A teraz trochu bližšie o ďalších.

Pplk. v zál. Štefan Pakan – (5.5.1920 Myjava – 15.(?).2.2006 Myjava). Do zahraničia za Samom Škrinarom odišiel za peniaze od J.Zruttu – mäsiara na Myjave, kde sa učil. Do úteku bol zapojený Valter Smyčka, ale Š.Pakan nakoniec odišiel sám. Cesta do V. Británie viedla cez Maďarsko – Juhosláviu – Grécko do Bejrútu. Ďalej cez Marseille – Agde – Sète. Pôvodne bol určený ako pomocník veliteľa MANGANESE. Para výcvik absolvoval 22. - 29.8.1942, udržiavací 10. - 15.11.1942. Pri hádzaní granátov vyrobených na STS – 1 prišiel 9.9.1943 o ruku, amputovaná až po zápästie v nemocnici Northampton. Po uvoľnení z výcviku bol zaradený k hlavnému štábu MNO II. odbor, kde vykonával pomocné kancelárske a skladnícke práce⁹⁶.

Pavol Viboch (7.3.1906 Zvolen – 29.5.1981 North Miami, Florida, USA). Pôvodne tajomník čs. strany sociálno-demokratickej v Bratislave (1929 – 1938). Čat. ašp., do zahraničnej armády prijatý na Blízkom východe v roku 1941. Pôvodne veliteľ MANGANESE (alebo Jozef Valo?). 4.3.1943 úraz nohy pri zoskoku, prepustený na trvalú dovolenku. Člen čs. Štátnej rady v Londýne (1941 - 1944), spolupracovník vysielania BBC. Od 9/43 do 8/44 hlásateľ „Tajnej odbojovej vysielacky – Bradlo“ z Londýna pre Slovensko. Po oslobodení ústredný tajomník Demokratickej strany, poslanec za DS v NZ (1945 -1948). Jeden z kandidátov na ministra obrany. Po roku 1948 emigroval do Londýna, kde sa stal jedným z 30 členov Rady slobodného Československa. (RSČ vznikla 20.2.1949). Podiel na suspendácii Zenkla (pozri F. D. Raška – Opuštění bojovníci str. 43,73). Ako spravodajca imunitného výboru parlamentu súhlasil 30.1.1946 s vydaním Dr. Ing. Petra Zaťka k stíhaniu podľa § 2,3 nar. 33/1945. V roku 1951 - 1952 hlásateľ RSE v Mníchove, neskôr odišiel do USA. V niektorých zdrojoch miesto narodenia Nitra, tiež ako Pavel Vyboch, Vyboh⁹⁷.

⁹⁶ Pozri M. Reichl – Cesty osudu str. 579 – 581, Týždenník Slovenskej armatúry a.s. zo 17.2.1995, Myjavské hnutie č. 6, ročník XLVII, J. Šolc – Bylo málo mužů , str. 294, Červené barety – foto veliteľskej a tylovej sekcie Zvláštnej skupiny D, čat. Š.Pakan tretí sprava. V niektorých zdrojoch dátum narodenia 5.5.1922.

⁹⁷ J. Jablonický – Samizdat o povstaní II., str. 342, Encyklopédie ČSSD.

Jozef VALO (7.3.1898 Farkašín, dnes Vlčkovce – 16.2.1978 Bratislava). Snáď jediný civilista. Pred para kurzom v Ringway sa priznal Palečkovi, že mal problémy s kolenom ako futbalista. Zranil sa už pri pozemnom výcviku, ale skutočný problém spôsobil, keď o svojej činnosti (výcviku) referoval v Štátnej rade. II. oddelenie upustilo od výberu civilov, Nemcov, Židov a žien. Po vojne poslanec, člen NR až člen ÚV KSČ (IX.- XII. zjazd KSČ, znovu od XIV. zj. – 31.8.1968). V niektorých zdrojoch ako Jozef Valló⁹⁸.

Genmjr. v.v. Anton Petrák (14.4.1912 Viedeň – 7.2.2009 Ružomberok). Pôsobil ako inštruktor pri výcviku čs. parašutistov v kurzoch SOE, celkom vykonal 13 zoskokov. Neskôr v 1. čs. parašutistov pri obliehaní Dunkerque. V 50-ich rokoch prepustený z armády, neskôr súdený v politickom procese „Karvaš a spol.“ oslobodený, rehabilitovaný. 11.11.2003 sa zúčastnil odhalenia pomníku účastníkom západného odboja v Bratislave–Šafárikovo nám. V roku 2004 vyznamenaný fr. Radom Čestnej légie – rytier. Držiteľ MBE – najvyššie britské vyznamenanie – Rad britského impéria (1996), a MC (voj. kríž). 29.6.2005 besedoval na schôdzi KVV Bratislava (pozri Červené barety 2/2005 str. 8). V roku 2005 účastník osláv Dňa veteránov vo V. Británii. V závere života vyhľadával vojenských veteránov zo západného frontu, podiel na Air Bridge Society - nákup invalidných vozíkov pre veteránov. Zomrel vo vojenskej nemocnici v Ružomberku 7.2.2009, pohreb sa konal v Bratislave, smútočnú reč predniesol spolubojovník arm. gen. v.v. T. Sedláček. Od 12.8.2012 má v Bratislave pamätnú dosku (Kaffee Mayer). Zať J. Kratochvíla a kol. vydal v roku 2012 spomienkovú knihu „Anglán“⁹⁹.

Plk. v.v. Ján Bačik (*25.1.1917 Parížovce – 29.4.2016 Třeboň) V legiáne v Poľsku zaevidovaný ako č. 479, vo V. Británii ako strelec z guľometu. Výber do WOLFRAMu s úlohou – sabotáž Cementáreň Ladce. Účastník posledného 15. „Petrákovho“ kurzu od 19.3. do 17.4.1943 v Traigh House. Para výcvik 18. - 22.4.1943 nebol kvôli zlému počasiu dokončený (len 3 zoskoky). Kvôli zraneniu pri zoskoku (pristál na 11 m vysokom strome a zranil sa po odrezaní od padáku dopadom na zem) vyradený z WOLFRAMu, nahradený Svobodom. Skončil ako vel. tankovej čaty pri Dunkerque – tank Cromwell – „Kriváň“. V 1946 - 1977 policajný vyšetrovateľ SNB v Třeboni, syn Jaroslav (Vimperk), dcéry Eva, Ludmila. V roku 2009 vyznamenaný Krížom obrany štátu MO ČR, od 11.11.2010 plk. v.v. Často

⁹⁸ J. Šolc – Půjdeme za svítání, str. 39, M. Matúšů – Muži pro speciální operace, str. 103, M. Jenšík – Anthropoid kontra Heydrich – str. 22. Wikipédia.

⁹⁹ Ďalej napr. J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 335-341, Červené barety 34 - 36, Petržalčan, ktorý bojoval aj pri Dunkerque – Petržalské noviny 30.1.2007, Můj prvý zoskok – Obrana, máj 2007, str. 35, atď.

navštevoval Slovensko, mal na Liptove chalupu, poľovník. Snáď vo výbere¹⁰⁰ do OUT DISTANCE – nahradený K. Čurdom. Pred smrťou v roku 2016 žil 99 ročný Ján Bačík v treboňskom dome seniorov s priateľkou Annou Zahradníkovou.

Prvým vysadeným Slovákom nad územím Protektorátu bol 29.12.1941 rtm. Jozef Gabčík (ANTHROPOID). 28.3.1942 nasleduje slob. Viliam Gerik (ZINC), navigačným omylom vysadený na Slovensku pri Gbeloch. Pre slovenských parašutistov nastáva dlhšia prestávka až do februára 1943, kedy sa začína formovať „Slovácka“ skupina, neskôr MANGANESE. Niekoľkokrát je zmenená úloha skupiny a s tým predpokladaný priestor pôsobenia. 10.6.1944 sú nakoniec v skupine vysadení rt. František Bíroš, rt. Štefan Košina a čat. ašp. Drahomír Vaňura na Slovensku¹⁰¹. Navigačnými omylmi sa na Slovensku¹⁰² okrem skupiny ZINC neskôr ocitla i skupina WOLFRAM. Už zo Slovákov – prebehlíkov slov. Technickej brigády z talianskej fronty, je vysadená 16.9.1944¹⁰³ skupina COURRIER 5 v zložení npor. Imrich Eröss, des. František Hollý, slob. Jozef Chramec. V príprave bola v tejto dobe i ďalšia skupina zložená z prísl. slov. Technickej brigády – prebehlíkov, EMBASSY. Pripravovaná pre úlohy na Slovensku (SNP), neskôr zmenená úloha na priestor severná Morava. 21.12.1944 bola vysadená v priestore Prostějovičky v zložení rt. Karol Mladý, čat. Jozef Hariň, des. Ján Grajzel. Bližšie o skupinách ďalej. Prečo výsadky hlavne nad Protektorátom? Odpovede sú hneď dve. 1) Technické možnosti doletu bombardérov, výsadkových lietadiel z Londýna ponad okupovanú Európu a Nemecko. 2) Politicky išlo o teritoriálne rozdelenie „oblasti vplyvov“. Protektorát spadal pod londýnske velenie, Slovensko a Podkarpatská Rus pod čs. vojenskú misiu v Moskve, prakticky pod Moskvu. Pokiaľ hovoríme o „zvláštnej skupine D“ v Londýne, v Moskve to bol potom „oddiel ZÚ“. Po vypuknutí SNP a „humanitárnych“ akciách SOE a americkej OSS pod zámienkou odvozu zostrelených US pilotov, veliteľ ruskej voj. misie na Slovensku mjr. I. I. Skripka – Studenskij, špecifikoval zákaz pre SOE a OSS –

---

¹⁰⁰ Českobudějovický deník.cz z 8.5.2013 – Mal som zabiť Heydricha, spomína parašutista,...

¹⁰¹ Miesto Piešťany – nakoniec Veľké Uherce, PSČ 958 41.

¹⁰² WOLFRAM – „manchesterový výsadok“, vysadený 13.9.1944, na trase zhodenie materiálu v Juhoslávii. Leteli na trase Brindisi – Budapešť – Viedeň – Bratislava – údolie Váhu – Žilina – Beskydy. Na podlahe v lietadle sedeli v poradí v akom boli vysadzovaní č. 1 - 3, 4 - 6. Vysadzoval Hrubec, upevnil laná k stropu lietadla a zaistil závlačkou. (Spomienky rt. Rezníčka). Vysadení 30 km od miesta sústredenia (hotel Charbulák) – V. Marek, Podporovali partyzánsky boj, Military revue 12/2012 str. 20-24. Vysadení boli v priestore Nytrová – Kotly miesto Lysá Hora. Pri vysadení prišli o vysielaciu, s Londýnom sa pokúsili nadviazať spojenie cez partizánsku vysielaciu (teda cez Kyjev a Moskvu). Ako identifikáciu použili oznam, že ide o skupinu, ktorá skákala pred prezidentom (E. Benešom).

¹⁰³ J. Šolc v knihe Bylo málo mužů na str. 250 uviedol chybný údaj vysadenia 6.9.1944, čo preberajú i ďalší autori. Správne 16.9.1944! spoločne s časťou židovskej (palestínskej) skupiny AMSTERDAM.

neprelietavať čiaru Štetín – Terst¹⁰⁴. Po tom, ako SOE stratilo od roku 1941 do jesene 1943 nad Nemeckom celkom 10 lietadiel, zakázala operačné lety s výsadbami ponad Nemecko. Pri návrate z Protektorátu bolo 15.3.1943 zostrelené lietadlo s čs. výsadbami IRIDIUM a BRONSE. Prečo pri návrate? Nie vždy sa podarilo posádkou lietadla (navigátorom) nájsť miesto výsadku. Stačila protiletadlová paľba, vychýlenie sa od kurzu, zahraničná osádka, nutné nočné zatemnenie nad väčšinou Európy, zmena poveternostnej situácie, činnosť nemeckej hlásnej služby a lietadlo sa vrátilo na základňu vo V. Británii. Lietalo sa počas dlhších nocí, t. j. od septembra do mája. Lety trvali i 12 hodín. Rekordérom bola skupina SULPHUR, ktorá štartovala do akcie 8 krát. Na psychike parašutistom nepridávali ani odložené štarty. Situácia sa výrazne zlepšila, keď SOE začalo využívať k odletu letiská v južnom Taliansku. Na jar 1943 sa zo 138. eskadry vyčlenila napr. poľská 1586. eskadra¹⁰⁵ a začala lietať z Brindisi (letisko Campo Casale) po niekoľkých trasách¹⁰⁶ do Poľska. „4 vlna čs. parašutistov“ od polovice roku 1944 (MANGANESE, COURRIER 5, EMBASSY) už odlieta z talianskych letísk. Nie vždy, ani čs. posádka lietadla (kpt. Leo Anderle), zaručila presné vysadenie. Postupom času sa zlepšila presnosť výsadek, k čomu čiastočne prispeli navigačné prístroje a rádio majáky Eureka Mk.II., Rebecca, obsluhované parašutistami. Vysadzovačmi čs. výsadek boli hlavne J. Šustr, R. Hrubec, J. Strankmüller (por.) a čat. ašp. J. Tesař (?). Najpresnejšie bol vysadený výsadok z 28.4.1942 BIOSCOP, BIVOUAC, STEEL. Prakticky všetky výsadky so slovenskou účasťou boli vysadené v iných než plánovaných priestoroch. Príklad prevedenia samotného výsadku¹⁰⁷ bol nasledujúci. Pred priblížením do miesta výsadku dostáva parašutista horúci grog s rumom. Po signále od pilota vysadzovač/dispečer kotví výťažné lano parašutistu, otvára otvor v podlahe trupu (dvere na boku) lietadla. Svieti červené svetlo, parašutista sedí v otvore, nohy visiace cez okraj otvoru (stojí vo dverách). Pilot znižuje rýchlosť na 120 míľ/hod, lietadlo klesá na 300 metrov. Zelené svetlo, parašutista opúšťa lietadlo. Asi po 15 sekundách pristáva na zemi. Výsadok je uskutočnený podľa pristávacej plochy a počtu skupiny v jednom alebo viacerých náletoch. Vysadzovač príp. zadný strelec počíta počet otvorených padákov. Pre lepšiu orientáciu

¹⁰⁴ Karol Fremal – SNP a Sovietsky zväz, (CS magazín 10/2010).

¹⁰⁵ Poľská eskadra 1586, letka „C“ - lietala od 4/43 do 11/44, mala 7 posádok a 5x Halifax, 5x Liberátor

¹⁰⁶ Trasa 3 - Brindisi – Balaton – Tatry – Krakow, trasa 4 – Budapešť – vých. Tatry – Varšava.

¹⁰⁷ Nemci pri operácii MERKUR na Kréte používali v Ju-52 klaksón, Američania pri OVERLORD – 20 minút pred vysadením žlté svetlo, 4 minúty do výskoku – červené svetlo, výskok – zelené svetlo). V priebehu dňa „D“ boli niektorí US parašutisti 82. a 101. vvd vysadení z výšky 100 m, nevyčvičení parašutisti plnili úlohu druhého pilota v klzáku. C. Ryan - (Nejdelší den, str. 91,132). Hrdinom dňa „D“ bol voj. John Steel (1912 – 1969) z 505.vp 82.vd (USA) visiaci s padákom 2 h na veži kostola v Sainte-Mère-Église (PSC 50480).

boli používané farebne odlišené padáky¹⁰⁸. Obvykle osobné padáky – zelený vrchlík, kontajnery s materiálom – modrý vrchlík. V zimnom období i biele vrchlíky. Pri „ostrom“ vysadení mali parašutisti na sebe civilný oblek, na ktorom bola letecká kombinéza, gumovú vatovanú prilbu, prezuvky/galoše, chrbtový padák Irvin alebo Parachute X, k nohe pripustený (neoblúbený) nožný zásobník na 6 m lane. Výsadkárska kombinéza SOE¹⁰⁹ v maskovanom prevedení mala vpredu po celej dĺžke dva zipsy, ktoré umožňovali rýchle odstrojenie po zoskoku. Na ľavej strane bolo všité vrecko pre pištoľ, na pravej strane vnútorné vrecko pre poľnú lopatku. Na ľavom pleci bolo vrecko pre nôž naodrezávanie šnúr. Na krku bol pripútaný popruh pre kuklu. S kombinézou sa Nemci po prvý raz zoznámia po zoskoku F. Pavelku (PERCENTAGE) v 10/1941.

Spojenci sa vylodujú v Taliansku

(Slovenské skupiny MANGANESE, COURRIER 5, EMBASSY)

Výsadbom z Talianska predchádzalo obsadenie Sicílie (operácia HUSKY) spojencami v júli 1943 a následný postup južným Talianskom. V rámci operácie boli na juhu Sicílie vysadené jednotky 505. vp USA (na padákoch), 1. vvb V. Británie hlavne na klzákoch v dvoch vlnách. Tragicky dopadla druhá vlna z 10. na 11.7. kedy si US námorníctvo splietlo v noci Ju-88 s vlastnými DC-3. Výsledkom bolo zostrelených 23 lietadiel DC-3 a 37 lietadiel ťažko poškodených. Z Ruska, z priestoru Minsk, je začiatkom októbra 1943 stiahnutá slovenská Zaisťovacia divízia (cca 3000 osôb), ktorá je premenovaná na slovenskú Technickú brigádu. Neplní už bojové úlohy ale uskutočňuje rekonštrukciu ciest, kope zákopy, opravuje zbombardované objekty. 1.7.1944 sa mení na 2. technickú divíziu. Množia sa dezercie slovenských vojakov k talianskym partizánom, niektorí z nich neskôr skončia vo výcvikových táboroch SOE. V Taliansku je i české vládne vojsko. Od 11.2.1944 pôsobí čs. voj. misia pri štábe maršala J. B. Tita (pplk. F. Hieke – Stoj) v Juhoslávii a vyberá vhodných kandidátov na čs. parašutistov vo vojenských utečeneckých táboroch. Na scéne sa objavuje i ďalšia spravodajská zložka – americká OSS (Office of Strategic Services)¹¹⁰. SOE buduje výcvikové a vyčkávacie základne v Bari, Brindisi, Laureto, Pisa. Objavujú sa nové dopravné

---

¹⁰⁸ Nemci na Kréte osobné padáky - zelené, hnedé RZ-20, kontajnery so zbraňami – biele vrchlíky, zdrav. materiál – ružový vrchlík. Biely vrchlík bol dôležitý orientačný bod na zemi. Neskôr mali velitelia červené okraje. SOE používalo 4 farby vrchlíkov padákov.

¹⁰⁹ Melton H. Keith - Najnovšia kniha o špionáži - obrázok str. 30, M. Reichl – Cesty osudy – foto str. 123 (INTRANSITIVE, TIN), str. 354 (GLUCINIUM) v kombinézach.

¹¹⁰ Vznik 13.6. 1942 existovala do 20.9.1945, 8.9.1947 vznikla CIA. OSS v Taliansku vystupovala ako tylové zariadenie pluku US armády č. 2677 (J. Šolc, Bylo málo mužů, str. 255).

príp. upravené bombardovacie lietadlá pre parašutistov. Z ľahkého bombardéru Albermarle mohlo naraz vyskočiť 5 mužov. Prvé lietadlo, z ktorého sa dalo vyskočiť dverami na boku bola známa Dakota C-47 (DC-3). V reakcii na otvorenie západného frontu, postupu ruských vojsk buduje skladiská materiálu a zbraní. Vzrastá počet výsadvok z Moskvy a Kyjeva na Slovensko a od konca roku 1944 i do Protektorátu. Narastá nedostatok informácií o Slovensku. V „Moravcovej 11“ nebol žiadny spravodajský dôstojník pôsobiaci predtým na Slovensku (proti Maďarsku) majúci vhodné spravodajské kontakty. Z 9 PAU (predsunutá agentúrna ústredňa) vybudovaných v roku 1938 bola na Slovensku len 1 – v Banskej Bystrici, v Bratislave bola pri vojenskom veliteľstve ústredňa výzvedného spravodajstva (ÚVV) „RADOMÍR“ v Košiciach pre oblasť Zakarpatskej Ukrajiny „VIKTOR“. Špecialista II. odd. na Maďarsko – škpt. A. Longa bol od roku 1939 v nemeckom väzení (pozri odkaz 380). V menej známych plánoch londýnskej vlády sa objavujú štúdie, podľa ktorých bude Československo oslobodené zo západu. V rámci tohto plánu sa plánovalo s vysadením parašutistov alebo menších leteckých výsadvok pre veliteľstvo slovenskej armády, ktoré malo vzniknúť v Žiline¹¹¹. Už v roku 1940 plánoval K. Paleček budovanie „istých základní“ na Slovensku a Podkarpatskej Rusi¹¹². Ďalšou zmenou bola možnosť presunu skupín z Protektorátu na Slovensko, skupiny (WOLFRAM) sú už vybavené falošnými slovenskými dokladmi. Okrem slovenských skupín sa na území Slovenska pohybovali v rôznom období príslušníci ďalších výsadvok ako: O. Dvořák (STEEL), B. Grabovský (INTRANSITIVE), J. Bartejs, J. Machovský (POTASH). V SNP pôsobil B. Chrastina (SPELTER), omylom boli na Slovensku vysadené skupiny ZINC a WOLFRAM.

MANGANESE

(veliteľ rt. František Bíroš, pomocník rt. Štefan Košina, radista čat. ašp. Drahomír Vaňura)

O osobách v širšom výbere do MANGANESE som sa zmienil v predchádzajúcej časti. Pôvodne, od 22.2.43 bola 4 členná (Viboch + Bíroš, Košina, Pakan). Zo zdravotných dôvodov boli vyradení Viboch (úraz na nohe v Ringway 4.3.43), ktorého vo funkcii nahradil Vaňura. Po tom ako sa zranil Pakan (9.3.43 amputované zápästie pravej ruky), sa stala trojčlennou. Už predtým (poranené koleno), bol z výcviku vyradený P. Bock. Dňom „D“ pre skupinu je noc z 9. na

¹¹¹ J. Bystrický – Slovenská armáda v plánoch Československého ministerstva národnej obrany v Londýne v rokoch 1943-44. (Jan Pešek a kol. Kapitoly najnovších slovenských dejín, Bratislava 2006, str. 20).

¹¹² M. Matúšů, Muži pro spec. operace str. 83.

10.6.1944, kedy je skupina vysadená miesto plánovaného priestoru Piešťany, 50 km východne v priestore Veľké Uherce. Odlet bol z Brindisi a pri zoskoku prichádza skupina o rádiostanice (radista D. Vaňura – rdst. „Marienka“). Tým padla i jedna z úloh skupiny – zabezpečiť spojenie pre neskôr vysadenú britskú misiu WINDPROOF. Vysielačka skončila v záhrade správcu lesov firmy Thonet – Augustína Pevného¹¹³. Prednosta ÚŠB Dr. Ján Beňuška píše 14.6.1944 správu min. vnútra Alexandrovi Machovi, kde udáva: „Vysielačka, ktorá bola nájdená, je ručnej výroby, skladá sa z anglických a amerických súčiastok a nápisy na nej sú české. Je pravdepodobné, že bola vyrobená niekde v Anglicku a potom boli s ňou neznámi padákoví strelci vyslaní na Slovensko, aby odtiaľto podávali správy. Prečo padákový strelec zanechal vysielačku na mieste zoskoku, nebolo možné zistiť“. Podľa policajného hlásenia sa našiel v záhrade „letecký padák strakatej farby“, kombinéza, obal so žltým kufrom v ktorom bola rádiostanica, batoh s osobnými vecami. Ďalší padák bol videný v lese, ale keď sa tam žandárska hliadka dostavila, už na strome nebol. Žandári preto usúdili, že parašutisti boli celkom 2. Pri dvoch náletoch zoskočil v prvom Vaňura a balíkový zásobník s rdst., v druhom Košina a Bíroš, výška výsadku 200 m. Príjem (zhromaždenie) skupiny zabezpečil Ján Janík z Piešťan (rodák z Dol. Štverníka) k Jánovi Kubačkovi a Martinovi Kostelnému v Brezovej pod Bradlom. Cez Lavičku (Piešťany) sa stretli s tretím členom výsadku u Kubačku v Brezovej. Ubytovaní boli v Brezovej pod Bradlom v Národnom dome ako riadni hostia s tichým súhlasom miestnych žandárov¹¹⁴. Vysielačku nakoniec žandári z Baťovian¹¹⁵ (dnešné Partizánske) odovzdali partizánskemu veliteľovi Josefovi Trojanovi¹¹⁶ a ten ju doručil do Banskej Bystrice – pplk. J. Golianovi (obsluha kpt. M. Polák¹¹⁷). D. Vaňura sa k vysielačke dostal až v polovičke septembra 1944 a nadviazal s ňou spojenie s Londýnom. Vysielačka bola v činnosti až do konca októbra 1944 a 28.10. bol odoslaný posledný odkaz velenia 1. čs. armády na Slovensku: „Organizovaný odpor prvej armády prestal. Utvorené partizánske skupiny. Štáb ustupuje na východ“. I keď oficiálnym radistom bol D.

¹¹³ www.encyklopedie.brna.cz – D. Vaňura, doplnok ing. M. Čárský z 19.12.2011, zdroj Národný archív Bratislava, ÚŠB, škatuľa S. Pozri I J. Marek – Marienka a padáky nad Slovenskem.

¹¹⁴ Ing. Ján Bzdúšek – Spomienky na SNP v Podbradlianskom kraji – str. 12, internetové Novinky spod Bradla, informácie k JUSTÍCI, FLÓRE.

¹¹⁵ Inf. fond 17 – P. Kollár – Tajné vysielačky na Slovensku v rokoch druhej svetovej vojny, Bratislava 1992.

¹¹⁶ (škpt.) Josef Trojan (1906 – 1953) – zatknutý v roku 1949 a v politickom procese odsúdený za to, „že se vetřel za Slovenského národního povstání mezi partyzány“. Najvyšším súdom v Prahe bol 16.10.1953 odsúdený k trestu smrti a popravený 29.12.1953 – J. Jablonický, Povstanie bez legend, str. 320.

¹¹⁷ Stotník Milan Polák (1897 - 1951). Zmobilizovaný J. Golianom v 6/44. Pôsobil na Veliteľstve poz. vojska (VPV) v Banskej Bystrici. Napojený na skupinu FLORA. Pplk. Polák po vojne pôsobil ako podpredseda SNR za Demokratickú stranu. V roku 1947 bol podpredseda Zboru povereníkov, (predseda G. Husák). Získal M. Gulovichovú/Gulovičovú pre ruskú voj. misiu, neskôr v horách s misiou OSS. Dcéra – manželka Milana Píku.

Vaňura, vysielal F. Bíroš, charakteristickým „klúčovaním“ dlaňou¹¹⁸. Vojsky podliehala skupina od 25.6.1944 pod styčného a spravodajského dôstojníka z Londýna kpt. Jaroslava Krátkého¹¹⁹ (alias Zdena, Paľo), ktorý sa dostal na Slovensko pozemnou cestou (operácia KARAS). Po vypuknutí SNP uvažoval Krátký dokonca o vyslaní skupiny spoločne s Chrastinom na Moravu¹²⁰. Je teda predpoklad, že sa prísl. skupiny MANGANESE stretli s B. Chrastinom (SPELTER) počas SNP. Skupina, už pod velením J. Krátkého, pripravovala napr. na Oremovom Laze príjem britskej skupiny WINDPROOF, v očakávaní novej rdst. a tabuliek. V noci z 18. na 19.9.1944 osvietili plochu, ale navigátor F/O Stublej plochu nenašiel¹²¹. Bíroš a Vaňura sú pri potlačovaní SNP a odchode do hôr 1.11. zajatí Nemcami, Košinovi sa podarí utiecť do lesa. K zajatiu a neskôr i zastreleniu, došlo asi ráno 2.11. v Lopušnickej doline, sev. Ondrej nad Hronom¹²² (dnes miestna časť Brusna, PSČ 976 62). Pár menej známych faktov. I keď mali skupiny zákaz styku s rodinou, tento zákaz porušil napr. Košina, ktorý sa po zoskoku vydal do rodného Ľutova (cca 30 km sz. od V. Uheriec). Po vojne, pri písaní „pamätí“ o pohybe a činnosti po vysadení, „zahmlieval“ prítomnosť doma tým, že mal problém zorientovať sa v mieste výsadku. „Po trojdennom blúdení značne vysilení parašutisti (pozn. Košina a Bíroš) dorazili peši do Trnavy a obrátili sa na prvú záchytnú adresu, ktorú dostali v Londýne¹²³. Priznal sa až historikovi J. Jablonickému¹²⁴. Po

¹¹⁸ Spomienky J. Štursu, ktorý bol protipólom (mal plán spojenia, dohovorené poistky) na VRÚ v Hocklife i rdst. Marta – Žižka/BARIUM, Pavla - Janko/SULPHUR. Pozn. ako maskot bol na VRÚ pes Gerik a vrana Káča.

¹¹⁹ Škpt. Jaroslav Krátký (1911 – 1945?), spravodajský dôstojník, na Slovensko pricestoval v 3/44 ako Dezider Bukovinský, zamestnanec Dovusu v operácii KARAS. V Istanbule žil Bukovinský na doklady Krátkého. Napojený na skupinu FLÓRA (R. Frašťacký, K. Viestová, Dr. Kopecký, Dr. Nabělek,...) Nepoznal terén, 29.8.1944 bol zadržaný v civile pred veliteľstvom v Banskej Bystrici a nahlásený npor. L. Kubovi ako „špión“. Spoznal ho plk. Zverin, ktorý si ho pamätal z del. učilišťa v Olomouci. Plk. O. Zverin a plk. V. Kanák (+ 4) zatknutí dvojčatami Mirkom a Milanom Veselovcami a † 13.10.1944 Ľubietová, PSČ 976 55). Na zásah pplk. Goliana J. Krátký prepustený spoločne s R. Frašťackým. Po vypuknutí SNP pôsobil ako styčný dôstojník londýnskeho velenia, moskovské velenie – styčný dôstojník kpt. Michal Pavlovič/Hrom. Po páde SNP Krátký zajatý spoločne s Viestom, Golianom, po výsluchoch odvezený do Nemecka, kde bol pravdepodobne koncom vojny popravený. Vyčerpávajúco Mgr. Lubor Nedbal – Operace KARAS (2009).

¹²⁰ V. Janík – Operace Spelter Lenka - Jih, str.195.

¹²¹ Humanistické tradícia v literárnom odkaze SNP, B.Bystrica 2004, str. 32.

¹²² Lopušnická dolina sa tiahne okolo potoka Lopušnica, vo vedľajšej doline tečie potok Bukovec. V tejto doline, v dedine Pohronský Bukovec, na hornom konci, na povale Jozefiny Rybárovej, boli 3.11.1944 zajatí gen. R. Viest, J. Golian, A. Várady – (Vajnorský JUDr.). Už 2.11. zajatí kpt. Krátký, kpt. Cambel, npor. M.Petro, pplk. H. Souhrada,... a príslušníci VSO (Vysokoškolský strážny oddiel). Pri úteku zastrelený 3.11. plk. K. Pekník - pozri i Bojovník č. 25 - 26/2013 str. 14). Doliny sú na sever od Ondreja nad Hronom (ex.Svätý Ondrej), resp. Brusna v masíve Slovenského Rudohoria. Cez Banskú Bystricu, výsluch v Bratislave (10.11.) odvezení do Viedne, Berlína a skončili v konc. tábore Flossenbürg. Podrobne J. Jablonický, Za časť generála Viesta, Historie a vojenství 4/1990.

¹²³ Lubor Nedbal, Operace Karas, str. 218.

¹²⁴ PhDr. Jozef Jablonický (3.1.1933 Závar – 7.12.2012 Bratislava). Rozhovor J. Jablonického s autorom, Bratislava 23.2.2006. Rodiny v Protektoráte kontaktovali i A. Opálka (OUT DISTANCE), A. Bartoš (SILVER – A), O. Pechal (ZINC) a ďalší.

vojne bol Košina krátko majiteľom obchodu v Bratislave – Petržalka, Legionárska ulica. V roku 2016 sa objavila pamätná minca Manganese z dielne Smparapresentu. Košina sa stihol vo V. Británii, kde i zomrel, 2x oženíť. Parašutisti používali krycie mená, na ktoré mali vystavené falošné (krycie) doklady. Bíroš bol Burda tiež Budil, Benda, Košina – Komora, Vaňura – Pavlík. Hrob oboch parašutistov po vojne objavil Š. Košina, ktorý bojoval v SNP. Pozostatky boli exhumované a prevezené do Likavky resp. Brna.

Zoznam členov výsadku:

Npor. in mem. František Bíroš – (*15.11.1913 Likavka - †2.11.1944 Bahníky) exhumovaný a pochovaný na cintoríne v Likavke

Npor. Štefan Košina – (*12.1.1915 Ľutov – †28.11.1983 V. Británia)

Npor. in mem. Drahomír Vaňura – (*8.3.1915 Moravské Bránice - †2.11.1944 Bahníky), exhumovaný a pochovaný v roku 1952 v Brne.

COURRIER – 5

(Veliteľ – npor. Imrich Eröss, zástupca vel., šifrant – des. František Hollý, radista – des. Jozef Chramec – skupina plná otáznikov)

Skupina zložená a vycvičená z utečencov, vojakov slovenskej Technickej brigády (1.6.1944), neskôr už ako príslušníci čs. zahraničnej armády. Výcvik skupiny spoločne s EMBASSY bol rýchly. 30.6.1944 podpísali Hollý a Chramec prihlášku do čs. zahraničnej armády v zajateckon tábore Aversse neďaleko Neapola pplk. J. Svobodovi a za 2 a pol mesiaca sú vysadení na Slovensku. Operačným priestorom boli Košice a juhovýchodné Slovensko, potom Hron. Predpokladaným miestom vysadenia bolo Brezno. Para výcvik absolvovala skupina v júli 1944 v Bari. Vysadená bola 16.9.1944 o 01.26 hod. na Liptove, Liptovský Trnovec – Parížovce (rodisko plk. J.Bačíka). Spoločne s nimi letela v lietadle židovská skupina AMSTERDAM (*pozri Židovskí parašutisti*). Pri doskoku došlo k rozbitiu rdst. (zásobníku sa neotvoril padák), novú im neskôr dodala H. Reiková (náhradnú pre AMSTERDAM doručil A. Bardichev až 7.10.1944), členka výsadku AMSTERDAM, ktorá priletela na Slovensko v B-17 druhý deň 17.9.1944. 18.9. sa prihlásila u kpt. Krátkého, ktorého už I. Eröss informoval o rozbití rdst. skupiny COURRIER – 5. Padák s rdst. sa neotvoril, rozbitú rdst. zakopali príslušníci výsadku na mieste. Reiková ochotne odovzdala svoju rdst skupine COURRIER – 5, po žiadosti o „zápôžičku“ veliteľom skupiny I. Erössom (niekde i Erösom). Pomocou tejto rdst a vlastných kľúčov a plánu spojenia nadviazali z Podbrezovej/Trangošky spojenie s Bari. Skupinu prenasledovala smola. 26.9. boli Hollý a Chramec zajatí partizánskou skupinou

z brigády A. Nevského. (NŠ Jevgenij P. Volanský?)¹²⁵. Ďalšia verzia¹²⁶ hovorí o zajatí partizánmi skupiny Jánošík (vel. E. Bielik). Po asi trojmesačnom internovaní a preverovaní part. skupinou V. A. Karasiova – Stepanova na Poľane a potvrdení, že sú skutoční čs. parašutisti, boli prepustení. Existujú ďalšie rôzne zaručené „dezinformácie“ o zastrelení Vlasovcami v chate Trangoška¹²⁷. Volacie znaky pre Erössa boli Margita, Hollý – Márie, Chramec – Katuška. Po prepustení bol J. Chramec kuchárom v part. oddieli, po príchode ČA vstúpil a bojoval v 165. pluku 48. streleckej divízie v bojoch o Budapešť. (Alebo 10.11.1944 utiekol „Katrušinovcom“, potom domov do Mýta pod Ďumbierom, neskôr do part. skupiny A. Nevský a tu bojoval do 26.3.1945, kedy prešiel front. Odveľený k pomocnejrote MNO do Košíc.) F. Hollý sa vydal po prepustení bez dokladov domov, do Plaveckého Mikuláša, kde sa rodina (rodičia a dvaja bratia) presťahovala v roku 1943 z Malých Levár. Cestou bol zadržaný a uväznený v Kremnici, rodine sa ho podarilo „vyplatiť“ z transportu údajne za 20 francúzskych frankov v striebre¹²⁸. Vrátil sa do Bacúchu, kde sa chystal oženiť s Emíliou Zajacovou a žil pod identitou jej brata. Písal rodičom a žiadal o vystavenie rodného listu. V Bacúchu došlo k zajatiu Hollého pseudopartizánskou skupinou por. Katrušina. I tu sa líšia verzie¹²⁹ o jeho smrti. Verzia I.- rozprával sa s nemeckými vojakmi a pri partizánskom prepade bol zastrelený. Verzia II. – ukrýval sa v skrýši asi 1 km od Bacúchu, poblíž medokýša (prameň B. Nemcovej alebo Kriváň). Bol chytený Nemcami (pseudopartizánmi) a zastrelený 20.2.1945. Verzia III. – zastreli ho „partizánska“ skupina por. Katrušina na základe udania susedov Zajacových – Štefan a Angela Pravotiskovi? Verzia IV. - popravený parašutistami NKVD¹³⁰.

¹²⁵ Lubor Nedbal, Operace Karas, str. 258 - 271.

¹²⁶ Oldřich Vaněk – Prieskumné a spravodajské pokrytie Liptova v záverečnej etape druhej svetovej vojny.

¹²⁷ Chata Trangoška leží v lokalite Nízkyh Tatier, Chopok – Juh. Pravdou je, že zväzok A. Nevského bol oddiel NKVD osobitného určenia (podobne ako Brigáda A. Snežinského, A. A. Areneckij/Snežinský), ktorý mal čistiť part. oddiely od prenikania nepr. agentov medzi partizánov. Zástupca Karasjeva bol Poliak mjr. Krok (Stanislaw Wróński), nechal zatknúť v 9/1944 a odviesť do Moskvy pplk. F. Urbana (1902 – 1975) – NŠ východoslovenskej armády. Ako veliteľ part. skupiny pôsobil v priestore Poľana – Krížna i JUDr. Ján Ševčík „BOŽA“(1896 – 1965) po roku 1948 št. tajomník na MNO. Kolujú i ďalšie verzie incidentu na Trangoške. Pravdepodobne došlo k roztržke medzi veliteľmi skupín Za slobodu Slovanov – npor. L. Kalinom a J. V. Polanským. Neskôr k prestrelke, L. Kalina mal prestrelené obe nohy, vypálil dávku po „vlasovcoch“, gen. Širica z Brezna zakázal o incidente hovoriť,...

¹²⁸ Skupina COURRIER – 5 bola vybavená 16 francúzskymi zlatými a 2 600 pengő. Ďalej belgickými pištoľami FN, 1x nemecký samopal MP – 40. Pozri M.Nedbal – Operace Karas, str. 258.

¹²⁹ Verzie I. až III. Alexander Georgijevský, člen KVV Bratislava, obyvateľ Bacúcha s bratom Mikulášom, pozri i Červené baretý č.4/2005 str. 4.

¹³⁰ PhDr. Jiří Plachý – Legionársky směr, 1/2013 str. 16 - 19. K tejto verzii sa prikláňa i M. Reichl, Cesty osudu, str. 435 - 436. Jednotka P. Katruš(č)ina sa tu vyskytuje už pri prvom prepade na Trangoške. Pri chaose je Hollý zajatý Nemcami, neskôr prepustený. Logicky pôsobí, že po obsadení Bacúcha v januári 1945 Nemcami, je udaný ako anglický špión, s povinnosťou, hlásiť sa každých 12 hod. na nemeckom veliteľstve. 15.2. utečie k partizánom, ktorí v ňom vidia nemeckého konfidenta. Popravený v noci z 19. na 20.2.1945,

Pre telo Hollého prišiel do lesa otec E. Zajacovej 7.3.1945, pochovaný bol na okraji dediny. Po vojne bolo ruskými orgánmi zahájené vyšetrovanie a zo zrady bola obvinená jedna rodina. Dnes ťažko niekto doplní putovanie 24 ročného Františka Hollého v období 1941 - 1944. Ovládal 4 jazyky, pracoval v Nemecku, dezertoval zo slovenskej armády v Rusku, „dosluhoval“ v Taliansku v Technickej brigáde, z ktorej opäť dezertoval 1.4.1944. Spolu s nim bol v skupine dezertérov Grajzel, Chramec a Kočel. Pri rozhovore s najmladším bratom Rudolfom v Plaveckom Mikuláši¹³¹ vyvstáva rad ďalších otázok. Objavuje sa tu pobyt v Afrike, nevyplatená životná poisťka, vykradnutý kufor s osobnými vecami v Bacúchu, atď. Rodina Hollých ešte dlho udržiavala kontakty s E. Zajacovou. Údajne F. Hollý vystupoval ako František Novák. Z vojenských dokladov sa dá zistiť, že: činnú voj. službu konal od 25.7.1944 do 27.10.1944 ako rotmajster, od 28.10.1944 do 29.1.1945 ako dôstojník (od 1.10.45 povýšený na por. in mem.). Exhumácie sa zúčastnil J. Hariň (EMBASSY) a najstarší brat Jozef (†2005), pohrebu 21.10.1945 potom J. Chramec – spolubojovník zo skupiny. Náhrobok na cintoríne v Plaveckom Mikuláši nesie údaje npor. František Holly, 20.4.1921 – 19.2.1945. (správne Hollý, niekde i Holý). Nevyjasnenou zostáva otázka, čím bol od 30.1.1945 do 19.2.1945? No a dostávame sa k veliteľovi – I. Eröss, ktorý v dobe prepadu nebol na Trangoške. V prvom zdroji¹³² sa dočítate, že po vysadení sa spojil s kpt. Krátkým, zabezpečil novú rdst. a pripravoval sa k plneniu úloh na juhovýchodnom Slovensku. Neskôr plnil úlohy v prospech štábu SNP, po potlačení povstania bol v decembri 1944 zatknutý a väznený v Banskej Bystrici. Po oslobodení sa 26.4.1945 hlásil v štábe československej armády v Košiciach. Druhý zdroj¹³³ informuje trochu ináč. Po tom, ako predpokladal, že Chramec a Hollý boli zastrelení „Vlasovcami“, požiadaval mjr. J. Sehmera (WINDPROOF) o ďalšiu rdst. a šifrovací kľúč a začal budovať nové spojenie s Bari. I. Eröss a „nová“ obsluha ustupovala do hôr v zostave spoj. práporu. Rdst. odovzdal kpt. J. Krátkému. Neskôr sa mu 3x podarilo uniknúť po zatknutí, nakoniec je zatknutý a uväznený v Banskej Bystrici, odkiaľ ho prepustil 3.2.1945 úradník ÚŠB Beňo. Po návrate domov ho čakala spojka z part. brigády Vpred, ktorá mu objasnila osud dvoch členov COURRIER – 5. Podľa wikipédie bol od októbra až do zatknutia zač. decembra príslušníkom (tlmočník) partizánskej skupiny Vpred (vel. pplk. Michail Petrovič Osipov – Morskoy). Z väzenia sa mu podarilo utiecť

---

pochovaný v doline Hutky v lese Adamová, v októbri 1945 exhumovaný a pochovaný 21.10.1945 v Plaveckom Mikuláši.

¹³¹ Rozhovor autora s R. Hollým v Plaveckom Mikuláši 7.10.2005.

¹³² M. Reichl – Cesty osudu – str. 433.

¹³³ J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 250 - 251.

v januári 1945. Po oslobodení Banskej Bystrice sa stal veliteľom spoj. roty a oslobodzoval Prahu. Ešte väčšie kotrmelce nasledovali po vojne. Absolvent Vysokéj vojnovéj školy v Prahe, 30.3.1948 zatknutý. Obvinený z velezrady, pri eskortovaní vlakom z Martina do Prahy utiekol 16.4.1948 v Přerove a emigroval do Nemecka. Vstupuje do Moravcovej OKAPI¹³⁴, ako inštruktor na škole Delta v Dieburgu (PSČ 64807). Používa krycie meno Eminger¹³⁵. Odchádza do USA a v roku 1957 si mení meno na Georg Michal Madera po evanjelickom kňazovi. Otec 2 synov. V roku 2015 bolo v ČR požiadané pre Imricha Erös(s)a podľa zákona 262/2011 Sb. o udelenie statusu účastníka protikomunistického odboja. Ďalší člen skupiny J. Chramec pracoval po vojne ako mäsiar na Pražských jatkách, po odsúdení za údajnú sabotáž ako robotník v Avii Praha.

Zoznam členov výsadku:

Plk. Georg Michal Madera (ex. Imrich Eröss) – *10.2.1918 Vrútky – †30.11.1993 Bratislava

Npor. in mem. Hollý František* 20.4.1921 Malé Leváre – †19.2.1945 Bacúch

Mjr. Jozef Chramec *4.11.1922 Mýto pod Ďumbierom – †17.1.1994 Praha

EMBASSY

(Veliteľ rt. Karol Mladý, zástupca vel., šifrant – čat. Jozef Haríň, radista des. Ján Grajzel)

Skupina zložená z vojakov – utečencov od slovenskej Technickej brigády v Taliansku a veliteľa, ktorý prišiel zo Stredného východu z Jeruzalemu. Formovanie a výcvik skupiny začal v máji 1944 v Bari, cvičili spoločne s COURRIER - V., veliteľ K. Mladý sa pripojil k skupine v júli 1944. Pôvodne mala operačný priestor Slovensko až Maďarsko,(Juhoslávia), vývoj voj. situácie po potlačení SNP zmenil operačný priestor na severnú Moravu. Skupina mala posilniť činnosť už vysadených skupín CLAY, WOLFRAM. Výcvikové stredisko sa

---

¹³⁴ CIC - OKAPI – Bola založená v 1949 a sídlila v hessenskom Bensheime (PSČ 64601 - 64625). Riaditeľ – brig. gen. F. Moravec. Vysielala hlavne agentov – chodcov do Československa a ako inštruktori pôsobili i niektorí parašutisti londýnskej sekcie „D“- Bogataj, Býček, Drbohlav, Eröss, Štokman, Václavík, atď. Spravodajské kurzy kuriérov, agentov chodcov boli označované ako OKTA II. (OKAPI – pomenovaná podľa zvieratá okapi – ktoré je najbližším príbuzným žirafa a žije v strednej Afrike – podľa E. Ostrého). Sídlila v Pink House ako Army Post Office 175 v Bensheim (NSR). Pozri J. Šolc – Osudná rozhodnutí, str. 187 - 189, Po boku prezidenta, str. 334 -335.

¹³⁵ P. Tomek – Na frontě studené války, katalóg k výstave 2009, foto 18, 47, 260.

nachádzalo neďaleko Brindisi, v Castonare, v kaštieli grófa G. Ciana¹³⁶ (vrátane pivnice s vínom). Pri para výcviku v Taliansku (Gioia del Colle)¹³⁷ pribudli hlavne zoskoky s nožnými zásobníkmi. Problémom pri zoskokoch s nožnými zásobníkmi bol správny odhad času na odpútanie zásobníku. Pri skorom odpútaní z väčšej výšky došlo k zničeniu obsahu (viď rdst. skupiny COURRIER – V.), pri neskorom zase možný kontakt a zranenie parašutistu pri doskoku. Počet zoskokov (6) bol 50% denné, 50% nočné. Zmenili sa i dopravné lietadlá. Do výcviku parašutistov sa zapojila už i americká OSS. Pribudol horolezecký výcvik. Doklady mali vystavené: Mladý na – Karel Mlynář, Grajzel – Jan Griger, Haríň – Alois Majer/Alojz Major. Do akcie bola EMBASSY vyslaná 21.12.1944 (spoločne odletela so skupinou TUNGSTEN) z talianskeho Brindisi okolo 19.00 h. K vysadeniu poľským navigátorom došlo v priestore Prostějovičky (dnes Prostějovičky, pošta 798 03 Plumlov) na východnom okraji vojenského priestoru (dnes Vojenský újezd Březina) okolo 22.00 h. Plánovaný priestor vysadenia bol Břest (PSČ 768 23) pri Kroměříži. Vysadenie prebehlo komplikovane, Grajzel vyskočil rýchlo, Mladý sa zasekol vo dverách so zásobníkom, neskôr skončil na strome, zásobník sa odtrhol. TUNGSTEN bol vysadený miesto 8 min. po EMBASSY až za 15 minút. Mladému zo stromu pomohol Haríň¹³⁸. Nenašli Grajzla, ktorý s rdst. v noci sám dorazil peši do Prostějova. 22.12. asi o 09.00 h požiadal o pomoc „vlasteneckého“ policajného strážnika Josefa Tomáška so žiadosťou o zabezpečenie dopravy rdst. do Olomouca. „Legitimoval sa mu beretou“. Strážnik, pred spoločným odchodom nechal na strážnici odkaz, že bol unesený a smeruje do Olomouca. V Olomouci, na Novej ul., došlo okolo 11.30 h k zatknutiu českou políciou a Grajzel je odovzdaný gestapu¹³⁹. Zabavenie rdst., výsluchy od 23.12.1944 do 23.1.1945 v Brne na gestape a potom presun do konc. tábora v nemeckom Flossenbürgu (spoločne i Zuvač, Svoboda, Škácha)¹⁴⁰. Cez konc. tábor Dachau sa po oslobodení vracia do Československa (*podobne ako V. Gerík*), v máji 1945 sa hlási na MNO. Po vojne krátko pôsobí ako radista inštrukčného práporu, začiatkom roku 1947 bol demobilizovaný. Mladý a Haríň zakopali padáky a materiál. Zistili, že druhá rdst. je poškodená a vyrazili v -20°C mrazoch do Hraníc na Moravě. Pri prechode žel. trati pri Přerove je

¹³⁶ Galeazzo Ciano (1903 – 1944) - minister zahraničných vecí fašistického Talianska, Mussoliniho zať, popravený 11.1.1944. Podobný problém so zamurovanou pivnicou so sudmi s vínom riešili v San Pietro in Vincoli aj ženisti stotníka Karla Kristena.

¹³⁷ Voj. letecká základňa Gioia del Colle – leží na juhu Talianska v päte mapy.

¹³⁸ J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 252 - 253, R. Pernický (TUNGSTEN) – Spomienky – Byla to cesta, která stála mnoho sil... z 20.11.2002.

¹³⁹ M. Reichl – Cesty osudu, str. 444 - 445.

¹⁴⁰ Koncentračný tábor Flossenbürg mal pobočky na Karlovarsku (Svatava, Kraslice, Nová Role, Ostrov, Korunní).

24.12.1944 pri prestrelke s nemeckou hliadkou postrelený na ľavom ramene K. Mladý. Záchytné adresy, dodané skupinou CLAY zlyhávajú, väčšina osôb je buď po smrti alebo zavretá, zima, mráz. Rozhodnú sa pokračovať smerom na Slovensko. 26.12. Haríňov zanedbaný a zarastený vzhľad pri hľadaní kontaktnej adresy v Hranici - učiteľ Jaromír Pukl (* 1899), Komenského 11, Hranice, upúta pozornosť nemeckého vojaka a hon na parašutistov pokračuje. (Pukl bol zaistený gestapom 22.12. a zahynul v KC Mauthausen 10.4.1945). 29.12. Horní Bečva – kontaktná adresa nefunkčná (F. Haša 1910 - 1944 sa zastrelil pri zatýkaní – akcia proti partizánom TETROV – 21.11.1944), akurát prilákali prenasledovateľov. Tí ich dostihnú tesne pred hranicami so Slovenskom. Mladý je zastrelený strelou do hlavy, 30.12.1944 je pochovaný na Makove ako Karol Svoboda. Haríň, poranený na ľavom stehne, sa ale dostane na Slovensko. Tu sa o jeho vyliečenie postará lesník A. Vojtila. Haríň na to spomína¹⁴¹ „strelba bola z oboch strán, strieľali i slovenskí financovia. Po prechode ma Vojtila umiestnil do senníka/horárne, dokonca mi priniesol perinu. Ošetroval ma a nosil mi stravu. Koncom januára 1945 som sa v noci prebudil na typický zvuk leteckých motorov¹⁴². Zrána sme s Vojtilom vyrazili do predpokladaného priestoru. V snehu sme našli množstvo stôp, po ktorých sme sa dostali až k výsadku. Skupina už pracovala, radisti za pomoci pomocníkov na dynamu nadväzovali rádiové spojenie. Privítanie nebolo moc prívetivé, Vojtilovi zabavili partizáni okamžite pušku a oboch nás priviazali v senníku. Strávil som priviazaný v senníku dva dni, než sa podarilo overiť a potvrdiť (hlavne podľa volacieho znaku rdst. Karol) moju totožnosť. V skupine bol snáď len jeden Čechoslovák“. Haríň sa stáva členom part. skupiny Rodina, kde pôsobí až do mája 1945 ako veliteľ prieskumu/prieskumnej čaty. V roku 1945 sa ešte zúčastnil na exhumácii K. Mladého na Makove, údajne bol pochovaný len v spodnom oblečení a mal enormne dlhé a šedivé vlasy. Neskôr Haríň pracoval ako úradník. Následne pomohol sestre K. Mladého s pohrebom v Novej Vsi nad Žitavou (PSČ 951 51). V rozhovore si Haríň spomenie ešte na spojovací a šifrový výcvik v Taliansku (kpt. Klein), ako šifrovacia pomôcka „otčenáš“. Počas návštevy V. Británie

¹⁴¹ Stretnutie s autorom 24.5.2005 v Štiavničke.

¹⁴² 21.1.1945 vysadená 21 členná skupina „Rodina“ (Vlast') v priestore Vrchrieka. Prieskumno diverzná skupina, veliteľ A. A. Garnický (P. Švrlo – Vojenský výsadkári na Slovensku 1942 - 2003 str. 21, príp. Slovenskí vojenský výsadkári 1939 - 2004, str. 39.) V priestore už pôsobili sprav. skupina 1.UF - ARAP I. (vel. kpt. A. J. Niščimenko + 9, člen V. Mohorita) vysadená 7.10.1944 a part. skupina Za rodinu (Za vlast') vel. Saveljev. V ARAP I. (boli i v kontakte s WOLFRAM) boli vážne „subordinačné“ problémy medzi komisárom skupiny por. ČA D. M. Dolja (alias Dima) a zástupcom veliteľa npor. ČA V. Ostapenko alias Žura, ktoré riešil partizánsky súd. Neskôr, v 50. rokoch, mali politické pokračovanie v v Rusku. Pozri i L. Paštrnák – Ako sa hrdina SNP Tomáš Šimek z Vysokej nad Kysucou stal „vlastizradcom“ (www.e-kysuce.sk) – články na pokračovanie 28.8.- 12.9.2014. Ku konci vojny už išlo o brigádu RODINA s asi 400 príslušníkmi. Členom bol i Rudolf Gajdoš (1914-1978) číslo osvedčenia 255/46 – ev. č. 54083, Č.j. 71739-Ga-350-1948 z 19.10.1949. Osvedčenie vydalo MNO Praha IX. odbor (ex. KLEG).

mu ukázali posteľ na ktorej spal J. Gabčík, atď. V roku 1948 pôsobil J. Hariň ako predseda miestne rybárskeho zväzu v Ružomberku. Vojenská administratíva dá o sebe ešte raz vedieť. 22.6.2007 zomiera 86 ročný J. Hariň v Štiavničke. Obyčajný pohreb sa potom uskutočnil na cintoríne v Ružomberku. Na vojenský pohreb nemal nárok¹⁴³, „pretože neodslúžil 15 rokov“! Do konca života sa Hariň nestretol s Grajzelom, ktorý žil určitú dobu na Ostravsku.

Zloženie skupiny:

Por. in mem. Karol Mladý *9.6.1916 Marok-Német/Maďarsko – †29.12.1944 Makov. Exhumovaný a pochovaný v roku 1945 v Novej Vsi nad Žitavou. Vyučený truhlár, ZVS 1937 – 39, v 2/1940 opustil Slovensko, v roku 1942 rádiotelegrafista čs. voj. stanice v Jeruzaleme. 5.4.2014 povýšený MO SR M. Glváčom do hodnosti npor. in memoriam.

Čatár(?) Ján Grajzel *3.2.1920 – †10.2.1994 Praha. Vyučený pokrývač, v roku 1936 sa odsťahoval s rodičmi do Lískovce (PSČ 738 01), dnes súčasť Frýdku – Místku. V roku 1941 vyzvaný slovenským konzulom k nástupu na ZVS, odišiel pracovať do Nemecka (Kiel, Hagen). 15.1.1942 odvedený, ZVS nastúpil 1.10.1942 v Žiline. 21.3.1944 prevelený do Talianska, 28.5. prešiel frontu. Po zajatí internovaný v KC Flossenbürg, demobilizovaný 5.1.1947.

Pplk. Jozef Hariň *11.10.1921 Ružomberok – †22.6.2007 Štiavnička, pochovaný 26.6.2007 v Ružomberku. Vyučený automechanik, v 9/1941 nastúpil ZVS v Nitre. V 7/1943 Minsk, v 10/1943 Taliansko, kde v 3/1944 zbehli (+ 4) od jednotky, v 5/1944 prešli frontu a umiestení do US zajateckého voj. tábora. V roku 2016 navrhnutý v ČR na medailu „Za hrdinstvo“ in memoriam.

DAY – USA skupina OSS

(Veliteľ kpt. Baranski Edward, zástupca, radista Daniel Pavletich, člen des. Anton Facuna). Podľa ďalších autorov¹⁴⁴ až 6 členná, naviac Kenneth V. Donlevy, Lane Miller, Emil Tomeš

Išlo o podskupinu OSS misie DAWES. Skupina bola dopravená na povstalecké letisko Tri Duby pri Sliachi americkou lietajúcou pevnosťou B-17 dňa 7.10.1944. Niektoré zdroje¹⁴⁵ udávajú, že bola vysadená na

¹⁴³ Vojenská história č. 4/2010 str. 176.

¹⁴⁴ L. Nedbal - Operácia Karas – 6 členná, 3x voj. – capt. AC Edward V. Baranski, 1 lst. Lane Miller, sgt. Kenneth V. Donlevy, 3x civ.- Daniel Pavletich, Anton Novák, Emil Tomeš – str. 239, J. Downs – Tragédia OSS na Slovensku – Baranski, Dunlevy, Tomeš, Pavletič, Novák – str. 72, Baranski, Tomeš, Pavletič, Novák, Miller – str. 153 - 155.

¹⁴⁵ J. Šolc – Bylo málo mužů, str. 256.

padákoch vo večerných hodinách. Priklonil by som sa skôr k leteckej preprave¹⁴⁶. Kontakty medzi čs. spravodajskou službou v Londýne (plk. F. Moravec) a americkou OSS (plk. D. Bruce) sa datujú od apríla 1943, od novembra 1943 sa nich podieľal i česky hovoriaci kpt. Ch. Katek (1910 – 1971, plk.). Američania (OSS) narážali pri jednaniach so SOE na záporné stanoviská, takže pôvodne plánovaná misia FALCON sa nakoniec neuskutočnila. Baranski sa neúspešne pokúsil o nábor slovenských dobrovoľníkov – dezertérov z Technickej brigády. V auguste 1944 potom absolvoval neúspešnú misiu TOLEDO v Juhoslávii. V septembri, po návrate do Bari, sa rozšírila misia DAWES, v plánoch sa objavili rôzne podskupiny s určením Viedeň, Mníchov, Budapešť, Praha¹⁴⁷. Matka kpt. Baranskeho – Anna, bola slovenského pôvodu. 28 ročný Baranski bol ženatý a mal dcéru¹⁴⁸. Zástupca – Pavletich (niekde Pavletič) rodák zo Splitu, pred vojnou radista viacerých lodných spoločností, požiadal o občianstvo USA a vstup do armády, ale skončil ako civilný zamestnanec OSS. Tretím členom bol Slovák – Róm Anton Facuna¹⁴⁹, vystupujúci ako npor. Anton Novák. Skupina DAY sa po troch dňoch pobytu v Banskej Bystrici presunula do priestoru Zvolenská Slatina, kde nadviazala spojenie s centrálou v Taliansku a podávala jej správy a pohybe nemeckých vojsk. Prieskum prevádzali v civile (ale aj v US uniformách), aktívny bol hlavne A. Facuna. Po 20.10. sa skupina presunula do priestoru Piešť (j. Detva, PSČ 962 12) , kde boli Baranski a Pavletich Nemcami 9.12. zatknutí. Pavletich, Baranski, Miller boli popravení spoločne s ďalšími príslušníkmi OSS misie poručíka H. Greena a SOE misie WINDPROOF (mjr. J.Sehmer)¹⁵⁰ v

¹⁴⁶ L. Nedbal – Operace Karas – Všetkých 14 členov OSS bolo prepravených na Tri Duby 7.10.1944 v 6 lietadlách B-17 a pristáli v 13.15 h – str. 239.

¹⁴⁷ Skupina OSS Praha – Charles Katek, Ján Schwartz, Holt Green, Otto Jakeš – J. Downs, Druhá svetová vojna: Tragédia OSS na Slovensku, str. 85.

¹⁴⁸ Dcéra Kathie Lumb navštívila v roku 2004 Sliač, (Obrana č. 18 z 13.9.2004).

¹⁴⁹ Des. Anton Facuna (*1.2.1920 Horné Jaseno - †1980 Bratislava). Róm, pomocný robotník, vodič.1.10.1941 narukoval k dp. č 2 do Ružomberku, potom s RD do Ruska, neskôr z Technickej brigády v Taliansku 20.3.1944 zbehol k partizánskej skupine Rinaldo. V SNP pôsobil ako prieskumník OSS skupiny DAY v priestore Zvolenská Slatina – Piešť – Kotmanová. Po zatknutí Pavleticha a Baranského si prefarbil vlasy na červeno, vydával sa za Inda, a už 24.12. hrá v hudobnej skupine v Budapešti, kde údajne spôsobil výbuch v prepašovanej náloži. Úspešne sa cez Maďarsko dostáva do Juhoslávie, 31.1.1945 sa hlási na OSS (s tvrdením, že zabil 25 Nemcov a predkladá ich osobné známky). Neskôr ich „Tony“ predložil Ottovi Jakešovi na americkej základni OSS v Bari. Po vojne mal A. Facuna na starosti rozdeľovanie vinohradov v Bratislave Rači a Novom Meste (zdroj prof. Ing. Miroslav Chmúrny CSc., rodák zo Sklabine /1921/, NŠ 1. part. brigády M. R. Štefánika). Predseda Zväzu Rómov na Slovensku, v r. 1957 sa obrátil na ÚV KSČ so žiadosťou o vytvorenie Zväzu Cigánov – Rómov. V roku 1958 publikuje v Malackách 24 str. prednášku „Život Cigánov“. V roku 1968 slovenský predseda Zväzu československých Cigánov, riaditeľ podniku Butiker (Pracuj) v Šamoríne. Vytvoril Slovník slovensko-rómsky. V niektorých zdrojoch udávaný ako člen výsadbku COTTAGE – 1.

¹⁵⁰ Misia WINDPROOF bola vysadená na tretí pokus, v troch náletoch Halifaxom B Mk.II (BS-M) BB 338 od 148. sq. RAF, pilot por. R. W. Carpenter, navigátor npor. Stubley. I. nálet – 4x Windproof (Sehmer, Daniels, Zanoian, Dawies), II. nálet – 12 kontajnerov s rádiosúčiastkami a protitetanovým sérom, III. nálet – 8 balíkov s 20 000 obväzmi, celkom 1 680 kg. (L. Nedbal – Operace Karas, str. 217 - 225). Vysadení cca 18 míľ (30 km) od Troch Dubov – Veľké Pole pri Žarnovici.

Mauthausene, pravdepodobne 24.1.1945. Z US misie DAWES - podskupiny HOUSEBOAT, BOWERY, DARE, DAY, celkom asi 21 osôb, vojnu prežilo 8 z toho 5 z DAWES Catlos, Dunlevy, McGregor, Lain, Schwartz¹⁵¹, Moly, Cora, Facuna. Tlmočník Emil Tomeš¹⁵² zahynul pri Pražskom povstaní asi 5.5.1945 (na nemeckej strane?). Na pomoc skupinám OSS plánovali Američania vyslať ďalších 14 osôb, SOE plánovalo vysadiť na Slovensku pôvodne kapitána P. Hromka (BAUXITE) spoločne s doktorom majorom MUDr. J. A. Foersterom. Foerstra plánovali neskôr vysadiť 20.4.1945 v Novom Městě na Moravě. Akcia – pomoc skupinám na Slovensku bola zrušená 2.2.1945. SOE uskutočnila 27.12.1944 i výsadok FRESTON do Poľska plk. D. T. Hudson + 4, výsadok bol zadržaný Rusmi a 17.2.1945 „odovzdaný“ britskej voj. misii v Moskve. Už v 3/1944 sa uskutočnila misia SOE v Maďarsku (naslepo k Balatónu), šéf maďarskej podsekcie SOE Peter F. Boughey bol zajatý pár hodín po zoskoku. Američania, Briti a Francúzi boli väznení hlavne v poľskom zajateckom tábore Stalag VIII. C, Stalag Luft III. v Žagaň (dnes PSČ 68-100) a Oflag VIII.C Oleśnica/Dobroszyce (dnes PSČ 56-400).

Čo sa nedostalo do predchádzajúcich kapitol (Zaujímavosti z výberu, výcviku, sekcia D)

Infomácie, ktoré som považoval za dôležité, ste si už prečítali. Teraz k ďalším, nemenej zaujímavým informáciám. Dozvedeli ste sa, že prvým čs. vojenským parašutistom bol O. Riedl (BENJAMIN)¹⁵³ vysadený 16.4.1941 cca 450 km od plánovaného miesta výsadku v rakúskych Alpách – pri Landecku, Vysadzoval ho škpt. J. Šustr¹⁵⁴. Prvým slovenským vojenským parašutistom sa stal des. Peter HALUŠKA, ktorý zoskoky absolvoval v dobe 4.-16.5.1941 v skupine 1, v dobe, kedy mali parašutisti plniť plánované úlohy - sprievodcov pri vysadzovaní zbraní a nákladov. Ešte k označovaniu čs. výsadek. Skupiny boli označované väčšinou ako chemické prvky. Existovali i pracovné názvy skupín – Sodium–BARIUM, Magnesium-CARBON, Hora-WOLFRAM, Aluminium-CLAY, Slovácka skupina-

---

¹⁵¹ Ján Schwartz, rodák z Pukanca, vlastným menom John Krizan (1920-12/1985).

¹⁵² M. Syrný – Od odboja ku kolaborácii.

¹⁵³ Plánovaný termín vysadenia 17.2., prvý neúspešný pokus 12.3.1941, E. Beneš v správe poslanej po O. Riedlovi píše, že „je v armáde pozemní 76% Čechů, 10% Slováků,..... v letectví 97% Čechů a 3% Slováků . J. Šolc – Podpalte Československo, str. 155 bod 5.

¹⁵⁴ Škpt. Jaroslav Šustr (18.3.1908 – 6.11.1988 Alexandria, USA). Absolvent voj. akademie vo Francúzsku, mal vystupovanie prvorepublikového dôstojníka. Prvý veliteľ sekcie D, druhým od 17.3.1943 do 27.3.1945 bol mjr. K. Paleček. Ako vysadzovač mal len v roku 1941 nalietaných viac ako 62 h, z toho 50 h nad nepriateľským územím. Od 6/1944 do 1946 čs. voj. pridelenec v „Čankajšovskej“ Číne. V 4/1948 s manželkou a 2 synmi emigroval do USA, kde kvôli výslovnosti používal meno Sustar. Manželka Miroslava rod. Máslová, jej sestra Jaroslava Máslová bola manželkou F. Fryča (1895-1973), teda švagrovia s Fryčom. Vášnivý filatelista.

MANGANESE, atď., MERCURY (odchodom J. Šanderu a J. Švachulu) bola nakoniec premenovaná na SULPHUR. Zaujme, prečo bol 2x použitý názov WOLFRAM a TUNGSTEN, pretože ide o ten istý chemický prvok – Volfrám, protónové číslo 74. Pri ANTHROPOIDE (v preklade ľudoop) by sa dnes skôr použil termín APE. Poliari pri výsadbách pridávali k výsadku (ekipa) rímske číslo, označenie tvoril letecký kód, takže HAMMER I. až XIII.,... CELLAR I. až XXVIII.,... Výsadky do Francúzska boli označené ako SNAKE, CRA 3, SYRINGA, výsadky NKVD – WHISKEY (Rakúsko), RUM – (Francúzsko). Holanďania, podobne ako Poliari, používali názvy odvodené z leteckých kódov napr. LETUCE, PARNSNIP¹⁵⁵. SOE (neskôr i OSS) vysadzovalo parašutistov i do okolitých krajín susediacich s ex. Československom. Masívne výsadky smerovali do Poľska, menej ich smerovalo do Rakúska (OSS DUPONT, SOE + NKVD H. Kramer, SOE J. Wilson, misia por. J. H. Greena – DARE, F. Perry, J. Zettler, A. Huttary...) a sporadicky i do Maďarska (kpt. Coates, 2x „na slepo“)¹⁵⁶. Presnosť výsadbok sa postupne zlepšovala. Najpresnejšie dopadol výsadok z 28.3.1942 BIVOUAC, BIOSCOP, STEEL. Prvé fotografie budúcich parašutistov boli zhotovené 18.12.1941 pred „tehlovou stenou“ na dvore šesťposchodového Porchester Gate - Bayswater v Londýne¹⁵⁷. Dnes z týchto fotografií môžeme po rokoch zistiť, kto dodržiaval predpisy a kto z poddôstojníkov sa nebál „zvečniť“ s nepovolenou viazankou v battle - drese. Fotografie na falošné doklady (fotil pravdepodobne por. Bohumil Vrbíček¹⁵⁸) sú charakteristické tým, že sa opakujú tie isté typy sák a viazaníek. Po výcviku obvykle nasledovalo odoslanie k jednotkám príp. zaradenie do vyčkávacích stredísk. Parašutisti si vytvárajú k falošným (krycím) dokladom i prispôbené životopisy „cover story“. K zmene falošných mien dochádzalo i v Protektoráte, pokiaľ sa našiel ochotný starosta obce, farár, ktorí vystavili falošný rodný list, prihlášku v obci, atď. Falošné mená dostali aj parašutisti získaní gestapom k spolupráci, falošné mená boli dané parašutistom v koncentračnom tábore Terezín, ktorý zároveň slúžil ako väznica gestapa¹⁵⁹. Na Slovensku boli problémové nedostatkové

¹⁵⁵ Počas útoku NATO na ex. Južosláviu používali Kanadčania názvy operácií ako PALLADIUM, BRONZE.

¹⁵⁶ Pozri Encyklopédie tajných služieb, N. van der Bijl – 10. komando zasahuje str. 54, Tragédia OSS na Slovensku, M. Hetényi. Maďarsko – slovenské pomedzie v rokoch 1938 - 1943 str. 138, atď.

¹⁵⁷ Sídlo sekcie D. V 10/2011 tu bola umiestená pamätná doska. Známe je i telef. číslo BAY 3728.

¹⁵⁸ Do konca októbra 2014 výstava „Tváre odvážnych“ na Pražskom hrade.

¹⁵⁹ Gabčík sa po ošetrení palca v Protektoráte mení z Vyskočila na Františka Procházku. Kubiš a Gabčík = Jan a Josef, Ota a Zdeněk, Josef a František, veľký a malý Ota, Dulich a Dulíšek,... Referát gestapa IV-2-b zase prideli mená: Čurda – Jerhot, Kindl – Král, Horák – Kozák, Nohavec,... Parašutisti, v Terezíne popravení: Pospíšil ako Švec (12.10. 44) a v apríli 1945 Horák - Hornák, Lepařík – Lepší, Janko – Jindra, 20.4.1945, na deň Hitlerových narodenín bol popravený i Paul Thümmel – A-54. Bol označený ako XYZ = zastrelť pri priblížení frontu. V Terezíne bol ako Petr Toman, bývalý holandský vojenský atašé. J.&S. Kokoškovi – Spor o agenta A-54 str. 305 - 310. Pozn. V kartotéke čs. 2. odd. boli agenti riadení priamo pražskou centrálou označovaní písmenom A. A-51 bol Spies(s) – zamestnanec min. letectva v Berlíne (alias Ing. Andrej Engel, Andrej Sokol), A-52 mjr. Salm, A-53 - nem. armádný dôst., dodal plány nem. útoku, ďalej Franz Dobianer (alias

pracovné knižky. Počty osôb v skupinách sa rôzne menia podľa predpokladaného miesta výsadku, úlohy, špecializácie parašutistu, hodnotenia z výcviku a ďalších okolností¹⁶⁰. Po vysadení, alebo v terminológii protektorátneho rozhlasu „byli spustení z britských letadel“, nasledovalo zhromaždenie skupiny, kontrola prítomnosti, zdrav. stavu. Potom dohľadávanie zásobníkov, zakopanie padákov, úkryt materiálu, odchod z doskokovej plochy, orientácia v teréne. Vyhľadávacím vodítkom pre Nemcov boli zle ukryté a zamaskované padáky, ale hlavne ich počet, let lietadla v malej výške, atď. Parašutisti väčšinou, pokiaľ nedošlo k veľkému odklonu od predpokladaného miesta vysadenia, smerovali na záchytné adresy. Adresy spoľahlivých osôb boli získavané od osôb vo V. Británii, či už od vojakov alebo civilov. Nie všetci a vždy splnili prísny zákaz kontaktu s rodinami. Na druhej strane, fotky čs. parašutistov sa objavili v Londýne vo výklade. Nasledovalo nadviazanie spojenia – v termínoch podľa Plánu spojenia. Rádiostanice (rdst.) boli tvorené dvomi samostatnými prístrojmi – vysielateľom a prijímačom s pevne nastavenými kryštálmi¹⁶¹. V počiatočných výsadbách bol nutný elektrický prúd, neskôr nahradený dynamom resp. batériami. Rádiostanice sa neustále zmenšovali. Pokiaľ sa skupina nezišla, boli dohodované ďalšie miesta a termíny stretnutí. Ako ďalšie formy spojenia sa používali inzeráty napr. v Národnej politike – nákup slovníka, atď. Boli zaznamenané i pokusy o spojenie „na tvrdo“, keď Vavrda (SPELTER) postavil rádioamatérsku vysielачku OK3XY a 23.12.1944 nadviazal spojenie s Londýnom – stálou odpočúvacou službou SIS – vysielачka GXX¹⁶². Ďalšie prvky spojenia – mŕtve schránky sa objavili až po II. svet. vojne a prvými boli zaváracie poháre, ktoré sa umiestňovali do zeme. Pre utajenie spojenia sa používalo šifrovanie. Boli používané dopredu dohodované knihy¹⁶³, ktoré tvorili dlhodobú časť šifrovacieho kľúča. Pre prípad, že by došlo k zajatiu radistu/rádiotelegrafistu, boli vytvorené „poistky“, ktoré sa vsúvali do odosielaných depeší/telegramov. Boli zaznamenané rádiové

Josef Dvořák), ale i Z 1943 (Hugo Zappe alias Josef Wildner), atď. 2. oddelenie malo v roku 1938 celkom 455 agentov ale len 72 dodávalo využiteľné správy a informácie (in Igor Cibula – História tajných služieb v ČR).

¹⁶⁰ Napr. Svoboda z ANTHROPOID do WOLFRAM, Bačík vo výbere OUT DISTANCE nahradený Čurdom, neskôr vyradený z WOLFRAM, atď.

¹⁶¹ Kryštál – časť zariadenia rdst. (dvojica kryštálov) veľkosti poštovej známky. Kúsok kremeňa, vybrúsený s veľkou presnosťou. Jeden kryštál sa vkladal do prijímača, druhý do vysielачa a slúžil k nastaveniu - vyladeniu rdst. Každý bol zapustený v malom bakelitovom púzdre s dvomi hrotmi pre zasadenie do prístroja. Obdoba dnešnej zástrčky. V obale sa nachádzala elektróda, tesniaca guma, kovové čelo držiaka, kúsok/plátok kremeňa, druhá elektróda, pružina vymedzujúca tlak elektród na plátok kremeňa. Prakticky išlo o nastavenie jedinej pevnej frekvencie. Nebolo možné spojenie medzi skupinami alebo spojiť sa napr. s Moskvou. Pozri Analýza agenturného spojení stanice Libuše – www.crk.cz/CZ/LIBUSE, M. R. D. Foot – „SOE“ – zbor pre špec. operácie, str. 151.

¹⁶² V. Janík – Operace Spelter Lenka Jih, str. 95, 96, 226. Podľa V. Janíka Jih znamenalo Jihlava.

¹⁶³ Šifrovacie knihy – T. G. Masaryk – Světová revoluce, Fabricius – Lvi hladovějí v Neapoli, báseň S. Čech – Nadšení. Krédom čs. vojakov vo V. Británii bola potom báseň R. Kiplinga – „Ked““. Pre Slovensko boli šifrovacie knihy Jane Petreas – Nová Európa a Slovensko, neskôr Kriegsbücherei der deutschen Jugend. Parašutisti používali šifrovací kľúč JINDRA – J. Janeček, Gentlemani nečtou cizí dopisy, str. 49, 71, 78, 82,...

„protihry“ čs. radistami, pracujúcimi pod nemeckou kontrolou. Masovej miery potom dosiahla rádiová protihra NORDPOL (tiež Englandspiel) v Holandsku, kedy prakticky všetci do Holandska z V. Británie vyslaní agenti, pracovali pod nemeckou kontrolou. (Pozn. Na príprave holandských agentov sa podieľal neskorší ruský dvojité agent George Blake). Čs. skupiny nemali plánované návratové trasy po splnení úlohy (na rozdiel od Poľska) a ako vnútrozemská krajina sa necvičili ani námorné výsadky. Od jeseni 1944 mali skupiny vysadené v Protektoráte povolenie prejsť na Slovensko¹⁶⁴. Jediní, ktorí sa pokúsili o návrat do V. Británie boli L. Zapletal (bol chytený v Karlsruhe), F. Pospíšil (vrátil sa z pokusu o útek do Švajčiarska do Protektorátu) obaja BIVOUAC. Popravení - v Mauthausene (Zapletal 27.9.1944) a v Terezíne (Pospíšil 28.10.1944). Zapletal sa naviac zachoval hrdinsky, keď už pod dohľadom gestapa varoval rodičov J. Bublíka (BIVOUAC) a J. Zemka (SILVER-B). Bublíkovi odporučil odchod na Slovensko. Pospíšil a Zapletal boli zradení Zapletalovým spolužiakom J. Chvátalom koncom 4/1942 v Zlíne. Chvátal (počas vojny si zmenil meno na F. Pospíšil!) dostal odmenu 10 000 K, žandári po 5 000 K. V etape plánov o útek sa pohyboval V. Gerik (ZINC). Nereálne vidím úvahy o možnom odlete Gabčíka a Kubiša po atentáte do V. Británie z Ouběnic na Benešovsku. Novou je informácia o tom, že napr. WOLFRAM mal vytvoriť podmienky pre príjem ďalšej skupiny¹⁶⁵. Svojich SOE agentov dokázali z Francúzska naspäť do V. Británie dopraviť lietadlá Westland Lysander¹⁶⁶. Takto boli niektorí opätovne nasadení a vysadení 3-4x. Lietadlom Lysander bol po splnení úlohy v Taliansku prepravený R. Krzák (SILICA – juh)¹⁶⁷. Už som sa zmienil, že i letci opúšťali zostrelené, príp. ťažko poškodené lietadlá na padákoch. K tomu im slúžila vesta/postroj Irvin Harnsuit obsahujúca záchrannú vestu a 3 závesné body pre padák. Podľa štatistík, použilo padák počas II. svetovej vojny celkom asi 9984 pilotov. Títo sa neskôr stali členmi klubu Caterpillar¹⁶⁸ s odznakom zlatej húsenice. Posádky bombardérov

¹⁶⁴ J. Šolc, Přejdeme za svítání, str. 221.

¹⁶⁵ Npor. Bohumír (i Bohumil) MIČA (*28.4.1913) – inštruktor SOE + čat. Uher (Karel?),rt. ašp. Fisher, čat. ašp. Kulda (Ladislav?) – Bc. Renáta Ziková - Konfident brněnského gestapa Stanislav Kotačka, Brno 2011, str. 28.

¹⁶⁶ Westland Lysander – lietadlo - hornoplošník schopný veľmi krátkeho štartu a pristátia. Tzv. STOL – short take – off and landing. Okrem pilota mohlo prepraviť až tri osoby v systéme „pick-up“. 161. peruť RAF („The Moon Squadron – mesačná peruť“), veliteľ John Nesbitt-Dufort. Prepravila 293 agentov a naspäť do V. Británie viac ako 500 osôb. (H. Roewer – Encyklopedie tajných služeb, str. 299). OSS a SOE dopravili do Francúzska 768 osôb a z Francúzska 868 osôb, do Belgicka 26 skupín. (C.Mac Donald, Les Parachutistes, Une arme d'élite – str. 132). Od roku 1940 do roku 1944 vyslalo SOE do Francúzska 393 agentov. 102 bolo popravených, z chytených prežilo 17. (H. K. Melton, Najnovšia kniha o špionáži, str. 31). 138. peruť RAF od 8/41 do 3/45 uskutočnila 2562 vzletov, pri ktorých vysadila 995 parašutistov a 29 000 kontajnerov.

¹⁶⁷ „Prísne tajné č. 6/99“, J. Marek - Osud jako Silica, str. 68.

¹⁶⁸ Klub bol založený v roku 1922 v americkom Daytone. Klub „parašutistov“ si založili aj nemeckí letci. Podmienkou bolo po zostrelení lietadla použiť aspoň 5x padák. Rekordérom bol mjr. Georg – Peter Eder (nar. 8.3.21), ktorý padák použil 9x. Padáky použila i väčšina Doolittlových letcov po bombardovaní Tokia 18.4.1942 a nemožnosti návratu na lietadlovú loď Hornet. Z 16 bombardérov B-25 vyskočilo nad Čínou na padáku 9 päťčlenných osádok. Pri odrážaní nepriateľského náletu a útokoch taranom na americké bombardéry, po tom, ako

opúšťali veľmi komplikovane poškodené lietadlá. Otvorov k opusteniu lietadla bolo niekoľko. Napr. z britského bombardéru Avro 683 Lancaster sa skákalo, skôr opúšťalo lietadlo cez poklop u bombometníka. Komplikovane, hlavou dopredu, sa dalo opustiť lietadlo v zadnej časti¹⁶⁹. U B-24 sa dalo opustiť/vyskočiť núdzovým otvorom v prednej časti (okolo predného kolesa), cez pumovnicu, cez bočné okno, atď. Ďalšie osádky hlásili po návrate na základňu počet otvorených padákov (obvykle B-8 Switlik). Letové hodiny, ešte z doby ČSR, mali na svojom konte R. Hrubec a B. Chrastina¹⁷⁰. Okrem vysadzovania parašutistov bolo uskutočňované aj zhadzovanie materiálu¹⁷¹ a zbraní pre domáci odboj. Išlo o SOE akcie CHROME, SHALE, OSS potom uskutočnila POM-SOPHIA, JOVRANA. Bombardovanie plzenskej Škodovky v 4/42, za asistencie už vysadených skupín, je označované ako operácia CANONBURY. Začiatkom roku 1944 začal výcvik JEDBURGH – „JEDS“ (i SUSSEX). Pomenovaný po škótskom meste neďaleko výcvikových základní (dnes PSČ TD8). Išlo obvykle o trojčlenné zmiešané skupiny so spravodajským, diverzným zameraním. Ich mottom bolo: „Surprise, kill and vanish“ - (Prekvapenie, zabiť a zmiznúť). Mali i organizátorské úlohy – vytvárať partizánske hnutia k podpore záp. frontu. Zloženie: 1 x dôst. USA/V. B., 1 x dôst. FFL, 1 x poddôst. špec. USA/V. B. Výcvik prebiehal v Grimby Hall (Lancashire), Faiford (Gloucester) ale i v Alžírsku (Cherchell). Zvláštnosťou, vysadzovanou na padáku pri akcii OVERLORD 6.6.1944, bol „Rupert“ – figurína s výbušninou. Na okupované územia (F,NL,B) boli vysadzovaní – „parachuté dans l'inconnu, (à l'aveugle)“ alebo „parachutage blind drop“ doslova výsadok na slepo, do neznáma. Výsadky JEDS¹⁷² prebiehali od 6.6. do 19.11.1944, v roku 1945 ešte v Barme (armáda SOE č. 139). Podobný typ výsadkov sa pokúšal presadiť v americkej OSS kpt. E. Baranski pod názvom FALCON. Ešte menší odskok k Náhradnému telesu (Depot of the Czechoslovak Forces). Tvorili ho hlavne čs. vojaci - vzbúrenci, ktorí odmietli službu v čs. zahraničnom vojsku. V zozname nájdeme zaujímavé mená. Je tu napr. voj. Ján Ludvík Hoch¹⁷³ a ďalší.

---

im došlo palivo, sa zachránilo 7.4.1945 celkom 50 nemeckých pilotov skupiny Elbe na padákoch. V roku 1957 založil sir James Martin - „Martin - Baker Tie Club“. Ide o klub pilotov, ktorí sa zachránili katapultážou na vystreľovacej pilotnej sedačke. Má viac ako 7450 členov.

¹⁶⁹ Philip Gray – Apoštolové soudního dne, str. 140.

¹⁷⁰ B. Chrastina vytvoril dokonca v roku 1927 platný výškový rekord. R. Hrubec – pri 521 štartoch nalietať 82 hodín. Hrubec sa priatelil s pilotom L. Anderlem, po ktorom „zdedil“ vlčiaka Dandyho. Dandy absolvoval i niekoľko zoskokov padákom spoločne s Hrubcom. Po Hrubcovej smrti skončil Dandy u K. Palečka.

¹⁷¹ Úspešne bolo uskutočnených i 21 zhodzov zbraní, ktoré sa dostali k odbojárom. (Valka revue 5/2010 – str. 26, „Výsadkáři nad územím Čerskoslovenska“, i (www.pomnikparasutistum.cz).

¹⁷² V skupine OSS „Bruce“ bol 14.8.1944 vysadený vo Francúzsku i William Colby – neskorší riaditeľ CIA (1973 - 1976). H. K. Melton – Najnovšia kniha o špionáži, str. 33, 141.

¹⁷³ Voj. Ján Ludvík/Lev Hoch – neskorší tlačový magnát Ian Robert Maxwell (1923-1991), s ktorým sa snád počítalo i pre výsadkové operácie. (Tajná válka proti židům, str. 184, 186.) Pozri i A. Soldán – Prečo zahynul

Viliam Gerik – operácia ZINC

(Spolu do operácie, spolu i na šibenicu...)

Osobnosť Viliam Gerika je rozporuplná. O snahu, preniknúť do psychiky tohto mladého parašutistu vysadeného do Protektorátu, sa v minulosti snažil rad historikov (J. Andejs, O. Sládek, J. Čvančara, K. Pacner, Z. Jelínek...). Osud výsadku ZINC bol spracovaný i filmovo¹⁷⁴. Ale začneme po poriadku. Viliam Gerik sa narodil 28.12.1920 v Slovenskom Mederi (dnes Palárikovo), okr. Nové Zámky¹⁷⁵. Ani nie 19 ročný použil k odchodu do zahraničia na jeseň 1939 tzv. „južnú“ cestu. Na jar 1939 si vybavil cestovný pas, pretože Slovenský Meder už ležal na území zabranom Maďarskom. Pri asi 2 týždňovom pobyte na jar u strýca Eduarda Havlasa v Šuranoch prišiel do kontaktu s Janom Novotným z Tábora, ktorý smeroval do čs. armády vo Francúzsku. Prvý jarný pokus vo Francúzsku o získanie pracovného povolenia(?) bol neúspešný. Vyráža znovu 28.10.1939. Problémy s prekročením hraníc nemal, pretože cestoval už z územia Maďarska. Prenocuje u tety Márii Bachledovej v Budapešti. Cez Belehrad sa dostáva do Bejrútu, v decembri lodným transportom do Agde, kde je 18.12.1939 zaradený do 8. roty 1. pešieho pluku. Nasleduje rádiotelegrafický výcvik. Po porážke Francúzska pristáva 13.7.1940 v Liverpoole, neskôr zaradený do 2. práporu. V skupine 3 (ako vojak) absolvuje prvé zoskoky v júni 1941, neskôr už v 4. kurze SOE (ako slobodník) ďalšie 4 zoskoky v Ringway od 20.11. do 28.11.1941. Do operácie bol vybavený legitimáciou na meno Vilém Gertík. Skupina ZINC v zložení npor. O. Pechal – veliteľ, rtm. A. Mikš – zástupca, čat. V. Gerik – radista, odletela do akcie 27.3.1942 a k vysadeniu ZINC došlo 28.3.1942 ráno pred 3 h. Išlo o spravodajskú skupinu mala pôsobiť na Morave, podobne ako Silver – A v Čechách. Prakticky mala nahradiť úlohy „strateného“ SILVERu – B. Skupina viezla 3x rdst. Lipa a 3 mil. protektorátnych korún pre SILVER – A. V lietadle leteli spoločne so skupinou OUT DISTANCE (s K. Čurdom). Poľský navigátor a vysadzovač R. Hrubec nemali šťastnú ruku, miesto buchlovských lesov (Vřesovice) vysadili ZINC 40 km jz. pri osade Gbely¹⁷⁶ na Slovensku. Po nedbalom zakopaní padákov, 3 kombinéz a ukrytí 3 x rdst. (zakopanie

---

Vlado Clementis. Používal i mená Ivan du Maurier, Leslie Jones, koncom vojny kapitán. V 8/1989 navštívil Prahu. (Fakta & svědectví 3/2016, M. Šiška – Vzestup a pád Roberta Maxwella).

¹⁷⁴ Heydrich – Konečné řešení, ČT-2, 18.3.1942 ako 29.diel zo 44. Vojnové príbehy – Zlyhanie (režisér P. Štingl). Natočené v roku 2000, vysielané napr. 3.6.2005 na ČT-2, včítane besedy historikov a parašutistov zo Západu. Pozri i J. Čvančara – Tri cesty k smrti.

¹⁷⁵ Slovenský Meder (Tótmegyer), od r. 1948 Palárikovo PSČ 941 11, okr. Nové Zámky. Mnohí autori nesprávne umiestňujú miesto narodenia V. Gerika do Veľkého Mederu (Nagymegyer), ex. Čalovo a od r. 1990 znovu Veľký Meder, PSČ 932 01, okr. Dunajská Streda.

¹⁷⁶ Podrobne Miroslav Čárský – Česť pamiatke statočných, presná lokalizácia v e-maili autorovi 27.11.2013, ale i Pavol Nemeč - mesačník Gbelan 2008, číslo 7, str. 7 – 8.

do šopy pri Cuníne?) sa skupina rozdelila – veliteľ Pechal samostatne, „malý“ Gerik (160 cm) a „veľký“ Mikš (198 cm) spolu smerujú na Moravu. Predchádzala tomu ešte epizóda s ďalšou Gerikovou tetou (Sasinková), ktorú nenašiel, pretože sa odsťahovala do Bratislavy. Pechal pri kontrole nem. colníkmi oboch zastrelí, žiaľbohu zabudne zobrať naspäť legitimáciu s fotografiou, ktorú mu predtým zabavili. Už 30.3. nájde roľník Saturnin Šmíd(a) pri poľných prácach plytko zakopané padáky a 2 kombinézy v katastri Nové pole. Skupina sa nakoniec zide až na Morave vo Vřesoviciach, s rozbitou rdst. sa im nepodarí nadviazať spojenie s VRÚ¹⁷⁷. Veliteľ odošle Gerika a Mikša do Prahy na záchytné adresy a sám zostane vo Vřesoviciach u rodičov. 4.4. zatkne gestapo Pechalových rodičov. Prenasledovaný Pechal sa vydáva na Brnensko, kde je 2.6. zatknutý, jeho životná púť končí 22.9.1942 v koncentračnom tábore Mauthausen, kde je obesený. Ale vráťme sa ku Gerikovi. 4.4. sa Gerik ocitá v Prahe, kde v živote nebol. Mikš na dohovorené stretnutie neprišiel. Skúša šťastie na záchytných adresách – matka kuchára na VRÚ (slob. J. Žežula), Václavské nám. č. 35 – zatknutá, druhá adresa – snúbenica Modráka (VRÚ), Lahůdky - Dejvická ul. č. 33 – Miluše Tomanová¹⁷⁸. Dajú mu najesť, ale to je všetko. I slovenská čeština nepôsobí najdôveryhodnejším dojmom. Situáciu nezvládne a 4.4.1942 sa prihlási¹⁷⁹ v Prahe českej polícii (ul. K. Světlé – ul. Bartolomějská) a tí ho okamžite odovzdajú gestapu, kde je prinútený k spolupráci. Naivne predpokladal¹⁸⁰, že ho ako cudzieho št. príslušníka deportujú do Slov. Medera, nachádzajúceho sa na maďarskom území. Opak je pravdou, stáva sa agentom gestapa v Prahe. Riadi ho O. Fleischer (*1892), vybaví mu byt na Karlovom nám., Václavská pasáž 315/6 (dnes Nákupní centrum), neskôr St. Město, ul. Templova 648/7 (dnes Markt Potraviny). Neďaleko Karlovho nám., (ul. Spálená 82/4, rohový dom na križovatke s ul. Lazarská, byt po spisovateľovi A. Hoffmeisterovi 1902-1973), býva ďalší konfident gestapa Jaroslav Nachtmann (1915 – 1995). Gerik sa pohybuje po protektoráte, vyhľadáva ďalších parašutistov. Identifikuje spolubojovníka z výsadku Mikša, zastreleného 30.4.1942 v Požárech, privedie gestapo k zakopaným rdst. pri Gbeloch. V 3/43 pomáha v Nemecku identifikovať ostatky výsadek BRONZE a IRIDIUM. Za pomoc pri dopadnutí páchatel'ov atentátu je mu 26.6.1942 vyplatených 5 mil. protektorátnych korún. Za rok činnosti v prospech gestapa narastá neistota. Po určitej

¹⁷⁷ VRÚ – Vojenská rádiová ústredňa, Woldingham, na návrší Duke Hill vo vile Funny Neuk. Veliteľ npor. Z. Gold, už ako mjr. sa mihne v r. 1958 v politickom procese s A. Petrákom, „I. Karvaš a spol.“. V r. 2000 brig. gen. in. mem.

¹⁷⁸ Miluše Tomanová, neskoršia priateľka letca – agenta gestapa A. Přeučila. Gerik sa Karlovi Tomanovi „odvdáčí“ tým, že ho v 2/43 udá za pomoc parašutistom.

¹⁷⁹ Pri prihlásení sa „legitimuje“ pištoľou, granátmi a 140 tisícami ríšskych mariek v hotovosti.

¹⁸⁰ K. Pacner – Československo ve zvláštních službách II 1939 – 1945 – str. 205. Šéfom protiparašutistického odboru bol Wilhelm Schultze (*18.9.1909) – pozri i Krupková.

dobe v ňom začnú hľadať myšlienky neistoty, nereálne uvažuje o úteku (Švajčiarsko, Anglicko, vysvetlí dôvody a návrat do protektorátu?), hľadá v gestapáckych kruhoch kumpána k úteku. Snáď sa pokúša zostrojiť i vysielaciu. 6.4.1943 (1 rok a 2 dni od prvého zatknutia) je znovu zatknutý s prispomiením Bedřicha Nováka (A. Přeučila). Nasledujú 3 mesiace na Pankráci, ďalšie 3 mesiace v Terezíne¹⁸¹ a od 28.10.1943 koncentračný tábor Dachau. Tu pracuje v dielni na opravu rádií ako Vilém Novák¹⁸², dokonca spoluväzňom urobí rádio. „Srdečný, usmievavý chlapec“. Po oslobodení tábora 29.4.1945 US armádou pracoval mesiac ako rádiomechanik/premietač filmov u 127. americkej evakuačnej nemocnici. 24.5.¹⁸³ sa hlási na MNO. Po spísaní prvých protokolov o činnosti po výsadku, putuje 30.5. do vojenskej väzby poľného súdu v Prahe - (Uršulinky¹⁸⁴). Na MNO ho zatkol J. Nechanský (PLATINUM-PEWTER).), neskôr, pri procese s V. Gerikom pôsobil ako vojenský znalec. 1.6.1945 je Gerik vo vyšetrovacej väzbe pre podozrenie z trestného činu – zrady, čo mu je 5.6. prečítané. 11.6. utečie z väzby. Uteká so snahou, dostať sa ku svojej spoj. jednotke – Strážní Hory (PŠČ 341 01) na Klatovsku. Je prenasledovaný skupinou WOLFRAM, ktorá ho 11.6.1945 zadrží v Nepomuku. Išlo o poslednú bojovú akciu skupiny. Pribudne mu ďalší trestný čin – zbehnutie. 24.11. je zahájené trestné stíhanie, zhromažďovanie dôkazov, výsluchy svedkov. Medzitým ho vo väzbe navštívia napr. F. Moravec, Č. Šikola (CLAY), spisovateľ J. Andrejs, ktorí sa snažia dopátrať, čo viedlo Gerika ku zlyhaniu. 5.4.1947 je zahájené trestné konanie, Gerik sa rozhodne hájiť sám (po česky). Ako vojenský znalec vystupuje v procese mjr. J. Nechanský (PLATINUM-PEWTER) popravený 16.6.1950. Rozsudok Mimoriadneho ľudového súdu je vynesený 25.4.1947 a Viliam Gerik je odsúdený k smrti. Žiadosť o milosť odmietne. Pritlačili mu: nedokázaný podiel na smrti 3 členov rodiny Svobodovej, vyzradenie niektorých voj. objektov vo Veľkej Británii a zbehnutie. Rozsudok, smrť obesením, je vykonaný 29.4.1947 v Prahe na Pankráci o 11.30 h¹⁸⁵ smrť potvrdená o 11.45 h,...

Jozef GABČÍK (*Malý veľký človek*)

---

¹⁸¹ Z. Jelínek – Čeští parašutisté ze západu uvěznění v Terezíně – III., Viliam Gerik (1. část) – Terezínské listy 23/95, str. 71 - 88.

¹⁸² Spomienky spoluväzňa Miroslava Kubíka nar. 7.11.1925, (www.pametnaroda.cz). Vojaci v KC boli označovaní červeným trojuholníkom, obráteným červeným trojuholníkom (základňa hore) boli označovaní politickí väzni.

¹⁸³ Daniela Němečková – Novodobí Jidášové Gerik a Čurda před mimořádným lidovým soudem, UK Praha 2012. Spis LS 1290/45. Pozri i J. Plachý – Karel Čurda aneb Osudná selhání československé zpravodajské služby, Historie a vojenství 4/2013, Karolína Stegurová - „Rozhodovali se jinak...“ Chování československých parašutistů zatčených na území protektorátu 1941 – 43. FF UK Praha 2012.

¹⁸⁴ Dnes Kanovnická ul. č. 72/5, Praha 1.

¹⁸⁵ Dodnes existuje v zapečatenej obálke povraz so slučkou z Gerikovej popravy.

V poslednej dobe sa objavil rad nových kníh, v ktorých sa autori vracajú k operácii ANTHROPOID. Ide o románové spracovania, ale i literatúru faktu¹⁸⁶. Nových poznatkov je minimum, zato sa množia rôzne hypotézy, ktorých potvrdenie alebo vyvrátenie je často nemožné. Najčerstvejšie údaje o J. Gabčíkovi obsahuje štúdia J. Čvančaru – „Nevzdáme se! Nikdy!“, ktorá vyšla v zborníku Paměť a dějiny 2015/02 na str. 35 – 50.

Jozef Gabčík sa narodil 8.4.1912 v Stránskom, okr. Rajec, dnes okr. Žilina ako najmladší zo 4 detí. Rodičia: matka - Mária rod. Baránková, niekde ako Marie Beránková/Beráneková (*1.12.1876 Kanská¹⁸⁷ - †9.3.1944), otec František/Ferdinand Gabčík¹⁸⁸ (*13.10.1873 - †29.6.1949), brat Alexander (*16.3.1899 Poluvsie - †5.2.1967) – jeho manželka Mária rod. Špirková (*11.4.1907 Turany nad Váhom - †1998), sestra Františka, vydatá Jankechová (*22.10.1903 - †1984), brat Michal (*25.9.1907 - †1933). (Pozn. Po smrti manželky Márie sa F. Gabčík znovu oženil s Alžbetou rod. Kostolnou * 1887).

Otec, prezývaný „Fero“, v niektorých materiáloch „Gapčík“ pracoval 3x v zahraničí, v baniach v USA, Argentíne. Pri návratoch domov postupne prikupoval polia, v roku 1911 začal stavať dom v Poluvsí, neskôr ho prestavoval. Jozef sa narodil ako posledný zo štyroch detí. „Jozko bol najmladší, narodil sa ešte v starom, až niekoľko dní potom sme sa presťahovali do nového“¹⁸⁹. Podľa Jaromíra Hauera (manžel Gabčíkovej neteri) mal prezývku „kopčiar“. Obecnú školu vychodil v Rajeckých Tepliciach, 4 triedu meštianky a 3 triedy odbornej školy v Kovárove okr. Milevsko, dnes okr. Písek a vracia sa po učení v ČR (1927 - 32) na Slovensko. V archívoch sa mihne ešte prehrešok z mladosti¹⁹⁰, kedy poškodil telegraf. Vyučený kováč – zámočník u majstra Viléma Kuníka. 1.10.1932 narukoval k 14. pešiemu pluku v Košiciach, potom poddôstojnícka škola v Prešove – hodnotenie 4. v poradí, veľmi dobrý. Po skončení základnej vojenskej služby v roku 1934 podpísal záväzok na 3 roky, 1.8.1935 povýšený na

¹⁸⁶ Napr. H. Jurman – V zatačkách 2003, K. Sýs – Akce Heydrich 2008, L. Binet – HHHH 2010, R. Gerwarth – Reinhard Heydrich Hitlerův kat 2012, atď. Množia sa i informácie o „náhradnom“ ANTHROPOIDE. „Byl členem náhradního výsadku pro vykonání atentátu na Reinharda Heydricha“. Zemřel válečný veterán Jan Pavlíček, Ostrava 18.6.2010. Plk. v.v. Jan Pavlíček (*1917 Palkovice – †12.6.2010 Ostrava). Účastník obliehania Dunkerque, účastník výsadku vo Francúzsku v 6/44(?), Rad Fr. čestnej légie 11.11.2005, čestný občan Ostravy od 26.11.2008. K vykonávateľom atentátu na Heydricha sa hlásil i J. Bačík (ako muž č. 6) – Českobudějovický deník.cz, 8.5.2013.

¹⁸⁷ V roku 2012 bolo v katastrálnej mape Kanská nad Rajčiankou uvedených viac ako 80 Baránkovcov.

¹⁸⁸ V niektorých materiáloch ako Gapčík, pozri i História jedného dokumentu – Jozef Gabčík.sk (Slovenská televízia, štúdio B.Bystrica 1991), celkom 25 min 20 s.

¹⁸⁹ Milan Varsík, Kto ste Jozef Gabčík, str. 10, Ročenka odbojárov 2011 – str. 93.

¹⁹⁰ 5.6.1926 bol Okr. súdom v Žiline, pre prečin poškodenia telegrafov dľa § 440 tr. z. rozs. č. T 283/25 potrestaný pokáraním. Kto vie, čo a kde vystrájal 14 ročný Gabčík,...

čatára, pokračuje ako ďalej slúžiaci čatár. (Teoreticky sa tu mohol stretnúť s ppor. Jánom Nálepkom, ktorý slúžil v rokoch 1935/36 u 32. pp „Gardovského“). Po smrti brata Michala (†1933), piatich rokoch na vojne a na žiadosť otca, sa vrátil 1.4.1937 domov, k rodine do Poluvsí. V rokoch 1937/8 pracoval v Považských chemických závodoch Hungária v Žiline. Vojenská továreň VT - 4 priemyslovo vyrábala bojovú chemickú látku – yperit¹⁹¹. Pri úraze skoro prišiel o zrak. Po vyliečení absolvoval špeciálny kurz a v decembri 1938 nastúpil ako skladník/správca vojenských chemických skladov Skala pri Trenčíne¹⁹². Ako vedúci skladu č. 3 odmietol v marci 1939 vydať kľúče a plány deväťčlennej komisii wehrmachtu. Neskôr, 3.6.1939 vypustil z bômb otravný plyn a pred útek¹⁹³ vzal so sebou zbrane a plány¹⁹⁴. V noci z 4. Na 5.6.1939 prekročil spoločne s priateľom Jánom Doruškom¹⁹⁵ poľské hranice pri Zborove nad Bystricou (PSC 023 03), okr. Čadca. Vstúpil v Malých Bronowiciach do čs. legiónu. Tu učí napr. J. Bačička (výber do WOLFRAMu) pochodovať. 28.7.1939 loďou Chróbry¹⁹⁶ odplával do Francúzska, kde 2.8. vstúpil do Cudzineckej légie a bol zaradený do posádky v El Arich, 1. pluk v Sidi Bel Abbes (Alžírsko – južne od Oranu). V tejto dobe (1.9.1939) je po ňom na Slovensku vyhlásené pátranie¹⁹⁷. Po napadnutí Poľska je zrušená dohoda o záväzku v Cudzineckej légii¹⁹⁸ a Gabčík sa vracia do Francúzska, po 1,5 mesačnej službe v légii. 26.9.1939 je prezentovaný v 12.rote vznikajúceho pešieho pluku 1 u 1.

¹⁹¹ Pľuzgierotvorná bojovú otravnú látku. Číra tekutina bez zápachu – C₄H₈Cl₂S. Známa ako „horčičný“ plyn.

¹⁹² Skala, dnes súčasť obce Skalka nad Váhom (PSC 913 31). Pozostatky skladov existujú dodnes (firma Anecoop) neďaleko najstaršieho pútnického miesta Veľká Skalka (ex. Stará Skalka, kostolík, kláštor a jaskyňa) zasväteného sv. Svoradovi – Andrejovi a Beňadiktovi. Každoročná púť 17.7.

¹⁹³ Podľa výpovede otca, bola dôvodom úteku výpoveď z naturálneho bytu, v dobe pred svadbou,... Zápisnica žandárskej stanice v Rajci, č.j. 1592/40 z 27.9.1940.

¹⁹⁴ Išlo o 2 ks pištole 9 mm vz. 24, 3 ks náhradné zásobníky , 60 ks nábojov, 1 ks plynová maska, 4 ks baterka, 1 pár gumáky, 1x pár gumové rukavice, 3x čistenie na pištole, teplomer, plášte, atď. – všetko v hodnote 2 531 Sk.

¹⁹⁵ Ján Dorušek, nar. 14.3.1920, záp. Slovensko. S Gabčíkom sa zoznámil na Silvestra 1938. Cez Poľsko odišiel s Gabčíkom do cudzineckej légie. Neskôr zajatý vo Francúzsku, potom konc. tábor Gleisendorf (Rakúsko). Po neúspešnom úteku prevezený na Slovensko, kde doslúžil zostatok trestu. Po vojne žil vo Sv.Štěpáne na Morave. (Pozri i Post Bellum 17.5.2003).

¹⁹⁶ Za prepravu bolo účtované 1734 FFR/osoba, celkom 6 lodných transportov do Francúzska. Po plavbe Gdynia – Boulogne sur Mer, vylození Čechoslovákov, pokračoval napr. parník Chrobry do Južnej Ameriky. Vojaci do Lille, kde podpisujú záväzky do CL alebo do Paríža vlakom. Loď Chrobry bude po nálete nemeckých Ju 87 Stuka 14.5.1940 pri transporte vojakov do Bodö (Nórsko) vážne poškodená a následne potopená lietadlami Royal Navy z liet. lode Ark Royal.

¹⁹⁷ Pátrací obežník A-213/39 žandárskej stanice v Orechovej z 1.9.1939. Podľa obežníku bol J. Gabčík vysoký asi 165 cm, prehĺbený nos, zavalitá tvár, gaštanové vlasy, sivé oči, hovorí chrapľavo, na predlaktí pravej ruky jazva asi 7cm. Odkazy 190, 193, 194, 197 sú zo ŠOKA Žilina, ako prvý ich objavil Boris Súdny, prvý publikoval Stano Bursa - Kde idete, Jozef Gabčík, Historický kaleidoskop 03 - 04/2012. Oči svetlo hnedé – J. Čvančara – kniha Anthropoid str. 171

¹⁹⁸ Dohodu podpísal Čs. národný výbor v Paríži (Dr. Š. Osuský) o tom, že v prípade vojny budú zbavení záväzku a prepustení z Cudzineckej légie. Po 15.3.1939 čs. veľvyslanec vo Francúzsku Osuský vyjednal u Francúzov umiestenie pre 200 dôstojníkov v koloniálnej armáde a 30 miest vo Francúzskej cudzineckej légii. Začiatkom leta bolo v légii okolo 600 dobrovoľníkov (včítane letcov), vo Francúzsku bolo prítomných okolo 45 000 utečencov. Kvóta 4000 čs. mužov pre légiiu nebola nikdy naplnená, platil zákaz prijímania Židov.

čs. pešej divízie (VS pp 1 - Pézenas¹⁹⁹). 22.12.1939 je povýšený do hodnosti rotný, 9.5.1940 vykoná prísahu v Arrase. Veliteľ guľometného družstva, neskôr ako jeden z mála Slovákov vo veliteľskej funkcii - veliteľ čaty²⁰⁰. Zúčastnil sa ústupových bojov na Marne a Loire 1. pp v zostave francúzskej 23. div. 40 km jz. Paríža v polovici júna 1940. Poslednou uhoľnou loďou Rod el Farag²⁰¹ odplával 27.6.1940 zo Sète do Veľkej Británie. Spoločne s Kubišom stihnú prepašovať v poľných flaškách i pištole. Išlo o jeho štvrtú (a zároveň poslednú) plavbu v živote. Cestu do Európy cez kanál La Manche a ďalej do Protektorátu už vykoná koncom roku 1941 letecky. Predchádza tomu 28.10.1940 slávnostná voj. prísaha a vyznamenanie čs. vojnovým krížom v Moreton – Paddox prezidentom E. Benešom. Neúspešne žiada o preloženie k letectvu na funkciu palubný strelec. 15.12.1940 absolvoval kurz rotmajstrov, povýšený na rotmajstra je k 7.3.1941. Rozbieha sa výber k parašutistom, pri prvom výbere – 14 dôstojníkov – 22 poddôstojníkov je vybraný ako č. 36 už v kategórii práporčík/dôstojník. Zúčastní sa paravýcviku a zoskokov v 2. skupine (10 dňový výcvik) od 26.5.1941 a v dobe 17.7. - 16.8.1941 pokračuje už v kurze SOE č. 1 – veliteľ npor. F. Lopaur²⁰² (Je známa fotka účastníkov 1. kurzu pri tehlovej stene). Z parašutistického výcviku si odnáša výborné hodnotenie. Stáva sa členom diverznej skupiny ANTHROPOID. V pôvodnom zložení dvojčlennej skupiny bol rt. Karel Svoboda, ktorý sa zranil pri zoskoku²⁰³ pred odletom do akcie. Paleček

¹⁹⁹ Agde – pôvodne internačný tábor pre vojakov ľudovej armády zo Španielska. Nevyhovujúce hygienické podmienky, staré francúzske uniformy a zbrane. V roku 1943 bol tábor zrušený a v roku 1944 zničený. V roku 1989 postavený pomník. Na radnici pamätná doska informujúca o formovaní 1. čs. pd v Agde. V Agde bol dislokovaný pp 2 a 3.

²⁰⁰ Por. Koreň – vel. roty, velitelia čiat – por. L. Perl , ppor. T. Perl, ppor. Z. Farkaš, rt. J. Gabčík (vel. 3. čaty 12. roty), zdrav. – ppor. O. Steiner – Vojenské dejiny Slovenska V. – str. 62, 63. Foto - npor. L. Perl – M.Vaňourek – Plk. O. Talášek, str. 33.

²⁰¹ Rod El Farag je miestna časť veľkej Káhiry s ovocným trhom. Loď bola potopená 27.2.1944 neďaleko Bejrútu na trase Haifa – Famagusta paľbou nemeckej ponorky U-407. Na lodi do V. Británie priplávali i ďalší neskorší parašutisti – Kubiš, Švarc, Hruby, Bublík, Klemeš,... loďou Mohamed Ali el Kebir – Valčík, Dvořák, Čurda, Petrák, ale i K. Zbytek – neskorší čs. agent „Light“. (Pozri i O. Jurman – Dvojité agent - Utajené zákulisí špionáže. Nakl. Brána 2016).

²⁰² Npor. František Lopaur (6.6.1910 Tři Studny – 25.4.1994 Praha). Do 17.2. 1945 slúžil u „Slobodných Francúzov“ (FFL – Forces Françaises Libres) ako kpt. francúzskej armády v ex. Franc. rovníkovej Afrike (dnes Gabon, Kongo, Čad, Stredoafriická republika), poblíž prístavu Pointe – Noire (Konžská republika – Brazaville).

²⁰³ Existuje niekoľko variantov:

- 1) 10.10.1941 si Svoboda spôsobil vo Wilmslow zlým doskokom ťažký otras mozgu (C. MacDonald – Úder z Londýna str. 148,149).
- 2) Zoskok zo 150 m upútaného balóna, náhly poryv vetra, tvrdé pristátie a následné vlečenie padákom po zemi. (Z. Tvrdek – Scházelo málo a atentát na Heydricha provedl Slaňák. Slánské listy 9.9.2008).
- 3) Svoboda pri výcviku narazil hlavou do lietadla,... (Spomienky V. Maděru).
- 4) Išlo o nočný zoskok z balónu. (Výstava „Operácia Anthropoid“, SNM Bratislava 11.5. - 2.9.2007).
- 5) P. Kettner – Konec čierneho vraha – „Ale Svoboda se těžce zranil na noze“ – str. 34.
- 6) Fakta & svědectví 6/2015 – „Při nočním seskoku z upoutaného balónu dopadl 5. října na zem tak nešťastně, že se zranil na hlavě. Jak se v příštích dnech ukázalo, poranění v obličejí a na zádech bylo tak vážné, že...“ – asi najobjektívnejšie, včítane dátumu 5.10. 1941

si odviezol 2.10. Gabčíka a Svobodu do Londýna k pohovoru s Moravcom. Moravec je spokojný. Je splnený československý motív – jeden Slovák, druhý Čech a ďalšia požiadavka – ani jeden nepochádza z Prahy. Pôvodný termín plánovaného výsadku bol 8.10. (10.10.?), ale nakoniec sa SOE (kpt. Alfred C.G. Hesketh – Prichard) podarilo presvedčiť Moravca, že výsadok ešte nie je pripravený a nasledoval doplňujúci výcvik. Tiež nebolo výsadok v čom dopraviť a vysadiť. Pri návrate z Poľska cez Švédsko havaroval a ešte nebol opravený jediný funkčný halifax s vyrezaným prielezom o priemere 1 m v trupe. „Dvojčaťom“ Gabčíkovi sa na jeho návrh stal J. Kubiš, s ktorým sa poznali ešte z Poľska a vo V. Británii slúžili v 12.rote. Pokračujú v spoločnom zdokonaľovaní výcviku, Kubiš si musí doplniť para výcvik, strelecký výcvik, falošné doklady (s brnenskou pečiatkou). Vo voľných chvíľach Kubiš doučuje Gabčíka češtinu, nutnú pri prvotnej kontrole (perlustrácii) dokladov a počas 14 dňovej dovolenky navštevujú rodinu Ellisonových, ich „patróna“. Zostane tu pre nich rezervovaná izba s niektorými ich osobnými vecami. Tu sa zoznamujú s dcérami 16 ročnou Lornou²⁰⁴ a 14 ročnou Ednou. Jasno, na odpoveď, kto prišiel s atentátom, či Beneš, Moravec alebo Britovia, nedáva ani sám Moravec²⁰⁵. Za autorov atentátu sa považujú mjr. Cecil Vandeppeer Clarke (1897 – 1961) a kpt. Alfred „Alfgar“ Cecil Giles Hesketh – Prichard (1916 – 1944). Clarke trénoval Gabčíka a Kubiša v hádzaní granátu vz. 73 na idúce vozidlo v Aston House. Sám utrpel zranenie pri zoskoku 8.7.1941. Hesketh zahynie na juhoslávskej misii a je pochovaný v hromadnom hrobe v rakúskom Völkermarkte (PSČ 9135). Isté je, že asi v novembri 1941 informuje mjr. E. Strankmüller Rusov²⁰⁶ o chystanej operácii. Ich reakcia je tiež zaujímavá. Predchádzal jej nepodarený atentát na nemeckého veľvyslanca (a Heydrichovho protivníka) Franz von Papena (1879 - 1969) pravdepodobne ruským konzulátom v Ankare dňa 24.2.1942. Gestapo vo Varšave zadržalo v marci 1942 podozrivého cestujúceho na hlavnej vlakovej stanici, ktorý sa vydával za hudobníka cestujúceho do Prahy. Pri kontrole batožiny bola objavená puška so zameriavačom a tlmičom. Pri výsluchu sa priznal, že prichádza z Moskvy s poverením

---

7) J. Čvančara – Anthropoid str. 161 - dtto 6, ale, „5.10. z uvázaného balónu se zranil na noze a v obličejí tak, že čiastočně ochrnul...“

²⁰⁴ 80 ročná Lorna Coombes sa zúčastnila pietneho kladenia vencov v Prahe 18.6.2006. Lorna Ellison – Coombes zomrela 25.8.2008.

²⁰⁵ H. G. Haasis, Smrt v Praze – str. 84 – Beneš, M. Vároš – Hitler žije, chyt'te ho! – str. 136 – „podľa pplk. Moravca – mjr. Kerry ma predbežne informoval, že vedenie britskej spravodajskej služby nás požiada o vyslanie československých parašutistov do vlasti, aby tam uskutočnili atentát na Heydricha... Osobný záujem na atentáte mal F. Moravec, považoval to za určitý druh pomsty za popravu arm. gen. J. Bíleho 28.9.1941.

²⁰⁶ C. MacDonald – Úder z Londýna, str. 151.

uskutočniť atentát na Heydricha²⁰⁷. R. Heydrich bol informovaný o týchto skutočnostiach, jediné bezpečnostné opatrenie bolo, že od 4/1942 začal používať nepriestrelnú vestu. Iné to bolo v jeho dome v Berlíne. Tu mal nainštalované poplašné zariadenia, používal obrnené automobily, spolujazdci vpredu boli vyzbrojení pištoľami, vzadu samopalmi, meniteľné EČV na autách, atď. Susedom v Berlíne mu bol W. Canaris. Už 14.10.1941 nariaďuje A. Hitler aby boli vypísané odmeny pre civilistov, ktorí svojím udaním napomôžu k zadržaniu nepriateľských agentov – parašutistov. V žiadnych čs. materiáloch sa neuvádza ako možný cieľ atentátu napr. Konrad Henlein (1898 - 1945), Karl Hermann Frank (1898 - 1946) alebo „slovenský“ Hermann Höfle (1898 - 1947). Ale späť ku Gabčíkovi. Pôvodný termín vysadenia s termínom operácie na štátny sviatok 28.10.1941 nevyšiel. Nasledujú dva pokusy o vysadenie už „novej“ skupiny ANTHROPOID – 7.11. a 30.11.1941²⁰⁸. V polovici decembra sú Gabčík s Kubišom prevezení z dôvodov bezpečnosti z vyčkávacieho strediska STS 2 - Bellasis do STS 8 – Stanhope Terrace. Nastáva večer 28.12.1941 asi 22.00 h „londýnskeho“ času. Z londýnskeho letiska Tangmere sa „odlepil“ novučičský štvormotorový Halifax L 9613 NF-V s dlhším doletom z 138. letky. O 22.49 h prelieta francúzske pobrežie (dôležitý orientačný bod – Le Crotoy, 30 km sz. Abbeville), o 1.32 h prelieta Bayreuth, o 2.12 h je odklonený paľbou protiletadlového delostrelectva nad plzeňskou Škodovkou. Na palube je celkom 16 osôb, z toho 7 nabalených parašutistov. Ide o dvojčlenný ANTHROPOID (tretí štart), trojčlenný SILVER-A (tretí štart, predtým lietadlo Whitley) a dvojčlenný SILVER-B. Pilotuje kpt. Ron C. Hockey²⁰⁹, o výškovú a priestorovú orientáciu sa v bombovnici lietadla pokúša napriek miestami hustému sneženiu vysadzovač škpt. J. Šustr. Neskôr do dokumentov zapíše – ANTHROPOID, vysadený o 2.24 h (3.24 h miestneho času) východne Plzne. Už 6.10.1941 operačná skupina v Londýne naplánovala 5 miest plánovaného miesta výsadku. Pretože juhozápad Plzne ležal už v oblasti Sudety, boli vybrané miesta výsadku všeobecne sv. Plzne. Išlo o Cerhovice, Kařez, Jarov u Kaznějova, Chrást, Radnice²¹⁰. Rad renomovaných autorov udáva rôzne miesta – Ejpovice, záložné letisko Borek umiestňujú do rôznych miest (Borek u Cerhovic, aeroklubové letisko Borek LK 60 Brandýs – Stará Boleslav). Predpokladané miesto

²⁰⁷ C. MacDonald – Úder z Londýna, str. 189, H. G. Haasis – Smrt v Praze, str. 73,74, J. Šolc – Příjdem za svítání, str. 171, K. Sýs – Akce Heydrich str. 36. O vykonaní atentátu rozhodol Moravec pravdepodobne 3.10.1941.

²⁰⁸ M. Reichl – Cesty osudu – str. 14.

²⁰⁹ Group Captain Ron C. Hockey, (*4.8.1911 - †22.2.1992), DFC, DSO, CdeG – pplk. Nalietal 9500 h na 100 typoch lietadiel. Hodnosti dôstojníkov letectva RAF: P/O – pilot officer – ppor./por., F/O – flying officer – npor., F/L – flying lieutenant – kpt., S/L – squadron leader – mjr., W/C – wing commander – pplk., G/C – group captain – plk., A/C – air commodore – genmjr., AVM – air vice marshal – genpor., A/M – air marshal – genplk. Ide o približnú prevodnú tabuľku. Rozdiely existujú vo vyznamenaniach pre armádu a letectvo

²¹⁰ Prejav Václava Kupku, predsedu plzeňskej ČSNS 18.6.2012.

vysadenia – záložné letisko Borek, bolo nakoniec potvrdené ako ex. letisko, dnes Kařez, kde ich mali očakávať odbojáři skupiny Vašek-Čeněk. Šustr si pravdepodobne splietol zatemnenú Prahu s Plzňou. V skutočnosti vysadil ANTHROPOID (2x maskovaný padák, 1x biely padák) po 10 hodinách letu ráno 29.12.1941 o 2.24 h (+ 1 h MČ) nad obcou Nehvizdy, dnes 15 km východne od Prahy. Ďalej pokračuje v (nepresnom) vysadzovaní, o 2.37 h vysadí SILVER–A (3x maskovaný, 1x biely padák) - Senice (medzi Poděbrady a Městec Králové, plánované miesto vysadenia – 40 km, Vyžice u Chrudimi) a o 2.56 h SILVER–B Kasaličky u Přelouče (plánované miesto vysadenia -50 km, Ždírec nad Doubravou). Navigačný omyl po asi 5 - 10 minútach letu od pôvodného miesta výsadku Kařez bol pre ANTHROPOID nakoniec asi 80 km. Vysadenie bolo po klesaní z asi 3000 m do výšky 900 stôp (210 m) pri rýchlosti 120 míľ/h. Aby smoly nebolo dosť, Gabčík si pri zoskoku poranil palec na ľavej nohe²¹¹. Gabčíkove falošné doklady zneli na meno Zdeněk Vyskočil²¹², Dolní ulice č. 13, Prostějov. Určité nejasnosti vznikajú i s úkrytom padáku po zoskoku²¹³. Zrýchlim trochu dej. Za poraneného Gabčíka zariadi väčšinu vecí Kubiš. Z Mstětic (PSČ 250 91), po stretnutí v Nehvizdech s rímskokatolíckym farárom F. Samkom, vyrazili ranným vlakom do Rokycian, neskôr do Plzne na záchytnú adresu – inšpektor tajnej polície Václav Král²¹⁴. Gabčíka ošetrí v Plzni (Rokycanech?) MUDr. Zdeněk Čáp. Do Londýna sa ozvali dohovoreným heslom: „Adina zdraví Plzeň – 8. březen je dobrý“. V priebehu 5 mesiacov často menili úkryty, za čo boli ich ubytovatelia neskôr popravení²¹⁵. V Plzni sa objaví ANTHROPOID ešte pri pokuse obombardovanie Škodovky – operácia CANONBURY 24.4.1942. F. Moravec sa vo svojich pamätiach²¹⁶ o Gabčíkovi vyjadruje veľmi nepresne: „Osiřel v 10 letech,... granát házeli s přesností na 100 metrů,... nařídil jsem, aby pracovali samostatně,... na letišti RAF, v pozdní duben je čekal Halifax s českým pilotem poručíkem Leošem Andrlém,...“.Nevyhne sa i vetám: „osobne som nariadil, zakázal som, vybral som, postaral som sa,

²¹¹ R. Gerwarth – Heydrich – Hitlerův kat, Gabčík, vymknutý členok, str. 20, P. Kettner – Konec černého vraha. – Dr. Lyčka po pristátí vyliečil Gabčíkov palec a členok,... – str. 77. J. Gazdík – Operace Anthropoid začala před 75 lety v 3:24. „Gabčík , ošetřený lékařem Zdenkem Čápem v Plzni zůstal.“

²¹² Po ošetření palca v Protektoráte sa zmenil na Františka Procházku. Často pri predstavovaní používal slovnú hračku: „Já jsem Vyskočil, ale já jsem opravdu vyskočil...“ ...“ Dolní 2135/13, Prostějov – dnes tu stojí panelák.

²¹³ www.vsetkoz2svetovejvojny.estranky.cz, „kým Gabčík páčil na snehu padáky, Kubiš prehladal okolie“, alebo i variant že boli neskôr uložené na cintoríne?

²¹⁴ Dnes pamätná doska na rohu ulíc Bolevecká a Pod Záhorskem č. 1, ale i chata E – 1301 pri radobyčickom mlyne. A. Opálka, K. Čurda používali v Plzni adresy: Resslerova ul. 378/2 - rohový 2 poschodový dom na križovatke s Americkou ul., (obchodník V. Kučera) a Klatovská tř. 1600/78 – šedý 4 poschodový dom (vdova A. Hrdličková), J. Valčík – Soběkurý u Přestic,...

²¹⁵ Najviac v Mauthausene 24.10.1942, celkom 262 osôb.

²¹⁶ F. Moravec, Špión, jemuž nevěřili, str. 290 - 294. Pozn. Angličania zase hodnotili čs. parašutistov ako „slabých“ hráčov kriketu... Pamäti dosť nepresne spracovala a vydala po jeho smrti dcéra Hana Disherová, ktorá mu robila v Londýne sekretárku.

povedal som mužom...“. Gabčík (s Kubišom) sa presúvajú do Prahy, nadväzujú spojenie s domácou ilegálnou skupinou JINDRA (L. Vaněk 1906 – 1993). Až kniha Pannwitzova správa²¹⁷ poodhalila niektoré do tej doby neznáme skutočnosti k L. Vaňkovi. Samozrejme, že sa ozvali (a kritizovali ju) aj českí autori píšuci o problematike atentátu (J. Andrejs). Gabčík s Kubišom medzitým na bicykloch vyberajú vhodné miesto atentátu. V „mimopracovnom“ čase nezabúdajú ani na osoby iného pohlavia – ženy. Mladí muži sú pracovne nasadení v Nemecku, v Prahe je núdza o mladých „nezadaných“ mužov. Gabčík sa stihne zoznámiť s vdovou Annou Malinovou rod. Komárnikovou (*1914, už mala 3 ročnú dcéru Alenu, dnes vydatá Voštová) ale i Liboslavou Fafkovou (*12.12.1922), s ktorou snád plánoval i svadbu. Obe, po výsluchu pred oddelenými (dekapitovanými) „hlavami atentátnikov“, budú za priamu pomoc atentátnikom 24.10.1942 zastrelené v Mauthausene²¹⁸. Podobne skončí Kubišova priateľka – Marie Kovárníková (*16.2.1914). R. Heydrich navštívil už 10.4.1942 pracovne Slovensko, kde prisľúbil „dôstojné“ zaobchádzanie so slovenskými Židmi, ktorých transportujú do okolia poľského Lublina. Snem Slovenskej republiky 15.5.1942 prijíma zákon 68/1942 o vysťahovaní Židov zo Slovenska (s množstvom výnimiek). Prakticky už išlo o riešenie židovskej otázky po konferencii /A. Eichmann, Müller/ na okraji Berlína vo Wannsee 20.1.1942 v sídle Interpolu. V protektoráte stihne Heydrich odstrániť Hrob neznámeho vojaka zo Staroměstského námestia, pomník W. Wilsona, zoznámiť sa s politickou a kultúrnou špičkou²¹⁹. Prípravy na atentát vrcholia. Na rádiogram domáceho odboja so žiadosťou o zrušenie akcie(?) zo 4.5.1942 Londýn nereaguje. 5.5. stihne vykonať Heydrich služobnú cestu do Paríža. 18.5.1942 usporiada v Prahe poradu vedúcich pracovníkov nemeckých tajných služieb – abwehru a SD, oslabí Canarisa tým, že SD preberá jeho zahraničnú rozvedku. A je tu streda 27.5.1942, polojasno, teplota 26,5°C. „Malý G číha na veľkého H“, v reči jasnej Gabčík (164 cm vysoký, tiež „malý Ota“, „veľký Ota“ = Kubiš) čaká na

---

²¹⁷ Heinz Pannwitz (1911 - 1975) riaditeľ oddelenia pražského gestapa, vyšetrovateľ atentátu. Knihu pamätí H. Pannwitza vydal Stanislav Berton (vl. menom Stanislav František Brzobohatý *2.3.1924 Brno), od roku 1957 Berton, žijúci od 1964 v Austrálii. V roku 2011 vyšla kniha i v ČR v nakladateľstve BVD.

²¹⁸ Koncentračný tábor Mauthausen (Rakúsko) bol zaradený do kategórie III. - najprísnejšia kategória. Za priamu pomoc atentátnikom bolo 24.10.1942 popravených 243/254 osôb vo veku 14 – 69 rokov. KT bol určený na odstraňovanie hlavne politickej inteligencie. Boli tu popravení i čs. parašutisti Pechal, Čoupek, Zapletal. V 1/1945 tu boli popravení príslušníci OSS misie por. J. H. Greena a SOE skupina WINDPROOF. Spoločne s nimi boli popravení i Baranski, Pavletich (obaja DAY) a Ben Yaakov (AMSTERDAM) – pozri J. Down – Tragédia OSS na Slovensku, str. 177 - 183. V kameňolome Mauthausen-Gusen bola „Falschirmspringerwand“ (parašutistická stena). Existovala tu i kantína s možnosťou nákupu cigariet, snád i nevestinec. V rokoch 1941 - 45 tu bol väznený (kápo pri čerpacej stanici) i neskorší čs. prezident A. Novotný (1904 – 1975).

²¹⁹ Sú potvrdené kontakty s rodinou Havlovou, snád existujú i fotografie neskoršieho českého prezidenta V. Havla (1936 – 2011) s R. Heydrichom v Lucerne. (<http://hedvicek.blog.cz/0912/pripady-nepovsimnute-knihy>). Väčšinou však ide o fotky rodiny R. Heydricha s vlastnými deťmi.

Heydricha. Gabčík a Kubiš spali asi u Ogounovcov (neďaleko vlakovej stanice Praha – Dejvice, ul Starodružiníkú 18, dnes ul. Václavkova). Rozlúčili sa ráno s mladým Lubošom Ogounom, ktorý odišiel na maturitu na reálku J. Nerudu na Malej Strane. Električkou na Žižkov, tu si vyzdvihnú bicykle a pred 09.00 h sú na mieste. *(Existuje i variant, že prišli na bicykloch od Khodlovcov, z Valdeckej ul. – Praha – Vysočany)*. O 10.32 h (v niektorých zdrojoch i 10.35/36 h) sa objavuje v prudkej zákrute na Kirchmayerovej triede v Prahe - Holešovičkách²²⁰ Mercedes s označením SS-3. Gabčíkovi, ktorý vošiel do jazdnej dráhy mercedesu (alebo chcel strieľať z vyvýšeného obrubníka?), zlyhal pri streľbe Sten-gun²²¹. V roku 2015 sa našla správa, podľa ktorej došlo k zaseknutiu náboja v nábojovej komore. Heydrich miesto pokynu šoférovi k urýchlenému opusteniu miesta dáva pokyn k zastaveniu auta. Vyťahuje pištoľ bez zasunutého zásobníku (teda nenabitú), šofér (náhradný) J. Klein²²² zase uvoľnil v strese zásobník. Podľa Pannwitzovej správy sa na mieste našli len nábojnice od parašutistov. Kubiš hádže bombu s plastickou trhavinou (ručný granát Mills) pod pravé zadné koleso. Obieha stojacu električku, výstrelmi si vynutí cestu k bicyklu a uniká dole do Libne. *(V Prahe - Libni, 24.5.2014, pri dobovej rekonštrukcii atentátu z 27.5.1942 boli celkom 3 varianty uskutočnenia atentátu, objavili sa i špekulácie o 2-3 križujúcich električkách(č. 3 a 14) v mieste atentátu, o tom, že prvá mala byť použitá bomba. Typy Sten-gunu s tlmičom sa objavili v roku 1942, teda po vysadení...)*. V rôznych zdrojoch sú rozdielne počty aktérov na mieste atentátu. Osobne by som sa priklonil k počtu 3, tým tretím je Josef Valčík. Gabčíkov dámsky bicykel²²³ zostal na mieste, Gabčík sa k nemu kvôli stojacej električke cez cestu už nedostal.. Na riaditkách zostala aktovka s bombou/granátom bez rozbušky a rezervný zásobník. Gabčík uteká peši hore po Kirchmayerovej ulici, zabočí prvou doľava (dnes Gabčíkova ul.) prenasledovaný už streľbou z pištole „bojaschopného“ Kleina. Ďalšou (dnes Kubišova ul.) zabočí doľava. Celkom vystrelí Gabčík asi 6 rán, úkryt u mäsiara Františka Braunera nevyjde, postrelí Kleina do nohy a uteká (dnešnou ul. V Holešovičkách) dole k Trojskému mostu. (Pekne spracované na internete ako 3D animace: Klíčové okamžiky atentátu na Heydricha). Tu nasadne na električku č. 17 a vystúpi v meste (asi) na Můstku. Odíde

²²⁰ Niekde i Praha – Libeň, Praha – Ďáblice.

²²¹ 9 mm Sten-gun Mk II FF 209, vyrábaný od roku 1941. Typ Mk II už mohol použiť i tlmič. Mk II S (S ako silenced.) už mal pevný tlmič. Váha asi 3 kg, neodporúčalo sa plniť kvôli tlaku na pružinu zásobník 32 nábojmi ale 25-30. Pri držaní za zásobník sa zasekával. **STEN** – konštruktéri Reginald V. Sheppard, Harold J. Turpin, zbrojovka v ENfield. Samopal použitý pri atentáte sa neskôr stratil.

²²² Johannes Klein(*1909) – „Hans“ – príslušník ochranky, náhradný šofér. Osobný šofér „Willy“ (Waugnecht?) viezol Heydrichovu batožinu na letisko Kbely. 33 ročný Klein bol neskôr povýšený na SS – Untersturmführera (poručíka), zotavoval sa v Panenských Břežanech a do konca vojny viedol autoškolu SS.

²²³ V apríli 2009 sa našla vo švédskom Helsingborgu 86 ročná Editha Holznerová. Jej sestra Lýdia dostala v roku 1935 od otca bicykel značky Krčmář Teplice, ktorý zanechal J. Kubiš pred obchodom Baťa po atentáte.

k Svatošovým, večer po atentáte snád' prespí u Fafkovcov, druhý deň odíde k Malinovej. Kubiš uniká na bicykli, ktorý odstaví pred predajňou Baťa v Libni. A čo Heydrich? Asi o 11.00 h je prevezený zranený Heydrich do neďalekej nemocnici Na Bulovce. Prvú pomoc poskytla Heydrichovi M. Navarová²²⁴. Napriek mnohým špekuláciám, skončila Heydrichova aktovka v nemeckých rukách. Rolu strážcu aktovky v uzamknutej nemocničnej izbe „zvládol“ český strážnik Michael Lofergyuk (1910 – 1993). Na Bulovce zastupujúci ríšsky protektor SS-Obergruppenführer R. Heydrich zomiera ráno 4. júna 1942. Keby malo Nemecko penicilín (v tej dobe ho mala len V. Británia) bol by Heydrich pravdepodobne prežil²²⁵. Heydrichove pozostatky sú vlakom AaH (Atentat auf Heydrich) 10.6. prevezené do Berlína a 11. júna 1942 sa koná štátny pohreb na cintoríne Invalidov. Heydrich bol pochovaný vedľa hrobky pruského generála Bogislava Tauentziena neďaleko Scharnhostovho pomníku²²⁶. Už 7.6. je po Heydrichovi pomenovaný 11. pluk horských myslivcov 6. horskej SS divízie „Nord“. V 18 mestách protektorátu je premenovaná ulica alebo námestie. V Prahe je Vltavské nábřeží (dnešné Rašínovo) premenované na Reinhard Heydrich Ufer. Kto po Heydrichovi? Záujem mal K. H. Frank (obyvateľ „horného“ zámku v Panenských Břežanoch), ale novým zastupujúcim ríšskym protektorom sa stal Kurt Daluege²²⁷ so sídlom na zámku Dobříš. 20.8.1943 bol odvolaný i Daluege a nahradený Dr. Wilhemom Frickom (ex. minister vnútra), K. H. Frankovi nevyšiel ani druhý pokus, Hitler ho ale 20.8.1943 povýšil do hodnosti SS – Obergruppenführera a zároveň mu vytvoril funkciu - nemecký štátny minister v Čechách. Rok po atentáte je vydaná v protektoráte čierna poštová známka s podobizňou R. Heydricha z posmrtnej masky. (60 Pf známka sa predávala s pamätným razítkom za 5 RM). K. H. Frank vytvoril rok po smrti Heydricha „Zotavovacíu akciu R. Heydricha“ kde sa formou odmeny rekreovalo v 31 zotavovniach v dobe 18.5. – 17.9.1943 celkom 32 124 českých robotníkov a zamestnancov. O rok, už pod názvom „Odkaz R. Heydricha“ dosiahol počet rekreujúcich sa robotníkov a zamestnancov 45 000 v 50 českých zotavovniach. A čo vykonávatelia? Možným (malým) úkrytom pre dvoch atentátnikov bol pôvodne evanjelický kostol na Žižkove²²⁸ kde pôsobil farár K. P. Lanštják (1919 – 1986). Do krypty kostola sv. Cyrila a Metoda (do roku 1935 sv. Karla Boromejského), sa postupne premiestňujú: 28.5. -

²²⁴ Marie Navarová (1908 – 1966 Benešov), neskôr dostane 210 000 K z fin. odmeny 20 mil. K. Manžel MUDr. Oldřich Navara, doktor v Pankráčkej väznici, bývalý ruský legionár a veliteľ pancierového vlaku Orlik. Príjem Heydricha do nemocnice č. 12555/42.

²²⁵ R. Gerwarth - Heydrich – Hitlerův kat, str. 26.

²²⁶ Cintorín pripadol po rozdelení Berlína do východného sektoru, v roku 1963 bol hrob zrušený, aby bol v roku 2006 českými historikmi objavený.

²²⁷ Kurt Daluege (* 15.9.1897) popravený 23.10.1946, K. H. Frank (*24.1.1898 Karlovy Vary), popravený 22.5.1946.

²²⁸ Pavel Žáček – Akce „Profesor“. Dnes Betlemská kaple, ul. Prokopova 4, Praha 3 – Žižkov.

J. Švarc (TIN), 30.5. – J. Kubiš (ANTHROPOID), poranený od črepín na ľavej strane tváre, oku a čele (*oko mu ošetrí MUDr. Milada Frantová – Reimová, za čo si vyslúži „privilégiu“ a bude popravená 24.10.1942 ako prvá*). 28.5. J. Kubiš prespí u Ogounových v Prahe 6. 30.5. prichádzajú postupne J. Valčík (SILVER-A), J. Bublík, J. Hrubý (obaja BIOSCOP), A. Opálka (OUT DISTANCE). 1.6. prichádza s napuchnutým okom J. Gabčík (ANTHROPOID), prespal u Anny Malinovej – Komárkovej (Na Pankráci 52, dnes zbúrané), predtým u Fafkových (Kolínská 11, Praha – Vinohrady) K. Čurda bol v dobe atentátu u sestry v Kolíne, druhý deň odišiel vlakom (svojoľne) k matke do Novej Hlíny pri Třeboni. Správa o atentáte ho zastihne cestou do Prahy. Prespí v úkryte u rodiny Bautzovej a vracia sa do Novej Hlíny. (Pozn. Existuje Stará Hlína – rodisko K. Čurdu a Nová Hlína, sú spojené mostom cez rybník Vítek. Nová Hlína spadala pod Starú Hlínu). 12.6. má E. Moravec v Brne prejav, v ktorom zaručuje beztresnosť všetkým, ktorí poskytnú informácie. Už 13.6. posielala K. Čurda list na žandársku stanicu v Benešove, kde páchatel'ov identifikuje ako Slováka Jozefa Gabčíka a Jana Kubiša, „ktorý má brata hostinského na Morave“. (V skutočnosti išlo o strýka – brata nevlastnej matky). Stanica nevenuje listu dôležitosť, považuje ho za nevierohodný (a spáli ho?). 15.6. je vyhlásená trojdenná amnestia pre všetkých, ktorí by priviedli na stopu atentátu. Špeciálny vyšetrovací tím sa z 15 ľudí neskôr rozrastie na 100. V kinách beží 5 minútový žurnál v ktorom sú k videniu aktovky, dámsky bicykel a ďalšie predmety z miesta atentátu. Tieto sú vystavené za výkladom firmy Baťa na Václavskom námestí. Na gestape v Prahe sa 16.6. prihlási K. Čurda (OUT DISTANCE). Zaujímavým sa stáva po prisľúbení beztresnosti matke a v okamžiku, kedy koktavým hlasom bezpečne identifikuje medzi inými aktovkami „Gabčíkovu“ aktovku (poškodenú pod zámkom). Neskôr sa stáva konfidentom gestapa²²⁹. Posledný boj parašutistov, štvrtok 18.6.1942, v krypte kostola je dostatočne známy. Rád by som upozornil na niektoré nepresnosti, skôr ako sa z nich stanú mýty. Palebný priemer parašutistov bol asi 200 – 250 málo pribojných nábojov do 11 pištolí (a 3 bomby). Žiadny samopal! Parašutisti pravdepodobne po večeroch opúšťali priestor krypty, chodili na pivo, jazdili električkami. V sobotu 30.5.1942 navštívili Gabčík a Kubiš so sestrami Fafkovými v kine Flóra (Orlická ul.) holandský film Posvätná dýka. Zaujímali ich hlavne filmový týždeňík s 5 min. o priebehu vyšetrovania. V oblasti sci-fi je búranie steny (scéna

²²⁹ Už ako Karel Jerhot dostáva od gestapa byt na ul. Francouzská 8, Praha 2. Tu ho navštívila i matka spoločnej dcéry Karolína Jiráková nar. 3.11.1917 v Mladci u Třeboně. Po zákroku gestapa dostáva odstupné 30 000 K. Čurda sa stihne ešte oženiť, v roku 1944 sa mu narodil syn Karl, ďalšiu známosť mal i so servírkou z hotela Beránek v Prahe 2. Snáď bol ženatý a mal dieťa i vo V. Británii. Po boji v kostole identifikuje 5 padlých parašutistov, neskôr dostáva odmenu 5 mil. K, ktorú po 30 000 K mesačne (v spoločnosti H. Diaba z gestapa) vyberá. Popravený 29.4.1947. I funkcionári ÚV CSBS si mýlia K. Čurdu s odbojárom por. v zál. Karolom Čurdom (1909-1943), ktorý má pomník v rodnej obci Cvrčovice (PSČ 27 341) okr. Kladno.

vytvorená pre film *Atentát*)²³⁰. Jedinou únikovou (nepoužitou) cestou bola okno s vysadenou mrežou vedúce do dvora. Počas obliehania kostola, kedy si „vyjasňovali“ kompetencie veliteľ „Waffen SS“ gen. Karl Fischer von Treunfeld (1885 – 1946) a šéf pražského gestapa – Hans-Ulrich Geschke (1907-1945?) prekypovala aktivitou pražská jednotka hasičov²³¹. Celková suma 15 399 000 Kč odmiem za dopadnutie atentátnikov v protektoráte Čechy a Morava bola vyplatená celkom 88 osobám²³² (76 Čechom) a 4 mestám. Doba boja a obliehania: 04.10 h - 10.15 h. Boli vytvorené dva obkľučovacie okruhy, vonkajší a vnútorný (ul. Resslerova, Na Zderaze, Na Zbořenci, dolná časť Karlovho nám.). Zomierali: na empore – nadzemnej galérii s oknami do Resslerovej ulice (06.00 – 07.00 h) – J. Bublík, cestou do vojenského lazaretu, J. Kubiš – jediný nemal prestrelenú hlavu, zomrel po výbuchu granátu vykrvácáním z rán počas prevozu do lazaretu. Na chóre (okná do ul. Na Zderaze) A. Opálka – po použití jedu. Jed použili Bublík a Kubiš. Ostatní – Švarc, Valčík, Hrubý a Gabčík v krypte, posledným nábojom pre seba. Telá parašutistov pomáhali identifikovať K. Čurda a V. Gerik. Na obhliadke kostola po atentáte bol prítomný policajný revírny inšpektor L. Havlíček (1900 - 1976), autor prvej fotodokumentácie. Paradoxom je, že niektorí parašutisti (A. Opálka, K. Čurda) predtým pobývali na Resslerovej ul. č. 2 (obchodník Vojtěch Kučera) ale v Plzni. Nasledovali súdne pitvy²³³, hlavy parašutistov boli neskôr oddelené (dekapitované) od tel a uložené do sklenených valcov, ktoré boli používané pri výsluchoch. Po 26.6. sa prestali zverejňovať mená popravených na úradných vyhláškách, 3.7.1942 bolo zrušené stanné právo. Po atentáte nasledovali transporty priamych príbuzných a pomocníkov parašutistov cez Terezín do Mauthausenu, kde boli popravení. 24.10.1942 (v dobe 08.30 – 17.32 h) tu bolo systematicky povraždených prvých 262 pomocníkov parašutistov, včítane žien. Popol obetí bol vysypaný do Dunaja... Na poprave lidických mužov sa priamo podieľala nem. jednotka z Halle

²³⁰ P. Švec – Atentátníci na Heydricha si nekopali tunel, to je mýtus. iDnes/Zprávy z 18.6.2012.

²³¹ L. Beer, *Náš směr*, 23.6.2012 – Jmenný seznam odměněných za pomoc... 84 mien. Z odmeny 2 mil. říšských marek (20 mil. korun) bolo nakoniec vyplatených 15,339 mil. korun. Odmeny sa pohybovali obvykle od 30 000 do 200 000 korun.

²³² Ján Gazdík – Netušený objav mrazivé výplatní listiny, MF Dnes 10.6.2003, strana C/6. Archivár V. Šustek objavil v archívoch „výplatnú listinu“ gestapa s osobami, medzi ktorých bola rozdelená čiastka 20 mil. korun. Výška pôvodne vypísanej odmeny odmeny 10 mil. korun (27.5.) bola zvýšená na 20 mil. korun (30.5.). V zozname i veľ. hasičov Jaroslav Klouček, F.W. Bobe, 8 českých policajtov, nízke sumy i mestá Č. Budějovice, H. Králové, Pardubice, Jihlava...

²³³ Pitvy uskutočnili: MUDr. Günter Weyrich (neskôr pôsobil vo Viedni a Erlangene) a MUDr. Steffel (obesil sa v Terezíne). Pozri - Jozef Leikert, *Ráno prišla noc*, Smena Bratislava 1989, str. 53. Pozri i I. Šteiner, M. Vostatek – *Smrt R. Heydricha pohledem patologa*, časopis fak. nemocnice a lek. fakulty UK Hradec Králové, SCAN 1/2007 str. 17 – 29. H. Weyrich konzervoval telá Gabčíka a Kubiša, ktoré boli odvezené zo Smíchova a skončili pravdepodobne ako študijné preparáty v rakúskych alebo východonemeckých nemocniciach. J. Čvančara – *Anthropoid* str. 277 - „Gabčík a Kubiš – hlavy boli oddelené a naložené ako mokré preparáty Dr. Steffelom do špeciálnych, asi 50 cm vysokých valcov“.

(rodisko R. Heydricha). 82 lidických detí bolo pravdepodobne usmrtených (v júli 1942?) výfukovými plynmi v Chełmne nad Nerom (70 km sz. Łódź, Poľsko). 3.9.1942 prebehol v Petschkovom paláci súd s duchovnými. Zaujmu fotografie zo súdu, kde medzi dozorcami z väzenia na Pankráci nájdeme Adolfa Kolinského (1905-1973). Veľmi rozporuplná osobnosť. Už ako 16 ročný bol 3 roky členom KSČ, v roku 1940 získal ríšské občianstvo, vstúpil do SS, dozorca na Pankráci, neskôr na Malej pevnosti Terezín. Pomáhal vynášať z väzenia Fučíkove motáky a od roku 1960 opäť člen KSČ, ... Gorazd II. vlastným menom Matej Pavlík (1879 -1942) bol zastrelený na Kobyliskej strelnici 4.9.1942 a ostatky boli spálené. V roku 1987 bol biskup Gorazd kanonizovaný za svätého. Česká pravoslávna cirkev bola postavená mimo zákon a jej majetok prepadol v prospech ríše. Rodina J. Gabčíka – otec a brat boli 4 dni vypočúvaní v Žiline, údajne samotnými A. Machom (1902 - 1980) a F. Ďurčanským (1906 - 1974). Gabčíkov otec údajne reagoval slovami: „Toto mi dal Slovenský štát“²³⁴. Už v máji 1945 boli v Prahe – cintorín Ďáblice v hrobe č. 1358/IV vykopané kombinézy a padáky Anthropoidu(?), pochované Václavom Smržom vo fiktívnom pohrebe²³⁵. Len v oblasti fikcie bola pripravovaná záchranná akcia pohrebným autom po poľnej ceste okolo cintorína v Ďábliciach 19.6., podľa ktorej mal byť napr. Valčík vyvezený do Ruprechtova na Morave. Nemci údajne plánovali odvetnú akciu „OTTO“ s atentátom na W. Churchilla²³⁶.

A teraz k slovenskej stope. Málo správ je o rodine Šenoldovej, ktorá bola v osobnom styku s parašutistami. Ich byt na Vršovickej tŕ. 887/12 (ex. König Georg Str.12 / ul. Krále Jiřího 12) v Prahe bol miestom častých konšpiratívnych schôdzok. (*Pozn. Na ul. Krále Jiřího č.19/27 býval od 16.10.1943 Václav Kindl alias Václav Král, výsadok INTRANTISIVE*). Čech a Slovenka, po roku 1939 museli opustiť Slovensko. Ing. Augustín Šenold²³⁷ železničný úradník, manželka Alžbeta Šenoldová²³⁸ - „Eržika“. Mali syna Stanislava, po vojne ing., žil

²³⁴ 101. výročie narodenia J. Gabčíka. Rodina žila v strachu. – 9.4.2013 – noviny.sk.

²³⁵ Padáky (vrchlíky) boli údajne zašité do otomanu v Khodlovej vile „Naše Emka“ v Svěpraviciach, dnes časť Horních Počerníc (Praha 20) – J. Sýs, Akce Heydrich, str. 51. Postroju padáku (a kombinéze) skupiny ANTHROPOID vystrojil Václav Smrž, majiteľ pohrebnej služby, fiktívny (detský) pohreb – spomienky Jaroslavy Mokrej rod. Smržovej – Děti popravených hrdinů se na setkání k 70. výročí boje parašutistů proti Němcům shodly: Mělo to smysl. Reflex 21.6.2012. Tiež J. Andrejs – Záhady d'áblického hřbitova, Pavel Baroch – Příběh padáku (27.5.2012). Absencia čs. zákona pohrebníctve neumožňuje zatiaľ exhumáciu tiel z odpadovej šachty cintorína v Ďábliciach. Najskorší termín exhumácie a dôstojného uloženia tiel je rok 2019. Do tej doby budú politici, historici, archeológovia a politickí väzni riešiť terminológiu, či pôjde o exhumáciu alebo archeologický výskum(!). – in Bleskově.cz z 26.8.2016.

²³⁶ M.Vároš, Hitler žije, chyt'ťe ho! – str. 167.

²³⁷ Ing. Augustín Šenold (*24.1.1902 - †26.1.1943 Mauthausen), pomník v Třeboni pred zákl. školou.

²³⁸ Alžbeta Šenoldová rod. Šimčísková (*22.1.1910 Priekopa - †26.1.1943 Mauthausen). Krycie meno Eržika. Od 1977 pamätná doska na budove ex. MsNV v Priekope, dnes mestská časť Martina. Pozri i www.gender - Lexikón slov. žien, SNK Martin 2003, K. Sýs – Akce Heydrich – str.171, 172, 217. Emil Kováčik – Významný počin Jozefa Gabčíka – Bojovník 13/2009 str. 4, P. Kettner – Konec černého vraha, str. 92, M. Varsík – Kto

v Žiline²³⁹. Šenoldová sa objavuje v rôznych povojnových spomienkach ako priama účastníčka v mieste atentátu s prof. Vaňkom²⁴⁰ na invalidnom vozíku, údajne 25 metrov od atentátu. Opatrenia, prijaté s atentátom na Slovensku, viedli k zatknutiu nevyzvcvičenej „Malokarpatskej“ partizánskej skupiny Janka Kráľa. Slovenskí žandári ich zatkli v lesoch 17.7.1942²⁴¹. Vlna popráv nasledovala v Bulharsku. 26.6.1942 bolo popravených 18 parašutistov, G. Dimitrov zastavil vysadzovanie do Bulharska. Neskôr boli použité výsadky do Juhoslávie a peší presun do Bulharska, ale i námorné výsadky (člny, ponorky). Lietadlá (Bostony) štartovali z letiska Simferopol²⁴². Prvý ruský výsadok do Rumunska (3 lietadlá, 45 výsadkárov) do oblasti rafinérie v Buzău (PSC 120001 – 120370) bol uskutočnený 27.6.1941 z letiska Tiraspol (Dnes Moldavsko PSC MD-3300).

Už v apríli 1945 sa objavili poštové známky s podobizňou J. Gabčíka v hodnote 0,40 Kčs a 4 Kčs. 1945 - J. Gabčík je povýšený do hodnosti kapitán in memoriam a je vyznamenaný v poradí tretím Čs. vojnovým krížom 1939, nositeľom bol už v rokoch 1940, 1942. V roku 1940 dostal Croix de guerre (F), 1944 - Čs. vojenskú pamätnú medailu so štítkom F- VB, 1947 King's Commendation, 1949 Zlatú hviezdu Čs. voj. radu Za slobodu, 1968 Hviezdu I. triedy Čs. voj. radu bieleho leva Za víťazstvo. 22.11.2005 povýšený na návrh KVV SR (z 12.3.2005) do hodnosti plukovník in memoriam (v ČR od 24.6.2002). Čo ďalej? V roku 1948 bola slovenská obec Béš (maďarsky Bös) premenovaná na Gabčíkovo (PSC 930 05), dnes známa hlavne kvôli vodnému dielu Gabčíkovo – Nagymaros. Stavba vodného diela bola zahájená ešte za Československa v roku 1977, ukončenie výstavby v roku 1992, ďalšie riešenie na medzinárodných súdoch už ležalo na bedrách Slovenska. J. Gabčík a J. Kubiš sa symbolicky objavili v roku 1992 spoločne na jednej z posledných poštových známok spoločného Československa. V roku 1948 bola v Prahe – Libni premenovaná Gabčíkova ulica (ex. Kolínská), ul. Jozefa Gabčíka nájdeme aj v Pardubiciach. Od roku 1972 v Bratislave – Karlovej Vsi, neskôr

---

ste, Jozef Gabčík, str. 96 - 98, i foto. Pozn. Poblíž Priekopy ležia Turčianské Kľačany – miesto vysadenia SOE skupiny AMSTERDAM 16.9.1944.

²³⁹ Bojovník č. 7/1975, M. Varsík – Kto ste, Jozef Gabčík – str. 186. Rodičia ho previezli k starým rodičom do Vrútok a tým ho zachránili pred smrťou. Syn - ing. Stanislav Šenold (1930 - 1998). V roku 1953 absolvoval v Bratislave odbor ekonomika podnikového hospodárstva na fakulte ekonomiky a riadenia výrobných odvetví.

²⁴⁰ Prof. Ladislav Vaněk alias Jindra alias Alois Šeda (*19.6.1906 - †5.10.1993) agent gestapa. Šenoldová spoločne s Bohuslavou Libeňskou patrili medzi Vaňkove milenky a Vaněk ich udal gestapu. Šenoldová v motákoch z väznice označila Vaňka ako zradcu. – P. Žáček – Akce „Profesor“. Pozri J. Čvančara – Anthropoid str. 311. Podľa Pannwitzovej správy očakával Vaněk/Jindra na výsledky atentátu vo vile JUDr. Jiřího Ludikára v Prahe – Hloubětíne. Po vojne sa Vaněk objavuje ako „Sklenář“, učí chémiu na stredných školách, telovýchovný funkcionár.

²⁴¹ M. Medvecký – Kauza Imrich Sucký. Partizánska skupina Jaroslava Hlininského – zatknutie J. Osohu – III. ÚV KSS – str. 123 - 127.

²⁴² I. Vinarov – Na tajnom fronte, str. 381, 384.

v Rajeckých Tepliciach, Žiline, Malackách. Od roku 1993 nesie Gabčíkovo meno 5. pluk špeciálneho určenia v Žiline. 24.5.2002 bol pred kasárňami 5. pluku ŠU v Žiline odhalený pomník J. Gabčíka (autor ak. sochár – Štefan Pelikán – člen KVV Žilina). Každoročne v máji sa koná Beh J. Gabčíka, v roku 2017 to bude už 23. ročník. V roku 2007 (11.5. - 2.9.) sa v budove Slovenského národného múzea v Bratislave konala výstava Operácia Anthropoid. K videniu boli o. i. osobné veci parašutistov, oblečenie, uniformy, Švarcova topánka, Gabčíkova košeľa, osobné veci, zbrane, preukazy, testamenty (J. Gabčík – písal česky), telové pásy na prenos peňazí a dokladov, Gabčíkovo hodnotenie z kurzu, J. Hrubý na náborovom plagáte, výcviková príručka, šifry, zvyšky padáku, Mercedes 320 B ev. číslo SS-3²⁴³, atď. Najväčšou spomienkou je však každoročné pietne kladenie vencov ku krypte kostola sv. Cyrila a Metoda v Resslovej ulici, v Prahe 2. Prebieha každoročne (od roku 1989) 18.6. o 10.00 h pred pamätnou doskou, ktorá tu bola umiestená 28.10.1947. Každoročne, od roku 2004, je čítaný ten istý preslov, ktorého autorom bol genmjr. R. Krzák (SILICA). Pri príležitosti 67. výročia operácie ANTHROPOID bol 27.5.2009 slávnostne odhalený pomník v Prahe 8. 26.1.2011 bola na nádvorí, pred vchodom do kostola sv. Cyrila a Metoda odhalená pamätná doska s menami 294 obetí popravených v súvislosti s operáciou ANTHROPOID. Autorkou je architektka Marie Šeborová. Imidž kostola kazili v poslednom období reštitučné aféry a ex. kontroverzný metropolita pravoslávnej cirkvi - Krištof (vl. menom Radim Pulec). 1.2.2014 bol nahradený metropolitom Jáchymom. Pamätná doska je na Gabčíkovom dome v Poluvsii, dnes v ňom žije praneter (vnučka Gabčíkovho brata) Katarína Tomčíková. Žijúcimi neterami boli Milada Hauerová a Veronika Stranianková. Na všetkých uvedených miestach sa pravidelne stretávajú členovia klubov vojenských výsadkárov (SR) a vojenských výsadkových veteránov (ČR). Ostatnou medailou bola Pamätná medaila MO SR, udelená plk. in mem. Jozefovi Gabčíkovi v Žiline v 7/2012, pri stretnutí veteránov výsadkových vojsk. V roku 2012 sa objavili pamätné strieborné (1 600 Kč) a zlaté (24 000 Kč) medaile Anthropoid, v roku 2017 potom pamätná 200 Kč strieborná minca. Veronika Tóthová (31), redaktorka spravodajstva a publicistiky TV natočila v roku 2013 (napr. v Komárne) a režírovala celovečerný dokument „Atentát na Heydricha – Príbeh Jozefa Gabčíka a Jana Kubiša“. Film mal premiéru Art Film Feste v Trenčianských Tepliciach 23.6.2014. V roku 2015 bola v Prahe natočená britská vojnová dráma Anthropoid, v roli J. Gabčíka – Cillian Murphy, J. Kubiša – Jamie

²⁴³ Išlo pravdepodobne o mercedes veliteľa Malej pevnosti v Terezíne H. Jöckela (1898 - 1946). Pôvodný Heydrichov mercedes sa našiel v roku 2009 na Hradecku. Ďalší mercedes sa objavil v 5/2015 v Dánsku.

Dornan. (*J. Dornan bol „ocenený“ za film „50 odtieňov sivej“ zlatou malinou*). Film *Anthropoid* mal premiéru na 51. MMF v Karlových Varoch 1.7.2016, v kinách bol premietaný od 28.9.2016, recenzia sa objavila v časopise o KVV Bratislava – Červené barety 3/2016. V roku 2016 sa objavila v Prahe Kubišova vzdialená príbuzná – advokátka Dagmar Raupachová. (*Jej babička bola sesternicou Kubišovej? matky*). Posledné slovo pravdepodobne nepovedala ani mjr. Svetlana Tomanová (5 p. ŠU Žilina) zhromažďujúca poznatky o Jozefovi Gabčíkovi. V apríli 2013 sa rozbehla v Rajeckých Tepliciach zbierka na pomník J. Gabčíkovi. Vyvrcholila 11.10.2014 slavnostným odhalením pomníku/busty usmievajúceho sa J. Gabčíka pred domom v Poluvsii. Autorom je Peter Repka, kameň na pomník bol použitý z Dubnej skaly. Skoro v rovnakom termíne, 7.10.2014 pribudli k pamätnej doske na dome v Plzni – ul. Pod Záhorskem 1, bronzové busty J. Gabčíka a J. Kubiša, od autora Stanislava Bukovského. Existuje rad pamätných miest, dosiek, bust a pomníkov nielen na Slovensku (Poluvsie, Žilina), ČR (Praha 2, 3, Nehvizdy, Kovářov, Plzeň) ale i vo V. Británii (1968 Leamington Spa, 2009 Arisaig), venovaných pamiatke J. Gabčíka. 7.5.2015 prezident SR Andrej Kiska povýšil J. Gabčíka do hodnosti brigádny generál in memoriam. Každoročne od roku 2011 koncom októbra je v katedrále sv. Víta v Prahe zádušná omša obetiam heydrichiády, omšu v roku 2016 celebroidal kardinál D. Duka. Koncom roku 2015 sa objavili vreckové nožíky „Anthropoid“.

Čo dodať? Praktickým výsledkom atentátu bolo že V. Británia (Anthony Eden) 5.8.1942 a francúzsky Národný výbor (Charles de Gaulle) 29.9.1942 prehlásili Mníchovskú dohodu za neplatnú. SRN to urobila až v roku 1973.

Pár mýtov i nových informácií o operácii ANTHROPOID

Každý rok, hlavne v lete, sa objavia nové dohady, fámy, často i dezinformácie o parašutistoch. Objavujú sa noví svedkovia, ktorí sa odvolávajú na spomienky už nežijúcich pamätníkov, často prekrútené, glorifikované. I niektorí „skoro“ historici prichádzajú so svojimi hypotézami. Českým historikom nedá spávať politológ a historik Ján Kopecký (*1946 Praha), od roku 1975 používajúci meno Jan Berwid Buquoy, dnes žijúci v bývalom rodinnom zámku Tábor – Měšice. Jeho životopis by vydal na samostatnú kapitolu, podstatné je, že v roku 1981 vydal v Mníchove, nakladateľstvo Bohemie (ISSN

0523-8587), knihu „Atentát na zastupujúceho protektora Reinharda Heydricha, v publikáciách českých autorov.“ Napísal ďalších 10 kníh faktu. Na jeho webových stránkach sa nachádza rad (väčšinou neoverených) informácií. Tvrdí, že vlastní prestieradlo na ktorom zomrel R. Heydrich, za smrťou Heydricha stojí Bormann, neberie si servítky ani o prezidentovej manželke Hane Benešovej/Anne Vlčkovej, atď. Tiež tvrdí, že prastrýc Ing. Jan Bervida (1893 – 1962), ex. minister čs. civilného letectva, prišiel ako prvý s teóriou hromadného nasadenia klzákov. Objavila sa a nepotvrdenou zostala „záložná“ skupina ANTHROPOID (údajne plk. v.v. Ján Pavlíček, čestný občan Ostravy, zomrel 12.6.2010 – nie je v zozname čs. parašutistov SOE v Arisaigu!). K možným vykonávateľom atentátu sa hlásil i V. Maděra²⁴⁴. V oblasti fantastických prianí sa potom ocitajú úvahy o tom, že J. Gabčík s J. Kubišom mali plniť úlohy v prospech škpt. V. Morávka (1904 - 1942) - napr. oslobodiť P. Thümmela (A-54), šéfa abwehru (rozvedky) pre juhovýchodnú Európu. Cieľom prepadu mala byť väznica gestapa v Kladne. Reálnejšou sa javí skutočnosť, že P. Thümmel zviazol manželku gestapáka W. Abendschöna (jeho stopy končia po vojne v Rusku) a ten mu to „vracal“ pri výsluchoch. Neboli by to ženy, ktoré by sa neobjavovali pri parašutistoch. Spojka medzi SILVER – A a OUT DISTANCE – Hana Krupková²⁴⁵ (a jej vzťah s gestapákom W. Schultzem), Alžbeta Šenoldová – prof. Vaněk a pri Heydrichovi sa objavuje milenka Češka Josefína Huliciusová²⁴⁶ a snád' i vodkyňa Zväzu nemeckých dievčat – PhDr. Jutta Rüdiger (1910 – 2001). Na oplátku pri jeho žene Line zase Walter Schellenberg. Pred rokom 2009 sa objavil fotoalbum Jana Kubiša s fotografiami z rokov 1939/40, dnes prístupný i na webe - (Fotoalbum Jana Kubiše – 78 stránok, 266 fotografií). Československý písomný popis fotografií nesie stopy Gabčíkovho rukopisu. Rozšíril sa celkový počet rodiny Kubišovej. Základné schéma bolo, že po smrti matky sa Kubišov otec – František (1887 - 1942) znovu oženil s vdovou Márii Dusíkovou rod. Čechovou (*1885) ktorá už mala štyri deti a spoločne s Kubišom ďalšie 4 (Máriu, Vlastu, Jitku a najmladšieho Františka *16.3.1928 - 1987), takže 4+4+4 = 12 detí. 2 vlastní súrodenci Kubiša (Josef, Marie), zomreli v mladom veku, u Dusíkových sa objavil syn (Rudolf Dusík – Žanek), ktorý cestoval s cirkusom Kludský (a snád' sa v Afrike utopil?), takže výsledný počet je 6+5+4 = 15 detí. Jasno do počtu dal

²⁴⁴ Měl zabít Heydricha, ale neodletěl kvůli páteři! Aha, 25.5.2007.

²⁴⁵ M. Šiška - Neuvěřitelný životní příběh Hany Krupkové, Fakta & svědectví 4/2016 str. 18 – 21. Hana Krupková rod. Zýková (1921 – 1997).

²⁴⁶ Manžel Václav bol agentom MI 6, Briti dali Huliciusovej krycie meno SEPKA. Stretnutia s Heydrichom prebiehali v pražskom bare Boccaccio hotela Steiner, dnes Grand Hotel Bohemia, Kralodvorská 4, Praha 1, neskôr i v P. Břežanech. Pražský bar bol vybavený zariadením francúzskej voj. misie a neskôr poslúžil ako vzor berlínskému salónu Kitty.

až Jaroslav Čvančara v roku 2012²⁴⁷. Rodiny žili v Dolných Vilémovicích v domoch č. 71 a 79. Objavom roku 2012 bol nález parašutistickej prilby Josefa Valčíka po 70 rokoch. Nové údaje sa objavujú v rôznych bakalárskych a dizertačných prácach²⁴⁸, kedy idú spracovatelia do väčšej hĺbky.

Neoverenou zatiaľ zostáva informácia podľa ktorej sa Gabčík s Kubišom cestou do Plzně zastavili v Dobřichovicích u príbuzných K. Mareša. Možnými priamymi informátormi, ktorí naviedli gestapo na úkryt parašutistov do Resslovej ul. mohla byť konfidentská dvojica manželov Kovářových, on snáď bývalý dôstojník a legionár. Nedocenenou postavou zostáva gen. Karel Mareš (1898 – 1960), člen Obrany národa (1939). Po úteku za hranice prvý veliteľ 311. čs. bomb. perute RAF (1940 - 1942), zástupca H. Píku (1942 – 1945) v Rusku. Zaujme informácia, že jeho manželka Růžena Marešová rod. Skuhrová (nar. v Králikoch, PSČ 561 69) bola snáď poslednou, ktorá videla parašutistov ešte živých. Gestapo po nej pátralo ako po „dáme v kožuchu a so psom boxerom“. Patrila medzi zásobovateľov jedla pre parašutistov a snáď smerovala špkt. Morávka aby dvojicu konfidentov odstránil. (Poďakovanie za doplňujúce informácie F. Zíchovi. Člen KVVV Praha, horolezec, parašutista, jednoducho svetobežník. Absolvoval 19.7.2016 pietny zoskok v Ringway).

Čo by ste mali vedieť o R. Heydrichovi

(Npor. námorníctva, mjr. letectva, generál polície, genpor. SS)

Začnem rodinou. Reinhard mal staršiu sestru Máriu (*1901) vydatú Heindorf a mladšieho brata Heinza Siegfrieda (*29.9.1905 - †19.11.1944). Mladší brat bol novinárom a vydavateľom časopisu Panzerfaust. Pravdepodobne spáchal samovraždu na východnom fronte. Mal 5 detí – najstarší Peter Thomas (1931 - 2005) napísal spoločne s farárom H. - G. Wiedemannom knihu – „Môj strýko Reinhard Heydrich“. Ďalšími boli Isa, Ingrid, Heiderich (1937 – 1995 v USA na zápal pľúc), najmladší Hartmut.

---

²⁴⁷ Čvančara – Tentando Superabimus – Odvahou zvíťazíme. Paměť a dějiny 02/2012, str. 110. Vdova Dusíková mala 4 detí – syn Rudolf Dusík – Žanek, jazdil s cirkusom Kludský, Antonín, Josefa, Františka. Dôležitá je posledná dcéra Františka, * 21.2.1922, ktorá mala syna Josefa, ktorého otcom bol nevlastný otec – František Kubiš (*1887), vlastný otec Jana Kubiša. Jan Kubiš vyrastal od svojich 7 do 14 rokov v obci Ptáčov u súrodencov zomrelej matky Josefa Mitysku a jeho sestry Bernardy. Pozri i J. Čvančara – Anthropoid, str. 19.

²⁴⁸ Mgr. Vojtěch Šustek – „Česká společnost a atentát na Reinharda Heydricha“. Do povedomia historikov vošiel V. Šustek, historik, pražský archivár, s tvrdením, že atentát bol vlastne vojenský útok. Napísal v roku 2013 knihu - „Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území protektorátu Čechy a Morava“.

Rodina Reinharda Heydricha. Manželka – Lina, rod. von Osten (*14.6.1911 – †14.8.1985). Manželstvu predchádzala Heydrichova aféra s dcérou veliteľa voj. prístavu Kiel a nedobrovoľný odchod z armády v hodnosti nadporučík. Ľudovým súdom v Prahe bola odsúdená po vojne v neprítomnosti k doživotiu. V Nemecku jej bola priznaná voj. penzia po Heydrichovi (za voj. hodnosť npor. námorníctva – 150 DM). Lina sa druhýkrát (1965) vydala za riaditeľa Fínskeho národného divadla – Mauna Manninena. Svadba s Heydrichom v evanjelickom kostole 26.12.1931, deti: najstarší Klaus (*17.6.1933 – † 24.10.1943) narazil bicyklom do nákladného auta (vodič K. Kašpar) za bránou zámku v Panenských Břežanech. Auto viezlo futbalistov a fanúšikov SK Čechia Panenské Břežany na zápas. Krstnými otcami Klauza boli H. Himmler a E. Röhm. Klaus sa objavil na protektorátnej 20 „korunáčke“. Heider (*28.12.1934) žije v Nemecku, jazdí do ČR²⁴⁹. Údajne dohľadával hrob staršieho brata, pochovaného v P. Břežanech. Navštívil i Starú Hlínu, kryptu v Prahe v Resslovej ul. Silke (*9.4.1939) - vydatá Wischnewski, žila v USA, snáď operná speváčka – Spiegel 26/1962. Posmrtné narodená Marte (*23.7.1942), vydatá Beyer, žila a riadila rodinný penzión Imbria Parva na ostrove Fehmarn (NSR, PSČ 23769), zakúpený v roku 1965. Nie je totožný s rodinným domom postavený/opravovaný Heydrichom v roku 1935, ktorý bol Line v roku 1953 vrátený. R. Heydrich, (osobné číslo SS 10 120, muž číslo 3 „ríše“), nastúpil do funkcie v Prahe 27.9.1941, oboznámený o svojich politických protivníkoch. 28.9.1941 vyhlásil výnimočný stav (stanné právo bolo zrušené za 3 týždne), zákaz zhromažďovania a zriadil stanné súdy. Pokiaľ išlo o parašutistov – Heydrichov pokyn znel – nepopravovať, snažiť sa o udržanie rádiového spojenia (= protihry). Na jeseň 1941 v rámci akcie „SOKOL“ nechal poslať do Osvenčima (Auschwitz) asi 800 členov Sokola. (*Členovia Sokola sa stanú neskôr hlavnými pomocníkmi výsadkárov v protektoráte.*) Spočiatku býval na Pražskom hrade, kde sa za ním presťahovala manželka Lina a tri deti začiatkom januára 1942. 19.1.1942 bol zrušený výnimočný stav, počas ktorého bolo popravených asi 660 osôb. Na Veľku noc v roku 1942 sa presťahoval s rodinou a žil na „dolnom“ zámku v Panenských Břežanech. (Po smrti Heydrichovho brata Heinza sa do P. Břežan nasťahovala začiatkom roku 1945 Linina svokra – Elisabeth Heydrich rod. Krantzová). Úradoval v Černínskom paláci (dnes sídlo MZV ČR). Člen olympijského výboru na OH 1936 v Berlíne, venoval sa

²⁴⁹ V marci 2011 navštívil Heider (Ing., bytom Wörthsee) Panenské Břežany a chvíľu uvažoval o rekonštrukcii „dolného“ zámku. V „horním“ žil K. H. Frank, ale tiež i vo vile v Prahe – Bubenčí, Yorkgasse 11, dnes ul. Na zátorce 807/11. Pôvodnými majiteľmi „dolného“ zámku bola židovská rodina bankára Moritza Bauera. K. H. Franka vypočúval po vojne gen. J. Bartík (1897 – 1968), člen Moravcovej „11“-ky. A. Eichmann obýval vilu – U Laboratoře 538/22, Praha 6, (na rohu voj. objektu Ořeřchovka), P. Thümmel – U Třetí baterie 854/8, Praha 6, (U První baterie mal od roku 1932 vilu K. Paleček, od roku 1935 v prízemí úradovňa čs. vojenskej rozviedky).

jachtingu, modernému päťboju a šermu. Od 8/1940 prezident Interpolu. Letec, lietal i v 77. letke, Jagdgeschwader 77 „Herz As“ (*viac ako 100 letových hodín, mjr. letectva*), zúčastnil sa invázie do Norska, držiteľ odznaku Za zranenie v zlate. Hovoril obstojne anglicky a francúzsky, v roku 1928 zvládol i skúšku z ruštiny. Hral na husle a klavír. V mladosti si zmenil meno Reinhardt na Reinhard. (*Pozri Der Spiegel 6/1950 – Das Spiel ist aus - Arthur Nebe*).

III. kapitola – Slováci – „moskovskí“ parašutisti

Z Londýna do Moskvy

(Pod inými krídlami,...).

Čs. zahraničná armáda v Rusku mala už iné národnostné zloženie. Základom boli pozostatky čs. jednotky, presúvajúcej sa z Poľska rôznymi vojenskými zajateckými tábormi. Ďalej išlo o zbehov a zajatcov slovenskej armády, volyňských Čechov, Podkarpatských Rusov a iných. Pokiaľ vo Veľkej Británii bol nadstav dôstojníkov, v Rusku hovoríme o ich nedostatku – podstave. Už počas SNP striktne spresnil šéf ruskej misie na Slovensku mjr. I. I. Skripka²⁵⁰ – neprelietavať čiaru Štetín – Terst. Musím konštatovať, že táto čiara nebola ani Ruskom až tak moc dodržiavaná. Už v auguste/septembri 1941 boli zaznamenané ruské výsadky na Morave. Postupom ruského frontu vzrastá počet výsadkových operácií²⁵¹ z Ruska a Ukrajiny na Slovensko a od konca roku 1944 i do Protektorátu. Čs. výsadková jednotka v Rusku – 2. čs. pdb trpela nedostatkom dôstojníkov, ktorý sa pokúšalo zmierniť londýnske velenie vyslaním dôstojníkov z Londýna do Ruska. Rusko vykonávalo prietahy, niektorých dôstojníkov vyradilo zo zoznamu tým, že im nedalo víza. V doslove „Padákov nad Slovenskom“²⁵² o tom píše arm. gen. v.v. Tomáš Sedláček (†2012) : „Náš transport z Anglie přiletěl z Baku do Černovic, kde bylo náhradní těleso zboru, 2. září 1944²⁵³. Tam jsme byli rozděleni do jednotlivých brigád a ti, kteří měli paravýcvik z Anglie, odešli ke 2. brigádě... Neznali jsme organizaci, zbraně, mužstvo a z důstojníků jenom ty, kteří přišli z Anglie k brigádě před námi.“ Takže nakoniec sa niektorí dôstojníci, hlavne českej národnosti, po žiadostiach vojenskej misie v Moskve o schopných dôstojníkov, ocitli v Rusku. Pokiaľ nepočítam dôstojníkov – lekárov, tak snáď jediným dôstojníkom – Slovákom z Londýna, ktorý sa ocitol u 2. čs. pdb bol Alexander Deutelbaum/Doman²⁵⁴. Pre veliteľské funkcie 2. čs. pdb bolo určených

²⁵⁰ Genmjr. v.v. I. I. Skripka zomrel 21.2.2002 ako 84 ročný a je pochovaný na Trojekurovskom cintoríne v Moskve.

²⁵¹ Bolo vykonaných najmenej 130 operácií s 816 parašutistami, z toho aspoň 270 Slovákov, cca 33%.

²⁵² J. Šolc – Padáky nad Slovenskem, str. 150.

²⁵³ Vybraní dôstojníci boli sústredení pri čs. náhradnom prápore v Southande a kvôli pripravovanej invázii OVERLORD boli odoslaní do Ruska až po „dni D“, t. j. po 6.6.1944. K 2. čs. pdb boli z Londýna prevelení napr. dôstojníci : Geisler (*25.7.18 - †16.9.44 Besko), Mastný, Pavézka, Renčín (†9/44), T. Sedláček, Srb, Uchytíl, Urbánek, Voves, Talášek, Vrzala, Záhora.

²⁵⁴ Por. Alexander Deutelbaum (*2.2.1914 Nové Mesto nad Váhom - †29.10.1996). Od 9.9.1944 u 2. čs. pdb, 13.9. poranený výbuchom míny pri Krościenku, 14.10. na Slovensku povýšený do hodnosti npor. (M. Lavrincová – Človek zomiera dvakrát, str. 73 – 75). 29.10.1944 sa stretol v Krościenku s mjr. letectva Trnkom. (D. Slavkovský – Vo vzduchu i na zemi, str. 96). Podľa anglickej manželky – Alisa rod. Cousins, odišlo k 1. ČSAZ celkom 97 dôstojníkov a Duklu prežilo len 13. Angažovala sa pri výstavbe Pomníka západného odboja v Bratislave – odhalený 11.11.2003. Pomník je postavený na vojenskom pozemku. Je jedinou Slovenkou - nositeľkou angl. Radu Britského impéria (2006), v roku 2009 Rad Bieleho dvojkríža III. triedy, žije vo Zvolene. Deutelbaum si neskôr zmenil meno na Doman. Škpt. Doman spoločne s A. Rašlom eskortovali J. Tisa 26.10.1945 na Slovensko. Deutelbaum bojoval na 4 frontoch, zastupoval ČSR v komisii na vyšetrovanie vojenských zločinov. Po vojne v roku 1946 zástupca čs. voj. atašé v Londýne. V roku 1948

22 dôstojníkov, niektorí z nich už absolvovali vo V. Británii paravýcvik²⁵⁵. O ceste a príchode k 1. ČSAZ sa zmieňuje v pamätiach i plk. O. Talášek²⁵⁶. Z Krosna priletel 7.10.1944 i veliteľ 1. československej armády (od 16.9.1944) – armádny generál Rudolf Viest²⁵⁷. Po potlačení SNP padne v Pohronskom Bukovci do nemeckého zajatia a jeho posledné stopy, spoločne s gen. J. Golianom (1906 – 1945), škpt. J. Krátkým (1911 – 1945), pplk. H. Souhradom (1900 – 1945) a ďalšími končia (na rozdiel od „železného“ kapitána

---

prepustený na 3 mes. dovolenku, potom na dovolenku s vyčkávaním a spoločne s ďalšími (43 letcami RAF s manželkami Angličankami) preložený do zálohy alebo výslužby. (Fakta & svědectví 9/2010 str. 17.). Vystaňovaný zo služobného bytu, napriek znalosti 6 jazykov mu bolo ponúknuté miesto v bani Handlová. V roku 1994 rehabilitovaný, povýšený do hodnosti plukovník. Uvažuje sa o pomenovaní parku vo Zvolene po A. Domanovi. (Pravda 17.3.2006 – str. 4.) A. Domanová sa zúčastnila ako zdravotníčka operácie OVERLORD, 7.5.2015 bola prijatá prezidentom A. Kiskom.

²⁵⁵ Napr. O. Talášek, F. Voves (kurz 8), Muzikant, S. Uchytíl, F. Vrzala (kurz 14), F. Fišera,... Vo V. Británii vykonal V. Sacher 12, Srp – 9, Fišera – 7 zoskokov. Pre oddiel ZÚ bolo predurčených celkom 20 dôstojníkov, v zozname o. i. i škpt. Jaromír Picka (1898 – 1984), absolvent kurzu v Ringway v 1942. V roku 1942 spracoval ako kpt. JaPi príručku „Útok a obrana jednotlivce“. J. Šolc, Za frontou na východě, str. 84, odkaz 94. Picka neskôr v ATK Praha, v r. 1948 pplk., odsúdený v procese s gen. K. Kutlvašrom. Nie všetci sa do Ruska dostali, pretože Rusko škrtilo víza 40 dôstojníkom zo zoznamu 140 dôstojníkov z Londýna. (B. Laštovička – V Londýně za války, str. 249.) - napr. kpt. Vladimír Hanuš bol pripravovaný neskôr v CHURCHMAN, ďalší zostali u l. čsob.

²⁵⁶ M. Vaňourek – Plk. Oldřich Talášek – str. 42-47.

²⁵⁷ Divízny generál Rudolf Viest (*24.9.1890 Revúca - † 1945?). Bývalý čsl. voj. legionár v Rusku, v roku 1919 veliteľ tábora pre zajatých Slovákov v Irkutsku. V r. 1920 sa loďou cez Japonsko, Kanadu, USA vrátil do ČSR. 1.1.1921 prijatý do čsl. armády – mjr., vel. pluku. 1925 - 29 čs. voj. pridelenec vo Varšave, 1933 brig. generál, 1935/6 – vel. 1. pd a pražskej posádky, 1936/7 – zást. vel. I. zboru Praha, 1937/8 – zást. vel. VI. zboru Košice, 1938 divízny generál, člen čs. delegácie na Viedenskej arbitráži. (jediny slov. generál spomedzi 139 generálov čs. armády v roku 1938, ďalší slov. generáli až v roku 1945 – M. Markus, M. Širica, J. Imro). Po Mníchove prestúpil z agrárnej do Hlinkovej strany. 15.3.1939 sa stal generálnym inšpektorom Slovenskej armády, jeho žiadosť o odchod do výslužby 8.4.1939 MO F. Čatloš (1895 – 1972) nepodpísal. 3.9.1939 počas služobnej cesty do Maďarska ušiel cez Rumunsko a Juhosláviu do Paríža. Falošný pas na meno René Vienot zabezpečil H. Píka. Vo Francúzsku veliteľ 1.pd (osobne vítal všetkých nových vojakov v Agde), 14.6.1940 odovzdal velenie gen. B. Neumannovi (1891 – 1964) kvôli zdrav. dôvodom – ischias. Po porážke Francúzska presun do V. Británie. Od 23.7.1940 člen Štátnej rady, 27.10.1941 štátny minister. V tejto dobe (23.8.1942) ho slovenské súdy odsúdili v neprítomnosti k trestu smrti. Od 8.5.1942 zástupca MO Ingra. Na jar 1944 vyslal Ingr na Slovensko Krátkého (operácia KARAS), aby sa spojil s Benešovým stúpencom (Golianom). Krátký v šifrách pred SNP oznamuje do Londýna: „Na Slovensku to zvlášť u mužstva ide moc doľava. My v Londýne sme s tým nepočítali...“ 22.8.1944 člen delegácie londýnskej vlády v Moskve. Na návrh MO Ingra zo 6.9.1944 ho prezident E. Beneš vymenoval 19.9.1944 veliteľom 1. čs. armády. Viest je „na diaľku“ riadený Ingrom, ktorý sa snažil presadiť Malára. Od 13.10. člen SNR. Čelil nemeckému generálnemu útoku 18.10. a od 27.10.1944 ustupoval do hôr. 28.10 došlo k rozdeleniu v Športhoteli Donovaly na severný a južný prúd. Asi 227 osôb pokračuje v ústupe južným smerom s R. Viestom v sprievode Vysokoškolského strážneho oddielu (VSO) s cieľom prekročiť rieku Hron. 3.11.1944 je zajatý v Pohronskom Bukovci. (Veľmi podrobne J. Jablonický – Za česť generála Viesta, Historie a vojenství 4/1990). Pri výsluchu v Bratislave v Höfleho kancelárii, za prítomnosti npor. Pappého/gestapo (+ J. Witiska, Fahner?), sa choval veľmi statočne (na rozdiel od gen. J. Goliana) - M. Medvecký – Kauza Imrich Sucký – str. 76. Goliana a Viesta navrhovali Nemci verejne popraviť v Bratislave – M. S. Ďurica – Dejiny Slovenska a Slovákov, 19.11.1944, str. 199. Trojstránková výpoveď (Viest, Golian, npor. Michal Petro – Viestov pobočník, 29.8.16 povýšený do hodnosti brig. gen. in mem.) v nedeľnom Českom slove (8.4.1945) nasvedčuje, že snáď v tejto dobe ešte všetci žili. V roku 2010 zomrel v Smrečanoch Viestov radista pplk. v.v. Ján Jančo (*14.2.1920 - †13.5.2010). J. Jančo bol v roku 1950 veliteľ padákovej stanice na Borečku pri Mimoní, neskôr prísl. 22. vb. Pozri i Obrana, máj 2007 str. 29, Bojovník 10/2010 str. 4, 15/2012 str. 11, A-report 22/2004, L. Nedbal – Operace Karas, str. 324 – 340. 2. mechanizovaná brigáda gen. R. Viesta v Prešove nesie svoj názov od 3.9.2007. Plk. Hynek Souhrada (7.2.1900 - ?5.1945). R. Viest s J. Golianom boli oficiálne vyhlásených za mŕtvych 15.11.1948. Bojovník 9/2016 – 17.4.2016 bola v KC Flossenbürg odhalená slov. generálom pamätná doska. Pozri i archív kanc. Pražského hradu – Generálové Viest a Golian, pátraní po nich. (T 312/45).

J. Stanka) v apríli 1945 v koncentračnom tábore Flossenbürg (PSČ 92696) neďaleko českého Rozvadova

Ako to v ZSSR všetko začalo

(Skáču prví parašutisti)

Parašutisti z Ruska sú väčšinou spájaní s 2. československou samostatnou paradesanťou brigádou – 2. čs. pdb. Skutočnosť je trochu iná. Brigáda vznikla až v januári 1944 pričom, výsadky z Ruska do Protektorátu a na Slovensko boli zaznamenané už v auguste 1941²⁵⁸ a trvali do mája 1945 – snáď posledný výsadok VARJAG. V počiatočkoch boli parašutisti kvôli doletu lietadiel vysadzovaní hlavne v Poľsku, s posunom frontu už nad Slovenskom a Protektorátom. Čs. parašutisti boli v roku 1941 vysadzovaní ako príslušníci Veliteľstva čs. vojenských jednotiek, od apríla 1944 už ako príslušníci 1. ČSAZ v zmiešaných výsadbách s Rusmi. Vojenský historici rozoznávajú minimálne 10 subjektov za účasti čs. parašutistov. Išlo o GRU (Hlavná správa vojenskej rozvedky, dnes VÚ 44388), NKVD (Ľudový komisariát vnútorných vecí – predchodca KGB), ČsVM (Čs. vojenská misia – H. Píka), MvKSČ (Moskovské vedenie KSČ – do roku 1943 bez spojenia so Slovenskom), GŠ ČA (Generálny štáb Červenej armády), UŠPH (Ukrajinský štáb partizánskeho hnutia – Kyjev, niekde i Hlavný štáb partizánskeho hnutia), Kominternu²⁵⁹, Smerš (od r. 1943) a štáby frontov, hlavne 4.UF²⁶⁰ (4. ukrajinský front), ale i 1., 2., 3. UF. SPECNAZ v roku 1942 vytvoril v prospech každého frontu 1 gardový prápor parašutistov – „gardových ženistov“²⁶¹, celkom 13 práporov. Veľká rivalita existovala napr. medzi Kominternou a tajnými službami, po útoku na Moskvu došlo k ich zlúčeniu. Medzi prvými čs.

---

²⁵⁸ Operácia AROŠ, vysadených celkom 7 skupín KABOŠ, AROŠ I. až IV. s 23 parašutistami na Slovensko a do Protektorátu. V 9/10 1941 vysadzujú Rusi do Bulharska, 12/41 - 1/42 do Poľska, blízko Varšavy. Skupiny Dabrowszki, Michal,... (J. Macyszyn – Spadochron współczesny, str. 95). 15.2.1941 vysadzuje SOE do Poľska skupinu ADOLPHUS (kpt. S. Krzymowski + 2) miesto Kielce nakoniec Tešínsko. 15.3.1941 vysadzuje SOE (sekcia F) SAVANNAH do Francúzska, 5.5.1941 potom prvého Francúza – Georgues Bégué (1911 – 1993).

²⁵⁹ Kominternu vytvorila „Samostatnú motostreleckú brigádu zvláštného určenia“. Bola tvorená internacionálnym plukom (cca 1000 osôb) – politickí utečenci z asi 17 krajín (hlavne Španieli, Rakúšania) a druhý pluk – politici, športovci Dynamo, rozvedka, KR. Neskôr premenovaná na brigádu OMSBON – pozri S. Katamidze – Věrní soudruzi, nemilosrdní kati – str. 99 - 114. Kominternu zanikla v roku 1943. Proti Kominterne vznikol Pakt proti Kominterne Nemecko, Japonsko (1936), Taliansko (1937) – osa Berlín –Tokio – Rím, v roku 1941 celkom 13 štátov.

²⁶⁰ Ukrajinské fronty vznikli 20.10.1943. Boli premenované z predchádzajúcich – 1. UF (ex. Brjanský, potom Voronežský), 2. UF (ex. Stepný), 3. UF (ex. Juhozápadný), 4. UF (ex. Južný)

²⁶¹ V. Suvorov – Specnaz, str. 37, 38. J. Skalka – Oddiely osobitného určenia Červenej armády (Bojovník 24/2011) - napr. výs. prápor kpt. I. G. Starčaka, vysadený v sile 415 mužov 15.12.1941 pri Terjajevo Slobode.

parašutistami boli hlavne „hvezdári“²⁶². Chceli bojovať proti Nemecku ale stále platil pakt o neútočení medzi Ruskom a Nemeckom. V júni 1941 boli niektorí čs. „hvezdári“ dokonca vylúčení z čs. vojenskej jednotky, mnohí z nich boli neskôr využití ruským velením pri výsadkových operáciách. Výsadková príprava bola v plienkach. Spočívala hlavne v inštruktáži činnosti pri a po zoskoku a spôsobe pristátia. Obvykle absolvovali (ale i neabsolvovali) jeden zoskok. Výsledkom boli časté zranenia pri doskoku po vysadení, niekedy dokonca úmrtia. Podobná situácia sa opakovala v závere vojny – napr. výsadok Za Prahu – Jiří Nezval, výsadok Rabočij – Ján Šnirc, prvé zoskoky až pri vysadení. Výber prvých parašutistov²⁶³ - dobrovoľníkov bol ukončený 30.6.1941 a už v auguste 1941 sú v terminológii ÚŠB „sosadení padákmi zo sovietoruských lietadiel“. Vysadenia v prvom období neboli moc presné, „slovenské“ výsadky pristávajú v Poľsku, v Maďarsku. Podobná situácia je u ruských výsadkov do protektorátu. Už 31.8. 1941 sú vysadení prví parašutisti pri Varšave, peši prenikajú do protektorátu, kde gestapo zisťuje, že sa kontaktujú už s predtým vysadenými parašutistami! Proti nedokonalým až nebezpečným „rýchlokurzom“ protestuje u Rusov v Moskve H. Píka. ÚŠB na Slovensku prijíma opatrenia proti parašutistom²⁶⁴, okrem výsadkov z Ruska lietajú od roku 1943 ponad Slovensko výsadky SOE z Talianska do Poľska. Po prejave J. V. Stalina 3.7.1941, sa Rusko spamätáva z prepadnutia Nemeckom, nastáva „hlad“ po informáciách ale aj po dobrovoľníkoch. Čs. vojenská misia v Moskve zahajuje spravodajský výcvik a plánuje vytvoriť vlastnú leteckú posádku (npor. Jaroslav Hlad’o, čat. Jiří Mikulecký), Hlad’o absolvuje i parašutistický výcvik²⁶⁵. Do výberu a výcviku sa okrem F. Hieke – „Stoja“ zapája

²⁶² Slovenskí a českí vojaci z „legionu“ presunutí (zajatí) po porážke Poľska pod vedením pplk. L. Svobodu 17.9.1941 do východnej (Ruskom zabratej) časti Poľska. Čs. legion bol zriadený dekrétom poľského prezidenta Ignacyho Moścického 3.9.1939. Nemecko-sovietská zmluva o neútočení bola podpísaná 23.8.1939.

²⁶³ Výber prevádzal hlavne pplk. F. Hieke – Stoj a prvých 7 parašutistov priviedol 30.6. (15.7.?) do vily pri Puškine. Paravýcvik (1 zoskok) bol v blízkosti výcvikového strediska Pavlovská Sloboda, inštruktor Bichejev.

²⁶⁴ 17.10.1941 navštívil Bratislavu vedúci III. oddelenia gestapa z Brna – W. Herzberger a dohodol spoluprácu proti paravýsadkom. Na dohode sa podieľali ÚŠB, abwehr, MNO a polícia. Gestapo malo svojho zástupcu v Bratislave (npor. Pappe), praktickú činnosť uskutočňovali expozitúry gestapa vo Viedni a z Brna dochádzali O. Koslowski, F. Florian, J. Zehetmayer, L. Eibl. (M. Medvecký – Kauza I. Sucký). V roku 1942 podávali hlásenia posádkové veliteľstvá v Bratislave, Hlohovci, Novom Meste nad Váhom, Piešťanoch, Trnave o činnosti vojenských pohotovostných oddielov v pátraní po parašutistoch, zbehoch a ďalších podozrivých osobách. (Fondové oddelenie VHÚ Bratislava, spisy „Dôverné“, škatula č. 184, celkom 19 listov).

²⁶⁵ Genmjr. in mem. Jaroslav Hlad’o (8.5.1913 N.Jičín – 21.1.1990 Praha). Životné príbehy by vydali na hrubú knihu. V krátkosti – skákal v Prahe už 7.6.1936, prekročil núdzové vojnové nastavenie leteckého motoru, ako npor. 27.8.1940 uletel z Kunovic do Ruska na B - 534. Predpokladal, že bude lietať v Rusku, ale skončil ako „nepriateľský“ špión v ruskom väzení. Po prepustení absolvoval parašutistický výcvik, začína lietať v letke NKVD (75 h) určenej k vysadzovaniu parašutistov do nepr. tyla (15.8.- 14.10.1941), lietal i na nemeckých typoch lietadiel. K vytvoreniu čs. posádky (Hlad’o – Mikulecký) nakoniec nedôjde, požiada o preloženie k RAF. Pri lodnom presune z Murmanska 27.4. do V. Británie je 2x potopený, krížnik - Edinburgh (potopený nem. ponorkou 30.4.1942) a krížnik Trinidad (potopený nem. letectvom 15.5.1942). Ako kpt. znížený v RAF na Pilot Officer (poručík). Neskôr sa stane veliteľom 312. čs. stíhacej peruti s najvyšším počtom operačných letov nad nepr. územím (281 letov, 474 operačných hodín). Vyznamenaný mnohými vyznamenaniami, napr. 6x Čs.

i mjr. Jaroslav Kašpar – „Pátý“ (1901 - 1995). Konzulárny úradník ing. Lev Klučka školí v šifrovej agende, pri vyťažovaní utečencov v Stanislave pôsobí npor. Lenc (neskôr Lomský 1914 - 1982), ako radista krátkodobo v 6/41 npor. O. Jaroš (1912 - 1943, ktorého v 11/2009 odmietne povýšiť in mem. vtedajší český prezident V. Klaus). Pre misiu do Protektorátu je pripravovaný npor. J. Kudlič (zahynie pri Sokolove 11.3.1943). Na jeseň 1941 sú už vo výbere S-2 ďalší dobrovoľníci²⁶⁶. Podľa J. Šolca²⁶⁷ bolo vysadených zo ZSSR najmenej 136 výsadcov na územie Protektorátu, Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Toto číslo je zaručene väčšie, nenájdeme tam napr. Vojtecha Lacka²⁶⁸ (1917 - 1950) vysadeného 16.8.1944 pri Podbrezovej, čat. Ján Makoviča „Jašu“ (1922 - 1978) a ďalších. Presný súčet nepresných čísiel udáva, že na Slovensku bolo vysadených (najmenej) 411 parašutistov, Rusov, Slovákov, Čechov, Maďarov, Nemcov²⁶⁹. Podľa J. Hladša sa na výbere podieľal ďalší mladý Čech v uniforme NKVD. Prvých 12 slovenských parašutistov - dobrovoľníkov muselo spáliť osobnú korešpondenciu, doklady odovzdali Salcmanovi (Makajev - Salzman/Slánský?). Neskôr boli oddelení od českých dobrovoľníkov a všetci sa stretli v Schodňe (Schodnoje) pri Moskve v Tuchačevského vile. V tomto období prebiehajú pokusy o získanie G. Krna²⁷⁰, I. tajomníka slovenského ZÚ v Moskve. Neskôr prevádzal výber u 1. ČSAZ napr. aj R. Slánský²⁷¹. Pri výbere sa

---

vojnový kríž. Ostatný, piaty veliteľ čs. stíhacieho krídla (W/C - pplk.). V dobe čistiek vážne nemocný, čo ho zachránilo. Neskôr čs. voj. letecký expert v Indonézii, Sýrii, Egypte, Ugande. V roku 1971 odišiel do výslužby, neskôr (1974 - 85) turistický sprievodca v Prahe. Na Manifestačnom zjazde zahraničných vojakov 2. odboja v roku 1946 v Prahe, sa stretol so skupinou troch slovenských vojakov, ktorí jediní po zrade Mišutku prežili, ostatok bol po 17 dňoch pochytaný a popravený v Mauthausene. Pozri Fakta & svědectví 11/2011 str.14 - 17, Spomienky genplk. M. Šmoldasa - Svědectví 3.12.2000, rozhovor s K. Sieberom, atď. Osudy čat. Jiřího Mikuleckého sú zachytené v knihe Štvancem svědomí - autor Josef Havel, Oftis Ústí nad Orlicí 2002.

²⁶⁶ Janda, Buršík, Voráč, Vejvoda, Prymus, Wimmer, Tobiáš, Opatrný, Blumethal - Zdeněk Vališ - Jedna ze „zaprášených“ analýz sovětské politiky válečné i poválečné, bod 7.

²⁶⁷ J. Šolc - Za frontou na východě.

²⁶⁸ Vojtech Lacko (*9.5.1917 Píla okr. Lučenec), prebehlik slovenskej armády v roku 1943. Po absolvovaní parakurzu vysadený 16.8.1944 pri Podbrezovej. V roku 1948 sa pokúsil neúspešne o útek do Nemecka, zadržaný. Neskôr, druhý ozbrojený pokus o útek z väzenia v Chebe v roku 1949. Popravený v Prahe 7.10.1950 spoločne s pplk. F. Skokanom a mjr. C. Šatanom. Náhrobok - Ďáblický cintorín v Prahe - rad hrobov 31. Nezamieňať s Lackom Michalom z ruskej rezidentúry, rdst. Kluženko, zradeného veliteľom výsadku AROŠ - I. R. Mišutkom, neskôr agentom gestapa B-41!

Ján Makovič (*21.6.1922 Heľpa okr. Brezno), padol do zajatia 30.10.1943. 2. čs. pdb, km. č. 5687. Od 15.3.1944 v rote ZÚ, 30.7. odveľený do Moskvy, vysadený s rdst pri Bratislave(?), poručík ČA, des. v zál., stolár, zomrel v Heľpe v 1978. (in Stano Bursa a J. Šolc - Padáky nad Slovenskem str. 166).

²⁶⁹ Údaje o počtoch - napr. Bystrický Permon č. 3/2004, str. 2 - Karol Fremal - SNP vyrástlo z domácich koreňov.

²⁷⁰ Ing. Gejza Krno, nar. 1909 Brezno. Príbuzný Zibrína, majúci kontakty na ZÚ Maďarska a Nemecka. Nezamieňať s ďalším slov. diplomatom Dr. Ivan Krno (1891 - 1961). Veľvyslancom (1939 - 1941) bol Dr. František (Fraňo) Tiso, od mája 1941 Dr. Julián Šimko. V júni 1941, po prerušení dipl. stykov Sovietsky zväz - Slovensko, bol ZÚ Slovenska uzavretý a cez Turecko sa vrátil do Bratislavy. Cez slovenského diplomata H. L. Krna(?) spolupracovníka nemeckej kontrarozvedky, (?) ruský rozviedčík N. I. Kuznecov (alias P. Siebert) skompromitoval nemeckého námorného atašé. - H. Roewer - Encyklopédia tajnej služby, str. 237.

²⁷¹ Rudolf Slánský vl. menom Salzman (1901 - 1952). Pozri A. Benčík, K. Richter - „Vražda jménem republiky“, str. 162, 288 - 293, 296. Brat Richard Slánský (1904 - 1972), diplomat, učiteľ, spisovateľ.

prihliadalo na vek (i keď v skupine FAKEL bol vysadený ani nie 18 ročný Andrej Dulka, rodák z Humenného), zdravotný stav, adaptabilnosť, znalosť jazyka s dôrazom na predpokladaný priestor vysadenia a úlohu výsadku. Asi 50% kandidátov absolvovalo rádiový a šifrový výcvik, funkcie radistov/radistiek obsadzovali hlavne Rusi, resp. Ukrajinci. Pri veľkých zmiešaných výsadbách platila neskôr zásada – veliteľ Rus, zástupca Slovák/Čech a obrátene, politickým komisárom bol obvykle Rus. Niektoré skupiny so slov. parašutistami, hlavne 4. UF, boli vysadené i 2x (CHAN, CHYTO, JAVOR...) ale i jednotlivci K. Grün, V. Tkáčik, F. Patkan, K. Kopálek, J. Kubaško, pričom „top“ bol J. Jablonka s 3 zoskokmi. Ruskí inštruktori z výcvikového partizánskeho strediska vo Svjatošine sa neskôr objavili vo výcvikovom stredisku SNP v Bujakove. Na Slovensku sa zdokonaľujú opatrenia proti parašutistom hlavne v prepojení na HG (Hlinkovú gardu)²⁷². V protektoráte sa pokúša veliteľ wehrmachtu gen. F. F. Schaal (1889 – 1962) svojim rozkazom z 31.1.1944 nasadiť české vládne vojsko proti parašutistom. Rozkaz zanikne presunom vládneho vojska do Talianska 23. - 25.5.1944 bez konkrétnych výsledkov. Výška trestov pre chytených parašutistov²⁷³ bola relatívne nižšia oproti Maďarsku alebo Protektorátu. A teraz k vybaveniu parašutistov. Záležalo od miesta a úlohy výsadku. Oblečenie bolo rôznorodé – civilné oblečenie, ruská alebo čs. vojenská uniforma, vatové kabáty alebo kožuchy. (Sú známe fotografie výsadbok, kedy majú ženy pri nasadaní do lietadla na sebe čižmy a sukne,...). Medzi zbrane patrili samopaly, t. j. zbrane, do ktorých bolo možné použiť pištoľové náboje a naopak. Išlo hlavne o: ruský PPŠ-41 („požierač nábojov“), ruský výsadkový Sudajev vz. 43 a nemecký MP-38 („štekajúci rapkáč“)²⁷⁴. Medzi pištoľami boli Mauser, FN 7,65 mm, FN 9 mm, Walter P-38 (Luger P-08) 7,65 – 9 mm, TT 30,33 – 7,62 mm, ručné granáty, nôž („finka“), výbušniny (tol), atď. Parašutisti

²⁷² 24.6.1941 vydáva ÚŠB v Bratislave obežník č. 322/dôv./41, v ktorom sa nariaďuje obrana proti parašutistom za spolupráce HG, vojska a bezpečnostných orgánov. V každej obci sú vytvorené hliadky pre hlásenie parašutistov (HHP) tvorené členmi HG a FS (Freiwillige Schutzstaffel) za účelom pozorovania a hlásenia parašutistov spustených na územie Slovenska. Trasou č. 3 (Krakow) a 4 (Warszawa) lietajú do Poľska z talianskeho Brindisi i „cichociemni“. HG si vybuďovala pozorovacie stanovisko proti parašutistom napr. pri Papradne. (J. Gebhart, Partizáni v Československu, str. 69.) Neskôr, v roku 1945 HG rozkaz č. 39/45, podľa ktorého, „všetkých parašutistov a nemeckých vojakov, ktorých zaistia POHG, odovzdať bezpodmienečne ZbV-Kdo 29 v Bratislave, Güntherova 2 (dnes Lermontova ul.), aj so všetkými vecami, ktoré sa u zadržaných nájdu“. Slovenská pošta pod heslom „Hlásenie parašutistov“ doručovala oznamy bezplatne. Prezident J. Tiso 30.10. 1944 prehlásil: „proti cudzincom tu nashadzovanými sami nestačíme“. (Voj. dejiny Slovenska V. – str. 214).

²⁷³V 1941 - 42 Moskou vysadení a chytení: V. Široký, V. Škrabala, K. Šmidke, K. Černocký boli na Slovensku odsúdení na 10-15 rokov.

²⁷⁴ PPŠ-41, kotúčový zásobník na 71 nábojov, 5,5 kg, skopírovaný z finskeho KP-31. MP-38/40/41 – vznikol v 30. rokoch ako MP-38. Kaliber 9 mm, váha 4 kg, 83 cm, zásobník na 32 nábojov. Heinrich Vollmer skonštruoval MP-40, na prvých zásobníkoch bol nápis Patent Schmeisser, takže „zdomácnel ako schmeisser“. Hugo Schmeisser potom skonštruoval MP-41. Sudajev vz. 43 (PPS-43), 7,62 mm, 3,36 kg, zásobník na 35 nábojov, náboje ako do pištole TT-33 (Tokarev –Tula).

pristávali na štvorcových padákoch²⁷⁵ RP-41, PD-41, P-41 alebo guľatom PD-6. Podľa typu výsadku sa menili doklady – pravé a falošné legitimácie, cestovné pasy, kennkarty, pracovné knižky, pomocné legitimácie – spolky, poisťovne, potravinové lístky, nevyplnené opečiatkované policajné prihlášky, evakuačné listy, zinkové dosky k výrobe falošných dokladov, fotografie, atď. Nie vždy sa podarilo skupinu vybaviť správnu menou. Do Protektorátu vysadení V. Roblička, R. Vetiška mali USD miesto ríšskych mariek. Vo výbave skupín boli protektorátne koruny, Sk, maďarské pengö, poľské złote, na rozdiel od londýnskych SOE alebo US skupín OSS, neboli vybavení zlatými mincami. Medzi rádiostanicami boli typy Sever-bis (2,5 kg), Nabla, Jak IV., RPO, rádiové komplety Jack, Tenzor, batérie (6x2 kg), transformátor (2 kg), ručný elektromotor, vlastný šifrovací kľúč (väčšinou kniha), prevodné tabuľky, šifra (napr. Palacký), atď. Pri vysielaní bolo niekedy, hlavne v počiatkoch výsadkových operácií, nutné vysielat' z domu s elektrickým prúdom. Neskôr už slúžili k spojeniu batérie, ručný elektromotor alebo šliapanie na dyname. V ruksakoch („meškoch“), umiestených pri zoskokoch na hrudi, mali parašutisti náhradné oblečenie, mydlo, potraviny na 3 -10 dní (sucháre, údené mäso, mäsové konzervy, cukor, lieh, masť, cigarety, machorka,...). Veliteľ a radista mali obvykle hodinky, ďalej bola vo výbave buzola, baterka, ceruzka, zápisník, mapa, atď. „Mešky“ (do 20 kg) mali parašutisti pri sebe, kontajnery²⁷⁶ (zhadzované na padákoch) obsahovali strelivo, náhradné zdroje, kryštály, lekárnička, náhradné lampy, protitankové míny, TNT, guľomety, lopaty, krompáče, píly, sekery, atď. (Pozn. Ruskí „gardoví míneri“ OMSBONU brali so sebou potraviny na 10 dní – 20 a kotlík). Veliteľ skupiny mal pri sebe identifikačné údaje (napr. hodvábná šatka), dôležité, pokiaľ sa výsadok ocitol v priestore už obsadenom inou partizánskou skupinou. Pri navigačných omyloch a veľkosti Slovenska to bolo skoro pravidlom. Pri spravodajských výsadcok mal každý parašutista pridelený vlastný volací znak – napr. ženské meno (Anna, Aranka, Ema,...) a päťmiestne číslo (35335, 54154, 12121, 24824,...). Výcvik parašutistov sa uskutočňoval v rôznych výcvikových strediskách. Pokiaľ v roku 1944 prevládali partizánske (organizátorské) skupiny, v roku 1945 už prevládali skupiny so spravodajskými úlohami a priestor činnosti sa presúva do Protektorátu. Partizánske skupiny vysadené v lete 1944 sú historikmi vcelku dobre spracované. Po 11 členom výsadku P. A. Veličku nasledujú ďalšie - L. Kalina, E. Bielik, M. Sečanský, I. D. Dibrov, A. S. Jegorov, J. Ušiak, T. Pola a ďalší. Prvé skupiny mali

²⁷⁵ Padák RP-41 (75m², váha 12 kg), padák PD-41 (priemer vrchlíku 8,76 m, plocha 60,3 m², 28 šnúr, pri 80 kg klesanie 5,5 m/s, min. výška otvárania 150 m). Záložný padák (priemer 7,4 m, plocha 43 m², klesanie 7 m/s). príslušníci 2 čs. pdb používali osobné padáky – „bojový“ štvorcový P-41, cvičný guľatý PD-6 (48 m²) a nákladné PD-21s (na zhadzovanie techniky - až 324 m²).

²⁷⁶ Hlavne typy PDMM a UPDMM.

slabšiu palebnú silu a museli požiadať slovenské vojenské ústredie o ďalšie zbrane. Za prvých 14 dní od 25.7.1944 bolo vysadených asi 64 partizánskych organizátorov. Nedocenenou zatiaľ zostáva úloha npor. Michala Pavloviča/Hroma²⁷⁷, vyslaného ČsVM, vysadeného 6.8.1944 v priestore Ploská, neskoršieho styčného dôstojníka v štábe pplk. J. Goliana. Podrobné informácie poskytol autorovi J. Jablonický (1933 – 2012), ktorý sa ako jeden z prvých pustil do nekomunistického odboja. Poznatky neustále doplňoval a konfrontoval s účastníkmi SNP. Vo svojich, spočiatku samizdatových vydaniach „chodiaca encyklopédia SNP“ používal pri parašutistoch svoju vlastnú terminológiu: „V prvej vlne príchodu desantov boli parašutované ešte 4 desanty, všetky z UŠPH v Kyjeve,... Gabčík bol vysadený ako člen pararoja,...“²⁷⁸. Vrcholom bolo SNP, kedy v období 29.8.1944 až 16.10.1944 bolo vysadených 15 skupín s asi 230 osobami. UŠPH²⁷⁹ v Kyjeve komunikoval od 10/44 so 16 partizánskymi brigádami a oddielmi na Slovensku. Slovenskí a českí parašutisti boli cvičení v rôznych výcvikových strediskách²⁸⁰, partizánskych školách poblíž Moskvy, niekedy priamo v moskovských hoteloch. Strediská sa postupom fronty premiestňovali, dôležité miesto vo výcviku zohrala po oslobodení Kyjeva (6.11.1943) kyjevská spravodajská škola. Od decembra 1944, kedy výsadkové operácie prevzal 4. UF, sa objavuje výcvikové stredisko č. 5033. Posúva sa súčasne s frontom (Drahoby(i)čice, Krakow). Menia sa odletové letiská²⁸¹. Kyjevský UŠPH disponoval asi 5 výsadkovými

²⁷⁷ Michal Pavlovič (*27.9.1916 Budapešť - †3.2.1945). Absolvent VA v Bratislave (1941). Dôstojník autopráporu v Nitre. Neskôr slúžil v slov. armáde v Rusku, kde pripravoval prechod k Rusom. Prezradený, odsúdený k trestu smrti, z väzenia utiekol za pomoci osobného šoféra F. Zaťka a npor. Janočka 29.9. 1943 k partizánom. Neskôr zaradený do ČsVM v Moskve (gen. H. Píka) a vyslaný ako styčný dôstojník (jediný z pôvodných troch) ku Golianovi. Cez V. Žingora a pplk. Manicu (H. Štubňa) sa dostáva do B. Bystrice. 30.8. 1944 je na štábe VPV ustanovený kpt. M. Pavlovič za styčného dôstojníka, druhým styčným dôstojníkom (Londýn) je kpt. J. Krátký. (Mal byť vyslaný mjr. gšt. Alois Schweitzer – Muži z Ringway I. str. 125). Po páde SNP sa krátko ukrýva v Uljačke pri Nitre (dnes Malé Zálužie), neskôr v nevhodne zvolenom byte neďaleko kasárni v Bratislave – Nová Doba I. (Dnes pamätná doska). Riadi dve skupiny DUNAJ a MILAN, je napojený na JUSTÍCIU. Napojený na rdst. OTTO (radišti Tomašovič a Bobocký), Bobocký odovysielal do Moskvy odkaz po vysadení Pavloviča na Ploskej: “v mēlkém talíři se nejí polívka“. Zastrelený 3.2.1945 otvorom vo dverách pre poštu pravdepodobne gardistom M. Gombárikom. Zradil pravdepodobne npor. R. Bliezner – ex. príslušník padákovkej školy – *pozri kapitolu Slovenskí padákoví strelci*. Ďalšie zdroje – J. Jablonický – Samizdat o odboji II. - str. 422, Bojovník 7/2013 - str. 11, J. Šolc – Za frontou na východě - str. 258, ÚV SZPB 1974 - Fakty o druhej svetovej vojne - str. 124, V. Plevza – Roky prelomu – str. 32, 155 - 157, I. Daxner – Ľudáctvo pred Národným súdom – str. 181, J. Jablonický – Rezistencia a perzekúcia v Bratislave pred frontom, Česko-Slovenská historická ročenka 2004 – str. 137 - 142, 156 - 171, B. Manica – Z minulosti a prítomnosti Turca – str. 107, J. Gebhart, J. Šimovček – Partizáni v Československu 1941 – 45, str. 68, 69, 73, 127, 138, 140/1, 153, 173, 182, 206/7, 275, 277, 287, 303 - 6, 316/7, 323, 328, 343, 365.

²⁷⁸ J. Jablonický – Samizdat o odboji II. – str. 250, 358/9.

²⁷⁹ Činnosť UŠPH v Kyjeve skončila koncom roku 1944 a jej úlohy prevzalo velenie 4. UF.

²⁸⁰ Hotely – National, Lux, Savoy, Moskva, strediská – Sadagór pri Černoviciach, Obarov pri Rovne (letisko dnes RWN), Svjatošino pri Kyjeve (napr. dača po gen. I. E. Jakirovi 1896 – 1937, letisko dnes UKKT), Pionierska, Nágornaja pri Moskve, Kušnarenkovo pri Ufe, Zacharovka, Schodne/Schodnoje, Kujbyšev, Malachovka, Bykovo, atď.

²⁸¹ Kalinovka, Rovno, Dubno, Kyjev (Žuljany – dnes medzinárodné letisko IEV, Brovary), Jelce, Lvov, Čop, Krosno, Tuszow Narodowy, Grodek Jagelowy a ďalšie. Od 1/1945 sú v prospech 2. UF vysádzované výsadky

lietadlami. Išlo o upravené dopravné, niekedy i bombardovacie lietadlá, väčšina bola nevyzbrojená²⁸². Lietadlá 1. ATD GVF (letisko Moskva – Vnukovo) už boli v bojových verziách. Po 5.11.1944 bola premenovaná za zásluhy na 10. g. ATD GVF²⁸³. SNP neskôr podporoval 5. orelský bombardovací zbor, ktorý operoval z poľných letísk Ľvov a okolie (Gorodok, Čerljany, Cunjuv, Stroni Baby, Kurovicy) hlavne Dakotami a Li-2. Z letiska Kalinovka (4. brianska gardová bombardovacia letecká divízia) lietal nad Slovensko a nad Protektorát lietadlá North American B-25 Mitchell (B-25C,25J) obvykle s 3 výsadkármi – 2 skákali z bombovnice, tretí zo zadnej časti menším dverovým otvorom. Z Bostonu A-20²⁸⁴ skákal pri nálete 1 parašutista, z B-29 si „skočil“ V. Roblička, z „kukuruzníka“ Po-2 J. Jablonka²⁸⁵ (operácia JAVOR 22.2.1945). Nemci prezývali lietadlo Po-2 kvôli tichému chodu „nähmaschine“ (šijací stroj). Zoskok z tohto lietadla bol dosť komplikovaný. Svedčí o tom svedectvo por. J. J. Žukova, ktorý vysadil dva výsadky 3.9.1944 pri Petrovciach na Slovensku. Pri prvom výsadku mal na palube dvoch parašutistov – prvého na mieste navigátora (šturmana), druhého priviazaného ku krídlu. Pilot musel čeliť väčšiemu odporu vzduchu, ako i vyvažovaniu lietadla. Po nadviazaní signálov so zemou klesol do výšky 700 – 800 m a vysadil parašutistov. Lano, ktorým bol priviazaný parašutista na krídle lietadla k sedadlu pilota poškodilo ľavé krídlo lietadla, v dôsledku nesprávneho pohybu parašutistu. Poškodené lietadlo sa s ťažkosťami vrátilo na letisko, kde bolo narýchlo opravené. Nasledoval druhý výsadok, teraz 2 parašutisti sedeli v kabíne lietadla a ich padáky a náklad boli pripevnené za

---

i z maďarského Kecskemétu. 3-4.2.1945 6 členná medzinárodná skupina AKT(?) – 65 km sz. Bratislava, (špan. radista J. S. Moris, Slovenka Vilma?). – pozri Dávno zapomenuté príbehy z konce války – Dagmar Stryjová.

²⁸² Skupina pod vedením npor. V. K. Taranenka vykonala 70 bojových letov pre potreby UŠPH v Kyjeve v období 7.5. - 13.6.44. Stano Bursa – Sovietské výsadkové lety nad Karpatami – Vojenství 3/2013.

²⁸³ G. ATD GVF = gardová letecká transportná divízia civilných leteckých síl.

²⁸⁴ Slovenská stíhacia letka 13 zaznamenala na východnom fronte v r. 1942/3 celkom 18 zostreliev lietadiel Douglas A-20 Boston. (Voj. dejiny Slovenska V. str. 137). V rámci vojenskej pomoci „lend-lease“ bolo z USA do Ruska dodaných asi 2771 Bostonov (A-20), ich prvé bojové nasadenie bolo na Kaukaze na jeseň 1942, ďalej 861 Mitchellov (B-25). Nie všetky dorazili preletom cez Aljašku alebo v lodných transportoch cez Atlantik. Zákon „lend-lease“ bol v USA schválený 11.3.1941. Finančné vyrovnanie prenájmu a pôžičky voj. techniky medzi USA a ZSSR bolo formálne uzavreté v roku 1972, kedy sa ZSSR zaviazal zaplatiť USA 722 mil. USD. V rámci Lend Lease Act dorazili do V. Británie napr. pištole 7,65 mm Colt Pocket vz. 1903, ktorými boli vyzbrojení niektorí čs. parašutisti.

²⁸⁵ Jozef Jablonka (*24.1.1919 Drietoma - †4.12.1982 Bratislava, Ondrejský cintorín). Od 19.1.1945 do 26.3.1945 uskutočnil 3 zoskoky do nemeckého tyla. (Operácie JAVOR I, JABLONKA, JAVOR II.). Pozri J. Šolc – Za frontou na východě, str. 217, Červené barety 3/2006 str. 8. ZVS vykonal v roku 1940 v Bratislave u jazdeckého výzvedného oddielu ako účtovník. V auguste 1944 rotmajster, účtovník – už u partizánskeho oddielu SERGEJ, potom 4. UF. Slúžil do roku 1959 v Žiline, po odchode do invalidného dôchodku pracoval ako občiansky zamestnanec na KVUSS V Bratislave. Vychoval dcéru a syna (BA). Podľa rodinných príslušníkov mal obavy, že bude v roku 1968 sovietskym velením „reaktívovaný“. Osobné spomienky J. Jablonku alias Bieleho na tretie vysadenie 26.3.1944 pri operácii JAVOR - II: „Dva bojové zoskoky som mal za sebou a pol deci vodky v sebe. Dva nožíky vo vrecku. Dobrú náladu,...“ – Stanislav Bursa – Pôsobenie skupiny hĺbkového prieskumu Javor na Morave - Historický kaleidoskop. V mieste tábora ps skupiny JAVOR – Trojačka (560 m) vo Vřesinských vrchoch dnes pomník.

kabínou. Zväčšil sa odpor lietadla a parašutista sediaci vľavo sa nesprával pokojne, čím narúšal pilotáž lietadla. Došlo k otvoreniu padáku a lietadlo sa dostalo do vývrtky. Pri vysadzovaní parašutistu vylomil pilot trup lietadla, dolámал ľavý stabilizátor chvostového kormidla a asi v 300 m vybral vývrtku a neskôr pristál na malej ploche. Ešte v noci k nemu pluk vyslal technický personál, čo mu umožnilo opraviť lietadlo a vrátiť sa na svoje letisko²⁸⁶. Klasické ruské výsadkové brigády používali hlavne lietadlá Li - 2 (25 parašutistov) alebo TB-3 (50 parašutistov). Na jeseň 1944 (po skúsenostiach z povstania vo Varšave a SNP) upustil Londýn od zhadzovania desiatok ton materiálu v Protektoráte, čo verejne vyhlásil 13.12.1944. Padol variant vytvárania plukov riadených pripravenými a vycvičenými dôstojníkmi a začal sa presadzovať „moskovský“ variant – rozvinutie partizánskej vojny. O trestoch, ktoré hrozili zadržaným parašutistom na Slovensku som už spomenul (pozri odkaz 273). V Protektoráte a v Maďarsku sa chyteným parašutistom obvykle vymeriavali tresty smrti²⁸⁷. Takto je už 7.5.1942 popravených v Mauthausene 9 z Ruska do protektorátu vysadených parašutistov - *F. Brauner, E. Janošec, V. Janota, R. Koloničný, J. Lejsek, B. Němec, J. Procházka, J. Restl, J. Vodička*. (Okrem *Braunera a Němca ex.„hvezdári“*). Niet sa čomu diviť, keď prvou otázkou zostrelených amerických letcov bolo, kde sú – v Maďarsku alebo na Slovensku? A teraz trochu bližšie k parašutistom a agitátorom KSČ, doplnkové údaje, ktoré nenájdete v knihe J. Šolc – Za frontou na východě.

Karol Černocký (1904 – 1945). Od roku 1939 oblastný vedúci ÚV KSS v Banskej Bystrici pod menom Dávid Tinschmidt. Zatkutý ÚŠB 10.3.1940 v Medzibrode, 5.8.1940 odsúdený v Banskej Bystrici na 4 mesiace, vypovedaný zo Slovenska. Za pomoci V. Škrabalu utiekol z vydávacej väzby, cez Maďarsko prešiel do Ruska. 24.11.1941 vysadený ako Ján Horváth spoločne s L. Zrzom pri Jablonke – Chyžné (ex. Poľsko). 29.11.1941 zatknutý v Trstenej, odsúdený na 12,5 roku. Zahynul na poranenia po spojeneckom nálete na automobilný transport 5 nákladných aut do Melku 19.2.1945 v Mauthausene. Išlo v poradí o piaty transport slovenských politických väzňov. Ako radista mal byť pôvodne vysadený so Škrabalom syn K. Šmidkeho – Dragutin, prežil KT Mauthausen pod menom Ivan Kulík. Priamo na mieste náletu zahynul K. Grün.

Rotmajster (ppor.) Karol Grün (* 2.9.1919 Banská Bystrica). Už 29.10.1943 vysadený spoločne s V. Blažíčkom a J. Lakotom k slov. pešej divízii v Rusku. Do 4.11.1943 čakal na príchod ČA v rote npor. Karola Schwarza. Misia bola neúspešná, slovenské jednotky neprešli na ruskú

²⁸⁶ Kronika leteckej vojny nad Slovenskom: VVS: 03.09.1944.

²⁸⁷ F. Vnuk – Mať svoj štát znamená život – str. 273.

stranu. Druhýkrát vysadený ČsVM spoločne s Š. Kuchárkom (skupina NINA/MÁRIA) 26.6.1944 na Sliachi – kontaktoval J. Goliana a styčného dôstojníka ČsVM M. Pavloviča (HROM). Nadviazali rádiové spojenie s Moskvou. (Pozn. Zo Sliacha, ul. SNP 27, komunikovala s Londýnom vysielajúca VÍT – J. Krátký, M. Zolvík). 4.8. 1944 návrat (svojvoľný) do ZSSR lietadlom s K. Šmidkem. Po vypuknutí SNP návrat na Slovensko, plní spravodajské úlohy a je zatknutý v byte M. Pavloviča v Bratislave dňa 3.2.1945. Pri automobilovom transporte do KT Mauthausen (Rakúsko) zahynul priamo v Melku 19.2.1945 po nálete amerických stíhačov. (Pozn. Mauthausen – prvý KT postavený mimo Nemecka 8.8.1938).

Viliam Široký (1902 – 1971). Prechod z Ruska na Slovensko peši v júni 1941. Asi 4.7.1941 zatknutý na základe udania v B.Bystrici zvolenskými policajtmi. Prevezený na ÚŠB do Bratislavy, kde ho vypočúval I. Sucký. Neskôr prevezený k výsluchom na gestapo v Brne. V roku 1943 odsúdený na 14 rokov.

Vincent Škrabala (1898 – 1945). Po pomoci Černockému odsúdený na 14 dní väzenia, neskôr utiekol do Ruska (tiež uväznený), skadiaľ sa vrátil spoločne s V. Širokým. Zatknutý 24.4.1942 v Bratislave a odsúdený na 15 rokov väzenia. Zahynul v konc. tábore Mauthausen v roku 1945. (Pozri tiež PhDr. Marek Syrný PhD. – Od odboja ku kolaborácii.)

Karol Šmidke (1897 – 1952). V auguste 1939 emigroval cez Poľsko do Ruska. 22.6.1943 vysadený s K. Bacílkom (radista, neskôr komisár 2. čs. brigády M. R. Štefánika, Kunerád) východne od Varšavy. Účastník komunistického odboja, pod falošnými menami v ilegalite. 4.8.1944 odletel ako zástupca SNR do Moskvy, ale už 4.9.1944 prilieta na Tri Duby, 6.9.1944 vytvoril Hlavný štáb partizánskych oddielov. Po vojne v politických a štátnych funkciách, v r. 1950 obvinený z buržoázneho nacionalizmu. „Spišský Nemec“, naposledy riaditeľ Tesly v Bratislave, zahynul pri autonehode 15.12.1952 v Bratislave²⁸⁸. V roku 1967 Hrdina ČSSR in memoriam. Bacílek so Šmidkem boli v kategórii „Slováci narodení v ČR“.

Boli zaznamenané prípady, že kvôli navigačným omylom boli výsadky ale i zásobníky zhodené na inú plochu. Na vyznačenie sa používali signálne ohne zapálené na zemi v tvare – zapečatená obálka, ruské G (Г), cestička – koridor, tri vatry, tri vatry v línii, atď. Existovala signalizácia medzi lietadlom a doskokovou plochou – signálne rakety. Pred odletom dostával výsadok heslo pre zhromaždenie po zoskoku²⁸⁹.

²⁸⁸ Pozri i Z minulosti a prítomnosti Turca str. 137/8, J. Gebhart – Partizáni v Československu str. 173, J. Jablonický – Samizdat o odboji II. – str. 236, 328/9, 533, 630 - 632.

²⁸⁹ 22 členný výsadok PROKOPJUK II, 24.7.1944 Szanok v troch náletoch. I keď boli na zemi správne signálne ohne - tri vatry, kombinácia biela svetlica z východného cípu, zelená zo severného – išlo o priestor pre iný výsadok – zbrane pre skupinu Šukajeva, pod vedením Ivannikova. Skupina BORKAŇUK mala byť

(Londýnska skupina MANGANESE použila pri pokuse o príjem skupiny WINDPROOF na Oremovom Laze 13. a 18.9.1944 písmeno T s 5 svetlami, v kombinácii s pozemným prenosným navádzacím systémom Eureka a Rebecca). Nedisciplinovanosť pred odletom – preťažené „mešky“ na hrudiach spôsobovali zranenia pri doskoku. Ani zle pripútaná rdst. na chrbáte pod padákom, nebola pre radistu „ternom“. Pre nadváhu výsadku (výsadok + zásobníky/kontajnery typu PDMM a UPDMM) sa niekedy výsadkár „nezmestil“ do svojho výsadku²⁹⁰. Vcelku presne je popísaný zoskok jedného z prvých organizátorských výsadkov ŠTEFÁNIK (npor. P. A. Veličko + 10) 25.7.1944 pri Liptovskej Osade. Zloženie skupiny bolo 5 Rusov, 3 Ukrajinci, 1 Žid a 2 Slováci – prieskumníci z 1. ČSAZ (J. Brezík, Š. Demko). Prvá časť vysadená pri Liptovskej Lužnej (V. Zilbert si zlomil nohu), boli tu vysadení obaja radisti. Druhá časť vysadená pri Liptovskej Osade – J. Černogorov sa zachytil na veži kostola a musel odrezať popruhy, zdravotníčka L. Stoľárová (neskôr partizánska svadba) skončila so zásobami sulfidínu v potoku. Výsadky J. Žižka I. (T. Pola) a J. Žižka II.(J. Ušiak) boli vysadené pri Sklabini v dvoch termínoch od 21.8.do 3.9.1944²⁹¹. Pristávacia plocha bola v tvare Γ tvorená tromi vatrami, ale i tak dosiahli parašutisti veľkého rozptylu, pristávali v Dolinke, Hájiku. Parašutistovi zachytenom na lipe v Stráni pomáhali obyvatelia za pomoci rebríka rozuzlovať popruhy na padáku. Na partizánskom letisku v Závade, pri zachytení zvuku Douglasov okolo polnoci, boli zapálené ohne, nasledovali signály – rakety z lietadla, odpoveď zo zeme, potvrdenie z lietadla, nálet a vysadzovanie v poradí parašutisti, miešky, kontajnery. Parašutisti na zemi „dohľadávali“ parašutistov na stromoch²⁹². Sú potvrdené klamlivé signály pri zhadzovaní nákladov v SNP zo strany Nemcov²⁹³. Po páde SNP došlo v niektorých partizánskych jednotkách k hromadným prípadom dezercie. Nevyhla sa ani jednej z najpočetnejších part. jednotiek – brigáde M. R.

---

vysadená o 15 km východne v obvode brigády Sergej. Michal Pitel' – Boj o Beskydy, str. 13, 15, 18. Heslo pri výsadku URAGAN (25.3.1945) – 5, čo znamenal súčet na doskokovej ploche. Pri nočnom výsadku, pokiaľ niekto zvolal 2, ohlas na heslo musel byť 3. Pri Kyjevskej operácii bolo napr. heslo 25. Každý výsadok mal svoje heslá. Napr. výsadok KOZINA heslo na sústredenie – zvolanie Saša – ohlas Šura, preverovacie heslo – „do 15“, zvukový signál – prvé taktý Kaťuše. Nemci často používali klamlivé vystreľovanie svetlíc – signal k zhromaždeniu, na Balkáne i falošné signálne vatry. Falošná pristávacia plocha bola vytýčená (?) Nemcami, pri ktorej zahynul (?) veliteľ a komisár výsadku URAGAN - (Jan A. Novák – Druhá svetová válka ve Středním Povltaví – 4. díl).

²⁹⁰ Napr. O. Komberec sa ocitol v skupine S 1/N čat. Kratochvíla a aby toho nebolo dost', ešte boli omylom vysadení nad Miškolcom. Komberec pri zoskoku 1.9.1941 zahynul. Už pri výcviku sa u neho prejavoval strach zo zoskoku – spolubojovníci ho poslali pre „väčší“ padák. Z lietadla bol asi násilím vyhodенý,...

²⁹¹ Výsadku Ján Žižka I. velil ppor. T. Pola a bol vysadený v dvoch termínoch. Pola bol vysadený 28.8.1944 z C-47, trupové číslo 831, npor. I. I. Ryško, zo zostavy 1. ATD GVF, jej 2.LP. Ján Žižka II. – vel. ppor. J. Ušiak a bol vysadený v noci z 21. na 22.8. a 3.9.1944. (in S. Bursa).

²⁹² J. Michálek, Protifašistický odboj na Slovensku v rozprávani ľudu – str. 159,160. Z minulosti a prítomnosti Turca – str. 21, 107, 137/8, 145 - 147, 199, 213.

²⁹³ J. Michálek – Protifašistický odboj na Slovensku v rozprávani ľudu, Veda Bratislava 1985, str.193.

Štefánika (P. A. Veličko) a ďalším. Pokiaľ budeme veriť zdrojom²⁹⁴, tak išlo skoro o katastrofu. Veľmi podrobne a vyčerpávajúco o výsadkových skupinách z Ruska píše O. Vaněk vo Vojenskej histórii č. 3/2005 (str.107 - 131) - „Orgány riadenia spravodajských a špeciálnych výsadkových skupín na území bývalého Československa“ ale i Stano Bursa, ktorý publikuje hlavne v Historickom kaleidoskope.

---

²⁹⁴ F. Vnuk – Dedičstvo otcov. – Z Veličkovej brigády po páde SNP zbehlo 92% bojovníkov, takže z asi 2000 partizánov zostalo len 155 – str. 111. Zo skupiny STALIN II. (vysadená 15.9.1944 Žabokreky) zbehol 20.10.1944 komisár skupiny D. Kováč. (J. Gebhart – Partizáni... – str. 328). Naspäť k POHG zbehol J. Chudovský (M. Sedláková – Krycie meno Jozef, str. 87).

2. čs. pdb

(Skáče slovenský „živel“...)

O neúspešných pokusoch o vytvorenie čs. parašutistickej jednotky (po vzoru Poľska) ste sa dozvedeli už v predchádzajúcich kapitolách. Jadrom vznikajúcej 2. čs. pdb bol Pluk slovenských dobrovoľníkov (od 9.11.1943). Išlo o vojakov, ktorí prebehli na ruskú stranu v lete 1943 zo slovenských divízií („prebežčíky“) – Rýchlej (tvorenej vojakmi prezenčnej služby) a Zaisťovacej (tvorenej záložníkmi). Proti ZSSR bolo nasadených asi 56 000 slovenských vojakov²⁹⁵. Prebehnutie (ale i zajatie) sa uskutočnilo hlavne pri Melitopoli a Kachovke 30.10.1943. Už v lete prebehlo zo Zaisťovacej divízie k partizánom v Bielorusku 499 slovenských vojakov. (Bojovník 11/2015 str. 8). Nasledoval pobyt v zbernom tábore 82 - Usman. V prvej etape (Timošovka) velil jednotke v sile brigády (asi 1793 mužov) pplk. Viliam Lichner (1902 – 1977)²⁹⁶, neskorší zástupca veliteľa parabrigády. V Usmani zostalo 38 vojakov nemeckej a 27 maďarskej národnosti ako nepreverení. (Podľa J. Bystrického – Pred 72 rokmi vznikla 2. čs. pdb v ZSSR – Bojovník 2/2016 – 94 mužov väčšinou slovenských Nemcov a 55 chorých). Po decembrových jednaniach v roku 1943 v Moskve podpisuje E. Beneš „vojenské memorandum“. 12.12.1943 bola v Moskve podpísaná a 22.12.1943 ratifikovaná zmluva a štyri memorandá. Vojenské memorandum sa týkalo vytvorenia čs. parabrigády, ktorej jadro tvorilo 2000 vojakov, ktorí prešli (príp. padli do zajatia) 30.10.1943 pri Kachovke k ČA. Už 4.1.1944 hlási H. Píka do Londýna, že organizácia brigády je so Sovietmi dohodnutá²⁹⁷. Bolo rozhodnuté o vytvorení výcvikového strediska brigády v Jefremove, kam sa jednotka presunula. 9.1.1944 je pluk rozpustený a 13.1.1944 vzniká 2. čs. samostatná brigáda. 10. - 11.1.1944 prišli vlaky z Buzuluky s príslušníkmi čs. náhradného práporu a do 2. čs. brigády je premiestnených 658 vojakov schopných paravýcviku (vrátane napr. čat. F. Slavička). Je tvorená Slovákmi (70%), podkarpatskými Rusmi (Rusínmi), Čechmi a príslušníkmi iných národností. Jednotku tvorili hlavne slovenskí prebehlíci (a zajatci) z východnej fronty, volynskí Česi²⁹⁸, podkarpatskí Rusi (včítane prebehlíkov z podkarpatskej gardy

²⁹⁵ Karel Kluz – Po 70 letech Slované zapomněli, že je před genocidou zachránila Rudá armáda (1.9.2015)

²⁹⁶ Od roku 1947 genmjr., pochovaný v Šamoríne.

²⁹⁷ B. Laštovička - V Londýně za války, str. 308.

²⁹⁸ Volynskí (i volyňskí) Česi sa vysťahovali v roku 1868 z Rakúsko-Uhorska na základe dohody s cárskym Ruskom. Asi 16 000 kolonistom bola pridelená hlavne lesnatá pôda. V roku 1914 už bolo postavených 200 dedín. Po I. svetovej vojne bola Volyň rozdelená na východnú – Rusko a západnú (2/3) – Poľsko. Do 1. ČSAZ sa hlásili celé rodiny a prichádzali i s majetkom, dobytkom,... Do 2. čs. pdb vstúpilo 477 nováčikov hlavne z Rovna a okolia. Po II. svet. vojne žili hlavne v Žatci a okolí, sú organizovaní v SČVP (Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel) a vydávajú časopis Zpravodaj. Volynští Češi – Volyňáci – a něco o nich. (Legionářský směr 2/2013 str. 30 – 31).

SIČ) a iní. Nie všetci zajatci boli prijatí do vznikajúcej čs. jednotky, došlo i k vráteniu naspäť do zajateckých táborov. Dôstojnícky zbor tvorilo 47 Slovákov a 24 Čechov a tento počet sa neskôr (po príchode „londýnerov“) zmenil. Dôstojníci z Londýna prichádzali postupne. Praktický výcvik bol zahájený 20.1.1944, ešte podľa československého predpisu A-I-1 (až v roku 1950 ho nahradil Pech-I-1), strelecká príprava už podľa ruských predpisov. 23.1. je predstavený nový veliteľ plk. V. Příkryl²⁹⁹, 5.2. prísaha, 16.2. slávnostná prehliadka pred Z. Fierlingerom. Prvé zoskoky uskutočňujú vojaci asi od 19.2.,(balón/gondola). Pri zoskokoch mali i záložné padáky. Začiatkom marca mali všetci „skákajúci“ príslušníci za sebou zoznamovací zoskok. Ruské výsadkové jednotky prešli trochu iným výcvikom. 40 m veža, balón („klobása“), zoskoky z lietadiel. Po vypuknutí II. svet. vojny bolo 5 - 10 sovietskych výsadkových zborov, kvôli nedostatku dopravných lietadiel zreorganizovaných na gardové strelecké divízie. Napriek zime pokračuje u 2. čs. pdb parašutistický výcvik a zoskoky. Inštruktori používajú na zemi píšťalky, v gondole sú pokyny „prigotoviť sa“ a „pašol“. Už 13.3. sú zoskoky zo 4 lietadiel, v kabíne 20 parašutistov. 22.4. je voj. cvičenie (2 dôstojníci + 180 poddôstojníkov a vojakov), 23. 4. slávnostná voj. prehliadka pred K. Gottwaldom, J. Švermom, Z. Fierlingerom. Brigáda obdrží bojovú zástavu a 17.4. dôjde k premenovaniu z 2. čs. samostatnej na 2. čs. paradesantnú brigádu. Medzitým, 15.3. vzniká „Oddiel pre zvláštne úlohy – rota ZÚ“, ktorá vyberá schopných vojakov pre výsadkové operácie. Parašutisti sú cvičení v dvoch skupinách – radisti a vel. oddielov, diverzanti, míneri³⁰⁰. Posledným veliteľom roty pred jej rozpustením 25.5.1945 bol por. František Slavíček³⁰¹. Obdoba londýnskej sekcie „D“ - nemala stanovené pevné tabuľkové počty, pôvodne sa počítalo so 150 osobami, z toho 22 dôstojníkov a asi 10-15% žien. V apríli 1944 je v rote ZÚ 111 osôb, 25.4.1944 opúšťa rota ZÚ Jefremov a presúva sa do Sadagury. V júli má rota 72 osôb, v auguste 65 z toho 5 dôstojníkov, v októbri 1944 už 175 osôb. 17.5.1945 v Prahe má rota 50 osôb, z toho len 25 z pôvodných príslušníkov³⁰². Je logické, že i zoznam a počty 2. čs.

²⁹⁹ Brig. gen. Vladimír Příkryl (1895 – 1968). V Agde vel. 1. práp. 2. pp, vo V. Británii vel. 2. práp. 1. čs. brig. Od leta 1943 v ZSSR, v marci 1944 oficiálne ustanovený do funkcie vel. 2. čs. pdb.

³⁰⁰ Spomienky - „Viestov radista deväťdesiatročný“, Ján Jančo (*14.2.1920 - † 13.5.2010), 25 zoskokov, v roku 1950 veliteľ padákovej stanice Na Borečku pri Mimoni, neskôr prísl. 22. vb.

O výbere píše Mgr. Lukáš Mašek v diplomovej práci Plukovník Ján Velík. Prebehlik slovenskej armády, výsadok STAS (20.2.1945). Výber prebiehal systémom „prvý rad dva kroky, druhý rad krok vpred vchod“. Od roku 2011 nositeľ Radu Bieleho leva II. triedy. Zomrel 13.3.2016.

³⁰¹ Por. František Slavíček (*2.5.1915 – 11.4.2004). Ako inštruktor absolvoval 21 zoskokov. Mal nahradiť kpt. Knopa, po jeho smrti prevzal velenie. (J. Šolc, Za frontou na východě – str. 276/7). Omyl, škpt. Josef Knop nezomrel, (1909 – 1966), prešiel Agde, výcvik SOE vo V. Británii, na Dukle vel. 2. práp. 1. brig. , 1991 - generálmajor in mem., 2009 Kríž obrany štátu MO ČR.

³⁰² PaeDr. Jindřich Marek – Operačné problémy hlbkového prieskumu 1. ČSAZ (prednáška, Praha 6 - 18.4.2011– Konferencia o nových dokumentoch k 1. ČSAZ). Nezamieňať s Vladimírom Marekom!

pdb sú iné ako tie so stavom k 1.9.1944. Po vzniku 1. ČSAZ spadá pod 2. oddelenie štábu (špkt. L. Engel) a podieľa sa na bojovej činnosti hlavne hĺbkovým prieskumom v prospech 1. ČSAZ. Nezaškodí si zalistovať ani v knihe L. Svobodu – Z Buzuluku do Prahy a ďalších autorov (O. Kvapil, K. Richter, V. Kožnar), ktorí sa venujú „východnému“ odboju. Nejasnosti sú pri jednej z prvých vysadených skupín S I/N (Š. Andraščík, L. Kratochvíl) vysadených omylom 1.9.1941 nad maďarským Miškolcom. Existujú štyri protichodné verzie³⁰³ ich činnosti po zatknutí v Miškolci. V literatúre faktu často narazíte na zatiaľ neidentifikované výsadky ako v protektoráte tak na Slovensku³⁰⁴. O „rekordérovi“ v počte vysadení do nemeckého tyla – J. Jablonkovi (3x) som sa už zmienil. 2 zoskoky do nemeckého tyla mali na svojom konte Filip Patkan, Karol Kopálek, Ján Kubaško a ďalší. Stále zostávajú pri niektorých výsadbách biele miesta. Takto sa nám stratil výsadok s Marijou Turjanicovou na Podkarpatskej Rusi, výsadok Tkáčik – Petruňová (17.3.1945 pri Bytči), nejasnosti sú pri prísl. 2. čs.pdb Vladimírovi Štajnerovi/Steinerovi (nar. 26.4.1924 Janovka). Údajne bol vysadený viackrát na Slovensku, vyznamenaný samotným L. Svobodom – pátra po ňom O. Visinger (KVVV Praha). Ďalším, tentokrát odhaleným „falošným parašutistom“ údajnej skupiny Smrť fašizmu bol Hrihorij Pavlovič Jermolen alias J. Skomarovský (v K. Varoch). V Paměti národa sa objavili spomienky Prof. RNDr. Josefa Lesného CSc. (1911-2011) príslušníka 3. brigády 1. ČSAZ. Vlastným menom Jozef Lövinger, pôvodne príslušník 22.

³⁰³ I. verzia – Slovenská časť výsadku S -1 bola označená ako N a mala plniť spravodajské a diverzné úlohy na Slovensku v súvislosti s „moravským“ S -1. Zloženie – čat. Štefan Andraščík (alias Ján Drobňák, volací znak Eržika, operačný priestor Prešov), des. Josef Krejčířík (Macháček – Aranka – Prešov), čat. Ludvík Kratochvíl (veliteľ, pravé doklady, Zdenka – Bratislava). Navyiac bol s nimi vysadený O. Komberec, ktorý sa „nezmestil“ do preťaženého „hvezdárskeho“ výsadku S-1 s určením Morava. Krejčířík a Komberec sa zabili pri dopade. Andraščík zatknutý po doskoku, Kratochvíl po troch dňoch. Neskôr prevezení do Mauthausenu, kde sa ako príslušníci Slovenského štátu dočkali konca II. svet. vojny. (Pavel Kopeček – Se smrtí na dosah, Proavis Přerov 2000, str. 37, 40. Pravdepodobne čerpal z J. Šolca, Padáky nad Slovenskem str. 64/5, Za frontou na východě – str.46).

II. verzia – Neskorší rotní Andraščík a Kratochvíl absolvovali medzi prvými spravodajsko-diverzný výcvik. Po ich vysadení a zatknutí v Miškolci údajne Tiso žiadal, aby ich nepopravili. V lete 1944 boli v koncentračnom tábore v Poľsku oslobodení ruskou armádou a vrátili sa naspäť k 1. ČSAZ, kde absolvovali početné besedy. Ďalší parašutista R. Mišutka (AROS, 18.8.1941 sev. Krakov) prišiel v 8/39 do M.Bronowic v uniforme slov. letca – poručíka. Pretože nikto z čs. letcov ho tu nepoznal, priznal, že bol len dôstojník leteckého dorastu Hlinkovej mládeže. Napriek tomu bol ponechaný u jednotky, z ktorej v 12/40 vystúpil. (Oldřich Kvapil – Bouře v Karpatech, Naše vojsko 1984, str. 30). Pozn. genmjr. O. Kvapil zomrel 1.1.2011 v Prahe, v 11/51 sa ako pplk. - zástupca náč. VSS, podieľal na fyzickej likvidácii agenta Štefana Kollmana alias Škrholu na št. hranici). Pozri Martin Pulec – Operace československých spravodajských služeb na státních hranicích po roce 1948.

III. verzia – Andraščík utiekol 22.8.1944 a už 1.9.1944 je zaradený do 1. čs. brigády (str. 182), O. Komberec bol vysadený pri Užhorode, kde sa mu neotvoril padák a zabil sa (str. 45), Kratochvíl väznený v Mauthausene do konca vojny (str. 235) – J. Šolc, Za frontou na východě.

IV. verzia - Vysadení priamo do stredu Miškolca, dvaja parašutisti zahynuli hneď po dopade, ďalších dvoch policajti chytili. (K. Pacner – Československo ve zvláštních službách II. – str. 165).

³⁰⁴ Komárno – 13.4.1944 okolo 11.45 h – www.hloubkari.cz – Nálet na Hodonín 20.11.1944 5. časť, kde MNO Bratislava informuje Sprav. oddelenie veľ. divíznej oblasti 2, Prešov. O neznámom londýnskom(?) výsadku (7.7.1944?), kedy bol z Ruska vysadený na Morave sa zmieňuje i V. Roblička. Z. Kožnar – Rezident, str. 126, 130. Podľa V. Kamenika (2015) išlo o zostreleného amerického pilota.

maďarskej divízie, údajne prešiel parašutistickým výcvikom v Petrozavodsku.

2. čs. pdb na Slovensku

(Nie na padákoch ale leteckým mostom,...)

Výsadková príprava u 2. čs. pdb bola neporovnateľne lepšia ako u iných subjektov, ktoré pripravovali výsadky na Slovensko a do protektorátu. V Jefremove za obdobie 1.2. - 15.4.1944 došlo pri 13 559 zoskokoch (7675 z balónu, 5884 z lietadiel) k 173 zraneniam a 1 úmrtiu (voj. Takács)³⁰⁵. Para výcvik bol uskutočňovaný v II. častiach. Začínalo sa pozemným výcvikom jednotlivca – kotúle, lavičky, zoskoky z 2 - 4,5 m bez a so záťažou. Nasledovali praktické zoskoky balón – 250 m, 400 m so zbraňou, lietadlo 600 m v kombinácii deň/noc. V balóne bol vysadzovač + 3 parašutisti, dobrovoľníci si mohli zopakovať zoskok z balóna, výcvik absolvovala asi dvadsiatka žien (*pozri kapitola Ženy – parašutistky*). Okrem ruských inštruktorov (napr. Grigorij Čuchraj, neskorší filmový režisér) sa stali inštruktormi napr. Ernest Bielik (1917 – 1995), Ján Il'anovský (*21.4.1922), brig. gen. v.v. od 7.5.2014, žijúci ešte v roku 2017 v Liptovskom Mikuláši. Vyvrcholením celého výcviku bolo záverečné cvičenie 22.4.1944 pod velením NŠ kpt. V. Sachera. Cvičenia sa zúčastnili zosilnené roty(2,3) 2. práp., celkom 3 skupiny z 9 lietadiel. Pri reálnom výcviku cvičila 2. rota 2. práp. – veliteľ por. K. Schwarz obsadenie letiska Prešov – Šebastová. Používali pri tom už plastické stoly, zostalo však len pri plánoch. 23.4.1944 odovzdal H. Píka brigáde bojovú zástavu. 30.4. sa brigáda presúva do Proskurova, kam dorazí 17.5.1944. Koncom augusta, po vypuknutí SNP, sa brigáda, cca 3000 osôb, presunula na Duklu. Na žiadosť NŠ 1. ČSAZ škt. B. Lomského je podriadená 4. UF, ale už 6.9.1944 sa vracia do zostavy 1. UF. Sklamanie príslušníkov 2. čs. pdb po tom, ako ich

³⁰⁵ Zborník z vojensko-historického seminára „Vojenský výsadkári na Slovensku 1942 - 2004“ – KVV SR Žilina, 27.8.2004 udáva – asi 16 500 zoskokov, 177 úrazov, 1 smrteľné zranenie. K smrteľnému úrazu voj.

Takácsa: - zoskok z lietadla z výšky 600 m, došlo k zauzlovaniu šnúr hlavného padáku. Takács sa snažil rozmotat šnúry, po čiastočnom naplnení hlavného vrchlíku otvoril záložný padák, ktorý sa zamotal do hlavného. – Z rozprávania dozorného plochy 12.4.1944 - por. K. Schwarz (Bratislava 27.4.2006). Gemjir.

v.v. K. Schwarz (*28.11.1920 – † 1.3. 2015), člen KVV Bratislava „Vojak si sadol vo dverách a zošuchol sa jednoducho von. Dostal sa rotáciou do otvárajúceho padáku, zabalil sa doň a dopadol na zem ako balík hodvábu“. – P. Turza, Bojisko voňalo olovom, str. 65.

- „Zoskočil hlavou dopredu namiesto nohami dopredu a preto sa mu padákové povrazy omotali okolo tela. Nepomohlo ani otvorenie pomocného padáku, pretože zamotané povrazy zabránili funkcii aj tohto“. Plk. vz. Prof. MUDr. Alexander Reháč DrSc. – Spomienky brigádneho doktora – 2003.

Pri výcviku zahynulo i ďalších 6 príslušníkov 2. čs. pdb – M. Danko, T. Gut, J. Martinčo, P. Logajda, J. Olič a A. Šabík. Zabití boli aj F. Košatka, D. Koutecký. Vyskytlo sa aj 15 prípadov zbehnutia. – P. Švrlo – Slovenský vojenský výsadkári 1939 – 2004, str. 43. J. Bystrický udáva 27 ťažko zranených, 36 stredne a 93 ľahko zranených (Bojovník 2/2016 str. 3). História pozná i kladné príbehy. „Vojakovi sa neotvoril ani jeden z dvoch padákov, spadol asi do metrového snehu, pod ním bol močiar. Bol v bezvedomí, polámaný ale skutočne sa nezabil. A dostal ešte v Rusku asi 14 dní dovolenky.“ (Ludvík Rapan * 29.6. 1921 Dlhé Pole) – www.mistapametinaroda.cz/?id=733.

padáky odvážali 9.9. do Przemyslu bolo obrovské. Nasleduje „usilovný“ peší presun na 120 km vzdialenú Duklu. Prvé bojové vystúpenie na Dukle trvalo do 19.9.1944. Po bojoch na Dukle, spojených i s ľudskými stratami (625), je 2. čs. pdb vyňatá z podriadenosti 38. armády (K. S. Moskalenko) a vyvedená do priestoru letiska Krosno. V auguste/septembri 1944 vychádzajú i noviny brigády – „Plameň slobody“. 26.9. je zahájený letecký presun na povstalecké letisko Tri Duby (dnešný Sliach). O ťažkostiach presunu svedčí, že počas prvej noci z 26. na 27.9. pristálo z 33 lietadiel na Troch Duboch len 13 lietadiel, a 14 pilotované veliteľom lietadla kpt. N. S. Larionovom omylom na pomocnom letisku Brezno – Rohozná. Takto bolo na povstalecké územie prepravených 16 členov štábnej roty na čele s veliteľom 2. čs. pdb. plk. V. Prikrylom a kpt. P. Marcelym. Ostatné sa museli kvôli nepriaznivému počasiu vrátiť. Podľa spomienok Viestovho radistu ppor. J. Janča, mal v lietadle, v ktorom letel 6.10.1944, z pasažierov padák len gen. R. Viest. K 15.10. je prepravených 1700 osôb parabrigády a 365 ton zbraní, munície a materiálu. Naspäť je odvezených asi 784 ranených účastníkov SNP. Medzitým – 12.9.1944 vzniká v Levočských vrchoch povstalecká 1. slovenská diverzná rota. Brigáda sa 7.10. zapojuje do obranných bojov v rámci SNP. V rámci leteckého presunu došlo k 7 haváriam³⁰⁶ a zostrelom Lisunovov Li-2 zo stavu 5. orelského zboru s príslušníkmi parabrigády. Zahynulo 58 výsadkárov, 23 sa zachránilo, medzi nimi aj slob. V. Kadaňková. K najtragickejším haváriam došlo pri nárazoch do masívu Vysokých Tatier, resp. Zadného Gerlachu a dopadom po zostrele na vrch Slemä. Každoročne, v októbri, sa koná akcia KVV SR - Výstup na Slemä – 1514 m n.m., k troskám lietadla Li-2 z 13.10.1944, kedy tu zahynulo 19 vojakov, z toho 13 prísl. 2. čs. pdb. 8.10. 2016 sa uskutočnil už 22. ročník. Jednotky 2. čs. pdb vedú obranný boj na prístupoch k Banskej Bystrici na čiare Jalná Budča – Dobrá Niva spoločne s part. jednotkami. Obyvatelia Badína o prísl. 2. čs.pdb hovorili ako o „našich chlapcoch“. 20.10.1944 prichádza z Čiech a Moravy 200 dôstojníkov a vojakov, ktorí žiadali o zaradenie do 2. čs. pdb. Pri ústupe do hôr 30.10. bol početný stav 2 čs. pdb necelých 600 osôb. Prezident J. Tiso už 7.9.1944 nariaduje vytvorenie protipartizánských pohotovostných oddelov Hlinkovej gardy, (PO HG) a 8.9. O. Kubala nariadenie i realizuje. Po páde SNP hovorí

---

³⁰⁶ In Stano Bursa. Pozri i - V. Kameník - Lety čs. parabrigády na pomoc SNP – Historický kaleidoskop 2-3/2013. Operační svodka č. 27 k 9.10.1944 – 17.00 hod. „V noci na 7. října na Slovensko přiletěla svob. Kadaňková Vlasta.“ Pravdu majú obidvaja, lietadlo s V. Kadaňkovou skutočne malo haváriu a V. Kadaňková priletela až s druhým lietadlom. S. Bursa navyiac v roku 2010 identifikoval osádku lietadla, ktoré havarovalo 9.10.1944 na Zadnom Gerlachu. Ide o posádku por. S. V. Jegorov + 5, ďalej prevázaných prísl. 2. čs. pdb – kpt. L.Pfliegel + 15, celkom 22 obetí. Po prvýkrát o menách z lietadla publikoval v časopise Tatry 2/2010. Pozri i Stano Bursa, Marcel Maniak – „Nedoleťeli“, nakl. Jadro, Kežmarok, 2014. Kpt. Ladislav Pfliegel (*12.3.1918 Varín) – pamätná doska na rodnom dome.

J. Tiso v Banskej Bystrici o troch tisíckach parašutistov³⁰⁷. PO HG od 22.11.1944 úzko spolupracovali s nemeckými bezpečnostnými jednotkami. 2. čs. pdb kryla ústup do hôr, pri prechode cez Chabenec veľa vojakov zabúdilo a odpútalo sa od pochodového prúdu³⁰⁸. 20. novembra 1944 je rozhodnutím partizánskeho štábu pri vojenskej rade 1. UF (nahradil UŠPH v Kyjeve) 2. čs. pdb premenovaná na Druhú československú (paradesantnú) partizánsku brigádu s podriadenosťou Hlavnému štábu partizánskeho hnutia v Československu. Nahradil Hlavný štáb partizánskych oddielov, hlavným veliteľom bol K. Šmidke, zástupcom A. N. Asmolov (vystriedal B. Manicu) a politickým zást. R. Slánský. K 10.2.1945 má 2. čs. pdb asi 380 vojakov (60 dôst., 320 voj. a poddôst.), 19.2. sa v priestore sústredenia – Kežmarok, zhromaždí necelých 600 mužov brigády ktorí vyšli z nemeckého tyla. Nastáva vyšetrovanie straty vojenského práporu 2. čs. pdb, ku ktorému došlo po prepade skupiny škpt. P. Marcelyho na chate Parajka nemeckým trestným oddielom 5.12.1944. Nosičom práporu bol rotný Ivan Bedzír³⁰⁹. O histórii straty zástavy/práporu sa toho napísalo dosť. V poslednej dobe sa objavujú články typu „a môj otec, starý otec často spomínali, že,...“, odvolávajúce sa len na ústne spomienky³¹⁰. Koniec vojny zastihne 2. čs. pdb v Žiline, je poverená strážením južnej hranice s Maďarskom. 18.5.1945 je premenovaná na 2. pešiu a nezúčastní sa ani na slávnostnej vojenskej prehliadke 1. ČSAZ 17.5.1945 v Prahe. Londýnski ale i niektorí moskovskí parašutisti sa ešte zúčastnia 30.8.1945 zádušnej omši za padlých parašutistov v chráme sv. Víta v Prahe. (Od roku 1997 katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha). Omšu odslúžil parašutista – kpt. duchovnej služby Josef Pojar (GUMMIT). Dnes túto akciu pripomínajú zažltnuté pohľadnice s označením na druhej strane „fotokupina MNO HSVO“. Po vojne sa pár príslušníkov 2. čs. pdb objaví ešte v prvom preškolovacom kurze PI v Stráži pod Ralskem v roku 1947. Jedným z inštruktorov bol Zdeněk Sigmund (1923 – 2012), neskorší člen KVV Bratislava. Pokiaľ budeme veriť pravdivosti zoznamu účastníkov kurzu (nie všetci sa kurzu nakoniec zúčastnili), tak pod číslom 49 je kpt. pech. Štefan Šahur³¹¹.

³⁰⁷ „Tých tritisíc parašutistov, čo nám sem nahádzali, ktorých ako slovenských zajatcov donútili vstúpiť do tzv. československej armády, títo parašutisti tu hľadali dôverníkov, len čo sa dostali na našu zem...“ Slovák, č. 249 z 1.11.1944, článok „Boh nedá zhnúť slovenskej rodine“.

³⁰⁸ Na Prašivej mala 2. čs. pdb 572 prísl., z toho 32 dôstojníkov – V. Plevza, J. Bob – Povstalecká história – str. 291. Podľa gen. Schwarza žilo v roku 2010 z 3000 prísl. asi 450. - Ročenka odbojárov 2011 – str. 66. Medzi part. jednotkami boli i letci z 1. čs. slp (Borovec, Rejthar, Sehnal) – F. Fajtl – Vzpomínky na padlé – str. 292 - 296.

³⁰⁹ Ivan Bedzír (*15.11.1915 Čambolovo – †14.9.1967 Aš), J. Šolc – Osudná rozhodnutí – str. 129 – 144.

³¹⁰ Napr. plk. v.v. Štefan Kapusník – Záhada stratenej zástavy – Život 2/2007.

³¹¹ Štefan Šahur nar. 3.11.1914 Zavadka (Svaljava – Podkarpatská Rus), prísl. 2. čs. pdb, vysadený 15.1.1945 v skupine 1. UF v Jesenici pri Prahe – vel. plk. Ivan Suliga (VHA Praha, fond 308, kr. 124, zl. 4, Voj. archív Trnava – kvalifikačná listina, súkromný archív hist. O. Vaňka). Štefan Šahur alias Ján Kolár, naposledy bytom: Na Šmukýrce 906, Praha. J. Čvančara – „Akce Atentát“ str. 123. Dobrodružné romány Smena 1975 č. 224 str. 31 –

Koniec II. svetovej vojny

(Parašutisti si hľadajú miesto v novej spoločnosti,...)

Parašutisti z Londýna a Moskvy sa prihlasujú na MNO v Prahe, začínajú písať pamäti, kto, kedy, kde, prečo,... Likvidačná skupina pátra po rdst., zbraniach a finančných prostriedkoch³¹². Niektoré skupiny sú zadržané ruským Smeršom. Ďalší sa vracajú z koncentračných táborov. Po obliehaní Dunkerque sa vracia do Československa 1. čsob³¹³. Asi 1/3 parašutistov nachádza uplatnenie v armáde³¹⁴, bezpečnosti, radisti i na čs. veľvyslanectvách v zahraničí. Začína delenie na vojakov zo západu a z východu. Niektorí parašutisti začínajú študovať vojenské školy. Výsadbárom, bojujúcim v partizánskych oddieloch či už v SNP alebo v protektoráte, je udelený titul Čs. partizán a osvedčenie podľa zákona 255/46. (Vavrda, Chrastina, Hariň, Eröss, Pešán, Černota, Krzák,... ale i Paleček). Osvedčenie dostal i otec Hollého (COURRIER-5)³¹⁵. Do tej doby apolitickí parašutisti sa začínajú politicky angažovať, vstupujú do politických strán. U sociálnych demokratov by sme našli J. Nechanského, R. Pernického, S. Zuvača, J. Künzla, T. Býčka, J. Zemka. Medzi komunistami L. Musila, K. Hlásenského, B. Chrastinu, J. Pešana ale i F. Geislera (účastník kurzov č. 9 a 11), medzi lidovcami J. Pojara. Od soc. demokratov do KSC prejde J. Uchytíl. Snáď najväčší „skok“ urobil medzi národnými socialistami Antonín Bartoš (1910-1998) – do V. Británie prišiel s otcom, neskorší veliteľ výsadku CLAY, poslanec NS za Hodonín, ďalšími straníkmi NS boli V. Knotek, F. Široký, J. Vavrda, J. Cikán. Na Slovensku potom Pavel Víboch – ústredný tajomník

---

37. M. Syruček – M. Domlér „Šifra smrti“. Volacie znaky skupina“Suliga“ boli Didro, Jurij, Tadeuš. Známe fotky z prijatia prezidentom E.Benešom na Hrade 19.5.1947. (Niekde je zamieňaný s O. Riedlom), ďalšia fotka defilujúcich vojakov v Resslovej ulici 28.10.1947 pri príležitosti odhalenia pamätnej dosky. Podľa S. Bursu bol názov skupiny LUKAŠEVIČ. Veliteľom bol Bielorus I. P. Kurilovič (*1911). Vysadení boli 18.2.1945 len oni dvaja, tretí člen – radistka E. A. Donskaja odmietla vyskočiť a vrátila sa lietadlom Li – 2 z 340. BLP, vel. lietadla por. A. A. Morozova, do Čenstochovej. Kurilovič požiadal o vyslanie dvoch radistov – Z. Čech bol zajatý s Kurilovičom a Šahurom, druhý radista P. Zujkevič sa pri zatýkaní 7.4.1945 zastrelil v dome plk. v zál. Filippa.

³¹² Zahraničné útvary z Anglicka sa likvidovali koncom roku 1945 u VÚ 2291 Moravská Třebová (skladník mjr. v.v. J. Kůr).

³¹³ 1. čsob nemohla byť zasadená na západný front, chýbalo jej asi 173 osôb a 60 tankov. Bola 5.10.1944 presunutá do Francúzska, kde do 8.5.1945 obliehala nemeckú posádku v Dunkerque. Našli by sme tu asi 740 Slovákov (napr. A. Petrák, J. Bačík, P. Haluška i ďalších absolventov kurzov SOE – vycvičených, nezaradených). V apríli sa vyčlenila symbolická jednotka 140 mužov (plbat, mot. pechota), pripojila sa k 3. US Army a 1.5. vstúpila pri Chebe na čs. územie. (Voj. dejiny Slovenska V., str. 247/8). VS 1. čsob na území Československa bolo do 25.5.1945 Hradešice (PSČ 341 72), potom Stříbrné Hory (PSČ 341 01). Tanky Cromwell (181 ks), Challenger (21 ks) boli presunuté do Martina k 14. tb, neskôr do Žatca. Tanky slúžili v ČSLA až do roku 1959 (a opravári si vymýšľali české/slovenské názvy súčiastok).

³¹⁴ Na Slovensku krátko pôsobí ako prednosta II. odd. u 2. pd v Banskej Bystrici František Bogataj (CARBON), prenostom 4. VO OBZ v Bratislave sa stáva prísl. 2. čs. pdb Pavol Marcelý (1914 – 1980), od roku 1950 najmladší 36 ročný slovenský generál.

³¹⁵ Osvedčenie vydané 25.8.1949 MNO IX. odb. č.j.123859-1948 Evid. čís.: 52590. Pretože držiteľ – účastník národného odboja za oslobodenie padol, prenesené na otca Jána Hollého nar. 17.10.1886 v Malých Levároch. Odpis Potvrdenia MNO kancelária čs. légii Č.j.9560/10543/Kleg.6a oddel. 48. Praha 13.10.1948.

Demokratickej strany, poslanec NZ za DS, Jozef Valo – komunista, podpredseda NZ, neskôr člen predsedníctva FZ. Politickú kariéru naštartoval i prísl. 2. čs. pdb – rt. Jan Harus (1892 – 1967), po vojne poslanec za Liberec, člen ÚV KSČ. Nastáva vlna emigrácií, hlavne londýnski parašutisti miera do Nemecka (do Moravcovej Okapi), neskôr do V. Británie (do CIO) a USA. . Za hranice smerujú i prísl. 2. čs. pdb (napr. pplk. K. Hlásný 1911 - 1982), vzdušnou i pozemnou cestou piloti RAF. Prepúšťaniu zo služby, trestnému stíhaniu, súdom sa nevyhnú ani „moskovskí“ parašutisti. V politických procesoch sa ocitnú R. Slánský, E. Bielik, K. Bacílek a ďalší³¹⁶. Objavil sa rad publikovaných spomienok, napr. ex. NŠ 2. čs. pdb Karel Hlásný, Tomáš Sedláček, Vladimír Přikryl³¹⁷, Bohuš Štefan - Mastný, problematike 2. čs. pdb sa venujú Oldřich Vaněk a Václav Kameník. Pri výbere k parašutistom bol dôležitý zdravotný stav ale i vek. Plukovník V. Přikryl kvôli vysokému veku (49 rokov) neabsolvoval zoskoky. História pozná starších vojenských parašutistov³¹⁸. Čo ešte k 2. čs. pdb? V roku 1964 sa zišlo v Badíne na spomienkovom stretnutí asi 700 príslušníkov, v roku 2010 to bolo asi 450, v roku 2014 to bolo odhadom 100 žijúcich príslušníkov 2. čs. pdb na Slovensku a v ČR (napr. Karol Schwarz, Ján Il'ánovský, Božena Ivanová,...). KVV SR v novembri 2006 rozhodlo, že každý žijúci člen 2. čs. pdb sa stal automaticky členom KVV SR. Pri príležitosti 70. výročia vzniku 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR vydalo v roku 2014 občianske združenie Červené barety (Prostějov) pamätnú medailu a odznak, ktorú si bolo možné zakúpiť. V máji 2015, pri príležitosti 70. výročia ukončenia Veľkej vlasteneckej vojny boli vyznamenaní ruskými vyznamenaniami poslední 8 žijúci príslušníci 2. čs. pdb na Slovensku – Ján Hajko, Ján Il'ánovský, František Jurina, Ondrej Šamaj, Jozef Špitál, v roku 2016 k nim pribudol Ján Hrabák. Prezidentom SR A. Kiskom bol do hodnosti brigádný generál v.v. povýšený Ján Kubík (* 1920) zo Žiliny. Veľký podiel na dohľadávaní posledných žijúcich príslušníkov 2. čs. pdb

³¹⁶ Jarmila Taussigová – Potůčková (rod. Janovská, 1914 - 2011) z komisie straníckej kontroly upozorňovala v r. 1950 V. A. Bojarského a neskôr v r. 1951 písomne i Gottwalda, Bacílka a Zápotockého o tom, že za zlý kádrový profil parašutistov z Moskvy je zodpovedný B. Geminder. (Záverečná správa komisie ÚV KSČ o výsledku preverky politických procesov z obdobia 1949-53 – A ÚV KSČ Fond KOM 1955 - 57, sv. 3). Žila s R. Slánským, neskôr podpísala Chartu 77.

³¹⁷ V. Přikryl – Pokračujte v horách (1947), Spomienky brigádného lekára MUDr. Reháka, L. Rapana, J. Il'ánovského,... Zápisky kpt. V. Pavloviča z Ruska (30.10.1943 – 5.4.1944) – Voj. história 3/2007 str. 95 - 127, mjr. Bohuš Štefan – Mastný (*1911) – kniha Křačanská dolina (1948). Bc. Luboš Mašek – Plk. Ján Velík, Brno 2012,...

³¹⁸ Z „moskovských“ skákali K. Linke (42 rokov), J. Altrichter (43) – pri výcviku si zlomil nohu, K. Bacílek (47), R. Vetiška (48), J. Harus (52). Z „londýnskych“ B. Chrastina (43), O. Pichl (48), paravýcvik absolvovali J. Vedral – Sázavský (48), J. Kratochvíl (53). Chrastina a Picka boli hodnotení najlepšou známkuou z paravýcviku – t. j. 1* . Plk. Sosabowski skákal v 50 rokoch, bez výcviku bol v Poľsku vysadený Dr. J. Rettinger – SALAMANDER (56) - Sikorského vyslanec, po vojne zakladateľ hnutia Bildberg – pri zoskoku vážne poranená noha. Na Kréte zoskočil A. Sturm (52). „Rekordérom“ bol však Holanďan Kruyt (63), ktorý bol do belgickej La Haye vysadený z V. Británie spoločne so synom (G. Perrault - V podzemí tretej ríše – str. 146). Pri operácii CASTOR v Indočíne skákal 21.11.1953 49 ročný fr. gen. J.Gilles (1904 - 1961). Z výsadek na SNP bol najstarší vel. 2. čs. part. brigády J. V. Stalina – pplk. I. D. Dibrova – 53 rokov.

v ČR (Ján Velík, Viliam Korbačka, Božena Ivanová, Václav Kuchyňka...) majú Červené barety, o.z. Prostějov a Smparapresent. Pri rôznych spomienkových podujatiach a výročiach, (CHAN, Jan KOZINA, JERMAK, ...) vydávajú pamätné odznaky (i na stuhách), mince, atď. Rozbehli sa i KVV na Slovensku. (KVV Trenčín – J. Jablonka 28.4.2016 – pamätná doska v Drietome). Nesmiem zabudnúť na Stana Bursu a jeho knihy a publikácie (Výsadek Chan se nehlási). Na veteránských podujatiach sa objavujú deti a vnuci, takto sa v decembri 2015 pri krstu knihy Historie českých speciálních sil objavila v Prostějove vnučka gen. Moravca – Anita Gard Moravcová.

IV. kapitola – Slovenskí padákoví strelci

Padákoví strelci

(*Výcvik u Talianov? Nie, u Nemcov...*)

Dostávame sa ku kapitole, ktorá bola tak trochu mimo pozornosti KVV, ale i tu sa ľady pohli. 28.10.2013 sa v Žiline – Hájiku uskutočnili oslavy pri príležitosti 70. výročia uskutočnenia prvého skupinového zoskoku³¹⁹. Jeden z posledných žijúcich padákových strelcov, Leo Kolník, bol zároveň vyznamenaný bronzovou medailou Parašutistickej nadácie Štefana Baniča z USA. V roku 2004 tu bol odhalený pomník, v auguste 2004 na seminári KVV SR v Žiline zaznel referát k tejto problematike. Krátke články sa objavovali v tlači, či už k jednotlivým padákovým strelcom alebo činnosti jednotky. Čo predchádzalo vytvoreniu jednotky padákových strelcov na Slovensku? Na Slovensku bol padák ponímaný ako záchranný prostriedok vo vojenskom letectve. Zoskoky sa objavovali na leteckých dňoch alebo ako záchranný prostriedok pri leteckých haváriách. Zoskoky boli umožňované dobrovoľníkom, väčšinou z radov dôstojníkov. Testovanie vojenských pilotných a ďalších padákov na Slovensku sa uskutočňovalo figurínou, hlavne z dvojplošníku Aero A-100, Letov Š-238 a z (jediného) Aero MB-200³²⁰. Najobjektívnejšie informácie o slovenských padákových strelcoch (ďalej len PS) obsahuje kniha Slovenské letectvo 1939 - 1944(2) autorov Petra Šumichrasta a Viliama Klabníka³²¹, s ďalšími informáciami prišli E. Tencer, P. Švrlo st. a v poslednom období sa „rozpísal“ V. Timura. Prvé jednanie o možnom vytvorení slovenskej padákovkej jednotky prebehli s Talianmi – zakladateľmi vojenského parašutizmu v Európe. Ďalšie jednanie už boli v réžii Nemecka. Už na jar 1942 sa objavil v preškoľovacom kurze pilotov Bf-109 ošetrovateľ – balič padákov³²². Veliteľom kurzu bol mjr. V. Kačka, ktorý ako prvý na Slovensku (podobne ako v Čechách kpt. F. O. Miksche 1905 -1992) uvažoval o využití padákových výsadkov. Na jar 1942 začína formovanie novej zbrane – vzniká padákové oddelenie ŠLD (Školy leteckého dorastu). Prebieha nábor, výber, zdravotné prehliadky, rozbieha sa pozemný výcvik. Oddelenie je dislokované na letisku v Trenčianskych Biskupiciach pri Trenčíne. Letecká škola slovenských vzdušných síl tu vznikla rozhodnutím č.j. 163 318 z 2.9.1940 v 10/1940. Oficiálny termín vzniku padákového oddelenia je dátum 1.11.1942, teda v roku 2017 75. výročie. Škola si v rokoch 1942 – 1944 vydávala

³¹⁹ Bližšie – Spravodajca O KVV B.Bystrica č. 4/2013 str. 13 a Červené barety 3/2013 str. 4.

³²⁰ Pozri články v Červených baretoch č. 2,3/2013 od Viktora Timuru.

³²¹ Peter Šumichrast, Viliam Klabník, Slovenské letectvo 1939-1944(2), str. 48 – 58, tiež J. Rajlich, Jiří Sehnal – Slovenští letci 1939-1945, Kolínské noviny 1991 – str. 33, Ju52/3m označený ako S-1.

³²² 26.2.-25.4.1942 Grove (Dánsko). 106 členná skupina slovenských letcov, veliteľ mjr. Vladimír Kačka. V skupine ako ošetrovateľ (pilotných) padákov Jan Režník! Mjr. V. Kačka (1908 – 2005) sa ako prvý na Slovensku zaoberal teóriou použitia padákových strelcov – pozri Padákoví strelci a výsadky, Slovenské krídla, január 1944, číslo 5, ročník 8. V roku 1940 stotník letectva, veliteľ 2. perute. Podľa Slovenští letci 1939-45 (str. 22) bol veliteľom kurzu stotník O. Ďumbala.

časopis Vzlet. V marci 1943 prví žiaci absolvovali poddôstojnícku školu. Vo februári 1943 prejde výberom npor. Rudolf Blizner³²³, v apríli je kvôli negatívnym povahovým vlastnostiam z kurzu odvolaný. 14.3.1943 sú PS predstavení verejnosti. Ako inštruktor pešieho výcviku na leteckej škole pôsobil v r. 1943/44 neskorší letec Pavel Beckovský (1922 – 1995). V júni 1943 odchádza štvorica PS (npor. Juraj Meško, čtk. Ladislav Lenárt, žiaci Jozef Lachký, Jozef Pisarčík) do Wittstock Dosse (dnes 100 km z Berlína po diaľnici A-26, smer Hamburg, letisko bolo po odchode sovietských vojsk zrušené). Výcviku predchádzali jednanie slovenského vojenského atašé v Berlíne plk. Alojza Androvicsa. Vo Wittstock absolvovali vo Fallschirmjägerschulle II. základný parašutistický výcvik s 5 zoskokmi. Prvé zoskoky boli z výšky 250 m z lietadla Dornier 23 a boli vykonané 26.6.1943. (Pozn. Vo V. Británii skáču P. Haluška, P. Bock, J. Gabčík od mája 1941, od augusta 1941 v ZSSR P. Jágrik, R. Mišutka, A. Kaboš, 2. čs. pdb skáče od 19.2.1944.) PS používajú pri zoskokoch nemecké vybavenie: chrániče kolien, knochensacky (maskáčová kombinéza s krátkymi nohavicami), prilby, atď., ktoré sú neskôr zavedené do výstroja a samopaly MP - 40 do výzbroje i na Slovensku³²⁴. Uniformy PS na Slovensku boli rovnaké ako u ostatných vojakov, výložky boli modré. Neskôr pribudli ženistické čižmy, ktoré nahradili do tej doby šnurovacie vojenské baganče. Objavili sa i dlhé nohavice, na ktoré však nešli ovinky (onuce). Výhodou však bol väčší počet vreciek. Ako inštruktori pôsobili v Nemecku výsadkoví veteráni z Kréty (operácia MERKÚR)³²⁵ a Nórska (operácia WESERÜBUNG). Po skúsenostiach z Kréty, kedy boli zbrane zhadzované na padákoch v kontajneroch, sú precvičované už zoskoky so zbraňou. Parašutistickou hymnou bola „Rot scheint die Sonne, fertig gemacht.“ (Slnko už zapadá, pripravme sa). Velitelia používajú pri výcviku hlavne píšťalky. Absolventi sa z Nemecka vrátili 8.7.1943 a Letecká škola sa sťahuje v auguste 1943 na Tri Duby. Padákoví strelci a piloti sú ubytovaní v Banskej Bystrici, v Mestských kasárňach (dnes budova Krajského súdu na Skuteckého ul. č. 7). 15.12.1943 je zahájený nábor a zdravotné

---

³²³ Npor. Rudolf Blizner (niekde i Bliezner), nar. 30.9.1914 St. Ľubovňa, zomrel v Taliansku. Pravdepodobne podiel na smrti kpt. Michala Pavloviča/Hroma, styčného dôstojníka moskovskej vojenskej misie pri Golianovom štábe. Vyradený z VA Hranice 1938 ako por. delva k ppl. 42 – spolužiak A. Opálku. 19.2.1943 prišiel od pešieho pluku 5., bol prijatý s npor. J. Meškom k padákovému oddeleniu. Odvelený bol pre nedisciplinovanosť, priestupky a porušovanie vojenského spôsobu života. Žil bohémskym životom, často sa pohyboval v podnapitom stave vo vojenských priestoroch. Bol v blízkom vzťahu s rodinou prezidenta Slovenskej republiky, množstvo priestupkov (napr. príchod na koni do vinárne Reduta v Sp. Novej Vsi) a trestov mu bolo zahladených. Už 26.2.1943 bol zatknutý a eskortovaný do voj. väznice Poprad, do polovičky marca bol vyšetrovaný a v apríli následne vyškrtnutý z padákového oddielu. (Šumichrast, Klabník – Slovenské letectvo 2 1939 - 1944, str. 49.) Pred príchodom ČA odišiel do Talianska? (J. Jablonický – Rezistencia,... str. 140, odkaz 33). Por. pech. R. Blizner – prísl. III. práp. 1. peš. pluku v Poprade 1939 (M. Lacko – Proti Poľsku, ÚPN Bratislava 2007, str. 131). V roku 1955 záujem zo strany XII. S SNB.

³²⁴ Pozri Military Illustrated 2/1999, i <http://adhpublishing.com/mi/>.

³²⁵ Pozri Červené baret 1/2012.

prehliadky ďalších 98 uchádzačov. Ani politická orientácia padákových strelcov nebola univerzálna. Našli by sme tu jednotlivcov orientovaných „pretisovsky“, „protitisovsky“ a iných, (čo sa prejavilo po vypuknutí SNP). Úspešnosť prijatia dosahuje asi 40%. V I. kurze PS sa ocitli nakoniec len žiaci 2. ročníka LŠD a ako inštruktori odbornej prípravy pôsobia účastníci kurzu v Nemecku. Z Nemecka je privezených 50 ks padákov RZ-20³²⁶. Budujú sa trenažéry a technickými úpravami prešli obe lietadlá He 111H-10, v slovenskej armáde (slovenské vzdušné zbrane) imatrikované ako S-81, S-82. Sú súčasťou Leteckej dopravnej skupiny (Vajnory), prakticky išlo o vládnú letku. Lietadlá lietajúce k Rýchlej divízii v Rusku, kuriérne lety, atď. umožňovali vysadiť v každom po 10 vojenských parašutistoch otvorom v tzv. streleckej vani. Išlo o miesto, kde bola predtým umiestnená strelecká vež spodného strelca z guľometu MG-15 kalibru 7,92 mm. Uskutočnili sa prvé (nie veľmi úspešné) pokusy s vysadzovaním figurín, nácviky výskokov s maketami zbraní, atď. Deň D pre PS je 15.10.1943, kedy sa uskutočnili prvé zoskoky I. kurzu PS na letisku Tri Duby. Pri zoskoku č. 1 skáču z He-111 v odstupe traja parašutisti. Druhý zoskok bol identický, akurát sa skrátila doba vysadenia troch parašutistov. Nasledovali ďalšie zoskoky, od zoskoku č. 3 ako hromadné – skupinové. Znižuje sa i výška (podľa nemeckej metodiky) z pôvodných 250 m na 100 m. Pri hromadnom zoskoku mal prvý parašutista päty na hrane streleckej veže, vyskakoval v pokľaku. Ostatní sa už „sypali“ nohami ale i hlavou napred cez vežu, požiadavkou bola rýchlosť opustenia lietadla. 30.10.1943 absolvujú PS zoskok pred prezidentom Jozefom Tisom, vládnymi a vojenskými predstaviteľmi Slovenskej republiky, čím prakticky ukončujú I. kurz. Zoskočilo 19 parašutistov, ostatného 20-tého Klča, ktorý sa „zašprajcoval“ vo veži a pri výške zoskoku 100-80 m lietadlo preletelo miesto zoskoku, vysadzovač J. Lachký nepustil a tak pristál na Troch Duboch. Praktický nácvik hromadného zoskoku sa uskutočnil na letisku Tri Duby (**už pred 30.10.1943!**). K 1.12.1943 sa vyčleňuje z LŠ Škola padákových strelcov (niekde i Padáková škola – PŠ), veliteľ npor. Juraj Meško. Predpokladaný termín zahájenia II. kurzu je stanovený na

---

³²⁶ Padák RZ-20 (Rückenfallschirm zvangsauslösung). Nahradil do tej doby používaný RZ-1 a pribudli 4 rýchlo odpúťavacie zámky. RZ-20 bol po prvýkrát použitý pri výsadku na Kréte. Nemci používali i padáky RZ-1, 16, 28, trojuholníkový 36 DS,...). Padáky skončili po vojne v Oblastnom leteckom sklade 4 v Nitre. Niektoré boli použité ešte pri leteckom dni vo Vajnoroch v roku 1947. Kontrolu a homologizáciu 48 ks padákov robili Vašečka a Ilavský vyhodnením 70 kg záťaže (kontajner s pieskom) z lietadla Storch z výšky 100 m. (Pozri list E. Tencer autorovi z 23.4.2012). Ďalšie skončili nakoniec v roku 1948 v Izraeli. Padáky RZ-16a RZ-20 už používali voľnejšie zavesený postroj. Po skúsenostiach z Kréty už mohli parašutisti strieľať pri zoskoku z ručnej zbrane, ale kládol zvýšené nároky na atletickú vyspelosť pri otváraní a doskoku, inak hrozil zranením. T. Clancy – Výsadkáři, str. 19, 91. O rekonštrukciu – nabalenie nemeckého výsadkového kontajneru sa pokúsili v TV PRIMA ZOOM 17.4.2016 – 20.00 h – „Váleční kšeftaři: Druhá světová z druhé ruky“. Hranatý kontajner mal nosnosť 118 kg, balil sa na 90-100 kg. Mal prepravné kolieska a držiaky, rdst. bola uprostred, dole boli schránky s muníciou. V inom kontajneri boli dlhé zbrane. Existovali i kontajnery na pohonné hmoty. Odlíšené mali byť farbou vrchlíku padáku. Nemci dokázali opustiť palubu Ju-52 za 12 sekúnd (10 parašutistov a 4 kontajnery), čata mala celkom 14 kontajnerov.

15.1.1944. Je prijatý ďalší dôstojník – npor. V. Bičanovský³²⁷ (neskôr i npor. F. Porubský) – všetci traja z Trenčína. Z pôvodnej čaty vznikla jednotka s 2 dôstojníkmi, 14 poddôstojníkmi a 66 vojakmi. Vzhľadom na rôzne odvelenia prebehne padákovou jednotkou minimálne asi 110 vojakov. Doobjednávajú sa ďalšie padáky RZ-20, uskutočňujú sa streľby. Pribúdajú zoskoky s guľometom vz. 26 (kaliber 7,92 x 57 mm) s debničkami s muníciou ale i nočné zoskoky. (V Nemecku sa necvičili!). Vo februári 1944 je uskutočnené taktické cvičenie v Lieskovci, v marci 1944 sa PS zúčastňujú vojenskej prehliadky v Bratislave a sťahujú sa do Zvolena. Sú ubytovaní v Hlinkových kasárňach (ex. Jegorovove kasárne, zrušené v roku 1991) a zaberú celé poschodie v budove vľavo od brány hlavného vchodu. „Zaberajú“ i telocvičňu, ktorá slúži ako baliareň a sklad padákov. Padáky sa balili v dvojici, na padáku skákal „balič“, druhým bol pomocník. Zoskoky boli obvykle doobeda, poobede pokračoval napr. poradový výcvik. Žold bol 1,50 Sk denne, vyplácal sa 2x mesačne. Za zoskoky bol príplatok 300 Sk mesačne, ktorý išiel údajne na účet, takže padákoví strelci museli žiadať veliteľa o svoj príspevok u „raportu“, pokiaľ si chceli niečo kúpiť. Osud príplatkov po povstaní zostal nedoriešený,... V máji 1944 prilietajú trojmotorový Ju-52 „Tante“. PS sa učia opúšťať palubu lietadla dverami. 12 výsadkárov dokázalo opustiť Ju-52 za 10 sekún. Prakticky išlo o dôrazný výskok z paluby lietadla, po otvorení padáku parašutista visel (a osciloval) na padáku v predklone, dopad, parakotúľ, prechod do ľahu na chrbte, vyzlečenie sa z postroja (otvorenie 4 zámkov). Dôležité bolo mať nohy pred dopadom spolu! V lete 1944 nič nenasvedčovalo, že sa blížila vojensko-politická zmena na Slovensku. Sú zahájené prípravy na vytvorenie novej jednotky – padákového oddielu³²⁸, na druhej strane sa objavujú i dezercie od jednotky (Štrbák). Oddiel mal vytvoriť (v 10 - 11/1944) prápor PS a prápor leteckej pechoty. MNO sa postavilo k vytvoreniu novej jednotky kladne, nábor sa mal orientovať hlavne na nováčikov. V prospech padákového oddielu mala byť vytvorená letka 51 s 3x Ju-52 (dodané boli nakoniec 2 ks – prvé skončilo ako salónna verzia lietadla prezidenta J. Tisa, biela imatrikulácia S – 1 v žltom poli(?), druhé Ju-52/3m, g7e – veľké dvere, menej okien, používané i pre zoskoky). Počítalo sa s vznikom dopravnej perute s dopravnými letkami 51, 52, 53 (12 lietadiel Ju-52?). Skončilo to len pri plánoch. Narastá rozsah plánovanej činnosti PS, pribúda výcvik v riadení bojových vozidiel, trhacie a deštruktívne práce. Dôraz je kladený na ničenie

³²⁷ Npor. V. Bičanovský – vel. 2. čaty. Zahynul ako škpt. pri havárii lietadla C2.32 (Arado Ar-96B) od LP 44 Vajnory spoločne s npor. Jánom Gočom 13.12.1947 v priestore Osvätimany (PSČ 687 42) - pohorie Chřiby (stredná Morava). Mali by byť pochovaní v Kyjove. Npor. Porubský, prišiel s Bičanovským, – podľa Lea Kolníka – Porubského odstránil zo školy ešte pred začiatkom SNP otec (list autorovi 21.4.2016). Npor. jazd. František Porubský (*1917) prišiel z Jazdeckého priezvedného oddielu 2. (Michalovce) – in Boris Súdny, 6/2016.

³²⁸ Tabuľkové počty sa líšili od nemeckých, napr. nemecká rota PS – 144 osôb, slovenská rota PS – 189 osôb, slovenská čata PS – 26 osôb, atď.

obrnenej techniky Panzerfaustami alebo Panzerschreckmi, v slovenskej armáde pod názvami – vrhač proti tankom, resp. pancierový postrach. Nasleduje účasť na leteckom dni, reklamné fotografovanie a filmovanie s cieľom propagácie náboru k parašutizmu. Je známa fotografia J. Meška s výťažným lanom v zuboch. Tento spôsob sa praktikoval aby nedošlo k predčasnému otvoreniu padáku na palube alebo zachyteniu o niektorý výčnelok na palube lietadla. Začiatkom augusta 1944 prebehlo v priestore Oremov Laz³²⁹ taktické cvičenie za účasti PS. Námet cvičenia bol – zoskok – zhromaždenie sa po zoskoku – rozvinutie sa do bojovej zostavy – útok - dobytie oporného bodu. V auguste 1944 dochádza k ukončeniu II. kurzu, predchádza mu „úlet“ lietadla S-82³³⁰ do Ruska. Lietadlá Ju 52/3m sa po vypuknutí SNP ocitli v zostave kombinovanej letky na Troch Duboch (vel. npor. M. Šinglovič). Celkové výsadkové „skóre“ PS je 870 zoskokov, 1x zlomená noha (Ľ. Junas), 1x šnúra cez vrchlík (J. Mizera). Šnúru cez vrchlík a zlomenú ruku „stihol“ pri leteckom dni vo Vajnoroch v roku 1947 J. Meško, skákajúci s ľahkým guľometom vz. 26. 29.8.1944 vypuklo SNP. Niektorí PS odišli predčasne priamo k partizánom, časť PS sa zúčastnila obranných bojov³³¹. PS mali prvé straty na životoch a ranených. Ako ťažko ranený je letecky odsunutý do vojenskej nemocnice č. 1273 Kyjev Jozef Lachký, jeden z prvých štyroch slovenských PS. Spomienky na cestu domov z Kyjeva písomne spracoval podľa jeho denníka syn Peter Lachký³³². Bojová činnosť padákovvej roty končí 12.11.1944 nad osadou Šajba. Osamotená jednotka, bez spojenia so zbytkom regulárnych ozbrojených síl a partizánmi. Nemci museli byť pri zajatí jednotky slovenských padákových strelcov prekvapení. Slovenskí padákoví strelci v nemeckých knochensackoch, veliteľ vyznamenaný nemeckým krížom,... Osudy PS po potlačení povstania boli rôzne. Časť pokračovala v boji v partizánskych jednotkách, časť skončila v koncentračných táboroch, niektorí dosluhovali v Haššíkovej armáde³³³.

---

³²⁹ V lokalitách Pliešovce, Dobrá Niva, Podzámčok.

³³⁰ 2.8.1944 stotník Ľ. Koza, ale pretože nevedel pilotovať He 111, tak ako pilot bol čtk. Jozef Mikuš. Biela imatrikulácia v žltom poli. V Rusku mjr. J. Trnka (neskôr mjr. M. Lisický) - zást. vel. 1. zmiešanej let. div., kpt. Ľ. Koza zást. vel. 1. slp.

³³¹ D. Slavkovský – Vo vzduchu i na zemi, str. 239 - 242, P. Švrlo - Slovenskí vojenský výsadbári 1939 - 2004, str. 62 – 66, Jiří Rajlich, Jiří Sehnal – Slovenští letci 1939-1945, str. 41.

³³² Jozef Lachký – Moje „putešestvo“ alebo z Kyjeva domov za 94 dní. Cestu nastúpil 25.1.1945.

³³³ Vojenské dejiny Slovenska 1939 – 1945, V. – str. 208 - 220.

Menný zoznam slovenských padákových strelcov:

Arvay, Baka Viliam, Baran, Belej Ambróz, Bičanovský Vojtech, Blizner Rudolf, Brezovský, Burian Mikuláš^x, Danihel, Daňo, Dudáš, Dvorák^x, Dzíbala Jozef, Fedor, Fridman František^x, Hančin, Havrišak Ladislav, Hlávka Vincent, Hrabčák Vincent, Huťa Jozef, Ilavský Viktor^x, Imrich Juraj, Jablonický^x, Jakubčo L., Janeček Ladislav^x, Junas Ľudovít, Kandrik Róbert, Klčo Emil^x, Knotek František, Kolník Leo^x, Komatinský František^x, Konrád Ladislav^x, Kostolanský František, Kopp Heinz^x, Kovačič Jozef^x, Koyš Pavol, Kupkovič Ľudovít^x, Lachký Jozef^x, Lenárt Ladislav^x, Lenghart Jozef, Lepeš Rudolf, Lukeš Fr., Lunzer Karol^x, Luža Dušan^x, Luža Miloslav, Macháč František, Medňanský Daniel^x, Meško Juraj^x, Miklošovič Imrich^x, Miklovič Štefan, Mizera Jozef^x, Mizera Michal, Multán Pavol^x, Murín Jozef, Muzika Michal^x, Najvirt Oldrich^x, Nemeč, Novotný Anton, Panák František, Pavlík Štefan, Pazdúr Ladislav, Pisarčík Jozef^x, Pobiecky, Porubský František, Prídavok Štefan^x, Prohazka Vladimír, Rác Pavol, Richtárik Tibor, Rolinec, Srokovský Štefan, Struhár, Šoltés Štefan, Špiriak František, Štefík Ondrej, Štefka Ľudovít, Štofán Štefan, Šukala P., Tkáč Ján^x, Ťaptík Jozef, Učeň Karol^x, Urblík, Vašečka Ladislav, Vašňák Hubert, Verteš, Vrzguľa Jozef, Zachar Pavol^x (celkom 82 + 4 dôstojníci).

Pozn. ^x označení účastníci kurzu I.

V roku 2014 Edo Kolník doplnil padákových strelcov o ďalšie mená:

Bálek Robert, Bušo Ján, Fašung Michal, Ferenc, Galko Anton, Gendiar Anton, Leško Jozef, Šenkárik, Štrbák, Šulc Rudolf, Turňa Jozef, Zvara Július (celkom 12).

Ide o neúplný zoznam s 98 menami, existuje napr. spoločná fotografia so 72 padákovými strelcami.

Tomáš Klubert v knihe Slovenská armáda v druhej svetovej vojne (2016) píše: „... a do júla 1944 absolvovalo výsadkársky výcvik 90 mužov...” (str.151).

Ide o neúplný zoznam PS, tak ako som ho v roku 2011 dostal od Lea Kolníka. Nie všetky mená musia súhlasiť. Hodnostne boli najvyšší nadporučíci V. Bičanovský, R. Blizner, J. Meško, F. Porubský, v mužstve by sme našli žiakov – vojakov. V roku 1939 Slovensko zrušilo bez náhrady hodnosť štábný kapitán, kapitán bol premenovaný na stotníka. Najväčšie zmeny doznali hodnosti pri rotmajstroch – kde boli zavedené hodnosti rotník – rtk., zástavník – zvk., dôstojnícky zástupca – d. zást. Pokiaľ z pôvodných 98 účastníkov Padákovskej školy

žilo v roku 2002 asi 18, koncom roku 2013 žili asi poslední traja PS – Leo Kolník v Detve, plk. v.v. Ladislav Havrišak(*10.9.1923)³³⁴ v H. Králové, plk. v.v. Ľudovít Štefka (otec ex. N GŠ AČR) v Prahe. Informácie k niektorým členom PS sa v minulosti objavili v Červených baretoch alebo Spravodajcovi O KVV Banská Bystrica³³⁵. Autorovi sa podarilo spresniť niektorých slovenských PS a parašutistov na Karlovarsku. PS - plk. Juraj Imrich (*17.7.1916 Železník – †11.8.1990 Karlovy Vary), PS Jozef Ťaptík (*9.7.1924 Sučany – †23.12.1999 Hroznětín), „ruský“ parašutista Ján Murgaš (*16.5.1922 - †12.7.1982 Karlovy Vary), nebol padákový strelec! Nevylučujem, že sa v budúcnosti ku kapitole slovenských padákových strelcov, hlavne ich povojnových osudov vrátim. Pokiaľ bude o čom písať. Informácia zo Slovenska hovorila, že Peter Švrlo st. chystal kedysi publikáciu o slovenských padákových strelcoch – „Takmer zabudnutí“. Pri stretnutí s autorom v 6/2016 oznámil, že na projekte zatiaľ nepracuje, ale v roku 2016 sa objavila kniha „Zo zákulisia prvej tankovej pretoriánskej“. Po stretnutí s historikom Viliamom Klabníkom (IV. ročník Pochodu po stopách 22. výsadkovej brigády – Prostějov 2016) zostalo viac nezodpovedaných otázok. Napr. akú imatrikuláciu malo Ju – 52/3m z ktorého skákali padákoví strelci, ako skončil a kde je pochovaný V. Bičanovský, kto a čo si zlomili padákoví strelci pri zoskokoch, atď. Zaleží na pravdivosti zdrojov, ani wikipédia, či vojenské archívy nemusia byť vždy pravdivé na 100%.

Leo Kolník – slovenský padákový strelec

(Jeden z posledných žijúcich, rekordér v počte zoskokov s jedným padákom, k jeho nedožitej 93-ke,...)

Narodil sa 8.4.1924 v Hrachovišti okr. Nové Mesto nad Váhom ako starší z dvoch detí, (mladšia setra). Po základnej škole absolvoval dvojročnú odbornú hospodársku školu. Už v mladosti prejavoval túžbu k lietaniu, v 18 rokoch si podal žiadosť na leteckú školu – Školu leteckého dorastu (ŠLD), ležiacu v neďalekých Trenčianskych Biskupiciach – na letisku. Po náročnej zdravotnej prehliadke a psychotechnických testoch (v Prešove) dostáva i povolávací rozkaz. („keď už mu riadením osudu nebolo umožnené lietať ako pilotovi, tak sa mu aspoň čiastočne naplnil sen o lietaní“). K 1.11.1942 sa stáva žiakom padákového oddelenia ŠLD (vznik slovenských padákových strelcov), a jedným z prvej desiatky slovenských vojenských parašutistov.

³³⁴ Pozri i Červené barety č. 1/2014 a Padáček 24/2015.

³³⁵ J. Meško (1915 – 1985) – ČB – 2/2003 str. 7, L. Vašečka (1924 – 1999) – ČB 2/2003 str. 8 – 10, V. Ilavský (1923 – 2009) – ČB 2/2003 str. 10 - 11, L. Kolník – ČB – 3/2007 str.2 - 3, J. Lachký (1922 - 2003) – Spravodajca O KVV B.Bystrica 1/2010 str. 4 - 5, F. Fridman – Spomienky na boje s mojou rotou parašutistov v SNP – Podtatranské noviny č. 35/2003 str. 6.

Nastupuje do poddôstojníckej školy a I. kurzu PS. Za svoju kariéru absolvuje celkom 13 zoskokov z He-111 a Ju – 52, po vojne i 3 z DC – 3 na padáku RZ-20. „Pas do neba“ (záznamník zoskokov) obsahuje celkom 16 zoskokov. V roku 1944 sa zúčastňuje obranných bojov v SNP. Po potlačení povstania, v Haššíkovej domobrane (spoločne s L. Lenártom, M. Mizerom, F. Kostolanským), kopú zákopy do príchodu frontu v pionierskej (ženijnej) rote 17. Po skončení vojny nastupuje ako čatár v 7/1945 v Spišskej Novej Vsi. Tu ho zastihne i povýšenie na rotného za účasť v SNP. V roku 1946 slúžil v Poprade, od roku 1947 v Košiciach. V roku 1947 sa stretol v Mimoni pri výbere do vznikajúceho čs. vojenského výsadkového vojska i s plk. K. Palečkom. Uvažuje o kurze palubného strelca, ale nakoniec, v roku 1947 absolvuje kurz náčelníkov poveternostných staníc v Prahe – Kbeloch. Spoločne s ďalšími bývalými padákovými strelcami sa zapája do práce Slovenského národného aeroklubu (SNA). V tejto dobe Slovensko výrazne predbieha Česko v parašutizme. V lete 1948 vedie (ešte ako slobodný) v Košiciach ako inštruktor parašutistický výcvik, a nebyť jeho balenia padákov RZ-20, tak by si študenti priemyselnej školy (napr. Edo Varga †2010) skočili len po jednom zoskoku. Skáče sa z Dakoty DC - 3, OK – VZD a len na hlavnom padáku RZ-20. V roku 1948 dosluhujú RZ-20, prichádzajú VJ-1 (Maděrove VJ-1/47), resp. VJ-2. Slúži v Košiciach, v roku 1950 je mu pozastavené povýšenie na poručíka, nasleduje odvelenie k výcvikovému práporu do Levoče. V roku 1951 je už u leteckého práporu v Brne, na základe vlastnej žiadosti odchádza ako ppor. do civilu³³⁶. V roku 1958 začína pracovať vo VSS Košice, popri zamestnaní absolvuje vyššiu priemyselnú školu. V roku 1959 sa sťahuje do Detvy, pracuje v PPS a v Detve žil do smrti. S bývalými padákovými strelcami sa stretával ešte za éry leteckých klubov – stretnutia organizovali hlavne L. Jambor, V. Švárný ale došlo i k individuálnym stretnutiam. Pri príležitosti 70. výročia hromadného zoskoku mu bola v Žiline na Hájiku 28.10.2013 udelená bronzová medaila Nadácie Štefana Baniča. Už predtým dostal pri príležitosti odhalenia pamätníku na Hájiku v roku 2004 Čestnú medailu KVV Jozefa Gabčíka. Je tiež nositeľom Medaile SNP, Pamätnej medaile k 20. výročiu SNP, Čestnej leteckej medaile. Čestný člen O KVV Banská Bystrica. Syn Peter v Bratislave, vnučka Alexandra, vnuk Richard. Vo voľnom čase rád včeláril. Leo Kolník zomrel 24.12.2016 a bol pochovaný 29.12.2016 v Detve.

---

³³⁶ Kádrový rozkaz MNO č. 1443/53 z 18.8.1953, rozkaz vel. 32. Ipráp. Brno č. 018, čl. 1., z 4.9.1953.

Pridávam pár osobných spomienok Lea Kolníka na výcvik padákových strelcov a osudy niektorých z nich³³⁷. O hodnostiach u padákových strelcov som sa už zmienil. Subordinácia jednoducho nepustí... Z dôstojníkov sa SNP aktívne zúčastnili npor. Meško a Bičanovský, Blizner (niekde i Bliezner) opustil PS asi po 2 mesiacoch v 4/43, Porubský sa SNP nezúčastnil. V služobnom „rangu“ nasledovali ašpiranti, ďalej poddôstojníci z povolania (čatníci, rotníci, zástavníci). Zdravé jadro PŠ tvorili žiaci druhého ročníka ŠLD – „páni inštruktori“ a potom I. ročník ŠLD – „žiaci“ v hodnostiach strelník/vojak, slobodník, desiatnik. Rotmajstri sa v PŠ nenachádzali. Zdravotnými prehliadkami, odvodmi a psychotechnickými skúškami prešli napr. i Čížek, Fabšo, Reháč – „nafasovali“ výstroj a už ich nevideli. LŠ – ŠLD mala niekoľko oddelení³³⁸ – piloti, navigátori, mechanici, palubní mechanici, fotografisti, zbrojáři, novou bola Padáková škola. Do PŠ boli neskôr prevelení Mizera, Najvirt, Lachký, Pisarčík a po čase Vašňák. Od prezidentskej stráže došiel čtk. Klčo, od letky čtk. Lenárt (niekde Lénart, Lenart, Lenárd). A teraz trochu bližšie o prvých absolventoch kurzu – inštruktoroch. Jozef Lachký – zranený do brucha po bombardovaní v SNP, prevezený na operáciu do Kyjeva. Doktorka v Kyjeve pred operáciou prehlásila, že bol perfektne pripravený na operáciu. (Mal prázdne črevá, pretože v postavení jedli snád' každý tretí deň,...). Ranený bol aj František Fridman črepinou pri bombardovaní pri Sv. Kríži nad Hronom (od roku 1955 Žiar nad Hronom). Fridman sa vrátil zo ZSSR ako palubný strelec na IL-2. Ranení boli aj Ľudovít (Lajko) Kupkovič a Dvorák. Títo sa vracali naspäť ako pešiaci v zostave 1. ČSAZ. V bojoch na cintoríne pri L. Mikuláši zachránil (už mŕtvy) Dvorák život Kupkovičovi, ktorý sa za a pod ním kryl. V 1. ČSAZ pôsobil po zranení i Oldrich Najvirt, k partizánom predčasne prešiel Jozef Mizera (po vojne väznený), od partizánov k 1. ČSAZ prešiel Jozef Vrzguľa (Vrzgula) a zahynul v 4/1945. Daniel Medňanský zahynul pri nálete na transport do Viedne, zajatý a popravený bol i Ladislav Janeček (Janečka?). Ako prvý PS zahynul v bojoch pri Jasenove 20.9.1944 Robert Kándrik. Medzi PS je uvedený i Jablonický. Bol s Lachkým v „ašpirantke“, absolvoval kurz pozorovateľov (i P. Šukala), potom ho Lachký „zlanáril“ medzi PS. Pohnutou históriou prešiel i František Špiriak, popravený 14.10.1952 v Prahe na Pankráci³³⁹. U 22. vb v Prešove slúžil neskôr Štefan Srokovský, účastník SNP³⁴⁰. Z PS nemeckej národnosti - Kopp, Lunzer, Prohazka, ktorí boli odvelení do

³³⁷ Osobná korešpondencia autor – Leo Kolník (2011 - 2016), osobné stretnutie na VČS O KVV Banská Bystrica dňa 3.2.2012, upozornil autora napr. na to, kedy sa píše v slovenčine fronta (vojenská) a front (meteo) (Pozri Spravodajca O KVV B.Bystrica 2/2012).

³³⁸ Padáky mal pôvodne obšívajúť 91 ročný Pavel Dobřík z Ľubietovej. Pozri – Pavel Dobřík neodletel doTurecka, v povstaní robil spojku. (Sme-online 29.8.2013).

³³⁹ I. Pejčoch – Vojáci na popravišti – str. 319 - 324.

³⁴⁰ Pozri i stránku [www. Petrovany.sk](http://www.Petrovany.sk)

wehrmachtu sa po vojne do Holíča vrátil len Vladimír Prohazka (snáď npor. wehrmachtu?), holič, chiropraktik – liečiteľ, chodil do Rakúska. Pokiaľ ešte žili poslední PS, dochádzalo medzi nimi k stretnutiam. Leo Kolník navštevoval L. Kupkoviča v Trenčíne, M. Muziku v Nitre, M. Mizeru v Žiari nad Hronom. V Žiari nad Hronom sa uskutočnilo i stretnutie Kolník, Lachký, Fridman, Prídavok. V Detve navštívil L. Kolníka Ján Tkáč, v Bratislave navštívil Kolník Jozefa Dzíbelu. Čo na záver? Vyhnem sa vymenovaniu zoznamu renomovaných historikov, redaktorov, priateľov, ktorým Leo zapožičal k spracovaniu niektoré dokumenty, fotografie, atď. Možno sa v budúcnosti niektoré ešte objavia, spresním, čo by sa (a u koho) mohlo objaviť.

V. kapitola – Slovenskí „nemeckí“ parašutisti

Ako sa objavili Slováci u Nemcov

(Menili sa hranice, menili sa národnosti,...)

Tak ako nájdeme Slovákov v londýnskej sekcii D alebo vo výsadbách z Moskvy/Kyjeva, tak nájdeme Slovákov slúžiacich i pod vlajkou s hákovým krížom. Pre odpoveď, ako sa tam ocitli, sa musíme vrátiť trochu späť do histórie. Hneď v úvode musím upozorniť, že k jednotkám SS ale i parašutistom, prijímali len dobrovoľníkov. Takže, kde je treba hľadať slovenských Nemcov? Spresnenie, či sa jedná o Slováka alebo Nemca, upravovala Zmluva medzi Českom/Slovenskom a Nemeckou ríšou o otázkach štátneho občianstva a opcii č. 300/1938 Zb. zák. Išlo hlavne o otázky – bydlisko k 10.10.1938, narodenie na tomto území pred 1.10.1910, či bol niekto z rodičov, starých rodičov Nemec,... Pokiaľ rodičia nepožiadali o opcii³⁴¹, stal sa často Nemcom, bez toho aby o tom vedel, do okamžiku, kedy došiel povolávací rozkaz. Sú odvedení podľa „zákona 20“ (neskôr 30). V „trojjazyčnej“ Bratislave to nebol často až tak veľký problém. Takže 1) Zmluva – zákon. 2) Viedenská arbitráž. Maďarsko zabralo 2.11.1938 časť južného a východného Slovenska³⁴². 3) Slovenskí Nemci – Volksdeutsche. Rekrutovali sa z nemeckých historických oblastí Slovenska³⁴³. Stačil jeden z nemeckých rodičov, nechť študovať, pracovať vo vojnovom priemysle, túžba po dobrodružstve, uniforme a Nemecko malo ďalšieho dobrovoľníka. Po atentáte na A. Hitlera došlo 25.7.1944 k totálnej mobilizácii a zároveň sa znížil odvodný vek na 16 rokov³⁴⁴. 4) Česi, ktorí zostali na Slovensku po roku 1939 a hlásili sa podľa potreby za Slovákov alebo Nemcov³⁴⁵. 5) Obyvatelia zabratých území Nemeckom 30.9.1938 - Petržalka, Devín a hlavne zabratého južného Slovenska, ktorých čakala služba v nemeckej alebo maďarskej armáde. 6) „Dobrovoľníci“ vybraní

³⁴¹ Z 512 000 osôb sa pre čs. občianstvo na Slovensku rozhodlo 291 000, pre ríšske 174 000. Ďalší zdroj – Na rozdiel od ČR (3,5 mil. sudetských Nemcov) sa k nemeckej národnosti prihlásilo na Slovensku necelých 130 000 obyvateľov. (R. Cílek – Prst na spoušti, str. 119).

³⁴² Išlo o časť južného a východného Slovenska o rozlohe 10 390 km² s 854 000 obyvateľmi. K Slovákom sa prihlásilo 272 000 obyvateľov. (Martin Hetényi – Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1938 - 45, str. 15 -16). Maďarskí (ex.slovenskí) volksdeutsche (cca 8 000 osôb) skončili v 22. SS div. Maria-Theresia.

³⁴³ Spiš, Hauerland (slovenské stredoslovenské banícke mestá) – Handlová, Kunešov, Horná Štubňa, Sklené, Nitrianske Pravno, Malinová, atď. Bratislava, Pezinok, východoslovenský Medzev, Podkarpatská Rus. Deutsche Partei malo územné delenie na 7 oblastí – Bratislava – mesto, Bratislava – okolie, Považie, Veľké Pole, Kremnica/Nem. Pravno, Horný Spiš, Dolný Spiš.

³⁴⁴ Koncom februára 1943 bolo v zozname slovenských SS dobrovoľníkov 6464 mužov, skutočne odvedených asi 3000. 7.7. 1944 k nim pribudli i Nemci slúžiaci v slovenskej armáde, preradení 25. - 30.6. 1944 mimo činnú službu. (Soňa Gabzdilová – Nemecká komunita v živote slovenskej spoločnosti 1938 - 1945). Podľa Vojenských dejín Slovenska V. slúžilo v SS začiatkom septembra 1944 celkom 7824 slovenských Nemcov. Pozn. Ešte v roku 1958 bolo v bratislavskom kraji evidovaných 193 bývalých príslušníkov SS. (Pamäť národa, ÚPN 04/2008 str. 50). Slovákov by sme našli ako dozorcov v KC Osvienčim – Hitlerovi vrazi z Osvětmi! (Noviny Blesk 2.2.2017).

³⁴⁵ Po roku 1939 ostalo na Slovensku asi 33 000 Čechov, 10% sa hlásilo za Čechov, zostatok za Nemcov alebo Slovákov. (F. Vnuk – Mať svoj štát znamená život, str. 274).

z vojenských zajateckých ale i koncentračných táborov, hlavne koncom vojny. Samozrejme by sme našli i ďalších dobrovoľníkov, ktorí sa nevošili do týchto šiestich hlavných oblastí. Praktický vstup Slovákov do nemeckých jednotiek umožnil prístup Slovenska 24.11.1940 k fašistickému „Paktu troch“ (Berlín – Rím – Tokio). Rodiny slovenských dobrovoľníkov SS poberali počas vojny podporu 400 - 1200 Sk, táto podpora končila obvykle po dezercii, ku ktorej dochádzalo počas prvej dovolenky, alebo po prechode k partizánom v Bielorusku, Poľsku, Srbsku. Samozrejme by sme našli na Slovensku poberaateľov (alebo rodinných príslušníkov) vojenských dôchodkov z Nemecka ešte v 90-tych rokoch minulého storočia. Z Čiech pôsobili vo vojenských jednotkách hlavne Nemci z Hlučínska, Těšínska a Opavska, „volksdeutche“ zo sudetských oblastí pôsobili hlavne ako dozorcovia v koncentračných táboroch (napr. v KC Osvienčim slúžilo celkom 8 500 dozorcov medzi nimi „volksdeutche“ z protektorátu). Medzi nemeckými parašutistami sa objavil napr. Václav K. – príslušník 11. let. zboru, účastník „Sprung nach Kreta“ v 5/1941, výsadečným výcvikom prešiel u 7. Flieger v Braunschweig³⁴⁶. Ďalším bol napr. Bauer (nar. 1909 Přebuz), od r. 1931 Doksy. Medzi „Meškovými“ padákovými strelcami by sme našli tiež 3 Nemcov. Boli to Heinz Kopp (skákal saltá i tigrí skok cez 11 ležiacich parašutistov), des. Karol Lunzer, des. Vladimír Prohazka, ktorí snáď skončili vo wehrmachte. (Proházka po vojne ľudový liečiteľ v Holíči.) V októbri 1939 bola nemeckým abwehrom (vojenskou rozviadkou) vytvorená jednotka Brandenburg. Pôvodný krycí názov bol Baulehrkompanie z.b V. 800. (Stavebná výcviková rota pre zvláštne účely 800, Brandenburg nad Havolou, Magdeburgstrasse). O Brandenburgu bolo napísaných niekoľko kníh. K „slovenským“ koreňom. Tie by sme našli na Sliači, kde bola z etnických Nemcov vytvorená v roku 1939 rota zvláštneho určenia, pod velením poručíka Siegfrieda Graberta³⁴⁷. 15.10.1939 poveril Canaris kpt. von Hippela vytvorením roty 800. Boli v nej i Česi, Poliaci, Lotyši, Rumuni, Litovčania, Maďari a Slováci, väčšinou „volksdeutche“, ktorí tvorili asi 1/6 pôvodného stavu. Prezývala sa v počiatkoch „Kameradschaftsbund – Bataillon“. Prešli z práporu Ebbinghaus, v ktorom boli 4 skupiny. Prevládali poľskí „volksdeutche“ ale 3. skupina bola tvorená príslušníkmi zo „Sudetenlanders“. Už v 11/39 sa mení Brandenburg na prápor, v 1/41 na pluk a v 11/42 na divíziu. V roku 1943 vznikol zvláštny prápor

³⁴⁶ F. Emmert – Česi ve Wehrmachtu, kap. 4 – Výsadečným na Krétě.

³⁴⁷ Siegfried Grabert (1916 – 1943), velil nemeckej rote na Slovensku, v 11/39 práporu Brandenburg. Zúčastnil sa akcií v Holandsku, Bulharsku, Grécku. 10.6.1941 vyznamenaný Rytierskym krížom. V roku 1943 kpt., vel. 8. rotý výcvikového pluku. Posmrtné, 6.11.1943 vyznamenaný dubovými ratolestami. (Encyklopédie tajných služieb ve 20. stol., str. 61, 149). Nič nehovoriaci názov Stavebná výcviková rota sa neskôr objavil i v Československu, Takto sa nám objavil v rokoch 1960 – 1991 v ČSEA 248. provozní prapor (VÚ 1313, 4438) v skutočnosti Spravodajská správa (ZS GŠ), nahradená neskôr v ČR 603. provozním střediskem (pozri internet).

Friedenthal (podľa miesta vzniku – 20 km severne od Berlína). Divízia mala svoj vlastný výcvikový pluk a samostatné špeciálne rotý (13,15,17,...) a ďalšie jednotky (287,288,...) s asi 2200 osobami. Divízia Brandenburg patrila až do jej rozpustenia v 9/1944 spoločne s SS Leibstandarte Adolf Hitler (rozpustená v 1/45) medzi Hitlerove obľúbené jednotky. Ako „5 kolóna“ pôsobila v Ardenách 150. pancierová brigáda (Skorzeny) – asi 2 000 anglicky hovoriacich dobrovoľníkov, jej činnosť bola ukončená a jednotky stiahnuté 25.12.1944 do Grafenwöhr. (*Dnes je vo VVP Grafenwöhr dislokovaná US jednotka vo Vilseck*). V 9/44 zanikol abwehr a Brandenburg bol začlenený do divízie Grossdeutschland. Výcvikové strediská boli na zámku Weilburg (Baden-Baden), Bernau (sv. Berlín), Droegen pri Fürstenbergu (postupimská oblasť pri Ravensbrücku), Pretsch nad Labem (pri Torgau), Quentz pri Oranienburgu, atď. Pri výsadbách používali lietadlá³⁴⁸ diaľkovej eskadry KG 200. Pri vysadzovaní (1. letka) sa používali i špeciálne kontajnery/tlmiče nárazov PAG na troch padákoch. Parašutisti pri špec. operáciách v podvese používali na komunikáciu s posádkou telefón, atď. Brandenburg ako prvý používal pri akciách Metamfetamin – Pervitín. Už na Kréte plnil Brandenburg spravodajské úlohy – získať anglické plány a dokumentáciu. V znaku mal Stahlhelm GD s braniborským orlom, heslom bolo: „Brandenburg ide všetkými smermi“. Nezávisle na Brandenburgu vznikali ďalšie jednotky. 5.8.1943 vznikol prápor zvláštneho určenia FRIEDENTHAL (podľa loveckého zámočku, dnes Schleuse Friedenthal/Ruine, Oranienburg, PSČ 16515). 17.4.1944 sa reorganizoval na Jägerbataillon 502, v 9/44 na Jagdverband Mitte. O „Volksdeutsche“ z Jagdverbandu Ost píše O. Skorzeny (úrad VI. RSHA – Gruppe VI.-S) ako o „preverených ruských antistalinistoch“. Jagdverband Südost pôsobil v roku 1944 i na Slovensku³⁴⁹, v roku 1945 na Morave. V Poľsku pôsobil príslušníci bývalého práporu EBBINGHAUS. Ale späť na Slovensko. Už 25.8.1939 komando³⁵⁰ abwehru posilnené menšinovými Nemcami zo Slovenska prekročilo poľské hranice

---

³⁴⁸ Rôzne typy – Ju-290, Ju-390, Arado AR-232, ale i B-17, B-24. Napr. B-24H od 453. BG núdzovo pristál v Chebe 5.2.1944 a po oprave používaný KG 200 až do apríla 1944, kedy ho naspäť ukoristili Američania na letisku Salzburg. Letka KG 200 vysadila okolo 1000 agentov na rôznych miestach. (Operácia SCHAMIL – 8/43 Groznij – 25 mužov, 8/44 – POACHER, Minsk 15 + 2 doktori). Lothar Sieber (1922 - 1945) s lietadlom Arado AR-232 zachránil z obklúčenia na Ukrajine v 8/44 asi 23 vojakov, s lietadlami Ju-390 lietala snád i Hanna Reitsch a Anna Kreisling nad New Yorkom 2-3x, Japonsko, Argentína,...

³⁴⁹ Mgr. Pavel Papšo – Z druhej strany zákopu: Ich war ein Brandenburger. Vojnový denníček Prešporáka. Časopis Druha svetová 3/2011. Pozri i O. Skorzeny – Mé velitelské operace, str. 280/1. O. Skorzeny (1908 – 1975) sa až do konca vojny vracal do Friedenthalu.

³⁵⁰ 24 - 60 členné komando „Stosstruppe Jablonka“ npor. Dr. Albrechta Herznera. V kopcovitom teréne im zlyhali rdst., takže nezachytili signál, ktorým Hitler zrušil termín prepadnutia Poľska z 26.8.1939 – 04.15 h a preložil ho na 1.9.1939 na 04.45 h. J. Mader – Hitlerovi generálové vypovedajú – str. 218. Väčšina komanda bola pochytaná, nemecké velenie vydalo prehlásenie, že nemecký dôstojník jednal na vlastnú päsť. A. Herzner velil v lete 1941 práporu NACHTIGALL zloženého hlavne z ukrajinských nacionalistov. V 8/41 bol prápor po pôsobení v Lvove rozpustený.

a obsadilo Jablunkovský priesmyk s úlohou zabezpečiť bezproblémový nástup nemeckých jednotiek z priestoru Žilina a Bytča. Tak ako veľké množstvo Podkarpatských Rusov (Rusínov) nájdeme v 2. čs. pdb, ich „spolurodákov“ nájdeme po páde Podkarpatskej republiky v marci 1939 v rôznych brandenburských práporoch (Rolland, Bergmann), pluku Kurfürst, frontových prieskumných skupinách, atď. Do jednotiek sa dostávali prechodom cez Poľsko, Slovensko do Rakúska alebo výberom v zajateckých táboroch. Išlo hlavne o dezertérov poľskej, slovenskej armády, navrátilcov z Rumunska. Výcvik prebiehal v Rakúsku – v dachsteinských Alpách, v Hortensteine a v Saubersdorfe pod velením nemeckých inštruktorov, včítane parašutistického výcviku. Parašutistický výcvik³⁵¹ patrilo medzi povinné učivo v „Sonderlehrgang Oranienburg“ (osobitný náukobeh) Branderburgu. Príslušníci rozpusteného chustského kurína (práporu) SIČ prešli výcvikom a kurzom v polovici roku 1939. Neskôr sa z mnohých stávajú „banderovci“, posledné jednotky bojujú na Ukrajine ešte v roku 1956. Výcvikom prešiel por. Vladimír Szczygielski (alias Nový, neskôr Burlak 1920 - 1949), por. Karačevskij (alias Jozef Svoboda), por. Kudulicz a ďalší. Ďalším výcvikovým strediskom sa stáva Kežmarok – Ľubické kúpele. (Pozn. do 1.1.2011 ex. VVP Javorina). Sem sa presúvajú postupne skupiny so Saubersdorfu. Slovenská trasa presunu - Petržalka/Engerau – Bratislava (YMCA) – Piešťany (hotel Royal) – Kežmarok. Nemecké velenie malo v počiatkoch II. svetovej vojny obavy z vytvárania väčších „zahraničných“ jednotiek. Predlžujúcou sa vojnou a nedostatkom nemeckých ľudských zdrojov sa od roku 1943 začínajú vytvárať zahraničné jednotky zbraní SS v službách Nemecka. Z 38 divízií SS nájdeme zahraničných vojakov v 22 divíziách. Zlomovým bol rok 1942, kedy ešte Nemecko dokázalo vysielat' veľký počet jednotlivcov a skupín do tyla východného frontu. Začínajú sa objavovať reakcie na výsadok na Kréte – operácia MERKUR. Celkové počty³⁵² nemeckých parašutistov treba brať s rezervou. Parašutisti – agenti, so znalosťou ruského jazyka, väčšinou naverbovaní v zajateckých táboroch, sa často po zoskoku sami

³⁵¹ J. Mader - Muž s jazvou, str. 36.

³⁵² Vysadených snád' 10 000 parašutistov a agentov, vycvičených v 60 školách a strediskách. Ruské zdroje hovoria o 2110 zlikvidovaných parašutistoch. Životnosť a návratnosť skupín bola nízka. Napr. zo 150 „kománd Abwehru 104“ sa vrátili 2. V roku 1942 sa cvičilo v nemeckých školách a strediskách súčasne 1500 parašutistov – M. Vároš – Hitler žije, chyťte ho – str. 167. V ruskom tyle na nich čakali jednotky milície, NKVD a pohraničníci. „Len za tri mesiace jednotky 92. pohraničného pluku 21. armády zneškodnili niekoľko desiatok agentov nemeckej rozviedky“ M. G. Padžev – str. 216. „2. práp. 92. pohr. pluku za necelý rok 1944 odhalil a zadržal 825 agentov, žandárov, nacionalistov z OUN a ÚPA, zneškodnených bolo 427 banditov – str. 373. Nemecká letka KG -200 Olga vysadila okolo 1000 agentov. Len za obdobie 22.6. - 1.12.1941 zadržali Rusi 35 738 osôb, z toho 2343 špiónov, 699 diverzantov. 14 473 osôb bolo zastrelených (O. Vaněk, Voj. história 3/2005, str. 126). Pred zahájením operácie BARBAROSSA v 5/6 1941 zadržali ruskí pohraničníci 461 narušiteľov a došlo už k vysadeniu prvých nemeckých diverzných skupín. 21.6.1941 informoval o prípravách k napadnutiu nemecký dezertér – komunista Alfred Liskow (1910-1943), ženista, prísl. 221. pluku 15. pd.

prihlásili ruským úradom. Ďalších, zo spravodajskej školy 102 v Poltave, pomohol odhaliť infiltrovaný ruský rozviedčik P. Prjadko. Hlásili sa napriek tomu, že v Rusku platil od konca augusta 1941 výnos (Stalinov tajný rozkaz č. 270), podľa ktorého bol každý zajatý sovietsky vojak pokladaný za zradcu a bola stíhaná aj jeho rodina. Vysadzovaní boli z lietadiel Dornier Do-217, Heinkel He – 111, Junkers Ju-52 (12 mužov), Ju-58 (31 mužov), Ju-88 (v pumovnici upravené ležadlo na závesoch), väčšinou na padákoch RZ-1. Kvôli zníženiu rozptylu skupiny po zoskoku sa znižovala výška výsadku zo 150 i na 100 m³⁵³. V roku 1944 vzrástol význam rusky hovoriacich parašutistov – agentov. Nemecko malo pripravených 20 leteckých výsadek s 305 agentmi, v decembri ich bolo vysadených 60. Nedostatok lietadiel, benzínu vedie k vysadzovaniu skupín pozemnou cestou. Abwehrstelle 202 vysiela z Poľska skupiny tvorené ukrajinskými nacionalistami z Poľska, Podkarpatskej Rusi a Slovenska. Sú pripravovaní vo výcvikových táboroch (Krynica, Dukla, Barwinek, Kamenica). Parašutisti sú cvičení v Krakove, Prešove, Košiciach a Mukačeve. Cez front bolo vysadených asi 1200 osôb. Boli potvrdené i ďalšie Abwehrgruppe a FAK č. 203, 205, 208, 212, atď. Výsadky vysielali i fronty. Frontové prieskumné skupiny pôsobili podľa charakteru úlohy, obvykle do vzdialenosti 50-300 km. Skupiny v prospech skupín armád mali 25 – 40 osôb, veliteľ Nemeck, v prospech armády okolo 12 osôb. Parašutisti, ktorí nehovorili rusky boli maskovaní ako ranení, popi, hrobári, mnísi, atď. Na východnej fronte pôsobili základne Walli I. - až Walli III. (číslo poľnej pošty 06100). Išlo o strediská I. – rozviedka, II. – diverzia, III. – kontrarozviedka. V roku 1944 boli I. a III. zrušené (po zrušení abwehru) a boli začlenené do vojsk. Velitelia Walli (štáb v Sulejówek, PŠČ 05-070, 18 km vých. Varšavy) boli plk. H. Schmalzlager, pplk. H. Baun (ex. nemecký konzul v Moskve), mjr. Becker a ďalší, niektorí po vojne skončili u Gehlena. Parašutistov si navzájom vysielali skoro všetky vojnové krajiny. Z V. Británie do Nemecka smerovali ruské výsadky, poľské výsadky ale i české výsadky nemeckých antifašistov. Českí nemeckí antifašisti boli Rusmi z Moskvy vysadení do Sudet³⁵⁴. Z Ruska smerovali do Nemecka výsadky Nemcov,

³⁵³ 25.6.1941 bola rota pluku Brandenburg pri Bagdanove vysadená z výšky 55 m. P. Kopečný – Pozor, parašutisté, str. 54. Neskôr Rusi skákali zo 100 m na padáku D-1-8 v rokoch 1967/8. (100 m – 50 mužov – 23 s.) – V. Suvorov – Specnaz, str. 85/6.

³⁵⁴ Z Londýna bol na Ústecku vysadený Otto Pichl 20.11.1896 N. Sedlo, (pred zatknutím spáchal samovraždu jedom), Otto Hoffmann 1912 – 29.11.1944, Albert Exler 4.5.1944 pri Ludvíkoviciach na Děčínsku, (prežil). Išlo o operáciu ALBERT, leteli 3.- 4.5.1944 z letiska v Bari. (Pozri i Duchcovské noviny 5/2004). Pri Vimperku boli vysadení 25.12.1944 – Artur Öhm, Artur Schrober. Pozri Padáček 11 str. 6/7- Parašutisté v „Sudetenlandu“. Z Moskvy boli v Nemecku vysadení napr. H. Hentschke, W. Trapp, J. Weingart, V. Porombka, T. Winter. Do SNP smerovali W. Gaida, F. Gold, E. Kutschera, K. Linke – pozri Encyklopedie tajných služeb. Moskva vysadila i radistov Červenej kapely – E. Eifflerová, W. Fellendorf, A. Hössler, R. Barth – G. Perrault – V podzemí třetí říše, str. 226, 240. Z Moskvy bolo do nemeckého tyla (Sudety) od roku 1943 vysadených najmenej 26 občanov nemeckej národnosti. Pozri tiež J. Plachý, Horší než doba války,... str. 334 – 337.

ktorí prešli v ruských zajateckých táboroch školou „Antifa“, nemeckí dôstojníci potom boli „preškolení“ vo Zväze nemeckých dôstojníkov. Mnohí z nich skončili po vojne vo vysokých politických, vojenských a policajných funkciách v NDR. Podobne „dopadli“ i niektorí príslušníci protipartizánskej jednotky „DIRLEWANGER“. Nemci tiež vysielali parašutistov do V. Británie, tu ich po zatknutí, pokiaľ nesúhlasili so spoluprácou, väčšinou popravili³⁵⁵. Málo známe sú ruské protihry s Nemcami, napr. BEREZINA, kedy bola vytvorená klamná skupina PRESTOL, ktorá prijímala ďalších agentov, rdst., materiál. Hlavnými protagonistami pri akcii PRESTOL (i MONASTYR) boli básnik B. A. Sadovskij (1881 – 1952) a A. P. Demjakov - „Doktor“ (1910 – 1978), ktorí zásobovali Nemcov 3 vysielateľkami klamnými správami. (Podobne ako činnosť abwehru v Holandsku). História pozná množstvo dvojitéch agentov – parašutistov získaných druhou stranou, Nemcov v britských komandách, Nemcov v SNP a v závere vojny Nemcov vytvárajúcich si „alibi“ /i príslušníkov SS/. Američania (OSS) začali vysielateľ výsadky do Nemecka od 9/44 (Jupp a Anna Kappius), neskôr pokračovali vo výsadbách i jednotlivé armády US (7. US Army – okolo 30 výsadbok, napr. Peter Sichel. Zaznamenali sme historické „kotrmelce“. V ruskom ťažení vyznamenaní slovenskí vojaci a dôstojníci skončili nakoniec v SNP („železný“ kpt. J. Stanek, npor. C. Kuchta). Medzi gardistami (ale i v KSS) by sa našli tiež zástupcovia širokého spektra politických strán. Ale späť k Slovákom... Boli zaznamenané zbehnutia z fronty z Dukly na nemeckú stranu. Nemcom sa podarilo infiltrovať svojich agentov do vznikajúcej čs. jednotky už vo Francúzsku, nemeckých agentov by sme našli aj medzi partizánskymi jednotkami v SNP. Uskutočnili sa pokusy o získanie zajatých slovenských parašutistov (R. Mišutka, M. Valaštiak, J. Junas,...). Nemcom sa podarilo realizovať vyslanie J. Hušťáka³⁵⁶

³⁵⁵ Napr. Karel Richter nar. asi 1921 Kraslice, vysadený 14.5.1941 pri Londýne, popravený v 12/41. Posledným popraveným v londýnskom Toweri v roku 1941 bol parašutista Josef Jacobs, pri zoskoku sa zranil. V roku 1939 zoskočil na východe Anglicka Wolf Schmidt „TATE“. 2x (12/42 a 27.6.1944) bol do V. Británie vysadený agent dublér Eddie Chapman alias Zig-Zag. Herman Görz zatknutý v roku 1935 v Anglicku, odsúdený na 4 roky, v 2/39 prepustený – 5.5.1940 vysadený nad Írskom, Wulf Schmidt vysadený v r. 1940 – 3 roky dvojité agent, atď. – M. Smith – Britské tajné služby, str. 60,62. Zo 480 vysadených agentov odmietlo spoluprácu s MI 5 celkom 14 – boli popravení. Zo 120 nakoniec vybraných dvojitéch agentov sa osvedčilo 11. – E. Hora, Kasár dvojitém agentem, str. 64.

³⁵⁶ Juraj Hušťák (*1.2.1915 Stakčín - †8.1.1976 Stakčín). Bývalý partizán a prísl. 2. čs. pdb. Nositeľ Radu Červenej hviezdy, Čs. vojnového kríža. Vysadený v noci 17.10.1944 vo výsadku KOZINA omylom pri Žatci. Po vysadení zajatý, vypočúvaný, väznený. Získaný na nemeckú stranu, kpt. Müller z pražskej AST ho vlakom dopravil do Bardejova a 6.12.1944 prešiel front na rieke Ondava. Predvedený k por. Černému (1. ČSAZ) a neskôr na Smerš 4.UF, odsúdený na 5 rokov nútených prác na Sibíri. Domov sa z Ruska vrátil v roku 1959. Veľkou navigačnou chybou (Šumava - Žatec) a z výšky 1000 – 2000 m došlo k veľkému rozptylu skupiny v dvoch náletoch. Neospravedliteľný fakt je, že u padlých sovietskych príslušníkov oddielu sa našla skupinová fotka výsadku, takže Nemci mali hneď od začiatku pomerne presnú predstavu o zložení výsadku. Zväčšeniny z fotky sa neskôr objavili na pátracom obežníku po zbytku skupiny. Výsadok Kozina podrobne spracoval S. Bursa. J. Šolc - Osudné rozhodnutie str. 173, 176 - 178, J. Šolc – Za frontou na východě – str. 215, J. Čvančara – Někomu život, někomu smrt III. – str. 50, 207,259. Podobný prípad i hrdina ZSSR I. J. Kondratec. Titul dostal 22.2.1944,

(výsadok KOZINA)³⁵⁷ naspäť. Nemeckej národnosti bol napr. kpt. A. Staš³⁵⁸, vysadený Nemcami pod Moskvou, skupina sa nezišla. Staš sa cez zajatecké tábory dostal nakoniec do 2. čs. pdb. Vysadený v Čechách 20.12.1944 v dvojčlennej skupine GŠ ČA. Po vojne krátko slúžil i v ČSLA. Nemeckej národnosti bol Rusmi 2x vysadený Vendelín Roblička (alias Emil Benda). Od 4/1944 vysielalo z Londýna v operácii SUDETENLAND výsadky exilové vedenie DSAP (Deutsche sozialdemokratische Arbeitspartei). Operácia skončila neúspešne, väčšina parašutistov bola chytená a popravená. Londýnska skupina D nakoniec nerealizovala výsadky s Nemcami (Vojmír Matuš/Matus) a zajatcom (Václav Michal) plánované ako NICKEL, OCHRE³⁵⁹. Plánované úlohy boli kuriérne a išlo o nadviazanie rôznych spojení s českým odbojom. II. odbor MNO v Londýne vydal 22.10.1943 Smernicu pre nábor dobrovoľníkov s prílohou „Poznatky získané z výsluchov nemeckých zajatcov“. Možných kandidátov rozdelil do 4 skupín využiteľnosti. Výberu vo vojenskom zajateckom tábore v Škótsku sa v 9/43 zúčastnil npor. O. Talášek a por. J. Šmíd. Rtm. Karel Zbytek uskutočňoval výber z vojakov wehrmachtu českej a slovenskej národnosti v roku 1944. Vyberali medzi 34 zajatcami čs. národnosti, ktorí slúžili vo wehrmachte a boli zajatí v Tunisku a na Sicílii³⁶⁰. Ďalší výber/nábor sa uskutočnil medzi zajatcami v Afrike. K 31.7.1944 sa prihlásilo do čs. zahraničnej armády 126 zajatcov a celkom 348 sudetských Nemcov³⁶¹. Celkovo sa z výberu medzi zajatcami vydaril snád' jediný („legitimoval" sa českým školským

---

kedy bol v nemeckom zajatí. 9.11.1944 bol prevedený cez líniu fronty a priznal sa ruským úradom. N. F. Čisťakov – Zákon a svědomí, str. 137 - 139. Získaním sa považoval podpis záv. žného prehlásenia – „Verpflichtungserklärung“.

³⁵⁷ Pozri i Jaroslav Tošner a kol. – Stalo se v Mělcích 1944, Město Louny / Svobodný hlas, 2014

³⁵⁸ Mjr. výs. Adolf Staš (*26.5.1914 - †1997) – v roku 1951 veliteľ 71. výs. práporu (pred Mansfeldom). Účastník preškoľovacieho a inštruktorského (PI) kurzu 13.10. - 22.11.1947 v Stráži pod Ralskem. (J. Šolc – Červené barety str. 62/3). Pri vzniku práporu 71 ako npor., veliteľ roty ťažkých zbraní, (5 čiat – klzákov, min., pt., pl., guľ.). A. Staš alias Antonín Soukup bol spoločne s Vincencom Diviškom (*2.11.1911) vysadený 20.12.1944 v Krasoňoviciach pri Kutnej Hore v skupine DOLGOJ. Išlo o bývalých príslušníkov nem. armády (forum.valka.cz.) Vysielali z Prahy 2, Palackého ul., z hostinca Josefa Kotrána. Dnes sú v Palackého ulici 2 reštaurácie – Kalich (č. 10), Trilobit (č.15). Na južnú Moravu bol vysadený v lete 1944 i agent GRU, predtým vojak wehrmachtu – brnenský Nемеc Franc Machálek. (Pozri i Vojenská kronika 1/2015).

³⁵⁹ Vojmír MATUŠ alias Málek (operácia NICKEL = Nikel), Václav MICHAL alias Bárta (operácia OCHRE = Oker), obe neuskutočnené. Por. V. Matuš (*25.3.1923 N.Brod -† 14.4.2003 Papua – Nová Guinea), mal byť vysadený pri Paríži, potom vlakom do Prahy a počítalo sa i s návratom. Starší z bratov Matušovcov/Matusovcov plk. RAF Dalimil „Dalik“ Matus (*19.8.1921 N.Brod - †25.1.2007 Chrudim). Voj. V. Michal (*27.3.1910 - †4.4.1945 Dunkerque). V. Michal slúžil v Rommelovej armáde, predtým v nemeckej armáde na Ukrajine, kde sa zúčastnil popráv Židov. Antisemita, chválil sa pred voj. Beldengrundom v Anglicku, že popravil 80 Židov. Zbil voj. Petra Roubíčka (Žida), spoločne s Müllerom patrili k najkrikľavejším antisemitom – Fakta & svědectví 7/2009 - Projevy antisemitizmu. Pozri i F. Šita – Operace Nickel, Ochre, Canonberry a akce posluš. (Pozn. správne Canonbury).

³⁶⁰ M. Vaňourek – Plukovník O. Talášek – str. 41. Pozri i Franz Chocholatý – Gröger – „Služba československých občanů v německých branných silách po 1.10.1938 – fakta a mýty“. I „Po boku nepřítel“ Fakta & svědectví 1/2012, str. 18 - 21. Neskôr sa použiteľnosť rozčlenila na „najlepší stupeň 1A+ najhorší 8C-. Pozri i Prokop Tomek – Agent LIGHT – tajný spolupracovník v britské rozvědné službě – III. Druhá světová válka.

³⁶¹ Fakta & svědectví 11/2009, str. 24 – Češi ve službách Luftwaffe?

vysvedčením) – neskorší plk. Otmar Malíř (1923 - 2016). Postupom frontu a blížiacim sa koncom II. svetovej vojny sa menia i metódy nemeckého abwehru, (neskôr RSHA). Prejavuje sa nedostatok benzínu, znížil sa počet klasických výsadkov, prejavuje sa nepripravenosť nových kádrov. Začína prevládať „infiltrácia medzi utečencov“ a usadenie sa v posádke pred príchodom ČA. Za prvosledovými ruskými jednotkami postupujú jednotky NKVD a Smeršu a odhaľujú nepriateľských agentov. Niektoré ruské výsadky NKVD mali za úlohu pomôcť domácemu partizánskemu hnutiu pri odhaľovaní špiónov a agentov. Presvedčili sa o tom niektoré výsadky londýnskej skupiny D ako v protektoráte, tak i na Slovensku. V Poprade bola zatknutá Z. S. Guzejevová, ktorá prenikla až do Veličkovho štábu, v Žiline a Kysuckom Novom Meste boli odhalení nemeckí agenti Friderich, Kravček, ďalší boli odhalení, keď sa hlásili do 1. ČSAZ³⁶². Nie všetky nemecké pokusy o vytvorenie špeciálnych jednotiek so slovenskou účasťou sa podarilo uskutočniť v chaotickom období koncom II. svetovej vojny. Na Slovensku pôsobili jednotky Edelweiss 218 – vel. Erich Thun von Hohenstein (s J. Nižňanským³⁶³), Jozef 232 (vel. W. Pawlofski, K. W. Tutter³⁶⁴), Schneewittchen (Snehulienka - vel. Schindler), Kysucká garda (vel. Rulze). Z Brandenburgu boli tlmočnicke rotý z Prahy a Viedne nasadené ako bojový útvar v SNP³⁶⁵. Prípravy vytvorenia pluku „Slowakei“³⁶⁶ (veliteľom mal byť pplk. Walther Domes alebo pplk. Ján Lokšík) skončili začiatkom roku 1945 len v etape príprav a sústredením časti jednotky zloženej hlavne z príslušníkov POHG vo výcvikovom priestore Benešov. Po SNP bola väčšina nemeckých dôstojníkov slúžiacich v slovenskej armáde prevelená do jednotiek SS. Takto sa nám v 14. div. SS Galizien objaví 47 ročný „Papa“ pplk. Karl Wildner, pri Telgárte bojujú proti sebe spolužiaci z hranickej akadémie – na slovenskej strane kpt. J. Stanek, na nemeckej W. Lammer. Pokiaľ sa

³⁶² J. Mader, Muž s jazvou – str. 245. V Martine bol odhalený jeden z atentátnikov na E. Beneša Jan Svoboda (1921 – 2011).

³⁶³ Jozef Nižňanský (*24.10.1917 Lutiše okr. ZA - †23.12.2011 Mníchov). V roku 1938 vyradený z VA Hranice ako poručík delva (spoločne s T. Sedláček, V. Kindl, J. Šandera) a pešiakmi A. Opálka, R. Bliezner. – Osobní věstník 45, ročník XXI, vydáno 10.9.1938. 28.10.1944 povýšený Viestom na škpt. Od 15.12.1944 v jednotke Edelweiss, nahradil kpt. Martina Kanioka. Slovenská časť jednotky (cca 130 mužov) sa formovala v Krásňanoch pri Žiline a absolvovali i nemeckú prísahu. SS-Hauptsturmführer J. Nižňanský - vyznamenaný Železným krížom I. triedy, krížom II. triedy boli vyznamenaní čatníci Ladislav Ruszo, Marin Lajda, Ján Stanček.

³⁶⁴ Ing. Kurt Werner Tutter – (*4.12.1909 Praha - †3/1983 Kötzing), v roku 1948 odsúdený v BA na 6 rokov, od 1953 do 1963 pracoval pre ČSSR ako „Konrad II“.

³⁶⁵ S. Auský – Dobrovolníci a druhá svetová válka, str. 26, 27.

³⁶⁶ Vytváranie prebiehalo v 3/5 1945 v Benešove, počítalo sa s ním do 44. div. SS Wallenstein a prevládali v ňom slovenskí gardisti. K 25.1.1945 bolo na Slovensku 38 pohotovostných oddielov (PO) HG, 6 poľných rôt, 3 poľné prápory, cca 5 000 osôb. Nemci mali na Slovensku Einsatzkomando 13 (Trenčín – H. Jaskulski, O. Koslowski), EK 14 (B. Bystrica - G. Heuser) zvláštne oddiely napr. SK7a v Ružomberku (W. Bast), Sonderkomando ZBV 29 (Bratislava – H. Glaser), ZBV 15 (Nitra – W. Hersmann), ZBV 27 (Prešov – G. Voigtländer). Nezamieňať s Jagdeinsatz SLOWAKEI, ktorá prišla do Bratislavy 10.9.1944 a tvorila slovenský základ neskoršieho Edelweissu!

Slováci vo vojskách SS (a parašutisti) zvlášť nepreslávili, neboli vyznamenaní vysokým nemeckým vyznamenaním. Jednou z možností ako sa dostať k informáciám je internet a rôzne diskusné fóra. Od mája 2006 je otvorený archív v nemeckom Bad Arolsen³⁶⁷. Na internete sa objavuje pár mien slovenských vojakov a poddôstojníkov vyznamenaných v SS. Ide o SS – Rottenführera Jána Takáča, nositeľa rytierskeho kríža ppor. Gustáva Wendrinského³⁶⁸, Milana Lormana a ďalších. Začiatkom roku 1945 vzniká tajná záškodnícka organizácia „Werwolf“, hlavným strediskom - hlavným mestom sa stáva Ústí nad Labem a začína príprava a výcvik na záškodnícky – partizánsky spôsob boja. Chýba nedostatok vhodných kandidátov, ľudské zdroje sú už vyčerpané. Vyberajú sa dobrovoľníci z Freikorpsu, Volkssturmu, abwehrgruppe sa menia na FAK (Frontaufklärungskommandos). Prakticky sa vytvárajú skladiská a úkryty zbraní, prebiehajú krátkodobé diverzné kurzy. Na Slovensku je vybudovaný tabor Marabu II. (Senica – Malacky), niektoré sklady a úkryty sú maskované ako hroby nemeckých vojakov. Ešte 28.4.1945 bolo z Prahy vyslaných 6 agentov Kuratória a HG do Košíc, s úlohou zabiť prezidenta E. Beneša³⁶⁹. K atentátu nakoniec nedošlo a tak mohol prezident sledovať vojenskú prehliadku 1. mája 1945 v Poprade.

Čo sa nevošlo do kapitoly *(Pár zaujímavostí)*

Ešte pár perličiek na oživenie. Po podpísaní Rusko-nemeckého paktu o priateľstve a neútočení v 8/1939 vydal Stalin gestapu veľkú skupinu nemeckých antifašistov včítane Židov, na oplátku dostalo gestapo od NKVD niekoľko osôb. (Pozn. Pakt Ribbentrop – Molotov o neútočení z 23.8.1939 „rehabilitoval“ i V. Putin – Le Figaro 12.5.2015, Bojovník 11/2015 str. 2). Podpisu predchádzali neúspešné jednania ZSSR s V. Britániou a Francúzskom o vojenskej spolupráci 21.8.1939. Dňa 20.9.1939 došlo k podpisu dodatku, v ktorom došlo k rozdeleniu Poľska medzi Nemecko a ZSSR, ZSSR dostal Pobaltské krajiny, zapožičal Nemecku prístav Murmansk, atď. Zaujme prípad Albrecht³⁷⁰. Zatknutý v Rusku v roku 1937, po dvoch rokoch prepustený. V auguste

---

³⁶⁷ Archív medzinárodnej pátracej služby v Bad Arolsen o obetiach nacistického režimu. Ide o 17,5 mil. obetí nacistickej diktatúry v Nemecku a v zemiach, ktoré s Nemeckom za vojny spolupracovali. Pozri nem. ministerka spravodlivosti B. Zypriesová pri návšteve USA dňa 18.4.2006.

³⁶⁸ Gustav Wendrinský (1923 – 1945), zoznam „Držitelia Rytírskeho kříže narodení na území ČSR“. Medzi asi 120 menami len 4x slovenské korene, brig. gen. J. Turanec, J. Malár, + genpor. E. Klepp, zbytok držiteľov pochádzal z ČR.

³⁶⁹ Untersturmführer Anton Lehman – Gestapo Brno, odd. II. F, J. Čvančara – Nekomu život, nekomu smrť 1943 - 1945, str. 327 Skupina atentátnikov bola tvorená 3 príslušníkmi Kuratória (Jan Svoboda veliteľ, J. Málek, V. Kaucký, a 3 prísl. HG (J. Belan. L. Depta, Danihel) – S. Motl – Stopy, fakta, svědectví.

³⁷⁰ R. Medvedev – Stalin a stalinizmus, historické črty, - str. 135, 149.

ušiel na nemecké veľvyslanectvo v Moskve, kde požiadal o politický azyl. Stalin povolil Ribentropovi (dostal ruské vyznamenanie) vziať Albrechta do Nemecka. Albrecht v Nemecku napísal dve knihy, ktoré sa stali povinným čítaním wehrmachtu – „Butyrská väznica, cela číslo 99“ a „Revolúcia, ktorú zradili“. Prekvapí, že ZSSR zásoboval Nemecko potravinami, PHM, strojmi až do operácie BARBAROSSA 21.6.1941. Takisto bleskový postup nemeckých jednotiek sa konal na území Ruska – ex. Poľska. Parašutistické „hry“ s účelom dezinformácie prebiehali na oboch stranách. Angličania pred otvorením „západného frontu“ použili niekoľko klamných operácií s cieľom zakryť miesto a dobu skutočného otvorenia. V operácii BODYGUARD „otočení“ nemeckí a nórski agenti informovali klamnými informáciami. Luftwaffe zase 10.8.1940 vysadila nad Midlans a škótskými nížinami množstvo materiálu (vysielačky, výbušniny, mapy) ale bez parašutistov. Najkurióznou dezinformáciou šírenou dvojitémi agentmi do Nemecka bolo, že britskí vojaci ako poznávacie znamenie (na rozlíšenie od prípadných nemeckých parašutistov v britských uniformách), si maľujú jedno chodidlo na modro³⁷¹. Najrýchlejším spôsobom ako odhaliť parašutistu po zoskoku bola kontrola ramien, kde ostávali stopy po padákových popruhoch. Znovu by som zdôraznil, že na Slovensku nepôsobilo gestapo, úradníci gestapa do Bratislavy dochádzali. Najbližšia úradovňa bola v Brne, Viedni a Ostrave. Abwehr (vojenská rozvedka, neskôr RSHA, veliteľ na Slovensku kpt. Nagel, F. Goltz po ňom plk. Hans Kroha) mal úradovne v Bratislave ale tiež v Banskej Bystrici, Kežmarku, Nitre, Žiline, Prešove, Ružomberku, Zvolene, Poprade a podliehala pod Viedeň – juh. Abwehr úzko spolupracoval v 1939 - 1945 s nemeckým vojenským atašé na Slovensku – plk. Heinrichom Beckerom. Rádiové stredisko abwehru bolo vo Wohldorfe. Lesné výcvikové tábory boli pri Benešove, na Slovensku pri Senici. Ako inštruktor werwolfov pôsobil npor. Miklasch. Abwehr sa maskoval na Slovensku ako sklady dreva, nakladateľstvo kníh, atď. Napr. v Krkonošiach – Sokolská bouda, bolo na prelome rokov 1944/5 vytvorené výcvikové stredisko – vel. H. Giehl (kpt. SS Herbert Giel, rodák z Rigy?). Koncom 1/45 vysadená skupina 55 mužov pod velením kpt. N. Zorova do Bydhošťa – návrat z akcie po 14 dňoch – 15 osôb (skončili v Oranienburgu). Ešte väčšie straty mala 70 členná skupina vysadená 13.2.1945 do Vratislavy v bielych maskovacích uniformách, nikto sa nevrátil. Jediným úspechom bolo, keď sa dvom ženám podarilo uniesť ruského generála a prepraviť ho cez front³⁷². V rámci nemeckej operácie ZEPPELIN³⁷³ bol prevádzaný (hlavne

³⁷¹ Nová obroda, 7.2.2005 – Poľskí sprisahanci chceli cez vojnu zabiť Rudolfa Hessa (1894 - 1987).

³⁷² Stanislav Šedivý – Černá kapitola z histórie Černé hory.

³⁷³ V roku 1942 v tábore Deblin výber, výcvik v bieloruskej obci Negoreloje. Plk. Rodionov dal nakoniec rozkaz strieľať na oddiel SS - pozri K. Grunberg – SS – Hitlerova černá garda, str. 280, 289, 290, 370, 379. Išlo

v zajateckých táboroch) výber a školenie agentov s cieľom atentátu na Stalina. Zo strediska Zeppelin – sever, bol vysadený 1. letkou KG 200, lietadlom Arado 232 dňa 5.9.1944 agent SD – Pjotr Šilo (alias P. I. Tavrín). Bol vysadený spoločne s manželkou a motocyklom/sajdkárkou M-72. Po zoskoku bol pri Smolensku zatknutý (čistý motocykel a suché oblečenie) a prinútený k rádiovej protihre TUMAN. Popravený s manželkou 28.3.1952 resp. 2.4.1952³⁷⁴. Na potlačovaní SNP sa v dňoch 10. - 15.10.1944 v priestore Martin – Ružomberok podieľala jednotka DIRLEWANGER³⁷⁵. Na druhej strane Nemec Martin Weikert³⁷⁶ pomáhal J. Švermovi a R. Slánskému pri prechode cez Chabenec. 20.11.1944 previedol na Moravu skupinu Nemcov Hans Hoffmann, neskorší minister obrany NDR. Medzi príslušníkmi SS sa našiel i poručík s legitimáciou KS Nemecka z roku 1928³⁷⁷. Novou je informácia, že padákové šnúry z hodvábu sa vyrábali v Seredi³⁷⁸. Titulom Hrdina ZSSR in memoriam boli vyznamenaní dvaja Nemci. V roku 1964 partizán Fritz Schmenkel (1916 - 1944), druhým bol veliteľ priekumnej partizánskej roty npor. Robert Klein, ktorý v uniforme nemeckého plukovníka získal na jeseň 1943 dôležitý most na Dnepre.

---

pravdepodobne o skupinu Družina, ktorá celá prešla k Rusom. Operácia ZEPPELIN (Sever, Stred, Juh) bol výber spomedzi 5 mil. ruských zajatcov ale i krycí názov hlavného štábu OKH v Zossen. – O. Skorzeny – Mé veliteľské operácie, str. 292. Briti ako ZEPPELIN označovali kryciu akciu fiktívnej prípravy vylodenia na Kréte, Grécku ako podporu operácie OVERLORD.

³⁷⁴ Encyklopédie tajných služieb – str. 467. Fakta & svědectví 1+2/2017 str. 13-14.

³⁷⁵ Vznikla v rroku 1940 pôvodne do nej boli zaraďovaní pytliači. Po nábore v konc. táboroch pribudli i ťažkí zločinci. Pomenovaná po veliteľovi – Oberführer Dr. Oskar Dirlwanger – „varšavský mäsiar“. Pôvodne 2. brigáda SS Dirlwanger, v 2/45 „papierovo“ premenovaná na 36. SS divíziu. Výchovný účel, aby si zločinci odpykali službou trest sa vymkol spod kontroly. Zaujímavé sú osudy niektorých príslušníkov po vojne. Po návrate z ruského zajatia pomáhali budovať Ministerstvo národnej bezpečnosti ex. NDR. Alfred Neumann sa stal dokonca členom politbyra SED (časopis Bojovník 12/2008 str. 9), plk. v.v. W. Enke (Encyklopédie taj. služieb – str. 110.) 1.7.1952 vznikla predchodkyňa NVA – armády NDR – KVP (Kasernierte Volkspolizei), tu boli zakladateľmi nemeckí vojaci, ktorí prešli v Rusku 4 mesačnou školou „Antifa“ v zajateckých táboroch. ANTIFA – politická prevýchova vojnových zajatcov (1943 – päťdesiate roky). Prešlo ňou 48 090 Nemcov, boli prepustení skôr a počítalo sa s nimi vo vých. Nemecku s funkciami – novinári, odbory, kultúra, mládež. (Nezamieňať s novodobou Antifa resp. AFA!). 18.1.1956 vzniká NVA (i 4 generáli – Müller, Freytag, von Lenski, Wulz, 6 nositeľov Rytierského kríža, ich životnosť je do roku 1958. V BW sa 50 generálov, admirálov, 711 nositeľov Rytierského kríža dožije odchodu do dôchodku. V Nár. milícii skončil po vojne i plk. v.v. Heinrich Fomferra. (Encyklopédie tajných služieb, str. 125). Sov. spravodajsko-diverznú skupinu – Hans Schwarz – Heinrich Karl Fomferra, pomohol odhaliť kolaborant, člen KSS – čašník Kurt Ehrenstein. Schwarz bol zatknutý 14.2.42 v Piešťanoch, Fomferra 14.2.42 v Hlohovci. Po oslobodení z väznice v Ružomberku 26.8.1944 partizánmi, padol Schwarz ako partizán skupiny Jánošík na vých. Slovensku. (Pozri M. Medvecký – Kauza Imrich Sucký – str. 104, 117. PhDr. Marek Syrný - PhD. - Od odboja ku kolaborácii). Na pomníku padlých a pochovaných na cintoríne v Hranovnici je uvedený Ján Schwartz, padol 2.- 3.9.1944. V povojnovom období slúžilo medzi zamestnancami západonemeckého ministerstva vnútra 54% bývalých členov NSDAP, vo východnom Nemecku 14%, Po roku 1961 to bolo necelých 10%. (Bojovník 24/2015).

³⁷⁶ Weikert Martin (*29.7.1914) – parašutista GRU na Slovensku, 1945/6 pracovník ÚV KSČ, 1976 genpor. MfS ex. NDR. (Encyklopédie tajných služieb, str. 502.) V SNP i parašutista Schütz Josef (1910 - 1989), 1945/6 starosta v ČSR, 1973 genmjr. MfS v ex. NDR (Encyklopédie,... str. 421). K. Richter – Osvobození Československa, str. 194. V part. oddieli Thälmann, prevažne z nemeckých antifasistov z Malinovej pod velením Júliusa Elischera a pol. komisára Lamberta Maurera – Voj. dejiny Slovenska V. – str. 223, NŠ – Reimund Hübner, NŠ Stalin – Michal Schmotzer,...

³⁷⁷ Michal Pitel – Boj o Beskydy, str. 282.

³⁷⁸ Nedodržaný sľub – celovečerný hraný film. Kostra „scénáre“ ...“které chodí trhat morušové listí (v Seredi se vyráběly hedvábné šnúry na německé padáky), což mu“...

Od 11/1944 sa zúčastnilo v odboji na Slovensku asi 300 nemeckých antifašistov. Z jednotiek išlo o Partizánský oddiel E. Thälmana (veliteľ Július Elischer, politický komisár Lambert Maurer). Boli tvorení hlavne mužmi z Cachu, dnes Malinová (PSC 972 13) a Gajdeľu, dnes Kľačno (PSC 972 15).

Zúčtovanie

(Vítazi berú všetko,...)

Skončila II. svetová vojna. Niekde 8.5., niekde 9.5., ale oficiálne 2.9.1945 podpisom kapitulácie Japonska na US krížniku Missouri (USS BB-63). K Prahe smeruje z východu 1. ČSAZ (bez 2. čs. pdb), posledné veliteľské stanovisko má 7.5.1945 v Podivíne pri Břeclavi. Centrum Prahy je už obsadené ruskými vojskami, obsadia okolité obce, techniku sústredia do Uhřetevsi. Vo štvrtok 17.5.1945 sa uskutoční 2 hodinová slávnostná vojenská prehliadka v čele s gen. K. Klapálkom. Vojsko prejde Prahou, tribúna bola na Příkopech pri ulici Panská. Západná 1. čs. vyrazí po kapitulácii Dunkerque 9.5.1945 na cestu do Prahy až 12. - 13.5.1945. V zostave Pattonovej 3. armády vyrazil už 23.4.1944 čs. kombinovaný oddiel (cca 140 mužov). Oddielu velí pplk. A. Sitek (1903 - 1993) a 1.5.1945 obsadzujú Cheb. 1. čs. dorazí 18.5. do Plzne. 28.5. sa presunie do Prahy (obora Hvězda) a 30.5. sa zúčastní slávnostnej vojenskej prehliadky v Prahe. Po prehliadke sa čs. opäť stiahne do Stříbrných Hor (kam sa pokúsil neúspešne neskôr utiecť V. Gerik). Dňom 1.6.1945 je premenovaná na 1. tankový zbor. V chaose posledných dní vojny zaniknú pokusy o vysadenie posledných skupín (z Londýna) CHURCHMAN, ROTHMAN, a (z Talianska) FOR SQUARE, MORTAR, CHROMIUM tvorenej príslušníkmi čs. a vládneho vojska. O pristátie ruských parašutistov na Olšanských cintorínoch usiluje prostredníctvom vysielania čs. rozhlasu ruský agent NKGB – Emil Vitouš alias Vitovský. Signálnym miestom mali byť ohne v tvare trojuholníka³⁷⁹. 9.5.1945 sa správcom „Pečkárni“ v Prahe stáva prof. L. Vaněk alias JINDRA (1906 – 1993). Neobjasneným zostáva výsadok VÝLETA – LONGA³⁸⁰. 4.5. dorazil z Plzne do Prahy poručík OSS Eugen FODOR³⁸¹. 9.5.1945 sa v Prahe objavuje šéf stredoeurópskej sekcie SOE plk. H. B. Perkins (ex. šéf poľskej sekcie SOE), 10.5. sa stiahne do Plzne, ale už 25.5.1945 sa vracia do Prahy ako britský chargé d'affaires. Jeho úlohou bola pravdepodobne koordinácia

³⁷⁹ P. Žáček - Neúspěšná mise NKGB, Paměť a dějiny 2011/01 str. 23 - 35.

³⁸⁰ Antonín Longa (*15.7.1898), Rudolf Výleta – vysadení pravdepodobne (bez parašutistického výcviku) v noci 29.4.1945 na Šumave pri Sv. Kateřine (jz. Tachov, Rozvadov PŠČ 348 06)) a od tej doby nezvestní. Škpt. A. Longa (na II. odd. mal na starosti spisy týkajúce sa Maďarska) zatknutý 14.12.1939, v 3/40 pokus o útek pri prevoze z Pankrác do Pečkárne, útek mu znemožnil český žandár, 5.9.1940 prevezený do Drážďan, neskôr Zwickau, Berlín (Moabit). 4.12.1941 odsúdený (spoločne s Fárkom, „Tři konšelé“) na 10 rokov väzenia do bavorskej väznice Ebrach, v roku 1945 v Bayreuth, neskôr pochod smrti. Po oslobodení US Army sa dobrovoľne prihlásil k plneniu sprav. úlohy (CIC?) v priestore Plzeň. 12.4.1947 vyhlásený oficiálne za mŕtveho. R. Výleta – pravdepodobne dozorca z väznice Plzeň. (Pozri František Fárek – Stopy mizí v archivu, Vyšehrad 1975). Dnes pplk. A. Longa – na pamätnej doske na budove GŠ A ČR v Prahe 6 pri vchode vpravo ale i doska „Malostranskí sokolí“ – U Lanové dráhy 609/3, Praha 1.

³⁸¹ Por. Eugen Fodor, slovenský Maďar z Lučenca, prísl. čs. sekcie OSS, od 15.4.1945 v štábe 3. US armády (F&S 5/2011, str. 10). Niekde i Eugene FODORA, mjr. Kovatz vyzdvihol v hoteli Šroubek p. Herberta, gen. Kratochvíl stihol „vydať mesto“ por. Fodorovi. (F. August, Ve znamení temna, str. 164).

vyslaných paradesantných jednotiek SOE s postupujúcimi US jednotkami. V Prahe pôsobí na MNO až do jesene 1945 likvidačná skupina (zást. prednostu 2. oddelenia HŠ MNO - plk. K. Paleček, prednostom bol plk. JUDr. A. Raša³⁸²) a skupinu viedli postupne škpt. R. Krzák, J. Nechanský a V. Knotek. Prakticky vyhodnocovala činnosť skupín, dohľadávala materiál³⁸³, zbrane, rdst. a financie. Poznatky neskôr mali slúžiť k výcviku novovznikajúceho parašutistického vojska. Skupina je pod „drobnohľadom“ 5. oddelenia HŠ MNO (plk. B. Reicin 1911 - 1952, vl. menom Friedrich Reinzinger). Zatknutých parašutistov K. Čurdu a V. Gerika navštívil vo väzení gen. F. Moravec (1x?) a pátral po dôvodoch zlyhania a zrady. Čurda ho údajne oslovil „Nazdar, bratře“. Analýzou K. Čurdu bol poverený Č. Šikola (CLAY), ktorý ho v rokoch 1945 - 47 navštevoval vo väzení. Gen. F. Moravec³⁸⁴ je „odstavený na vedľajšiu koľaj“ a je vyšetrowaný za to, že umožnil nedbanlivosťou Nemcom získať tajné materiály. Vyšetrowanie je na pokyn prezidenta E. Beneša 2x zastavené, gen. F. Moravec je odoslaný na zdravotnú dovolenku. 1.12.1947 je poverený velením 14. divízie v Mladej Boleslavi, 28.2.1948 je odoslaný znovu na zdravotnú dovolenku. Po emigrácii cez USA vytvára v Nemecku spravodajskú skupinu OKAPI (pozri odkaz 134), neskôr odchádza do USA. Z Nemecka vykonala OKAPI (vel. balónovej sekcie mjr. Bogataj) celkom 4 - 7 letov do ČSR v rokoch 1953-54. V rokoch 1952 boli asi niekoľkí kuriéri vysadení v Československu na padáku³⁸⁵.

³⁸² Gen. doc. JUDr. Anton Raša (*15.9.1911 Pavlice - †17.5.2007 Bratislava). Za vojny poľný prokurátor, poľný prokurátor v SNP, člen SNR. Po vytvorení HŠPO na Slovensku sa stal 16.9.1944 prednostom II. oddelenia – spravodajského. (III. oddelenie – operačné, kpt. C. Kuchta). Koncom 10/44 prevzal po K.Šmidkem i fciu poverenika pre národnú obranu. Po oslobodení sa stal prednostom, plk. - II. odboru – spravodajského na MNO v Prahe (zástupca plk. K. Paleček). Neskôr pôsobil ako prokurátor v politických procesoch na Slovensku – žalobca J. Tisa. V 50. rokoch perzekuovaný, odsúdený a väznený, neskôr rehabilitovaný. Patril k najstarším žijúcim generálom na Slovensku (spoločne s gen. Jánom Strculom 1912 - 2012). Pozri i J. Gebhart, J. Šimovček – Partizáni v Československu 1941 - 45. Genpor. in. mem. Karel Paleček (1898 – 1962), „táta Palec“, veliteľ londýnskej sekcie D, po vojne veliteľ čs. výsadkového vojska. 11/1949 zatknutý, 12/1950 odsúdený vo vykonštruovanom procese na 9 rokov, 5/1952 oslobodený a prepustený s podlomeným zdravím. Zomrel 12.3.1962, pochovaný v Plzni, syn Vladimír (pplk.). V roku 1932 postavil vilu, ul. U První baterie., Praha, Střešovice. Prízemie bolo od roku 1935 pracovisko spravodajskej skupiny. (Pozn. U třetí baterie č. 8 býval Paul Thümmel A-54). Pre parašutistov po vojne získal činžiak v Prahe 6 na Estónskej ul.

³⁸³ Zahraničné útvary sa likvidovali do konca roku 1945 u VÚ 2291 Moravská Třebová. J. Nechanský skončil 16.6.1950 na šibenici (akcia HANZA), V. Knotek sa 16.6.1948 v Prahe po zatknutí otrávil.

³⁸⁴ František Moravec (*23.7.1895 Čáslav - †26.7.1966 Washington). Z ČSR emigroval 29.3.1948. V roku 1990 vyšla i v Československu kniha spomienok „Špión, jemuž nevěřili“ spracovaná dcérou. F. Moravca. Dcéry Hana (USA), Tatiana Gard (dnes New York – Long Island), spoločne s matkou (Vlasta rod. Nováková) navštívili niekoľkokrát ČR. Moravec bol konfliktným typom, personálne spory s O. Tichým (1898 - 1989), F. Hájkom (1894 – 1943 Londýn, dopr. nehoda), J. Bartíkom (1897 - 1968), atď. Od roku 1999 nesie pomenovanie 601. skupina špeciálnych síl generála Moravca v Prostějove – 601. skss - VÚ 8280. Vnučka Anita Gard Moravcová bola prítomná v 12/2015 v Prostějove krsty knihy. Pozri i M. Vároš – Hitler žije, chyt'te ho!, str. 136.

³⁸⁵ P. Tomek – Na frontě studené války, katalóg k výstavě 2009, str.13, 24. Nad ČSR sa v roku 1952 vykonali min. 3 zoskoky. – Konferencia o odboji proti kom. režimu, Praha 16.4.2009, Prokop Tomek. Francúzska SDECE snád' vysadila od roku 1949 z lietadiel DC-3 min 3 výsadky z výšky 150 m v špeciálnych popruhoch. Jediným potvrdeným parašutistom CIA(?) je Josef MARTÍNEK (1902 – 1951), vysadený pri Blovičiaciach (PSČ 336 01) v 11/1950, zastrelený pri obkľúčení 11.7.1951. Údajne bolo s ním v lietadle ďalších 6 kuriérov. (I. Pejčoch,

V americkej tajnej službe – v letke CIA, pôsobili v Nemecku minimálne 4 Česi. Piloti Vít Angetter (1921 – 2009), Viktor Popelka (1918 – 1971), Bořivoj Šmíd (1918 - 1951), navigator/rádiotelegrafista Kamil Mráz, lietali na začiatku päťdesiatych rokov s výsadcami až nad územie Sovietskeho zväzu. Po päťdesiatich rokoch sa odtajňujú a otvárajú archívy CIA z obdobia „železnej opony“. Výsledky akcie REDSOX - vysielanie agentov CIA do Sovietskeho zväzu boli katastrofálne. V rokoch 1949 – 1954 bolo po zemi, po mori a vzduchom vysadených 85 agentov, všetko ruskí uprchlíci po II. svet. vojne. Výsadky boli z neoznačených lietadiel CIA – typy C-47 a C-54 (od 7/52 uskutočňovali elektronický prieskum ELINT). Prvý výsadok dvoch agentov sa uskutočnil 5.9.1949 pri L'vove, posledný 6.7.1954 v Estónsku. Odtajnené dokumenty uvádzajú 24 výsadcov. 75% vysadených agentov sa vôbec neozvalo, Redsox bol v roku 1955 zrušený. Dôvodov zlyhania operácie bolo niekoľko – neodborné vysielanie a riadenie, rivalita s britskou MI 6, rozpory v emigrantských združeniach (OUN, UPA, ZZ UHVR), atď. Učebnicovým príkladom je vysadenie dvoch šesťčlenných skupín 14.-15.5.1951 v Byšky, Kozivskyj rajon, Ternopil'ská oblasť, Ukrajina. Predchádzal mu štart z Malty, prelet Rumunska a následný let nad Ukrajinou. Skupina I. – veliteľ Myron Vasylovyč Matvijejko (1914 – 1984), krycím menom „Usmich“, emisár Stepana Banderu a aby to nebolo jednoduché, tak ide o britskú skupinu SIS. Skupinu II. (vycvičenú pri Heidelbergu) vedie Vasyl Ochrimovyč (1914 – 1954) – ZZ UHSR, je platený americkou CIA, používa i meno „Hruzyn“. Jediné, čo skupiny nevedia, že na zemi ich čaká 11 000 operatívco, vrátane 14 lietadiel Po-2 vyčlenených k vzdušnému pátraniu, protivzdušná obrana má rozkaz nereagovať na prelet. Prvotné informácie o operácii poskytol Kim Philby (stýčný orgán vo Washingtone medzi CIA a MI 6) a poľský agent „Vladek“ z I. skupiny. Skupiny sú pochytané, ako posledný 6.10.1952 Ochrimovyč. Matvijejko pristúpi na spoluprácu, Moskva zaháji s Londýnom protihru „Meteor“ (trvá až do roku 1960), v roku 1958 dostane milosť a dožije pod ďalšími menami na Volyni. Ochrimovyč pri protihre „Lovuška“ nepôsobí až tak oddane a 20.3.1954 je odsúdený k trestu smrti. Z parašutistického hľadiska zaujme výcvik v Abingdone (dnes PŠČ OX14). Zaujímavosťou je že OUN a UPA vysielali agentov i do USA. Za výsadky zodpovedal v CIA Frank Wisner - „Whiz“. Fiaskom skončili výsadky do Albánska v 7/53 – operácia VALUABLE, leteli Poliaci, ex. piloti RAF vo výške 200 stôp nad zemou. V Poľsku sa „stratili“ po vysadení tri 6 členné výsadky s rdst., atď. Výsadky „za železnú oponu“ končia v roku 1955, kedy sa Gehlenova organizácia v Nemecku dostáva pod spolkovú vládu a ich miesto nahrádzujú

Přechody přes železnou oponu, Parašutista CIA, str. 39 – 43). Z asi 2000, hlavne pozemnou cestou, vyslaných kuriérov bolo 500 zadržaných (tamtiež, str. 147).

špionážne lietadlá U-2. V čs. armáde pokračujú čistky formou rôznych druhov previerok a týkajú sa hlavne bývalých dôstojníkov slovenskej armády, veliteľského štábu SNP³⁸⁶ a dôstojníkov zo západu, príslušníkov vládneho vojska. Pokiaľ v roku 1945 tvorili dôstojníci zo západu 10%, v roku 1952 to bolo len 1,14%, v roku 1955 slúžilo posledných 13 „západných“ dôstojníkov³⁸⁷. Podobná situácia bola v letectve. V roku 1945 slúžilo 444 letcov ex. RAF, v roku 1950 len 96 (napr. J. Hlad'o), pričom v bojoch o V. Britániu zahynulo 546 čs. letcov. V polovici roku 1951 odišli poslední traja „západní“ parainštruktóri. V Znojme, u 24. peš. pluku (VÚ 9108) slúžil „zabudnutý“ major R. Novotný (SPELTER), zomrel za nejasných okolností v 12/1953. V roku 1955 slúžil ešte L. Vyskočil (CHURCHMAN). Do roku 1971 slúžil gen. S. Uchytíl³⁸⁸. Vo Vyškove učil v 1946-1971 pplk. Cyril Prášek (foto z Resslovej ul., vpravo od vlajkonosiča), pôsobili tu parašutisti z východu - veliteľ školy (1972 – 1976) gen. Jozef Jurík výsadok PRYŠCEP, gen. Cyril Ohrablo (1950 - 1956) pôvodne veliteľ obrneného automobilu BA - 64 u 2. čs. pdb, potom 1. tb, v roku 1981 náčelník Hlavnej správy VKR, gen. Ivan Kričfaluši (1969 - 1971) výsadok BORKAŇUK I. V rokoch 1967 – 72 tu pôsobil prísl. FFL plk. Ján Koreň. Na Slovensku je hneď po vojne vytvorená revolučná norma – Nariadenie č. 33/1945 Zb.z. SNR³⁸⁹ a začínajú súdy s vojnovými zločincami. O niečo miernejšia situácia bola v Čechách. Takže, pokiaľ som v úvode písal, že „víťazi berú všetko“, končím v závere antickým „vac victis“ – beda porazeným.

---

³⁸⁶ A. Rašla – Spomienky spoza mreží, str. 8.

³⁸⁷ Mgr. F. Kašícký, Socializmus: Vyrovnávanie sa s totalitným režimom v podmienkach rezortu obrany, Pamäť národa č. 8, str.4 - 9. J. Čvančara – Někomu život,... III. – str. 141. Legionársky směr 1/2013, str.18 19.

³⁸⁸ Genmjr. Stanislav Uchytíl (*30.8.1909 - †12.4.1991 Chrudim). Absolvent parakurzu SOE, neskôr prevelený do Ruska k 2. čs. pdb do funkcie vel. 1. práp. 2. čs. pdb. Na genmjr. povýšený z funkcie veliteľa vyššej školy dôstojníkov pechoty Bruntál v roku 1954. V roku 1957 náčelník Správy voj. školstva. Do zálohy prepustený k 1.4.1971.

³⁸⁹ §1) fašistickí okupanti, §2) domáci zradcovia (i slov. nemeckí parašutisti), §3) kolaboranti, §4) zrada na povstaní, §5) previnilci faš. režimu. Paragraf 3,5 – tresty do 30 rokov, zbytok paragrafov - trest smrti. Koncom roku 1945 zaistených na Slovensku asi 22 000 osôb, 300 osôb – 15 až 30 rokov, 55 trestov smrti. V ČR bolo zaistených 12 600 osôb, tresty boli miernejšie. Napr. J. Krejčí (predseda vlády) – 25 rokov, R. Bienert – minister vnútra – 3 roky (obaja sú podpísaní na vyhláske po atentáte na Heydricha). Za obdobie trestu smrti v Československu 1918-1989 bolo popravených 1217 osôb, najviac za E. Beneša – 730 rozsudkov z asi 130 000 ľudových súdov (pozri www.mvcr.cz/policie/udv/sesity/sesit2/). Pre porovnanie, vo Francúzsku vynesených po vojne 2071 trestov smrti v prítomnosti, cca 5000 v neprítomnosti, popravených bolo necelých 100 osôb. Z 2177 odsúdených na doživotie ich bolo v roku 1950 len 539, v roku 1953 už nikto. V Rakúsku z 9000 osôb celkom 35 trestov smrti. F. Vnuk – Dedičstvo otcov, str. 9 - Vo V. Británii bolo v rokoch 1939 - 45 popravených 68 osôb, v neutrálnom Švajčiarsku 33 osôb za „politickú a hospodársku“ špionáž.

VI. kapitola – Slováci v légiách a v cudzineckej légii

Účasť v légiách

(Vzniká Československo)

Prvé jednotky z Čechov a Slovákov sa formovali v légiách v priebehu I. svetovej („veľkej“) vojny. Išlo o prebehľíkov, zajatcov z c. a k. armády a dobrovoľníkov. Na Slovensku existovali pešie pluky, pešie honvédske pluky, prápory poľných strelcov,... (napr. 71. pp Trenčín, 34. pp Košice, 72. pp Bratislava). Boli tvorené vojakmi z príslušných žúp. O légiách hovoríme ako o revolučných dobrovoľných vojskách alebo čs. zahraničnom vojsku. K vstupu Slovákov vo Francúzsku do CL „na dobu trvania vojny“ prispelo vypuknutie I. svetovej vojny v roku 1914. Ako príslušníkom cudzej mocnosti im hrozila internácia. Termín legionár sa objavuje po I. svetovej vojne. S čs. legionármi sa môžeme stretnúť na územiach, kde jednotky bojovali, teda vo Francúzsku, Taliansku, Rusku, Srbsku (napr. por. F. Moravec). K vytvoreniu plánovanej Česko-Slovenskej légie v Južnej Afrike (1916) nedošlo. Išlo o nemecký pokus získať späť Nemeckú juhozápadnú Afriku (dnes Namíbia) po porážke od juhoafrických vojsk. Vo Francúzsku, pokiaľ nepočítam M. R. Štefánika a Jozefa Honza Dubnického³⁹⁰, patril medzi prvých fr. legionárov Jozef Adamík (*20.7.1885 Bytča). Zahynul 5.7.1916 v Chaulnes v bojoch pri Belloy en Santerre (Francúzsko, PSČ 80200) v zostave pešieho pluku Cudzineckej légie - RMLE, veliteľ pplk. Cot (*pokračovateľom tradícií RMLE je dnes 3. REI od roku 1973 na Fr. Guyane*). Zahynuli tu napr. Alan Seeger (americký básnik), Katalánc Camil Campaña i Mas a ďalší. V bojoch na Hindenburgovej línii zahynul v 9/1918 príbuzný hrdinu SNP Georgesa Barazer de Lannuriena - kpt. Lannurien – veliteľ 2. práp. RMLE. Adamíkovi bola 6.7.1930 odhalená pamätná doska na jeho rodnom dome v Bytči. Znovuodhalená na dome bola 12.7.2016. V Rote Nazdar boli českí Sokoli a tvorili (?) súčasť marockej divízie. Z pôvodných 250 príslušníkov roty (vrátane asi 4 Slovákov) zostalo po bojoch na francúzskych bojiskách asi 50 bojaschopných mužov, zahynulo celkovo asi 1368 legionárov z 3000. Pluk mal 3 prápory po 4 rotách, v bojoch zahynuli velitelia 1. a 3. práp. CL. Pri príležitosti 100. výročia bojov pri Belloy bol za účasti príslušníkov a hudby CL 4.7.2016 slávnostne odhalený ďalší pamätník. (U 4. pešieho pluku CL v Maroku slúžil v rokoch 1927 - 29 i neskorší „železný kapitán“ J. Stanek). Adamík vstúpil do CL v parížskej Invalidovni 21.8.1914 a dostal pridelené osobné číslo 25270. To neskorší čs. arm. generál J. Šnejdárk (1875 – 1945) pri vstupe do CL v roku 1899 mal pridelené číslo 5824.

---

³⁹⁰ Jozef Honza – Dubnický (1884 – 1965). Jeden z trojčlennej delegácie, preberal 29.6.1918 na Parížskej radnici bojovú zástavu 21. česko-slovenského streleckého pluku. V roku 2014 vyšli pamäti ako „Zápisky legionára“.

V roku 1919 už bol plukovníkom CL. Po príchode 1 065 Slovákov z USA (výsledok náboru M. R. Štefánika v USA v roku 1917) slúžilo vo Francúzsku okolo 2 600 legionárov (napr. Šebeňa, Wereš, Sagan, Mokry, ...), hlavne v 23. streleckom pluku „Amerických Slovákov“³⁹¹. V Rusku sa Slováci, ktorí tu žili, objavili 12.8.1914 (Česká družina)³⁹² v Kyjeve v družinách ako „starodružiníci“. Veľký podiel na náboře mal Ján Džarík. Medzi 1000 osobami bolo najmenej 16 Slovákov, neskôr k nim pribudli zajatci a prebehlíci – „novodružiníci“. Už v 2/1916 vznikol v Rusku Československý strelecký pluk. Pri ďalšom masívnom náboře v roku 1917 vstúpilo do légií asi 620 slov. vojakov. V 7. čs. streleckom pluku „Tatranskom“ a 12. čs. pluku M. R. Štefánika ich slúžilo okolo 5100 (potvrdených 109). V roku 1918 vstúpilo do čs. légií okolo 3 400 (zo 6 000) Slovákov a boli sústredení v tábore v Irkutsku. Od 12.9.1918 prešli Výcvikovým táborom pre Slovákov v Irkutsku. Jedným z veliteľov tábora bol por. Vladimír Daxner (1888 – 1971). Slúžil tu i neskorší slovenský minister obrany Ferdinand Čatloš (1895 - 1972), ppor. Branislav Vladimír Manica (os. číslo 29633), J. Jesenský (redaktor, spisovateľ, používal 12 pseudonymov), M. Gacek, J. G. Čipka, R. Slabej, D. Kardoss a ďalší. F. Čatloš prešiel na ruskú stranu v roku 1917, slúžil ako práporčík u 7. pluku, neskôr už ako dôstojník slúžil u 12. pluku, do Československa sa vrátil v roku 1920 ako kapitán. 7. strelecký pluk „Tatranský“ odplával z Vladivostoku v 12/1920 a novou posádkou mala byť Nitra. Z Ruska sa vracajú v roku 1920 kpt. Rudolf Viest (1895 - 1945) – jediný slovenský generál v čs. armáde za I. republiky, por. B. Manica (1894 - 1980), od r. 1946 brig. generál, ppor. M. Širica (1894 - 1970), v r. 1950 zborový generál. Službou v légiách v Rusku a neskôr vo Francúzsku prešiel účastník SNP plk. Ján Černek (1896 - 1977). V Taliansku vznikajú légie 17.1.1917, slúži tu okolo 600 Slovákov (potvrdené mená 14), po skončení vojny ich slúži v „domobraneckých“ práporoch asi 1200. Číslovanie jednotiek (plukov) v légiách bolo nasledovné: 1 - 20 Rusko, 21 - 30 Francúzsko, 31 a vyššie Taliansko. V Československu bojuje v légiách na východnom Slovensku a Maďarsku proti Maďarskej republike rad (Béla Kun) od 11/1918 do 6/1919 kpt. F. Moravec. Ministrom vojenstva po vzniku ČSR sa stal M. R. Štefánik, ministrom obrany Václav Kľofáč. Berte s rezervou i údaj o celkových počtoch československých legionárov 75 000 – 128 000. Hrubým odhadom sa môžeme domnievať, že Slováci tvorili necelú 1/3, teda okolo 30 000 legionárov. Nadácia Milana Rastislava Štefánika v Bratislave má dnes 149 evidenčných listov legionárov (109 Rusko, 24 Francúzsko, 14 Taliansko, ...). V rokoch 1920 - 25 pôsobil v Bratislave ako vedúci

³⁹¹ Od 23.10.1923 23. peší pluk „Amerických Slovákov“ v Bratislave.

³⁹² V ČR sa objavila 12.8.2014 pamätná 200 Kč strieborná minca pri príl. 100. výročia vzniku čs. légií v Rusku.

umiestňovacej kancelárie československých legionárov spisovateľ Jozef Gregor Tajovský (1874 - 1940), predsedom ČsOL v Bratislave bol Juraj Tvarožek. 15.1.1921 sa konal v Karlíne Všelegionársky zjazd, 22.5.1921 vznikla Československá obec legionárska v Kráľovských Vinohradoch. V roku 1926 je založené „Sdruženie slovenských legionárov“. Medzi zakladateľmi by sme našli i škpt. B. Manicu. Veliteľský zbor čs. armády je po vzniku ČSR tvorený loajálnymi dôstojníkmi ex. c. a k. Rakúsko-Uhorskej armády, zahraničných légii a ako poradcovia pôsobili francúzski a talianski dôstojníci. Silný vplyv malo hlavne Francúzsko, vojenski poradcovia sídlili v Miloviciach, fr. vojenská misia (až 300 členná) existovala v ČSR v rokoch 1919 - 1939 (prvý veliteľ gen. M. Pellé, 1863 -1924). Vybraní dôstojníci absolvovali rôzne typy vojenských škôl vo Francúzsku (napr. A. Malár). Vojenská akadémia v Hraniciach, (čiastočne fr. veliteľský zbor), začína vyradovať prvých mladých poručíkov. V rokoch 1922 – 1930 ich bolo 1677, z toho 74 Slovákov³⁹³. Legionári postupovali v armáde rýchlo, i keď mali skúsenosti len z légii³⁹⁴. A nebol by to F. Moravec, aby mu cez ruky neprešiel, a neskôr ho spravodajsky využíval, cudzinecký legionár³⁹⁵. Z parašutistického hľadiska išlo o preberanie francúzskej strnulosti a odmietanie tohto novo zavádzaného vojska v Taliansku, Nemecku, Rusku. Medzi dôstojníkmi – bývalými legionármi by sme napočítali asi 100 Slovákov. Legionári a invalidi čs. légii vytvárajú rôzne výrobné družstvá a združenia. Odevné družstvo, ktoré šilo niektoré výstrojnú súčiastky pre čs. armádu bolo napr. v Prahe 1, Celetná ul. 25. Dost' legionárov by sme našli vo firme INTEX – vývoz skla, dovoz kartáčov a slamy. Pri ministerstve obrany bola vytvorená Kancelária légii – KLEG. (Ešte v roku 1948 vydávala potvrdenia čs. parašutistom z Anglicka o ich službe v zahraničí pre potreby čs. úradov, neskôr MNO IX. odbor). V roku 1948 vznikla v Londýne Čs. obec legionárska, ktorá v roku 1952 schválila, že jej členmi môžu byť aj bývalí príslušníci CL. Vráťme sa k Slovákom, legionárom, neskôr cudzineckým legionárom. V období marec – september 1939 sa v Poľsku, v čs. legione zaregistrovalo do 430 Slovákov (už i niektorých budúcich parašutistov). 11 bývalých legionárov (Viest, Malár, Kristín,...) protestovalo ešte 2 hodiny pred vyhlásením samostatnosti Slovenskej republiky 14.3.1939³⁹⁶ Mjr. Jozef Kristín (1897 - 1970) bude neskôr

³⁹³ Vojenské dejiny Slovenska IV. – str. 150.

³⁹⁴ J. Selner – Generál z rodu rebelů – str. 36, Vojenské dejiny Slovenska IV. – str. 152,153.

³⁹⁵ Pre Moravca pracoval ako A-1003 Alexander Diamon, bývalý prísl. CL z Teplíc – Šenova, používajúci maďarský cestovný pas.

³⁹⁶ Samostatnosť Slovenska bola vyhlásená 14.3.1939 a uznalo ju 27 štátov. Do prijatia ústavy 21.7.1939 sa používal názov Slovenský štát, potom Slovenská republika. Slovensko malo 2,65 mil. obyvateľov, nadhodnotený kurz (Nemcami) 1 RM = 11,26 Ks, najvyšším štítom bol „Slovenský“ 2654 m, štátnou hymnou bola : „Hej, Slováci !“.

ÚŠB zatknutý a odsúdený na doživotie. Medzi poslancami Slovenského snemu 1939 - 45 by sme okrem gen. Čatloša našli z legionárov statkára Jána Š. Vanča (1890 -1975), kpt. francúzskych légií. Prví Slováci v uniforme sa v Poľsku objavili 10.5.1939, do konca mája ich bolo 22, v júni už 64. Prví slovenskí dôstojníci - npor. L. Sozanský³⁹⁷ (neskôr pobočník veliteľa pešieho pluku 2 vo Francúzsku) a por. J. Koreň (neskôr veliteľ roty 1/III v pešom pluku 1 vo Francúzsku) prišli 13.6.1939. V lodných transportoch do Francúzska v júni, júli 1939 (napr. loďou Sobieski do Boulogne) odišlo asi 50 Slovákov. Vo Francúzsku ich čakal 5 ročný záväzok/kontrakt do CL, pokiaľ by sa niekto zdráhal, mohol počítať s transportom na Slovensko. Vojsková administratíva funguje, transport je spoplatnený 1734 FFR/osoba. Takže v auguste 1939 sa nám objavuje v Alžírsku Jozef Gabčík (ANTHROPOID) u 1. pluku CL v Sidi Bel Abbès³⁹⁸. Kasárne v tvare päťuholníka slúžili CL do roku 1962, dnes je tam dislokovaná alžírskarmáda. Niektoré jednotky boli na odlúčených postaveniach napr. oáza El Arichi. Z ďalších Slovákov – parašutistov, „prebehli“ CL v Alžírsku Ján Bačík (výber do WOLFRAM), Pavel Bock (výber do MANGANESE), František Bíroš (MANGANESE). Krátko tu slúžil mjr. F. Hájek. Nábor do CL bol zastavený 1.9.1939, kvôta 4000 osôb - „Čechoslovákov“ nebola nikdy naplnená. Do CL boli odmietaní Židia. 3.9.1939 vyhlasuje Francúzsko Nemecku vojnu, Slováci, ktorí prišli do CL po 15.3.1939 (po vzniku Slovenského štátu, neskôr Slovenskej republiky) sa mohli hlásiť, na základe výnimky vybavenej veľvyslancom vo Francúzsku Dr. Š. Osuským (1889 - 1973), do čs. jednotky, vznikajúcej na juhu Francúzska v Agde, Béziers a v okolí. Po asi 1,5 mesačnom pobyte v CL odchádzajú 20.9.1939 vlakom zo Sidi Bel Abbès do Oranu. 23.9. parníkom do Marseille a potom do Agde. Medzi legionármi boli i čs. letci, pre ktorých nemali Francúzi uplatnenie. Ďalším Slovákom, ktorý prešiel CL bol Ján Križan (alias Ján Schwartz) neskorší člen OSS misie por. J. H. Greena v SNP - HOUSEBOAT. CL prešiel napr. bývalý plavčík v Banskej Bystrici Ján Šimčík (1903 - 1987). Opačným smerom, z čs. jednotky v Tobruku sa do CL vrátil na vlastnú žiadosť rt. Jozef Terlanda (1900 - 1978)³⁹⁹.

³⁹⁷ Brig. gen. in mem. Ludevít Sozanský (1908 – 1977)

³⁹⁸ Na „Stretnutí 2007“ v Žiline sa objavila na obale programu reprodukcia pohľadnice/fotografie cudz. legionárov pri pomníku padlých legionárov v Sidi Bel Abbès. Na druhej strane sú podpisy, zo Slovákov Gabčík, Bačík, z budúcich parašutistov Grabovský, Černota a ďalší. Gabčík sa podpísal ako „čatár“. Všetci dôstojníci mali priznanú hodnosť čatár, po 9 mes. služby ppor., (žold 1,95 FFR/denne), zvyšok boli vojaci (žold 0,50 FFR/denne).

³⁹⁹ Rt. Jozef Terlanda (*8.3.1900 – †11.3.1978 Estepona, Malaga). V CL od roku 1931, desiatnik, boje v Alžírsku, Palestíne. Neskôr vstúpil do čs. jednotky v Tobruku, odkiaľ sa 27.2.1942 na vlastnú žiadosť vrátil do CL. Neskôr pôsobil v Indočíne. (Chynoriánske noviny č. 62 z roku 2010).

Cudzinecká légia

(V roku 2017 si pripomíname 186. výročie vzniku CL)

I keď si väčšina z nás spája názov Cudzinecká légia (ďalej len CL) s Francúzskom, vznikla v Španielsku. Kráľ Ľudovít Filip zákonom z 9.3.1831 založil, ako kráľ s účinnosťou 10.3.1831, oddiel dobrovoľníkov, ktorý ho mal chrániť. Pôvodných 7 práporov po 8 rotách bolo členených podľa národností, Slovanov by sme našli v 7. prápore. Druhou vecou, ktorú urobil bolo, že túto jednotku pre istotu odsunul do Alžírska. Nechtiac tak založil tradíciu CL, ktorá v zámorských kolóniách hájila koloniálne záujmy veľmocí. Španielska cudzinecká légia (La Legión Extranjera) stále existuje, bola „viditeľná“ vo francúzskom protektoráte - Maroku (1907 - 1956), Západnej Sahare, Angole a dnes v rade vojenských misií. Slúžil v nej mjr. F. Franco⁴⁰⁰ (1892 - 1975), neskorší španielsky diktátor. Zaujme vyhlásenie I. svet. vojny v roku 1914 a otázka kam s legionármi nemeckého, rakúskeho (českého a slov. pôvodu). Po ukončení I. svetovej vojny sa v rokoch 1920 – 1927 hlási do CL veľké množstvo Nemcov a Rusov. Vo Francúzsku je CL (Légion étrangère) od roku 1931 súčasťou francúzskych ozbrojených síl. Nemá však právo zasahovať na vlastnom území, jedinou výnimkou je prípad bezprostredného ohrozenia Francúzska. V znaku (od r. 1868) má granát, z ktorého vychádza sedem plameňov, baretový znak je dračia ruka s mečom, farbami légie sú červená a zelená. Heslom légie sú: „Legio Patria Nostra“ (Légia je našou vlasťou) a „Honneur et Valeur“ (Česť a odvaha/chrabrosť)⁴⁰¹, každá jednotka má navyše svoje vlastné motto. Legionári potom striktne dodržiajú 7 bodový kódex - prísahu legionára. Pri vojenských prehliadkach 14. júla na parížskej Champs-Élysées, pri príležitosti štátneho sviatku, je CL charakteristická pomalým pochodom (88 krokov/minútu oproti bežným 120/minútu.) Ďalšou symbolikou sú biele uniformy a biele čiapky (képi blanc – nosí len mužstvo), a od r. 1844 bradatí ženisti s koženými zásterami. Patriotizmus je v légii cítiť na každom kroku. V Aubagne je múzeum légie, existuje silné prepojenie medzi bývalými legionármi

⁴⁰⁰ Mjr. Franca a asi 9000 mužov prepravilo v lete 1936 nemecké letectvo lietadlami Ju-52 z Tetuanu na španielske letisko v Tablade. Rusi v tejto dobe cvičili republikánske jednotky (i parašutistov) v tábore La Rosas k výsadku na letisko Legie Condor v Barbastre. K výsadku nakoniec kvôli nedostatku dopravných lietadiel nedošlo. Do konca roku 1936 dodalo Rusko republikánom (za peniaze) napr. 30 bombardérov Tupolev SB. Parašutisti oboch strán sa stretli v pozemných bojoch. Ruski „dobrovoľníci“ cestovali do Španielska cez ČSR. F. Franco (1892 – 1975) dosiahol najvyššej voj. hodnosti – generalisimus.

⁴⁰¹ Heslo 2. REP - More majorum – Podľa obyčaje predkov. Ďalšie heslá špeciálnych jednotiek: Crescid in Adversis Virtus – v ťažkosti statočnosť rastie (5. p ŠU Žilina), Dum spiro, spero - pokiaľ dýcham, dúfam (601. skss Prostějov), Consilio et ferro – umom a mečom (ex.VSS SR), Pot šetri krv (43. vpr Chrudim), Slobodu utláčaným – 10. Special Force Group Airborne. Výsadbári používali i bojové pokriky – heslá. „Až na doraz, pane“ (82. vvd USA), „Vzdušná útočná, pane“ /predtým Geronimo, pri dni „D“ – Bill Lee (101. vvd USA), Mamská skala (3. md USA), „Šplháme ku sláve“ – 10. hd (ľahká). Zvolanie „Geronimo“ vzniklo z amerického westernu, obľúbeného u US výsadbárov, v ktorom indiánsky náčelník skáče z útesu na koni volajúc svoje meno. Nemci používali „Horrido“, Afrika Korps „Heia Safari“ i v písomnej forme na záver dokumentov.

a dnešnou CL. Existujú sponzori, je zabezpečené umiestenie odchádzajúcich legionárov „do civilu“ po splnení záväzku. Od roku 1955 existuje domov dôchodcov pre 180 vyslúžilcov a invalidov v Puylobier. Prakticky v každom kraji existuje Spoločnosť priateľov a vyslúžilcov légie (Aale – Amicales des Anciens de la Légion étrangère), kontaktné adresy a miesta sú na internete. Legionári v domove dôchodcov vyrábajú reklamné a upomienkové predmety, ale i svoje víno. Stále vychádzajú knihy (dosť drahé) s legionárskou tematikou, spomienky bývalých bojovníkov, mesačne vychádza časopis „Képi blanc“ s množstvom inzerátov, v poslednej dobe sú to komiksy. K légii tradične patria pochodové piesne. Existuje dlhý zoznam osobností – bývalých legionárov, - (kpt.) Jean Marie Le Pen (*1928) ex. predseda FN, poslanec európskeho parlamentu – prešiel Indočínu, Suezom, Alžírskom. (Pozn. Vo fr. armáde v Indočíne bojoval herec Alain Delon). Angličanka Suzan Travers (1909 - 2003) bola zase prvou ženou slúžiacou v CL (zdravotníčka, šoférka). V Alžírsku slúžil do roku 1948 ako legionár otec ex. fr. prezidenta Pál Sarkozy (*1928 Budapešť), ktorý emigroval z Maďarska pred ČA v roku 1944, atď. CL prešiel český cestovateľ Ladislav M. Pařízek (1907 - 1988), maliar František Kupka, prísl. roty Nazdar, neskôr kpt. CL, držiteľ Radu dôstojníka CL, (1871 – 1958). Rôznymi stupňami Radu čestnej légie bol vyznamenaný rad československých osobností, legionárov (zo Slovákov napr. M. R. Štefánik, gen. A. Petrák, naposledy v 1/2017 gen. M. Maxim). Najvyšším stupňom – Komandér, bol ako prvý Slovák vyznamenaný slovenský diplomat Ján Kubiš (* 1952) v roku 2012. Počet bojových operácií za viac ako 186 ročnú históriu CL vytvára množstvo pamätných dní. Sviatkom CL je 30. apríl – výročie bitky pri Camerone v Mexiku (1863). Je ukazovaná ruka (drevená protéza s pohyblivými článkami prstov) kpt. D'Anjou, nadriadení robia „rajóny“, ďalším sviatkom je Nový rok, tzv. Rois (králi), kedy dôstojníci obsluhujú poddôstojníkov. Každý pluk má naviac svoj vlastný sviatok. 2. REP v Calvi má svoj sviatok⁴⁰² 29. septembra – sviatok sv. Michala – patróna výsadkárov. Oslavy sú spojené s dňom otvorených dverí v kasárňach, športovými súťažiami, kde nastupujú jednotky vo „svojich“ farbách. Samozrejme nechýbajú i veteráni, títo nosia modré sako, bielu košeľu, zelenú viazanku a baret légie – zelený. Biela čiapka „képi blanc“ bola pôvodne zelená. Častým praním a pobytom na slnku (v Maroku) vybledla. Už s bielou čiapkou sa zúčastnila CL vojenskej prehliadky v Paríži po prvý krát v roku 1939. Z vyznamenaní prevládajú pamätné medaile za Indočínu, Alžírsko, Suez, koloniálne medaile, kríže za voj. zásluhy. Z novodobých sú to potom

⁴⁰² Ruské VDV oslavujú 2.8. Obľúbené sú vodné oslavy vo fontánach, melóny, dymovnice a samozrejme alkohol. V roku 2016 oslavovali 86. výročie. Heslo VDV „Nikto okrem nás“. Lotyšská slávia 16. marca „Deň stovky legionárov“ (ex. 15. div.).

medaile za Juhosláviu, Afganistan, Irak. Dôstojníci na spoločenských uniformách nosia miniatúry vyznamenaní. Képi blanc je výsadou len mužstva, poddôstojníci (od desiatníka /caporal-chef/ a dôstojníci nosia čiapky čierne. Od roku 1946 sa na slávnostnej uniforme objavili i zelenočervené náplecníky (epolety), ktorých história siaha do Švajčiarska k roku 1835. Ďalším prvkom slávnostnej uniformy je modrá stuha (4,20 m dlhá a 0,40 m široká) viazaná okolo pása. Zelený baret sa objavil v roku 1948 v Indočíne a Alžírsku. Existujú i ďalšie zvláštnosti – 2. REP nosí atypický kruhový baretový odznak „metro“, červené šnúry na vychádzkovej uniforme, atď. Pokiaľ celý parašutistický svet nosí barety s odznakom nad ľavým okom, tak Francúzi sú výnimkou, baretový odznak nájdete nad pravým okom.

Legionári na bojiskách II. svetovej vojny

(Les légionnaires ne meurent jamais, ils vont simplement en enfer se regrouper – voľný preklad z fr. jazyka – Legionári nikdy nezomierajú, oni sa jednoducho zoskupujú v pekle)

Legionári sa objavujú na rôznych bojiskách v Európe. Našli by sme ich v nórskom Narviku (1940), po vstupe spojencov do vojny v Taliansku, Alsasku, Rakúsku a inde. Svetlou kapitolou je rok 1941, kedy CL pomohla vytvoriť základ armády Slobodných Francúzov (FFL) generála de Gaulla. V SNP, v skupine kpt. Georgesa de Lannuriena, sa objavili francúzsky hovoriaci Slováci - Bambúšek so synom, Lis, E. Pecník⁴⁰³. V II. svetovej vojne zahynulo okolo 9 000 legionárov. V 2/44 robil u CL nábor pre parašutistický výcvik mjr. Saint Jacques z Bureau Spécial de la Légion Etrangère. Predpokladaný priestor vysadenia a pôsobenia bolo Francúzsko. Prihlásili sa 2 Rusi, Talian, Španiel a 2 Česi (Hora a Wágner). Medzi asi 80 čs. príslušníkmi FFL by sme našli aj Slovákov – Ján Bodoň⁴⁰⁴, Ján Koreň⁴⁰⁵, Aloiz Valent⁴⁰⁶, Andrej Engländer⁴⁰⁷, veliteľom u partizánov bol interbrigadista Ladislav Holdoš. De Gaulle sa v roku 1962 odplatil CL tým, že rozpustil CL – parašutistov gen. J. Massua, ktorí sa nepodriadili jeho rozkazu – opustiť Alžírsko a podporovali v Paríži alžírskych „ultras“. Podľa legionárov – museli opustiť svoju rodnú zem. Pokiaľ nepočítam arm. gen. Josefa Šnejdárka⁴⁰⁸, (plukovníka v CL), tak ďalšie najvyššie hodnosti dosiahli v CL – mjr. Karel Hora⁴⁰⁹ (1908 - 1989). Hodnosť kapitána dosiahol Otto Wagner⁴¹⁰ (1902 - 1974). Došlo i k nešťastným udalostiam s čs. účasťou. Takto prísl. 6. pešieho pluku CL vypálili granát a zabili

⁴⁰³ Ervín Pecník zo Žiaru nad Hronom, zajatý Nemcami, po vojne slúžil až do dôchodku v CL a žil vo Francúzsku. V Žiari nad Hronom mal rodinu i ďalší legionár Jozef Dobias, ktorý sa dostal do CL prostredníctvom G. Lannuriena.

⁴⁰⁴ Ján Bodoň (Weinberger) Ing., (*23.7.1913 Prešov), vo FFL od 17.12.42 do 7/45, por. žen. vojska.

⁴⁰⁵ Ján Koreň, (*22.12.1914 Horná Lehota), npor. pechoty, vo FFL od 14.7.43 do 18.12.44. Kpt. fr. armády, slúžil u 1. RTST (pluk senegalských strelcov), plk. - VVŠ Vyškov 1967 - 1972.

⁴⁰⁶ Alojz Valent, (*5.1.1911 Nitra), npor. pechoty, vo FFL od 20.1.43 slúžil na Strednom východe.

⁴⁰⁷ Andrej Engländer, (*7.4.1906 Košice), čat. ašp., vo FFL od 16.4.43.

⁴⁰⁸ Veľkú nevôľu zo strany Poľska vyvolal pomník gen. J. Šnejdárkovi na vrchu Polední pri obci Bystřice na Těšínsku. Gen. J. Šnejdárek bojoval na Těšínsku 23.-30.1.1919. (Pozri L. Palata – Českého hrdinu mají Poláci za zločince. Zpravy.idnes.cz z 20.12.2012).

⁴⁰⁹ Karel Hora, neskorší plk. Vo FFL pôsobil ako Hanin. Do čs. vojska vo V. Británii ho nevzali, pretože 18.6.1940 bol zranený guľkou do pravej ruky a prišiel o dva prsty a časť dlane. Vysadený k partizánom vo Francúzsku 12.8.1944. Rytier čestnej légie 1944, dôstojník čestnej légie 1955. Po vojne profesor taktiky na VŠ vojnovnej v Prahe – taktika výsadkového boja. Po roku 1948 emigroval a vstúpil po druhýkrát do CL.

⁴¹⁰ Plk. Otto Wagner. Republiku opustil v roku 1939 ako škpt. Zúčastnil sa obranných bojov vo Francúzsku v roku 1940. Neskôr velil v CL rote a vyznamenal sa v boji u Bir Hakeimu v líbyjskej púšti. V roku 1942 zástupca vel. práporu. Po ťažkom zranení u El Alameine (Egypt) povýšený na majora. Po návrate z exilu vstúpil do KSS a velil 20 pešiemu pluku v Michalovciach (1.9.45), neskôr v Prešove. V roku 1948 zást. vel. 13. pb v K. Varoch. V roku 1953 zatknutý, v roku 1960 v rámci amnestie prepustený a zamestnaný ako robotník. Zomrel 20.5.1974 v nemocnici v Jihlave. Urna s jeho popolom je od roku 1976 uložená v pamätníku CL v Puylobier (Francúzsko). Jeho vojnový denník bol publikovaný – „S cudzineckou légiou proti Rommelovi“, Duel, Praha 1995. Pozri i S. Auský – Dobrovoľníci a druhá svetová válka, Petrklíč 2007, str. 41, Rytier čestnej légie. 40 let od smrti plk. O. Wagnera – J. Břečka (2014).

22 ročného vojaka Jiřího Haasa, ktorého 6.7.1941 pochovali v židovskom kibuci Dan v Palestine. Haas sa tak stal prvým padlým príslušníkom čs. pešieho práporu 11⁴¹¹. Silné čs. zastúpenie v dôstojníckom zbore bolo hlavne u 3. práporu 11. polobrigády CL v roku 1943 v Sidi Bel Abbés. Zaujímavé by bolo vysledovať akými cestami sa dostali kpt. Šachr, npor. Tyrichtr – prísl. CL nakoniec do 3. čs. brigády 1. ČSAZ⁴¹². História zaznamenala i negatívne využitie poznatkov získaných v CL⁴¹³.

Cudzinecká légia po II. svetovej vojne

(Le para ne meurt pas... Il exécute son ultime saut. Le Para ne vas pas au ciel. Il y retourne. Voľný preklad – Parašutista nezomiera, uskutočňuje svoj posledný zoskok. Parašutista nejde do neba, on sa tam vracia)

Francúzska CL otvára náruč všetkým, ktorí majú záujem o jej služby. Prichádzajú „hladní“ mladí Nemci, Rakušania, nemeckí vojnoví zajatci zo západu. Tiež musím poopraviť rokmi preberané údaje, že sa stala i útočiskom príslušníkov SS. Nie, nestala, pri výbere sa robil prísny výber a prísl. SS demaskovala väčšinou krvná skupina vytetovaná pod ľavým ramenom⁴¹⁴. Nemci boli hlavne príslušníci wehrmachtu a spoločne s Rakušanmi tvorili až 80% početného stavu CL, teda okolo 35 000 osôb. Našli by sme tu i mladých Slovákov⁴¹⁵, ktorí utekajú hlavne z túžby po romantike, niektorí starší i z politického presvedčenia. Motiváciou pre službu v Indočíne bol vysoký príplatok, ktorý sa líšil od 195 F žoldu v sev. Afrike. Prvý podpísaný päťročný kontrakt/závazok prinášal sumu 5700 F pri podpise a ďalších 5 700 F po splnení záväzku. V oblasti nesplnených prání sa vyskytovali teórie o dezercii z lodí v priestore Suezského prieplavu. Čakalo ich bojové nasadenie napr. vo vietnamskom Dien Bien Phu (1953/4). Išlo o vybudovanú francúzsku pevnosť s letiskom uprostred, ktoré malo slúžiť k zásobovaniu. Pevnosť predstavovala systém vybudovaných malých pevností. V 11/53 prišiel výsodok 1. REP a bol zahájený presun do pevnosti ďalších výsodkárov z 2. a 3. REP. Prvý výsodkový pluk CL (1.REP) už v roku 1950 kryl ústup fr. jednotiek po ceste RC 4 po

⁴¹¹ J. Selner – Generál z rodu rebelů – str. 83. Čs. peší prápor 11 - Východný bol 22.5.1942 zmenený na čs. ľplp 200 – Východný, po bojoch o Tobruk bol do V. Británie 11.8.1943 presunutý loďou MAURETANIA, rozpustený a zaradený do zostavy vznikajúcej 1. čsob.

⁴¹² J. Selner – Generál z rodu rebelů – str. 147.

⁴¹³ Ján Stanek „využil“ svoje legionárske skúsenosti na jar 1942 pri Charkove, kde bol na stáži pri štábe 294. pd 6. armády (Nem.) – kde učil Nemcov metódam výsluchov z CL. (Tomáš Klubert – Zhrdzavená legenda „železného kapitána“ Jána Staneka, str. 207).

⁴¹⁴ Asi 20 cm nad laktom ľavej ruky na vnútornej strane ramena vo veľkosti cca 7 mm. Zo začiatku „gotickým“ písmom, koncom vojny i obyčajnou latinkou.

⁴¹⁵ Od 1/1948 do 8/1948 sa prihlásilo do CL 1314 Čechoslovákov, 192 bolo odmietnutých. V rokoch 1942 -1962 slúžilo v CL celkom 1620 Čechoslovákov – Fakta & svědectví 1/2009, str. 28 - 31. Ďalej - Ohlédnutí za „francouzskou“ válkou – Fakta & svědectví 5/2011 str. 24 - 27, Revue Válka 11/2011 str. 6 - 10.

ústupe z mesta Cao Bang. Ešte v posledných dňoch pred kapituláciou Dien Bien Phu v 5/1954 zoskakovali do pevnosti legionári – dobrovoľníci. Našli by sme i menej prozaické úlohy legionárov – budovanie ciest v Indočíne a v Afrike, služba v kuchyni, hudbe, logistických jednotkách. Otrasm pre Slovákov muselo byť, keď sa stretli v Indočíne s prvosledovým „nemeckým“ práporom (s veteránmi z Kréty, Tobruku). Prápor bol rozpustený v roku 1952. Po Nemcoch zostali v légii do francúzštiny preložené pochodové piesne⁴¹⁶, ktoré „zludovali“ v légii. Pred lodným transportom do Indočíny boli parašutisti CL cvičení v Alžírsku. Ako výsadkové lietadlo sa používalo tiež nemecké Ju-52. Prvá výsadková jednotka v CL – rota 3. REI vznikla v apríli 1948 v Indočíne. V júli 1948 je vytvorený prápor v alžírskom meste Sétif, výcvikom tu prejde napr. Slovák Košťá Fašunek, Viktor Halahija z Popradu (mal v roku 1949 číslo parašutistického „brevetu“ 35 112). Pozemný výcvik bol v Alžírsku na letisku v Mascara - Ghriss (jv. Oran). Nasledoval 3 týždňový praktický výcvik v Philippeville (dnes Skikda) – zoznamovací let, 6 zoskokov, posledný bol skupinový z 300 m so zbraňou⁴¹⁷. V roku 1950 slúžilo v zahraničných vojskách minimálne 12 ex. čs. dôstojníkov (por. – pplk.). Po prehratej vojne v Indočíne niektorí Nemci (prebehlíci, zajatci) Ho Či Minovej armády sa vrátili cez Čínu, Rusko do NDR. Proces repatriácie „polepšených“ Nemcov začal v roku 1950, veľký podiel na návrate mal E. Honecker (1912 – 1994). Na indočínskom bojisku padlo asi 10 500 legionárov, ubodaný k smrti mačetami „coup coup“⁴¹⁸ bol napr. radista Paulen (Slovák). Straty fr. armády boli asi 20 400 vojakov a 3 500 civilov, ku ktorým je treba započítať ešte nezvestných⁴¹⁹. Z asi 1700 československých legionárov padlo okolo 500. Pri bojoch o francúzsku pevnosť pri Dong Khe v 9/1950 bolo zajatých asi 44 Čechoslovákov, prežilo len 13⁴²⁰, 17.9.1950 pri That Khe sa zo 705 parašutistov zachránilo len 20⁴²¹. Tri vojnové kríže si v Indočíne vyslúžil neskorší kpt. CL Pavel Knihař⁴²². Úmrtnosť vo vietnamských nemocniciach bola všeobecne asi 70%. Niektorí z čs. legionárov prešli dobrovoľne na vietnamskú stranu, kde slúžili ako partizáni⁴²³, iní boli

⁴¹⁶ Audio kazeta - Chants et musiques des Paras, audio SD 690 SACEM. Napr., „La Legion marche vers le front = SS marschert in Feindesland“, „Le Boudin“, atď.

⁴¹⁷ Príbeh Ladislava Charváta, Fakta & svědectví 2/2013 str. 4.

⁴¹⁸ Zahnutá mačeta určená ku klčovaniu džungle.

⁴¹⁹ Zoznam padlých na pamätníku vo Fréjus (Francúzsko).

⁴²⁰ PhDr. Ladislav Kudrna PhD. – Čechoslováci jako cizinečtí legionáři v Indočíne – Fakta & svědectví 5/2011, nové počty vo Fakta & svědectví 2/2014, str. 14.

⁴²¹ Fakta & svědectví 7/2013 str. 20.

⁴²² Kpt. CL Pavel Knihař (*1931 Třešť), do zálohy v r. 1976 ako vel. práporu, v r. 2009 Komandér čestnej légie, žije pri Marseille. Pozri i „Dva odboje Pavla Knihaře“, Fakta & svědectví 2/2014, str. 12 – 15.

⁴²³ Partizáni - Ervin Páleš (*9.7.1929 Bratislava), žil v Šamoríne, v r. 1958 odborný poradca čs. filmu Čierny prápor. (Pozri i V. Jancura – Pochoduj alebo zomri, Pravda 5.5.2008, ale i Historie.cs z 17.1.2011.) Imrich

zajatí. Československo umožnilo legionárom Zápotockého (1953, 1955) a Novotného amnestiami (1957, 1960) návrat do vlasti. V rokoch 1950 - 54 sa uskutočnili 4 transporty (celkom 30 osôb), v rokoch 1955 – 56 ďalších 90 osôb⁴²⁴. Zajatci sa vracali vlakom cez Čínu, ZSSR a do ČSR vstupovali na tzv. kolektívny pas. Asi 30 dňová cesta musela byť zaujímavá, veď spolu cestovali prebehľáci a zajatci. Jeden takýto transport vstúpil na územie ČSR 7.4.1952 cez hraničný prechod Čierna nad Tisou. V transporte bolo 21 ex. čs. legionárov, z toho asi 16 Slovákov (ročníky narodenia 1922 - 1930). Tu ich čakala karanténna stanica MV v Sadskej pri Poděbradoch a vyšetrovacia väzba Ruzyně alebo Pankrác v Prahe. Nasledoval Krajský súd (28.9.1953), kde boli odsúdení na 13 – 24 mesiacov. Kvôli prezidentskej amnestii a dobe strávenej vo vyšetrovacej väzbe, boli všetci prepustení, až na P. Gubániho, ktorý ušiel do zahraničia ako vojak ZVS so zbraňou. V Leopoldove bol v rokoch 1953/7 zavretý legionár Ján Šteflovic z Bratislavy. Amnestia sa týkala i čs. vojakov amerických Labour Service Companies (LSC). Išlo o strážnú rotu 4091 (Nahbollenbach) - vel. mjr. Černý a 4058 (Bad Kreuznach) gen. M. Vesel (1903 - 1976). Vrote 4058 prevládali Slováci, velenie po Veselovi prevzal kpt. Danko, ktorý sa snažil vytvoriť základ exilovej slovenskej armády. Po otvorenom konflikte medzi čs. a slov. časťou mužstva v roku 1954 (Slováci oslavovali 14.3. ako štátny sviatok,...), prevzali velenie poľskí poddôstojníci, slovenská rota neskôr zanikla. K službe v CL sa hlásil aj Vlado Schmidt z Prešova – učiteľ bojových umení, ju-jitsu. V roku 1958 sa upustilo od myšlienky otvoreného boja vo východných štátoch. V tomto období končí i túžba Ctirada a Josefa Mašínových, Milana Paumera, byť vysadení na padáku do Československa. Prešli výsadkovou prípravou vo Fort Bragg⁴²⁵. Zaujme 7 základných výsadkových povelov na parašutistickom cvičisku, od povelu 1 – Get ready až po povel 7 – Go. ČR, po prijatí zákona o III. odboji (č.262/2011 Sb.)⁴²⁶ rozdelila národ na dva tábory, podľa jedných ide o hrdinov, podľa druhých to boli zločinci, vrátane podania trestného oznámenia na vtedajšieho MO ČR – A. Vondru. V roku 1953 skončil päťročný záväzok asi 700 Čechoslovákov. Mnohí z legionárov „dosluhovali“ v PTP, niektorí sa neskôr uchytili ako baníci, niektorých znovu chytili na hranici. Francúzska strana – vedenie CL – pružne reagovali na žiadosti bývalých legionárov o tzv. doplnkový dôchodok,

---

Kováč, František Vasil Kišš, zajatci Pavol Gubáni (*30.7.1924 Brhlovce), Rudolf Němček (*1929 Závodie pri Žiline), žil v Jablonci nad Nisou, v r. 2014 vo Františkových Lázních.

⁴²⁴ Fakta & svědectví 6/2012 str. 27.

⁴²⁵ J. Čvančara – My sloužíme svému národu, Paměť a dějiny č. 1/2011 str. 100 - 113. Ctirad Mašín (1930 -2011) absolvoval základný výcvik vo Fort Bragg v sev. Karolíne u 82. vvd (USA). Vykonal viac ako 24 zoskokov, M. Paumer 13. Neskôr slúžil u „zelených“ baretov (77. SFG) v jednotke s ďalšími asi 12 Čechmi a Slovákmi (napr. Libor Pokorný, Gardoň?).

⁴²⁶ Slovensko prijalo k 1.2.2014 zákon o protifašistickom odboji č. 487/2013.

stačilo napísať kedy a pod akým menom žiadateľ v CL slúžil. Nie všetci, (hlavne pozostalí po legionároch), sa dostali k peniazom uložených na účtoch vo francúzskych bankách. Príbuzní sú združení v Svetovom združení bývalých československých politických väzňov – v sekcii 3b (FFC). K čiastočnému odmrazovaniu účtov došlo v roku 2002, v Československu išlo asi o 1200 osôb (pozostalých), pri väčšine nárokov došlo však po 30 rokoch k premlčaniu. V roku 2006 bojovali o „svoje“ peniaze na Slovensku poslední 2 žijúci CL (Ľ. Bardiovský – Michalovce) a pozostalí asi po 200 slovenských legionároch. Po smrti Ľudovíta Bardiovského v roku 2008 „bojuje“ s fr. administratívou v rámci dedičstva dcéra Slávka. Silná dekolonizácia v Afrike prináša novú zmenu, CL sa viac ako po 100 rokoch vrátila do Francúzska. 30.4.1961 je rozpustený 1. REP⁴²⁷ v Zeralde (Alžírsko), 24.10.1962 sa vracia CL zo Sidi Bel Abbès (PSC 22000) do Francúzska. Kasárne v Sidi Bel Abbès boli vybudované ženistami CL. Novými posádkovými mestami sa stávajú Aubagne, Orange, Avignon, staronová Marseille a Calvi na Korzike. Španielska La legion sa vrátila v roku 1976. Na Slovensku vzniká po vojne Združenie slovenských legionárov, Zväz vojakov SNP (SVOJPOV – M. Polák), Združenie vojakov čsl. zahraničného odboja (L. Holdoš, neskôr mjr. J. Pivoluska) sú po roku 1948 väčšinou transformované do Československého zväzu protifašistických bojovníkov. V roku 1990 vzniká Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. SZPB má dnes 5 združení, o. i. Združenie zahraničných armád.

---

⁴²⁷ Zúčastnil sa operácie MUŠKETIER v 11/12 1956 v Suez. Išlo o reakciu Francúzska a V. Británie na znárodnenie Suez egyptským prezidentom G. A. Nasserom/Násirom (1918 - 1970). V priplave bolo zablokovaných 49 námorných lodí. Legionári pri návrate do Francúzska po roku 1961, spievali pieseň Edith Piaf „Je ne regrette rien...“ (Neľutujem ničoho,...).

Novodobá história

(Légia je našou vlasťou, stale platné,...)

Najnovšia história légie je písaná i menami, po ktorých pátral Interpol (napr. des. CL 1973 - 79 Ante Gotovina alias Andrija Grabovac * 1955). Neskorší chorvatský generál, odsúdený v 4/2011 v Haagu na 24 rokov, prepustený na slobodu v 11/2012. Týždeň po prepustení sa stal čestným občanom Splitu. Ďalším je Milorad Ulemek (* 1965) alias LEGIJA, v roku 2004 zatknutý a osúdený na 120 rokov. Dnešnej, počtom klesajúcej légii s asi 7 700 mužmi, velí od r. 2014 gen. Jean Maurin (v r. 2009 – 2012 fr. pridelenec obrany v Rusku). Veliteľstvo COMLE⁴²⁸ v Aubagne je podriadené NŠ francúzskej armády (CEMA) náčelník - arm. gen. Pierre de Villiers. V mnohonárodnostnej CL slúžili už príslušníci najmenej zo 136 štátov. Veliteľmi sú Francúzi, mužstvo tvoria cudzinci. Pokiaľ by napr. Francúz chcel slúžiť ako vojak v CL, musel by si zmeniť občianstvo – najčastejšie kanadské alebo švajčiarské. V roku 2006 vtedajší NŠ CL plk. V. Grandmaisor potvrdil, že v CL, medzi „slovanskými“ národmi (ČR, Ukrajina, Rusko Poľsko) si Slovensko vedie s počtom asi 210 slúžiacich Slovákov (t. j. asi jeden slovenský mechanizovaný prápor) vcelku úspešne. Sprísnil sa výber do CL hlavne vo fyzickej zdatnosti, vek prijatia je 17,5 až 39,5 rokov a je uskutočnený i dotaz na kandidáta na Interpole. Základným výberom, (lekárske vyšetrenie, psychotesty, vyšetrotelia, holič), prejde asi 30% uchádzačov a začne bežať 6 mesačná skúšobná doba. Je v nej zahrnutý asi 2 mesačný výcvik jednotlivca a malých jednotiek v priebehu ktorého sú najslabší jednotlivci vyradovaní. Sú im vrátené osobné doklady, oblečenie a odchod. Zbytok s „červenou“ stužkou postupuje ďalej. Kandidáti sa podľa predpokladaného zaradenia pripravujú vo výcvikových strediskách – farmách asi 4 mesiace. Majú pridelené meno, respektíve číslo, pod ktorým absolvujú výcvik a rôzne stáže, napr. kuchárskú. Takisto majú otvorený bankový účet. Kandidáti behajú, učia sa francúzsky, pochodujú, spievajú a žehli si uniformy. Sú v kategórii „engagé volontaire“ (dobrovoľník). Výcvik sa uskutočňuje v strediskách Formiguière, Caylus ale hlavne v Castelnaudary⁴²⁹. Osvedčil sa výcvik v dvojiciach, v ktorých jeden hovorí francúzsky. Druhý mesiac – bojový výcvik, dlhé pochody, chápanie povelov vo francúzštine a samozrejme spev. Tretí mesiac – taktika, boj v teréne. Nasledujú lekárske prehliadky a porovnanie so vstupnými prehliadkami. Na záver výcviku absolvujú preskúšanie z telesnej prípravy, beh bez a s plnou poľnou na čas, prekážková dráha, plávanie, dva diaľkové pešie pochody – „March kepi blanc“ a „Raid march“. Samozrejmosťou je preskúšanie na úrovni

⁴²⁸ COMLE – Commandement de la Légion étrangère – Veliteľstvo CL.

⁴²⁹ CASTELNAUDARY (PSČ 11 400) „Castel“ – hlavné mesto kastrólov/kotlíkov (cassaulet). V reštauráciach sa v nich podáva napr. zmes biela fazuľa, kačica, klobása.

poddôstojníckých škôl – rozborka a zborka pušky Famas, ostré streľby, služobné predpisy, história CL. Nasleduje slávnostné prevzatie bielej legionárskej čiapky v sále cti v Aubagne a prvý podpis kontraktu. Najlepší absolventi majú možnosť zostať na farmách, ostatní možnosť výberu spomedzi 3 jednotiek. Kandidát sa ocitá v kategórii „légionnaire“. Pribúdajú ďalšie výhody, mobil, tablet, možnosť komunikácie s rodinou, atď. Legionár si zvolí meno (podľa zákona z roku 1911) pod ktorým chce slúžiť. Novinkou je, že si môže ponechať svoje vlastné meno a slúžiť s ním v CL. Nevýhodou novoprijatej identity môžu byť v budúcnosti problémy. Ide hlavne o to, že na nové meno sa nemôže oženiť, kúpiť vozidlo, dom, byt. Problémy nastávajú pri odchode po odslúženom kontrakte napr. s výmenou vodičského preukazu a ďalších dokladov, ktoré získal na nové meno. Francúzske občianstvo sa dá teoreticky získať po 5 odslúžených rokoch. (Pozn. Po 5 rokoch prechodného pobytu získa i Slovák trvalý pobyt v ČR...). Doba je kvôli rôznym administratívnym preťahom dlhšia, existuje výnimka pre skrátenu dobu a tou je poranenie pri bojovej akcii. Nárok na výsluhový dôchodok sa zvýšil na odslúženie 17,5 rokov (pôvodne 15 rokov), niektorí legionári si platia v domovských štátoch dávky sociálneho a zdravotného poistenia. Tabuľka kariérneho poriadku legionárov je jednoduchá a prehľadná. Stačí si nájsť odslúženú dobu, dosiahnutú hodnotu, v priesečníku sa objaví výška základného platu. K tomuto potom naskakujú podľa zaradenia a nasadenia v misii, rôzne príplatky a naturálie. U skákajúcich výsadkárov je mesačné navýšenie platu + 50% a ročne navyše 13 plat. Čo tomu predchádza? Parašutistov CL by sme našli v 2. ème REP (2. Régiment étranger de parachutistes, t. j. 2. výsadkový pluk CL). Pluk je dislokovaný od roku 1967 v meste Calvi (ostrov Korzika) v camp Raffalli⁴³⁰ neďaleko letiska. Presunul sa z Alžírsku, z posádky Bou – Sfer (dnes vojenské letisko Oran, PSČ 31320). Výsadkový pluk je zložený z asi 1190 osôb, k hlavným bojovým jednotkám patrí výsadková rota (celkom 8x). Veliteľ – plk. John Monicault (* 1974) od 7/2016. V tabuľkách nájdeme i 4 ženy, ktoré „bojujú“ za šijacími strojmi pri opravách poškodených padákov. Po prijatí do CL a výbere legionára k parašutistom nasleduje základný parašutistický výcvik „Promo“. Skáče sa hlavne z lietadiel C-160 Transall⁴³¹, neskôr i z vrtuľníkov SA 330 Puma, 322 Super Puma, 321 Super Frelon a ďalších. Prvý zoskok je z 300 metrov, nasleduje zoskok s otváraním záložného padáku, tretí zoskok je s plnou poľnou, tzv. „gaine“ (zásobníky - typy EL 32, 33/krátka zbraň/,34/dlhá zbraň/). Ďalší výcvik pokračuje zoskokmi v teréne, do vody, v noci, atď. K výsadkárske anachronizmom patrila 1,5 kg klasická oceľová prilba M51, dnes už nahradená helmou balistického tvaru Spectra.

⁴³⁰Pomenovaná po mjr. Rémy Raffalim (1913 – 1952), veliteľ 2. výs. práp. CL, zahynul v Saigone.

⁴³¹C ako Cargo, 160 = 160 m² plocha krídiel, podľa typu výzbroja 61 - 88 výsadkárov.

Gulaté padáky 696.26 F2 sú nahradzované krídlami G 9. Pri výcviku je zakázaný bojový nôž na opasku a tým i rezanie šnúr. Platí zásada, „rozmotaj sa ako vieš“, ... Padáky si nebalia legionári sami, ale preberajú ich od „padáčkárov“. Podľa „Oravca“ absolvujú niekedy i 4 zoskoky denne. V prápore je podľa neho asi 85% „východné“ zastúpenie, okrem neho je tam ďalších 10 Slovákov a Čechov, priamo v kasárňach slúži ďalších 8 „Oravčanov“. 2x ročne absolvujú výsadkári horskú stáž, kde sa precvičujú v zlaňovaní skál, lyžiarskom výcviku, prežití v teréne, skúške „100 nábojov“ a pod. Novou špecializáciou je výcvik na boj v meste, zaujmú teleskopické obušky vo výzbroji. O spôsobe paravýcviku píše „Špalek“ vo svojej knihe⁴³², o službe v CL píše i ďalší autori⁴³³, obsahu, vierohodnosti a kvalite kníh sú venované obsiahle diskusie na skype a facebooku. Úroveň diskusií kazia opakujúce sa základné otázky často s pravopisnými chybami. Takže k paravýcviku. Po absolvovaní základného výcviku obdrží legionár odznak – „krídielka“ a je zaregistrovaný ako francúzsky parašutista. Preukaz má dnes 6 - miestne číslo a nie je identické s osobným 6 – miestnym číslom (tzv. mel – matriculé, v súčasnosti už by malo začínať 2), pod ktorým v CL slúži. Číslo z preukazu sa neskôr objaví na magnetickej zoskokovej karte, bez ktorej sa prakticky nedá absolvovať zoskok z vojenského lietadla. (Obdoba kariet z manifestu na aeroklubových slov. a českých letiskách). Minimum zoskokov k udržaniu triednosti je 6 ročne. Parašutista CL si zvyšuje podľa zaradenia triednosť, úplným „top“ v légii je služba v malých špeciálnych jednotkách GCP (Groupe de Commandos Parachutistes – predtým CRAP Commandos de recherche et d'Action dans la profondeur – vo voľnom preklade Parašutistické komando, Skupina hĺbkového a bojového prieskumu). Počas dvoch mesiacov v parašutistickej škole v Pau (PSČ 64000, Francúzsko) naskáču legionári - adepti do GCP okolo 70 zoskokov. Veľká pozornosť je venovaná zoskokom z veľkých výšok (SOHG – Saut opérationnel – Grande haute). Ide o obdobu zoskokov HALO, kedy výsadkári dokážu doplachtiť do vzdialenosti viac ako 30 km ale i HAFO, kedy si padáky otvárajú po dlhom voľnom páde až tesne nad zemou. V asi 25 člennej jednotke GCP je 1 dôstojník, 16 poddôstojníkov a 8 legionárov s najnižšou hodnosťou starší desiatnik. V jednotke GCP slúžil napr. Stanislav Gazdík⁴³⁴. Zaradenie u parašutistov nie je definitívne. Legionári rôzne rotujú v ďalších 9 plukoch légie (i Fr. Guyana, Mayotte, SAE). Samozrejmy sú 4-6

⁴³² J. Špalek – Moderní cizinecká légie očima výsadkáře. (Veľmi dobre spracovaná).

⁴³³ L. Potocký – Cizinecká légie mýma očima, Čižmárik/Staviščák – Patria nostra – partia ostrá, Peter MacDonald – Cizinecká légie, P. Knihař – Légie, můj život, atď.

⁴³⁴ Stanislav Gazdík (*1970), 1991 - absolvent PŠ 14. pspr (VÚ 6158 Prešov), potom 1991 - 2006 CL. Príslušník CRAP, 1284 zoskokov. Po odchode z CL založil Operational Defence Group, s.r.o. Ukutočňuje kurzy pre špeciálne jednotky a bezpečnostné agentúry v ČR, ale objavil sa i na Slovensku v 2/2007.

mesačné zahraničné misie. Poslednou bola napr. misia v Mali, ktorej sa zúčastnila 2. rota 2. REP, vysadená na padákoch 28.1.2013 v priestore letiska Timbuktu. Účasť CL na misiách je bohato dokumentovaná na oficiálnych webových stránkach jednotiek⁴³⁵ CL, vrátane bohatej facebookovej diskusii. Ďalší kariérny postup legionára je umožnený 6 týždňovou až 2 mesačnou stážou CME (Certificat militaire élémentaire). Prakticky ide o skrátenú podôstojnícku školu a skúškami na „caporala“ - desiatnika. Slovenskí vojaci, účastníci misí OSN alebo NATO sa často na misiách stretli so slovenskými kolegami „v zbrani“ z CL. Okrem legionárov sa v poslednej dobe objavujú novodobí ozbrojení žoldnieri, pôsobiaci v jednotkách bezpečnostných agentúr a firiem (Blackwater, Hammerhead, DynCorp, atď.). „Kontraktori“ (verbovači) sa pohybujú i po Slovensku, podpisom zmluvy/kontraktu sa zo záujemcov stávajú vojaci „private military contractors“. A čo Slovensko a cudzineckí legionári? Na Slovensku stále platí § 392 trestného zákona 300/2005⁴³⁶, ktorý klasifikuje službu v cudzom vojsku, teda v CL bez povolenia, sadzbou 2 – 8 rokov. (Podobný zákon bol zrušený v Poľsku, Maďarsku, ex. Juhoslávii). Prezident republiky môže podľa §39 službu povoliť. Ex. prezident SR Doc. JUDr. Ivan Gašparovič CSc. povolil zo 107 žiadostí 45, zamietol 14, ostatné žiadosti nesplňovali náležitosti. O slovenských CL sa tiež dozvedáme útržkovito z dennej tlače – Andrej – príslušník 2. REI – účastník misie v Afganistane, utečenec z légie Michal (32 r.), Peter. K. z Trenčína, pohreb Rasťa Benka z Považskej Bystrice, des. Staron – na úteku, „Oravec“, kandidát vo vyvolených – muž z Lipovej, 25 ročný Oskár W., nebohý kulturista Peter Grolmus z Banskej Bystrice, zavraždený Marian Stachow – zo smrti obvinený bývalý legionár Ján T., Jozef St., smrť 26 ročného Jozefa Tv. v Džibutsku (05/08) na infarkt, smrť 23 ročného výsadkára – des. Roberta Hutníka zo Sulína/Stará Ľubovňa v Afganistane, zastrelený ostreľovačom Talibanu v operácii Task Force ALTOR (04/10), 6 rokov tu slúžil i Csaba z južného Slovenska. Slovenský ZÚ v Paríži vie minimálne o 10 príslušníkoch CL. Ďalší „adept“ v 11/06 sa chcel prestrieľať do CL, ale bol zadržaný už na autobusovej stanici v Bratislave. Ako športovec je prezentovaný slov. reprezentant v dvojboboch, ex. ostreľovač v CL. I podsvetie využívalo bývalých CL. Legionár Marián Jánošík dostal doživotie v kauze „kyselinári“, Ján Tatič podpálil v roku

⁴³⁵ Napr. na text „2. REP – Calvi“ existuje na internete 440 000 odkazov.

⁴³⁶ 10) Hlava – Trestné činy proti brannosti, proti civilnej službe v ozbrojených silách a proti obrane vlasti. 4) Díel – Trestné činy proti obrane vlasti. § 392 Služba v cudzom vojsku 1) Občan SR, ktorý bez povolenia koná službu v cudzom vojsku, potrestá sa odňatím slobody na 2-8 rokov. 2) Odňatím slobody na 5-10 rokov sa potrestá páchatel, ak spácha čin uvedený v odseku 1 počas vojnového stavu alebo vojny. V roku 2015 došlo k novele trestného zákona, ktorý postihuje i verbovanie, poskytovanie finančnej pomoci a účasť v neregulárnych polovojenských jednotkách.

2009 v Košiciach kasíno, v 8/16 bol odsúdený za podvody na 12,5 roku, Adrián V. „Alex“ dostal v USA 10 rokov za pašovanie drôg z Thajska (1/16),... Dost' bolo bulváru, 1.4.1997 povýšil MO SR J. Sitek do hodnosti poručík jedného z dvoch posledných žijúcich legionárov na Slovensku – 100 ročného des. v zálohe Jozefa Muranského, legionára od Piavy. J. Muranský zomrel 20.11.1999 a je pochovaný v Čiernom Balogu. V 2/1999 bol vystrojený vojenský pohreb 103 ročnému legionárovi Filipovi Kazíkovi z Domova dôchodcov v Radkovej Lhotě na Přerovsku. No a 9.8.2003 zomrel v Prahe 4 posledný čs. legionár z Ruska - 107 ročný Alois Vocásek, nar. 13.4.1896 Pečky. Zo smutnejších správ – 8.5.2014 zahynul na misii SERVAL v Mali, po výbuchu nástražného systému na ceste, seržant Marcel Kalafut (*1987). Príslušník 2. REP, v CL od roku 2007, účastník misíí v Gabone, Afganistane, Stredoafrickej republike a Mali. Nežiadal o prezidentskú výnimku. V 11/2015 prijala Slovenská republika novelu trestného zákona. Objavil sa nový trestný čin – účasť na bojovej činnosti organizovanej ozbrojenej skupiny na území iného štátu. Zároveň bol definovaný termín – cudzí bojovník. Ide o osobu, ktorá opustí územie domovského štátu s cieľom pripojiť sa k neštátnej ozbrojenej skupine v rámci ozbrojeného konfliktu prebiehajúceho na území iného štátu. Sadzba bola podobná ako u účasti v CL, teda 2-8 rokov. Jediná odlišnosť od CL je, že motiváciou bojovníka nie je finančný zisk, ale ideológia či náboženstvo. Od 1/2016 nie je potrebné žiadať o prezidentskú výnimku za službu v akejkoľvek armáde NATO, stačí ohlásenie príslušnému okresnému úradu.

VII. kapitola – Židovskí parašutisti

Židovskí parašutisti

(Do roku 1948 palestínski parašutisti)

Menej známu kapitolu o židovských (palestínskych) parašutistoch som zaradil hlavne z dôvodu účasti skupiny SOE AMSTERDAM v SNP, ako i účasti židovských žien (*pozri i kapitolu Ženy – parašutistky*) vo výsadekových operáciach. Táto kapitola predstavovala kedysi samostatný článok, v ktorom boli informácie, ktoré sa už objavili v predchádzajúcich kapitolách. Doplňujúce informácie sa objavovali v odbornej literatúre, v židovskej tlači, dvojtyždenníku SZPB Bojovník, na zahraničných stránkach internetu, atď. Prepisy mien a priezvísk židovských účastníkov existujú v mnohých variantoch. Pri skupine SOE AMSTERDAM prevláda informácia – dodala náhradnú vysielačku skupine SOE COURRIER – 5. Akým spôsobom k tomu došlo, keď boli obe skupiny vysadené súčasne - 16.9.1944?

Politicko-vojenský vývoj na Slovensku v roku 1944 samozrejme neunikol pozornosti londýnskej exilovej vlády. Problémom bolo, že Slovensko ležalo v zóne ruského vplyvu, takže všetky operácie bolo nutné konzultovať s Moskvou, ktorá, keď už dala stanovisko, tak bolo väčšinou záporné. Na SOE začína od vylodenia na Sicílii dotierať i americká OSS. Buduje svoje vojenské základne v Taliansku, vo Francúzsku⁴³⁷, zapája sa do výcviku agentov, dáva k dispozícii svoje letecké základne a lietadlá. Z Talianska boli na Slovensko vysadené dve skupiny SOE – 10.6.1944 MANGANESE (vo výbere i P. Bock) a 16.9.1944 COURRIER – 5 zložená z ex. prebehľíkov zo 101. a 102. pluku slovenskej Technickej brigády. (Českí parašutisti z Talianska boli hlavne z 6. práporu vládneho vojska). Už vo Veľkej Británii u čs. brigády, tvorili Židia 15-20% početného stavu, ale kvôli silnému antisemitizmu nebol do skupiny D (až na P. Bocka⁴³⁸, A. Domana) nikto vybraný. SOE už v marci 1944 vyslala na Slovensko vlakom kpt. J. Krátkého (operácia KARAS), neskôr londýnskeho styčného dôstojníka pri Golianovom štábe. USA 1.7.1944 požiadala prezidenta Dr. E. Beneša v Londýne o možnosť vyslať svoje jednotky na Slovensko. Prezident, silne pod vplyvom V. Británie (ale i SOE), sa vyjadril zamietavo. Neutrálne skončilo i jednanie delegácie SNR⁴³⁹ v Londýne s prezidentom Benešom o vzťahoch medzi domácim a zahraničným odbojom a materiálnej pomoci povstaleckému územia. USA využíva medzery v jednaniach a pod zámienkou záchrany US letcov, čiastočnej materiálnej pomoci, pristávajú na Troch Duboch

⁴³⁷ Napr. zámok Chateau Gleisol pri Lyone – bývalé sídlo maršála P. Pétaina (1856 - 1951). Pozri i Václav Hradecký (*1922) „Wally” – radista, operácia SUNRISE.

⁴³⁸ U 311. RAF slúžili Bockovi menovci zo Žiliny – čat. Zoltán Bock (*1920) a rotný Ladislav Bock (*1919).

⁴³⁹ Odlet 7.10.1944 z Banskej Bystrice, zloženie delegácie L. Novomeský, pplk. Mirko Vesel, J. Ursíny.

v septembri a októbri 1944 americké lietadlá. Spoločne s pomocou prichádza misia USA por. J. H. Greena a britská WINDPROOF. V 11 člennej britskej je aj 5 členná židovská misia SOE AMSTERDAM (Yaakov, Reiková, Reisz, Chermesh, Bardichev)⁴⁴⁰. Jej poslanie bolo trochu iné. Pôvodne mali Yaakov a Reiková plniť spravodajské úlohy, pod pláštikom vyhľadávania a pomoci zostrelým americkým letcom. Podobné úlohy mali plniť Reisz, Chermesh a Bardichev v Maďarsku. Skupina bola čiastočne i reakciou židovského hnutia na útek dvoch Židov z koncentračného tábora Auschwitz – Birkenau v apríli 1944. (Napr. neskorší styčný dôstojník izraelského para kurzu v Stráži pod Ralskem v roku 1948 Naftali bar Shalom, nar. v roku 1919 v Liptovskom Mikuláši ako Július Deutsch, sa chcel zúčastniť výsadku na Buchenwald, s cieľom zničiť plynové pece). Dokument známy ako „Vrbova a Wetzlerova správa“⁴⁴¹ v 6/1944 odvysielalo BBC, zverejnil ho i New York Times. Nedokonalá príprava, neujasnenosť hlavných úloh, zmena vojenskej situácie v SNP a improvizácia prispeli k neúspechu a zániku skupiny AMSTERDAM. Pôvodne počítalo SOE s dvojčlenným výsadbom AMSTERDAM (Yaakov, Reiková) a mali byť vysadení východne Krupiny na Kobole (Oremov Laz), neskôr sa miesto zmenilo na Krížnu (1574 m) vo Veľkej Fatre. Nakoniec vysadenie bolo uskutočnené 16.9.1944 pri Turčianskych Kľačanoch. Výsadek sa formoval za chodu, k Yaakovovi a Reikovej pribudli dvaja maďarsky hovoriaci členovia výsadku, ktorý sa vrátil z Juhoslávie (HUNJUNG) –

⁴⁴⁰ Veliteľ - Zvi Ben – YAAKOV, vl. menom Heinrich Grünhut (*22.2.1922 Bratislava - † 1944), pôv. povoláním rybár z Chotrim. Sgt., osobné číslo 769 407, v misii pod menom Michael Janay.

Haviva REIK vl. menom Adela Rosenbergová(?) (*21.7.1914 Nadabula/Rožňava - †20.11.1944 Kremnička) z Maanit. Sgt., os. číslo 299 2503. (i Chaviva) v misii ako Ada Robinson (Ada Rosenbergerová, Martha Martonovičová, Martinovič), od 21.8.1990 čestná občianka B.Bystrice. Pozri RNDr. Ludmila Ďuranová – Mladá hrdinka z povstania. V roku 2014 natočený dok. film – Návrat do horiaceho domu. V mladosti jazdila na motorke v B. Bystrici, viedla napr. skautský tabor Hašomer Hacair v Radvani (in Bystrický Permon 2/2005 str. 10). Existuje množstvo prepisov priezviska – Reiková, Reicková, Reichová ako i mena Ema, Marta. Ako dátumy narodenia sú udávané 21.7., 22.6., 14.6.1914. V roku 1938 sa (fiktívne?) vydala za Abraháma Marinoviča.

Raphael REISZ (*8.8.1914 Budapešť - † 20.11.1944 Kremnička) prišiel zo Sde Nehemia (Nechemjovo poľe). V mladosti mu zomrel otec, s matkou a bratom Štefanom sa presťahoval do Nových Zámok, v r. 1933 zahájil štúdium na lek. fakulte UK v Bratislave. Štúdium nedokončil, v r. 1938 emigroval do Palestíny. V misii ako Stephen Rice, „Rafi“. Pozri i Bojovník 14/2009, 7/2010, str. 6 – R. Reisz. Dcéra Edna Reisz/Reiss Leshem (a jej synovia Raz a Rafi) navštívili v novembri 2009 Nové Zámky a Šurany. Na budove gymnázia v N. Zámkoch odhalili pamätnú tabuľu. – Bojovník 7 z 18.3.2010, str. 6.

Abba BERDICHEV (*1918 - †24.1.1944 Mauthausen). Niekde ako Bardichev. V misii ako por. Robert Willis. Je po ňom pomenovaný kibuc a loď Alonei Abba, ulica v Tel Avive. Vysadený 15.3.1944 v Juhoslávii s cieľovou krajinou pôsobenia Rumunsko. Po neúspešnej misii návrat do Bari a 7.10.1944 prilieta na Tri Dubys náhr. rdst.

Chaim Mihaly Misi CHERMESH (Kassaf), vl. menom Mihály Kaszás (*4.1.1919 Veszprém - †23.3.2007 Kfar Glickson). Niekde i Haim Hermes. V misii ako Harry Morris/Moriom. Rodičia – Dr. Almer Kasas (Kaszas, Kasash, matka Blanka. Manželka Dina Jolan Loli rod. Altmann (*1918), syn Shaul Avraham Hermesh.

Pozri i K. Krátky – Operácia AMSTERODAM – Military revue 10/2011 str. 18 - 20, Ješajahu Andrej Jelínek –V SNP bojovali i palestínski parašutisti, Delet 5.7.2013.

⁴⁴¹ Dvojica slovenských Židov utiekla z konc. tábora Birkenau v Poľsku 7.4.1944. Už 24.4.1944 židovským predstaviteľom v Žiline nadiktovali správu o situácii v konc. tábore. Správa bola neskôr rozšírená po celej Európe. Rudolf Vrba, vl. menom Walter Rosenberg (*1924 Topolčany - †2006 Vancouver), Alfréd Wetzler alias Jozef Lánik (*1918 Trnava - †1988 Bratislava). Obaja neskôr prísl. part. skupiny Hurban, 2. čs. part. brigády J. V. Stalin. R. Vrba – bratranec Very Atkins?

Reisz, Chermesh a ako posledný sa k výsadku pripojil 7.10. Bardichev. Celý výsadok sa regrutoval zo Židov patriacich v Palestíne národnostne medzi tzv. Yishuv. Išlo o príslušníkov mládežníckeho židovského hnutia Haschomer Hatzair (hašomer hacair – pôvodne skauti). Neskôr účastníci hnutia Hagana⁴⁴² (Obrana) a jej vojenskej odnože Palmach (Úderná sila). Od roku 1944 cvičil bojovníkov Hagany a neskôr i IDF zakladateľ Krav maga (boj zblízka) syn bratislavského policajta Imrich Lichtenberg⁴⁴³. SOE získavalo židovských dobrovoľníkov („šlichim“) – neskorších palestínskych parašutistov prostredníctvom Jewish Agency v Mount Carmel. Výsadky sa cvičili neďaleko Nazaretu, paravýcvik začal v marci 1943 v Káhire, výsadková škola STS 102 bola v Kabrite⁴⁴⁴, severne od Suez. Z 240 dobrovoľníkov absolvovalo paravýcvik asi 110. Skupina AMSTERDAM zahájila paravýcvik 4.4.1944. V Európe bolo vysadených padákom 32 židovských výsadkárov, 5 potom iným spôsobom. Medzi výsadkármi boli tri ženy, absolventky paravýcviku, Haviva „Emma“ Reik, Hannah „Aniko“ Szenes, Sara „Surika“ Braverman – jediná sa dočkala konca vojny, prehovorila priateľku Reikovú k zoskokom. Predpisy britskej armády oficiálne nedovoľovali nasadenie žien na fronte. Prvý židovský výsadok sa uskutočnil v máji 1943 (Peretz Rosenberg), posledný koncom vojny do Rakúska (Chaim Waldner). Počty židovských parašutistov, (dobrovoľníkov – šlichim), vysadených v Európe boli nasledovné: Juhoslávia – 10, Rumunsko – 9, sev. Taliansko – 6, Slovensko – 5, Maďarsko – 3, Bulharsko – 2, Rakúsko, Francúzsko – 1. Nemci popravili 7 parašutistov, 12 boli uväznení v koncentračných táboroch. V Maďarsku bola popravená Hannah „Aniko“ Szenes⁴⁴⁵ „Hagar“, v konc. tábore Oranienburg zomiera Peretz Goldstein, v Dachau v 11/44 Enzo Sereni, ďalší boli popravení v Taliansku, Francúzsku. No ale späť k AMSTERDAMu. V rámci prípravy na vysadenie sa stretli s 5 slovenskými Židmi – utečencami (M. Kraus, M. Daks, J. Ronen,..), ktorí

---

⁴⁴² Hagana(h), polovojenská organizácia (1920 - 1948), pomáhala Britom v II. svet. vojne, po bitke u El Alamainu rozpustená (prešla do ilegality). Bola vytvorená židovská brigáda – 5000 vojakov, rozpustená v r.1946. Uplne rozpustená (spoločne s Palmach, Ecel) vznikom izraelskej armády (IDF) 26.5.1948. Pozri i Milada Frantová – Hagana.

⁴⁴³ Imrich Lichtenberg (*1910 Budapešť –† 1998 Netanja), prijal meno Imrich (Imi) Sde-Or, hlavný inštruktor bojovej prípravy. Mladosť prežil v Bratislave, športovec, zápasník, boxér, gymnasta. Riečnym člnom Pentcho emigroval z Bratislavy (1940) po Dunaji, cez Čierne more, Grécko do Palestíny.

⁴⁴⁴ Letecká základňa El Kabrit (Al Kabrit) leží severne od Suez na Great Bitter Lake. Počas II. svet. vojny boli na základni dislokované letecké sily USA, V. Británie, N. Zélandu, Kanady. Zo špeciálnych síl sa tu cvičili jednotky SAS – mjr. D. Stirling, spoločne s Francúzmi z FFL. Išlo o jednotky použité neskôr pri OVERLORD - 3. práp. SAS (kpt. Y. Conan), 4. práp. SAS (mjr. Bourgoin) – klamné výsadky na Bretani – DINGSON, SAMWEST. Cvičí tu i základ francúzskeho parašutistického vojska – 1ére Compagnie de Chasseurs Parachutistes (1. rota parašutistických strelcov), spomaleného vojenským myslením predvojnového francúzskeho velenia. Od 1/1942 na výsadkových označeniach používa znak s Lotrinským krížom.

⁴⁴⁵ Hannah Szenes - talentovaná 23 ročná poétka, napr. báseň Šťastná zápalka. Vysadená 13.3.1944 v Juhoslávii. Po trojmesačnom pobyte u Titových partizánov sa dostáva 9.6. do Maďarska. Krátko na to je zajatá, i napriek intervenciám švédskeho veľvyslanca Raula Wallenberga (*1911- †17.7.1947 Rusko) je 7.11.1944 popravená v Budapešti. V Maďarsku pôsobili J.Palgi (1918-1978) a P. Goldstein (1923-1945). Pozri Kastnerov proces.

ich informovali o situácii na Slovensku 1943/4. Skupina je vyzbrojená zbraňami (čísla zbraní boli u britskej armády v rubrike – stratené). Dostávajú látkové mapy Slovenska a ako správni Židia nezabudnú uzavrieť životnú poisťku na 1500 až 2000 palestinských libier. Cez Egypt sa skupina 26.8.1944 dostáva na leteckú základňu v Bari. Nastáva pravidelná denná kontrola tabule na letisku, na ktorej sa objavujú odlety posádok a mená skupín. AMSTERDAM sa objaví na tabuli s odletom večer 15.9.1944 v lietadle spoločne s COURRIER – 5. Ráno, asi o 01.16 h (10 min pred vysadením COURRIER – 5) je časť skupiny (Yaakov, Reisz, Chermesh) vysadená asi 2 km sev. Turčianské Kľačany (PSČ 038 61), na pravom brehu Váhu. Peši sa vydávajú do Banskej Bystrice, vo Važci sa stretávajú s J. Spitzerom, ale majú prísny zákaz styku s komunistami. H. Reiková má cestu jednoduchšiu. Prilietá s prvou časťou americkej OSS skupiny lietajúcou pevnosťou B-17 na letisko Tri Duby dňa 17.9.1944. Traja parašutisti zatiaľ usilovne pochodujú do Banskej Bystrice, kam dorazia večer 23.9. H. Reiková medzitým (18.9.) odovzdá rdst. AMSTERDAMu skupine COURRIER – 5. Novú rádiostanicu dovezie skupine AMSTERDAM až A.Bardichev v druhej skupine OSS dňa 7.10.1944. Celá, už 5-členná skupina sa spojila 7.10.1944. Skupina odmietla možnosť návratu so zostrelenými US letcami a pôsobí do 27.10.1944 na veliteľstve 1. ČSA v Banskej Bystrici. Pôsobí tu asi 20 členná misia USA (por. J. H. Green) a 7 členná ruská vojenská misia (mjr. I. I. Skripka alias Studenský/Studenskij). Dôležitú úlohu zohrali ženy – tlmočnice pri jednotlivých misiach. H. Reiková, ktorú poznalo dosť Bystričanov, zriadila v Banskej Bystrici dielne, kde Židia šili uniformy pre slovenskú armádu. Stihla tiež predložiť JUDr. G. Husákovi „Manifest Židov na Slovensku“. Okolo 20.9. jednala s predstaviteľmi Hašomer Hacair (Egon Roth, Dr. V. Tyroler,...) ktorí sa z Bratislavy presunuli do Banskej Bystrice. V Židovskej ľudovej škole, na vtedajšej Rázusovej ul., zriadila centrum na pomoc židovským občanom. Na centrum, ktoré poskytovalo i finančnú pomoc, sa obracalo čím ďalej viac Židov, tak k 24.10.1944 centrum ukončilo pomoc. 40 slabo vyzbrojených židovských bojovníkov odišlo v 4 skupinách do Pohronského Bukovca – výcvikového strediska 1. čs. part. brigády J. V. Stalina⁴⁴⁶. Pri ústupe do hôr dôjde neskôr k rozdeleniu skupiny. Yaakov, Reisz, Reiková sú pri ústupe do hôr, zajatí s ďalšími židovskými dobrovoľníkmi, pravdepodobne 31.10.1944 v priestore Pohronský Bukovec⁴⁴⁷. Zachránil sa len Chermesh, ktorý ošetroval zraneného

⁴⁴⁶ PhDr. Dezidér Tóth – Múzeum SNP B.Bystrica – Židia v protifašistickom odboji na Slovensku.

⁴⁴⁷ Miesta zajatia sa líšia, niekde 31.10.1944 Pohronský Bukovec. V Pohronskom Bukovci išlo o výcvikový tábor/bunkre part. brigády Jegorova, zajatí boli pravdepodobne ukrajinskou jednotkou Ivana Demjanjuka z 14. SS divízie Galizien. Podľa inej verzie došlo k zatknutiu H. Reikovej v B.Bystrici nemeckými bezpečnostnými orgánmi 31.10.1944. Divízia GALIZIEN bola od 1/45 prevelená do Slovinska, v máji 1945 prešla do spojeneckého zajatia v Rimini. Na základe tlaku Vatikánu bol zmenený štatút vojenský zajatec na vojenský

priateľa a stihol sa ukryť v lese. Dostal sa na východné Slovensko, kde bojoval partizánskej skupine až do spojenia s ČA⁴⁴⁸. Nasledujú výsluchy v Banskej Bystrici a 20.11. zavraždenie dvoch členov misie AMSTERDAM v Kremničke, Yaakov je zastrelený koncom decembra na neznámom mieste. Zbytok AMSTERDAMU (Bardichev) pokračuje v ústupe do hôr cez Chabenec, spoločne v zostave 2. čs. pdb. V polovicike novembra sa cez Donovaly, Prašivú dostávajú do priestoru Veľký Bok. 26.12.1944 sú prepadnutí a zajatí protipartizánskou jednotkou Abwehrgruppe 218 (mjr. gróf Erwein von Thun-Hohenstein 1896 - 1946). Za akciu vyslovuje Nemcom pochvalu osobne H. Himmler. Z misie OSS sa zachránili len Denopian a Davies, ktorí v dobe prepadu tábora na Veľkom Boku pripravovali drevo na signálne ohne a asi 24.1.1945, (v dobe, kedy je zbytok misie popravovaný v KC Mauthausen), sa spojili s rumunským vojskom pri Slavošovciach. Zajatci z Veľkého Boku sú ďalej prevezení do Brezna, k výsluchom v Banskej Bystrici, Bratislave. 8.1.1945 sú deportovaní do koncentračného tábora Mauthausen, kde je 24.1.1945 A. Bardichev zastrelený. Z pôvodného výsadku zostal na žive a prežil II. svetovú vojnu len Chaim Chermesh, vrátil sa do Palestíny a v Izraeli v roku 2007 zomrel. Zastúpenie mali európski Židia – utečenci z vých. Európy, Rakúska, Nemecka v tretej čate spojeneckého 10. komanda vo Veľkej Británii v rokoch 1943/5. Veľké množstvo Židov sa zúčastnilo operácie OVERLORD a MARKET-GARDEN (parašutisti - Američania, Poliaci). Kvôli strachu z nemeckého zajatia svoju náboženskú príslušnosť tajili (pozri M. Sugarman – Židia v bitke o Arnhem). V tejto dobe sa objavujú židovskí vojaci v ČA ako zdrav. personál, doktori, zubári. Našli by sme i vojenský protipól⁴⁴⁹ – napr. špecialistu na boj v tyle nepriateľa a inštruktora „gardových mínerov“ neskoršieho gen. Moše Joffeho, neskoršieho „nelegála“ gen. Moše Milštejna a ďalších. V Leninskom absolvuje diverzný kurz Teodor Fiš⁴⁵⁰. V 1. československom prápore v Buzuluku tvorili Židia asi 30%. V 2. čs. pdb zastupujú Židov – šéflekár brigády por. MUDr. Walter Winter, jeho zástupca ppor. MUDr. Gustáv Singer⁴⁵¹, intendant kpt. JUDr. Arnošt Lederer⁴⁵², NŠ 1. práporu, neskôr komisár 2. práp. a veliteľ prieskumu npor. Alexander Kováč (Kovács)⁴⁵³. Vo výsadku Za

---

personál a neboli vydaní Rusku. Väčšina príslušníkov skončila v Kanade a Veľkej Británii. K zajatiu mohlo dôjsť i v lese nad Starými Horami – in J. A. Jelínek – V SNP bojovali aj palestínski parašutisti – 5.7.2013 Delet

⁴⁴⁸ J. Downs – Druhá svetová vojna. Tragédia OSS na Slovensku, str. 174.

⁴⁴⁹ V. Suvorov – Specnaz, str. 38, 198.

⁴⁵⁰ Plk. gšt. Teodor Fiš (Fisch) nar. 11.2.1912 Vrútky, Od r. 1941 prísl. ČA, od 10.2.1942 v Buzuluku, v bojoch o Sokolovo v minometnej rote. 1945 prednosta osvet. odd. na 4. brigáde. V roku 1950 prepustený z armády, spisovateľ. V roku 1968 emigroval do Švajčiarska, napísal 4 knihy s vojenskou tematikou

⁴⁵¹ Plk. v.v. MUDr. Gustav Singer CSc. (1914 - 2015), oftalmolog. V Buzuluku mal kmeňové číslo 403.

⁴⁵² Škpt. Dr. A. Lederer padol 30.11.1944 pri prepade Lomu, dnešné Krpáčovo. V oficiálnych stratách nie je. Z 21 padlých sú (zatiaľ) známe mená 16 bojovníkov – in Stano Bursa

⁴⁵³ Neskorší veliteľ výsadkového vojska 1950 - 51, plk.

Prahu bol 25.3.1945 vysadený ako politický komisár npor. Ing. Jiří Nezval⁴⁵⁴ a išlo o jeho prvý výskok z lietadla, ... V skupine Národní mstitel bol vysadený Oskár Beneš (1913 – 1945). So židovskými vojakmi sa stretne u 11. ppráp., neskoršieho 200. lplp „Východného“ v Palestíne. Tvorili najmenej 50% počtu jednotky. (Našli by sme tu poľného rabína, ale i 14 slovenských katolíckych mníchov z rádovej školy „Frères des Ecoles Chrétiennes“ z Alexandrie.) Slovenské zastúpenie tu bolo opäť slabšie⁴⁵⁵. Od 12/40 do 10/42 tu slúžil neskorší veliteľ EMBASSY – Karol Mladý. Cesta do Palestíny už od roku 1939 viedla cez slovenskú cestovnú kanceláriu Lébl a Guttmann sídliacej v pasáži Černá růže v Prahe. Stačila k tomu maličkosť. „Jednosmerná“ cesta vyšla na 6000 – 12000 Kč. Antisemitizmu v Londýne predchádzal i antisemitizmus pri prijímaní do čs. legionu v Krakove. Napr. bežnými boli služby Židov na Vianoce. Veľkým negatívom Židov vo vojsku bolo, že medzi sebou hovorili nemecky. Našli by sme i výnimky. Z Londýna odišiel k FFL kpt. Ján Bodon/Bodoň - Weinberger (1913 – 1985)⁴⁵⁶, u 1. ČSAZ⁴⁵⁷ sa objavil A. Doman – Deutelbaum, členom FTPF bol rodák z Klenovca „slovenský Winton či Schindler“ Karol Pajer (1919 – 1944), nešlo však o Žida! Účasť Židov v SNP nebola len zo zahraničia. Židovský protifašistický odboj sa formoval už od roku 1940. Rad spolupracovníkov v skupinách OBRANA NÁRODA, JUSTÍCIA, FLÓRA bol židovského pôvodu. Už v roku 1940/41 dodávala vysielачka JUDr. M. Zibrínovi do Istanbulu spravodajské informácie z Topolčian - skupina DEMEC. V jednej z prvých part. skupín P. Boroša pri Vinnom na jar 1942 bolo z 25 členov 18 Židov. Židia boli zapojení do bojov skoro v každej part. skupine príp. taktickom uskupení. Medzi najväčšie patrila brigáda Juraja Špitзера (1919 - 1995), Müllerova (Milen) rota, jednotka Nováky (prepustení zaistenci prac. tábora – 250 osôb). Jednotka „Nováky“ operovala v dobe 30.8.1944 – 4.4.1945 v priestore Handlová – Horná Štubňa – Gaderská dolina – Cígeľ. Aktívne bojovali ženy – Edita Katzová – Hanzelová, v 6. part. skupine Edita Ernstová – Drori⁴⁵⁸. O ich činnosti sa pochvalne zmienil veliteľ úseku B. Chrastina (SPELTER), do tej doby veľký antisemita. V part. skupine ČAPAJEV pôsobil Alfred Zinn, neskorší príslušník izraelskej brigády, vycvičenej v ČSR. História pozná i odvedenie slovenských Židov do 6. pomocnej brigády armády slov. republiky. V SNP je potvrdená účasť minimálne 1566 Židov,

⁴⁵⁴ Vl. menom Izák Kreindler (1905 – 1999). Neskorší profesor na ČVUT – katedra architektúry.

⁴⁵⁵ V 8/1941 boli slovenskí vojaci v 11. ppráp. zastúpení 19,82% (163 voj. z 951), rotmajstri 13,33% (2/15), dôstojníci 2,63% (3/114). Neskôr Tobruk, presun do V. Británie a súčasť 1. čsob.

⁴⁵⁶ O otcovi urobil v r. 2006 dokumentárny film „Můj tatínek a spolubojovníci“ syn Jean Bodon. Odvysielané na ČT – 2, 28.8.2008 od 12.45 do 13.30 h. Filmom sprevádzali Kaplan, Kašpar, Píka, Petrák, van Mauck. Existuje známa spoločná fotka s A. Opálkom v uniformách v Londýne – vid' Červené baretý.

⁴⁵⁷ Erich Kulka – Židé v 1. ČSAZ, Praha 1990.

⁴⁵⁸ Edita DRORI rod. Ernstová – „Katka“ (*1920). Od roku 2003 čestná občianka Zvolena, pozri Bojovník 1/2014 str. 10.

straty tvorili 269 padlých. Veľké zastúpenie mali Židia napr. vo francúzskom odboji hlavne vo FTP-MOI (Franc-tireurs et partisans – La main – d’oeuvre immigrée).

Židovskí parašutisti po II. svetovej vojne (1948 – rodí sa nový židovský štát – Izrael)

Palestína mala od roku 1920 štatút britského mandátného uzemia, t. j. územia spravovaného V. Britániou na základe rozhodnutia Spoločnosti národov. Do Palestíny prúdil povojnový príliv⁴⁵⁹ nových Židov, čo len zvyšovalo napätie v tejto oblasti. Došlo napr. k oslobodeniu imigrantov z tábora Atlit. V apríli 1946 uskutočnila palestínska skupina STERN⁴⁶⁰ atentát, pri ktorom zahynulo 7 britských parašutistov. Skupinu neskôr zlikvidovali samotní Izraelčania. V roku 1945 vznikla skupina NAKAM (Pomstiteľia), ktorá si dala za cieľ zabiť rovnaký počet Nemcov, ako zabili Nemci Židov, t. j. – 6. miliónov. Zakladateľom skupiny bol básnik Abba Kovner (1918 – 1987). Štát Izrael vznikol 14.5.1948 a cez organizácie Joint, Hias opustilo Československo asi 35 000 Židov. Ďalší cez Československo len tranzitujú, celkom prišlo do ex. britskej Palestíny a neskôr už do Izraela cez ČSR okolo 160 000 Židov. Židovskí utečenci smerovali cez hraničný prechod Devínska Nová Ves hlavne do Viedne. Hnutia nachádzajú veľkú politickú ale i materiálnu podporu vo vtedajšom Československu, predovšetkým zásluhou ministra zahraničia J. Masaryka, V. Clementisa a ďalších. Na min. vnútra tvrdo „lobujú“ pre Izrael - Plaček, Šváb, Toman a z MNO Reicin. Bez československých zbraní, (nakúpených cez veľvyslanca Ehuda Ťberalla - Avriela pre „Habeš“), by štát Izrael neprežil ani prvé mesiace samostatnosti, ani prvú izraelsko - arabskú vojnu 1948/49⁴⁶¹ - vojnu za nezávislosť. Nová židovská armáda je cvičená v Československu (akcia DI – Dôverné Izrael), je vytvorený letecký most, ktorým sú dopravované do Izraelu zbrane. V československej armáde sa začínajú objavovať „poslovenčené alebo počeštené“ mená ako: Lomský, Rytíř, Rusov, Vrbský, Klíma, Vajnorský, Sokolovský, Doman. Už v januári 1948 smeruje do Izraelu prvá zásielka pechotných zbraní Zbrojovky Brno a munície ráže 7,92 mm. 31.3.1948 odlieta z Prahy – Ruzyně prvé

⁴⁵⁹ Ako akcia „HAVIVA REIK“ je uvedené priplávanie lodi Agios Andreas z Piraesu 8.6.1946 do Palestíny so 462 utečencami na palube. Išlo v poradí celkovo o104. transport.

⁴⁶⁰ Vznikla v roku 1940, medzi zakladateľov patril Avraham Stern (*1907 - †12.2.1942), Jicchak Šamir. Tiež odnož označovaná ako Lechi – Bojovníci za slobodu Izraela. A. Stern spolupracoval s Nemcami proti Angličanom. (Pozri – 66x nejpodlejší zrada všech dob, str. 62 – Marek Kožušník – Žid, který to táhl s nacisty).

⁴⁶¹ Začala vyhlásením samostatného štátu Izrael 14.5.1948, kedy „susedia“ (Egypt, Sýria, Libanon, Irak, Zajordánsko odmietli uznať rozhodnutie OSN o rozdelení ex. Palestíny medzi dva štáty – arabský a židovský. I napriek drvinej počiatkovej prevahe síl a zbraní (napr. Izrael 1 tank – Arabi 40, 5 diel – 140 diel, 0 voj. lietadiel – 74 voj. lietadiel, využitím rôznych prírmerí /a prísunu zbraní/ sa Izrael ubránil, naviac získal niektoré územia). Už 29.5.1948 zaútočili na egyptský konvoj prvé Avie S-199 dodané z ČSR. V januári.1949 bolo podpísané na ostrove Rhodos prímerie, Izrael vrátil niektoré získané územia. V období 15.5.1948 –25.10.1973 bolo celkom 5 izraelsko-arabských vojen.

americké lietadlo s dodávkou zbraní pre Izrael. Prvé izraelské para jednotky boli tvorené hlavne veteránmi židovskej brigády britskej armády, po vojne sa stali členmi Hagany. Prakticky išlo o to, že 26.5.1948 bola Hagana zrušená a vznikli izraelské ozbrojené sily (IDF – Israel Defense Forces, hebrejsky Cahal, tiež IOS - Izraelské obranné sily). Prvá izraelská výsadková jednotka z 26.5.1948 mala 40 vojakov (z Palestíny, USA, Ruska) a velil jej mjr. Y. Palgi (1918 – 1978, vysadený za II. svet. vojny v Juhoslávii s určením Maďarsko). Vytvorila základ neskoršej Šaronovej Unit 101 (od roku 1953). Ďalšou časťou boli dobrovoľníci vycvičení v Československu. Už v 101. izraelskej parabrigáde (Jeruzalem) sa objavujú Židia z 1. ČSAZ. Podľa Kurta Lanzera (rodáka z Ostravy) slúžil v jednotke (čate?), kde z 25 parašutistov bolo 18 z Československa. S kipou na hlave skákal bratislavčan Robert Kastner⁴⁶², dnes Moše Bar Yuda. Výcvik budúcich parašutistických židovských inštruktorov⁴⁶³ prebiehal v dobe 17.7. – 3.9.1948 v Stráži pod Ralskem (Kumr u Zákup), teda v dobe kedy vo vojne v Izraeli beží „druhé prímerie“. V kasárňach v Ralsku ich čakal nápis na bráne: „Strach je smrteľný nepriateľ.“ Výcvik viedli príslušníci Pešieho práporu 71 „Československých parašutistov“ – kpt. Josef Černota, por. Horák (vč), por. Loukotka (TP), por. Jaroslav Dokoupil (spoj.), por. Železník (strel.), rtm. Pospíšil (výbušniny), por. Karel Kroupa (žen.), por. M. Pelc, tlmočník čat. Prachař, styčný dôst. Naftali bar Shalom a ďalší. Vnútorným veliteľom kurzu bol Dan Avni, ktorý sa opieral o ďalších 8 dôstojníkov (vel. Chaeim Gouri), ktorý už mali parakurz a zoskoky za sebou. O náročnosti výcviku svedčí fakt, že k 17.7. nastúpilo 48 budúcich inštruktorov⁴⁶⁴, 3.9. kurz ukončilo 24. (teda 50%), pravdepodobne pod cudzou identitou a v cudzích koristných uniformách. Problémy s disciplínou mali hlavne Maďari – nepovolené opustenie kasární. Každý absolvent uskutočnil na letisku Hradčany 5 zoskokov pod velením npor. J. Pešana (PLATINUM-PEWTER). Počas výcviku zahynul nešťastnou náhodou Martin Davidovič⁴⁶⁵. 14.10.2016 bol v Stráži pod Ralskem, hlavne za príspevia KVV Liberec, odhalený pamätník. V čs. vojenských výcvikových priestoroch do roku 1949 absolvovalo výcvik asi 1250 -1335 izraelských vojakov, z toho 281 – 305 žien. Pre potreby Izraela a leteckého mostu, vyčlenilo letectvo od 20.5.1948 letisko Žatec. Sú potvrdené i iné voj. letiská⁴⁶⁶či už k transportu zbraní (Kunovice) z ČR do Izraela alebo leteckému výcviku (Olomouc,..). Pilotný výcvik na Avii

⁴⁶² Robert Kastner (*1934 Bratislava) – pozri Tajomstvo môjho života, Sme 26.1.2008.

⁴⁶³ Jaromír Vykoukal – Položení základů izraelského výsadkového vojska a výcvik budoucích izraelských tankistů.

⁴⁶⁴ 20 Čechoslovákov, 14 Maďarov, 13 Palestíncov/Izraelčanov, 1 Nemeč.

⁴⁶⁵ Zastrelený 30.8.1948 por. Horákom pri nácviu partizánskeho prepadu. Vyšetrovacía komisia – Paleček, Krzák + 3 zást. Izraelského veľvyslanectva potvrdila, že išlo o nešťastnú náhodu.

⁴⁶⁶ Hradec Králové, Olomouc, České Budějovice, Chrudim, Prostějov, Kunovice, Malacky.

S-199 absolvoval v ČSR i E. Weizman⁴⁶⁷. Kyvadlovú dopravu ČR – Izrael zabezpečovali hlavne americkí piloti ex. USAF. Uskutočnili min. 93 letov, ČR kódovo označovali ako Jockstrap, Izrael bol potom Oklahoma. K transportu slúžili hlavne lietadlá C - 46 Commando, C - 54 Skymaster, C – 69 Constellation a ďalšie. Stihli previezť asi 24-25 ks rozobratých Me - 109/Avia S - 199 (operácia SAKIN - nôž) a 45 – 61 ks Spitfire LF Mk IX.E (operácia YORKIN – pľuvač) a ďalšie US vojenské prebytky. Niektoré zmontované lietadlá preleteli cez Maďarsko, Juhoslaviu pri operáciách VELVETA I,II. Celkovo sa dodávky lietadiel a výcvik izraelských letcov ukrývali pod operáciou BALAK. Existovala i doprava po železnici do Juhoslávie a potom lodné transporty do Izraela. Čs. velenie odpredalo do Izraela 60 ks padákov RZ-20 zo skladu v Nitre.12.6.1948 pristáli v Žatci po prelete z Miami 3 bombardéry B-17G, ktoré po prevedených úpravách dokázali zo Žatca 14.7.1948 bombardovať Káhiru a Gazu (Pozn. NŠ 21.tb. v Žatci – mjr. A. Petrák). Vo voj. výcvikovom priestore Libavá vedie výcvik hrdina Sov. zväzu – pplk. Antonín Sochor. 43 budúcich židovských tankistov sa cvičí vo Vyškove – Dědiciach, letecký personál (i baliči padákov) v Liberci a Chrudimi. Spojári (i ex. najmladší prísl. 1. ČSAZ Kurt Lanzer) sa cvičili 4 mesiace ve Velké Střelné na Libavé. Medzi vojakmi „čs. brigády“ je i rad žien, napr. neskoršia poetka Viera Wislitzová (*1927 Ostrava), spisovateľka Ruth Bondyová (*1923 Praha), atď. Čs. vojenský experti boli i v Izraeli (B. Menachovský – inštruktor delva, M. Friedmanová – Fantová ex. 1. ČSAZ, R. Fišl, E. Faltr,...). Za ÚV KSČ na všetko „dozeral“ Walter Stamberger (1921 - 1997). Je pravdou, že väčšina z brigády do bojov nezasiahla, pretože dorazili do Izraela na jar 1949 (ale bez techniky). Presunu čs. brigády predchádzalo sústredenie koncom roku 1948 v Mikulove a začiatkom roku 1949 vlakové transporty s rodinami do prístavov – Konstanca (Rumunsko) a ďalších v Juhoslávii a v Taliansku. Nasleduje lodný transport smer Haifa. Väčšina končí po demobilizácii v kibuci Keven Maharal pri Haife. Je to výsledok mierových dohôd na Rhodose z februára 1949. V brigáde by sme našli dobrovoľníkov z ČA, 1. ČSAZ, CL a iných jednotiek. V marci 1949 neuspeje KS Izraela vo voľbách (3,5%), „východ“ pochopil, že Izrael pôjde inou cestou. Nastáva odklon o 180°, sú zastavené dodávky zbraní. Milióny korún ktoré Československo predajom zbraní získalo, sú presmerované na „internacionálnu“ pomoc Grécku, Španielsku a inam⁴⁶⁸. Východ sa začína orientovať na vznikajúce arabské krajiny – napr. Egypt, kam je presmerovaná vojenská materiálna pomoc, vrátane výcviku vojenských špecialistov. Zaujme fakt, že nemeckí „poradcovia“ v tejto dobe už pôsobili ako v Izraeli, tak v Egypte. V apríli 1945 sú v Banskej Bystrici

⁴⁶⁷ Ezer Weizman (1924 - 2005), siedmy prezident štátu Izrael v rokoch 1993 - 2000.

⁴⁶⁸ Luděk Navara – Peníze za „vznik Izraele“ dostali evropští komunisté, Dnes, 18.4.2011.

exhumované pozostatky H. Reikovej a prevezené do Prahy na Olšanský cintorín. Pozostatky Havivy Reikovej⁴⁶⁹ (spoločne s R. Reiszom) sú prevezené, po určitých preťahoch z čs. strany, 10.9.1952 do záp. časti Jeruzalemu na Národný vojenský cintorín Mount Herzl (tiež Hora spomienok). (30.9.2016 tu bol pochovaný izraelský exprezident Š. Peres). V roku 1991 vystrojil Izrael štátny pohreb R. Maxwellovi (vl. menom J. L. Hoch) a pozostatky boli 10.11.1991 uložené na Olivetskej hore v Jeruzaleme. Išlo o jedného z čs. „nespokojencov“ v tábore Cholmondeley^{vid' 173}. Do izraelských vojenských dejín vstúpili ako národní hrdinovia traja parašutisti, príslušníci Hagany – pplk. in mem. Haviva Reiková (*21.7.1914 Nadabula/Rožňava - †20.11.1944 Kremnička), Hannah „Aniko“ Szenes (*17.7.1921 - †7.11.1944 Budapešť), Enzo Sereni (*17.4.1905 Rím - †18.11.1944 Dachau)⁴⁷⁰. Židovský pôvod mala i veliteľka sekcie „F“ Vera Atkins (*1908 Galati, Rumunsko). V dobe, kedy sú ako národní hrdinovia pochovávaní židovskí parašutisti, začínajú v Československu politické procesy. V procese R. Slánský a spol. padne pri 14 odúdených 11x trest smrti a 3x doživotie. Odsudení a popravení ráno 3.12.1952 sú Rudolf Slánský/Salzman, Bedřich Reicin/Reinzinger, Bedřich Geminder, Vladimír Clementis, Karel Šváb...Artur London/alias Gerhard Baum – doživotie (1915 - 1986). Za úplatky od American Jewish Joint Distribution Committee a valutové machinácie je 27.4.1948 zatknutý šéf politického spravodajstva (čs. civilnej rozvedky) Dr. Zdeněk Toman⁴⁷¹ (*2.3.1909 Sobrance, ako Zoltán Goldberger), v Londýne ako Zoltán Toman. Jedným z asi 20 čs. inštruktorov vycvičených v 9/1948 pre civilný úsek bol JUDr. Lorand Vyšný vl. menom Weinberger (*11.5.1925 – † 12.5.2005 Bratislava). Neskorší námestník Krajského prokurátora v Bratislave, manželka Herta (*19.12.1930, ešte v roku 2017 žila v Bratislave). L. Vyšný je na fotografii s V. Rybínovou ako „partisan Višný“, kde v roku 1950 blahoželajú starostovi Českej obci sokolskej Josefovi Truhlárovi⁴⁷². Ďalším z inštruktorov bol Doc. Ing. Štefan Gronský (1925 – 1969).

---

⁴⁶⁹ Zostáva symbolicky pochovaná i na Olšanoch. Jej neter, žijúca v Izraeli sa volá tiež Haviva/Chaviva (v hebrejčine - ľúbezňá). Je po nej pomenovaný kibuc Levahot, od roku 1949 i výukové centrum „Kibbutz Artzi Movement“ a rad ulíc v Izraeli ale i Kanade. Je zahrnutá do výučby dejepisu, v roku 1988 sa objavila i na izraelskej poštovej známke (k.č. 1104). I slovenský spisovateľ, zahraničný komentátor Yehuda Lahav (*1930 Košice - †5.7.2010 Rišon, Izrael) vl. menom Štefan Weszlovits, si zmenil v roku 1949 meno po pobyte v Kibuci Levahot Chaviva na Lahav. Levahot = plamene, Lahav = j.č., plameň.

⁴⁷⁰ Pozri Jewish Parachutist from Palestine, Palestinian Jewish Parachutists in World War II., Photo archives Query results.

⁴⁷¹ 22.6.1948 ušiel z väzenia, 18.7.1948 v Nemecku, zomrel koncom 90. rokov vo Venezuele. V roku 1989 rehabilitovaný, trest smrti z 6/49 zmenený na zbytkový trest v trvaní 1 roku. Pozri K. Pacner – Československo ve zvláštních službách 1945 - 1961. Kap. 12 – Útěk šéfa rozvědky Tomana – str. 47 - 55.

⁴⁷² Nejstarší česká parašutistka. Mohla by učit i Bonda. Blesk 6.9.2009. Pozri i článok „Kto bol Lorand Vyšný?“ – Červené barety 2/2016, str. 8,9,11.

Novodobá história

(*Ďalšie izraelsko-arabské vojny*)

Suezská kríza 1956 – II. vojna

Orientácia Izraela na západ sa prejavila už počas „Suezskej krízy“ v roku 1956. Sústredenie veľkého počtu anglických a francúzskych jednotiek na Malte a Cypruse prinútilo Egyptanov odsunúť časť jednotiek zo Sinajského poloostrova. Izraelu sa tým otvorila možnosť na jeho obsadenie. V noci z 28. na 29.10.1956 zostrelila izraelská nočná stíhačka Meteor pri Cypruse egyptské dopravné lietadlo s 15 egyptskými dôstojníkmi generálneho štábu pri návrate zo Sýrie. Popoludní 29.10.1956 začala operácia KADEŠ, výsadbou 385 - 394 parašutistov pod velením plk. Ariela Šarona⁴⁷³ a veliteľom 1. práp. pplk. R. Eitanom (1929 – 2004) do priestoru priesmyku Mitla. Izrael už v tomto období disponoval 101. výsadbou brigádou (890., 101. vpr. a vpr. Nahal). Od roku 1950 disponovali spoľahlivejšími padákmi a ako výsadbové lietadlá sa používali C-47. Ako co-pilot sa výsadbku zúčastnila prvá izraelská pilotka Yael Rom (1931 – 2006). Časť brigády prenikla po zemi, dobyla mesto Kuntilla a pokračovala na Thamad. Medzitým sa v Mitle bránili izraelskí výsadbári náletom egyptských MiG-15 a D.H.100 - Vampire. Pri náletoch zahynulo 30.10. asi 40 výsadbárov a 120 bolo ranených. Izraelské lietadlá mali krátky dolet, vzdušná podpora výsadbku bola obmedzená na 10 minútové hliadkovania. Ukončenie masakrovania izraelských parašutistov bolo uskutočnené Britmi a Francúzmi, ktorí 31.10. zničili náletmi 200 egyptských lietadiel priamo na zemi v rámci akcie MUŠKETIER.

„Šesťdňová“ 1967 – III. vojna

Vojna začala 5.6.1967 a Izraelci poučení z predchádzajúcich vojen v prvý deň zničili radary a egyptské letectvo ešte na zemi (operácia RED SHEET), ďalej letectvo Jordánska, Sýrie a Iraku. A. Šaron velil tankovej divízii. Izraelská armáda postupovala všetkými smermi a zväčšila plochu svojho územia asi 3x. Svetom obleteli fotografie izraelských parašutistov z Jeruzalemu pri najposvätejšom mieste Židov - Múre nárekov z 7.6.1967 (28. ijaru 5727). Pred oslobodením Jeruzalemu obsadili parašutisti (bez máp) Muničnú horu a po bojoch s Jordáncami i Jeruzalem. Menší zraelský výsadbok smeroval 7.6. na juh Sinaja do oblasti Šarm aš-Šajch (dnes egyptské letovisko), čím si odblokovali vstup do Tiranskej úžiny. Na strane Egypta bola pripravená i ruská výsadbková divízia. 25.6.1967 mal

---

⁴⁷³ Ariel „Arik“ Šaron (*26.2.1928 Kfar Malal - †11.1.2014 Tel Aviv). Veliteľ brigády parašutistov, minister obrany, izraelský premiér, od roku 2006 ležal 8 rokov v kóme po mozgovej príhode.

križník Admirál Ušakov vysadiť úderné skupiny na obsadenie Port Saidu a vytýčenie doskokovej plochy. Akcia bola na posledný okamžik zastavená. Operácii Izraelcov velil genmjr. Uzi Narkis (1925 – 1997). 9 mm samopal Uzi je pomenovaný po konštuktérovi Uziel Galovi. Múr nárekov obsadil „mimo plán“, pretože sa blížili mierové rozhovory. Víťazstvo bolo založené na presných informáciach izraelskej rozviedky Mossad.

Ďalšie epizódy

„Kladné“ body získavajú izraelskí vojenský parašutisti v ďalších operáciach. Pri operácii ROOSTER sú vysadení z vrtuľníku Super Frelon na pobreží pri Ras Chárib 26.12.1969. Výsledkom je ukoristený ruský radar P-12. Zachraňujú rukojemníkov z unesených lietadiel na medzinárodných linkách. Neskorší predseda vlády Benjamín „Bibi“ Netanjahu (*1949) oslobodzoval rukojemníkov z letu Sabena 571 v roku 1972. Operácii velil Ehud Barak⁴⁷⁴, rovnako ako i operácii SPRING OF YOUTH (Jar mladosti) 9.4.1973. Išlo o odvetu za OH Mníchov 1972, kedy palestínska organizácia Čierny september zavraždila v olympijskej dedine 11 členov izraelskej výpravy. Parašutisti Sayeret Matkal (Sajeret Matkal - prieskumná jednotka GŠ č. 269, motto: „Oči a zuby GŠ“) boli vysadení z mora, z plťí Mark 7 a nafukovacích člnov Zodiac. Hlavným cieľom bolo zničenie sídla DFLP (Demokratického frontu pre oslobodenie Palestíny) v západnom Bejrúte, ďalšie cieľe – továrne na výrobu zbraní a výbušnín neboli pri akcii objavené. Pri akcii boli zastrelení traja vysokí funkcionári OOP, parašutisti mali dvoch zabitých a jedného ťažko zraneného, po akcii sa na člnoch vrátili do Haify. V Yom-Kippurskej vojne (v poradí V., ostatnej vojne, od 6.10.1973), velil prieskumnej brigáde parašutistov Moshe „Boogie“ Ya’alon⁴⁷⁵. 6.10.1973 obsadili sýrskí výsadkári horu Hermon a zlikvidovali izraelský radar. Izraelskí výsadkári dobyli horu späť 22.10.1973. Egyptskí výsadkári sa prezentovali ničením izraelských piesočných obranných valov na Sinaji. Najznámejším zásahom proti únoscom lietadiel bola operácia ENTEBBE z roku 1976. Pasažieri lietadla Air France Airbus A-300, linky AF 139, let Tel Aviv – Paríž boli unesení 23.6., lietadlo nakoniec pristalo v Ugande. Komando Sayeret Matkal pod velením pplk. Jonathana Netanjahu⁴⁷⁶ oslobodila 100 rukojemníkov, 4 boli zabití Vlastné straty boli 1 – veliteľ operácie Jonathan „Yoní“ Netanjahu, zastrelený ugandským vojakom. Pri operácii ENTEBBE/YONATAN (niekde i THUNDERBOLT) zničili „pre istotu“ izraelské špec. jednotky 11 ugandských MiG-17, skoro celé vojenské letectvo Ugandy. Celej operácii velil gen. Dan Šomron (1937 - 2008), priamo na mieste. Izraelské výsadkové jednotky tvorila v roku

---

⁴⁷⁴ Ehud Barak vl. menom Ehud Brog (*12.2.1942), genmjr., veliteľ rôznych špec. výsadkových jednotiek, v r. 1991 N GŠ, v rokoch 1999 - 2001 predseda vlády. V r. 2007 – 2013 MO Izraela.

⁴⁷⁵ Moshe Ya’alon vl. menom Moshe Smilansky (*24.6.1950), neskorší riaditeľ voj. spravodajstva, 2002 2005 NŠ OS (IDF), od 17.3. 2013 MO Izraela (nahradil Baraka).

⁴⁷⁶ Pplk. Jonathan Netanyahu (*12.3.1946 - †4.7.1976), starší brat Benjamína Netanyaha. Velil výsadkovým jednotkám a špeciálnym jednotkám, pochovaný 6.7.1976 na cintoríne v Mount Herzl. Pozri i Ivan Brož – Jednotka za operaci v Entebbe – Military revue 7 - 8/2012, str. 18 – 20, Kritická situace (8) – 50 min TV dokument V. Británie (2007) vysielaný na TV ZOOM 10.6.2016. V Sajeret Matkal slúžil i najmladší Netanjahu – Ido (*1952).

2014 35. výsadková brigáda⁴⁷⁷. Posledné veľké cvičenie s asi 1000 parašutistami vysadenými z Herculesov C-130H⁴⁷⁸ na padákoch sa uskutočnilo 17.1.2012 v Negevskej púšti. Do akcií sú vysielané hlavne malé parašutistické jednotky na vrtuľníkoch. Izrael bol jeden z prvých, ktorý pochopil už v roku 1951 význam vrtuľníkov pre výsadkové jednotky. Prepracovaný mobilizačný systém a výcvik záloh dokáže v krátkom čase vytvoriť ďalšie výsadkové jednotky. Už v minulosti sa dokázali zmobilizovať do 72 h po kódovanom vysielaní hesla v TV alebo rozhlase a doplniť a vytvoriť celkom 5x vb. V roku 1982 prišiel veliteľ výsadkárov Dr. Ahron Davidi s akciou „Sar el Izrael“ (Pomoc Izraelu), v ktorej dobrovoľníci z celého sveta nahradzujú pracovné miesta vojakov povolaných na cvičenie. Židia, dobrovoľníci z viac ako 30 zemí (i z ex. Československa) pracujú v Izraeli zadarmo. Polročnej výpomoci sa zúčastnil napr. ex. predseda ÚV SSM Vasil Mohorita (* 1952). Koordinátorom mierových jednaní s palestínskym Hamasom bol vrchný rabín Menachem Fromana/Menahem Frumen (parašutista). Na príkladoch je vidieť, že skoro všetci izraelskí politici prešli službou v parašutistických alebo špeciálnych jednotkách. Z posledných napr. starosta Jeruzalemu Nir Barkat (* 1959). Tradície pokračujú, rodinní príslušníci bývalých židovských bojovníkov v SNP navštevujú oslavy SNP v Banskej Bystrici. Pri slovenskom zastupiteľskom úrade v Tel Avive pracuje krajanská spoločnosť Hitachdut Yotzei. Predseda Karol Nathan Steiner *1933 Bratislava, honorárny slovenský konzul, navštívil v lete 2015 Slovensko. V 7/2014 Múzeum SNP v Banskej Bystrici sprístupnilo záhradu H. Reikovej a v 9/2014 sa tu objavila jej busta od sochára P. Gáspára. V 11/2014 predseda vlády ČR B. Sobotka odovzdal predsedovi vlády Izraela B. Netanjahuovi dar od KVV Jindřichův Hradec – plaketu. 7.5.2015 prijal slovenský prezident Andrej Kiska posledného žijúceho židovského veliteľa jednotky „Nováky“ – Alexandra Bachnára (* 1919).

---

⁴⁷⁷ Skladá sa z 3 výsadkových praporov – 101 „Python“, 202 „Viper“, 890 „Echis“, ps praporu, ptr., žen. jednotiek, atď. Veliteľ v roku 2013 plk. Amir Baram. Motto brigády: „Sme možno malí, ale smrteľne nebezpeční“. Označenie praporov – všetko druhy hadov. 35.vb (spoločne s 551.vb a 623.vb, pravdepodobne rámcové) tvoria 98.vd (Há-eš), veliteľ 98. vd od 7/2016 je plk. Yaron Finkelman (*1975).

⁴⁷⁸ Pravdepodobne od letky Nashorn, od roku 2009 na let. základni v Nevatim na juhu Izraela. V 9/2011 bol C-130 Karnaf (v hebrejčine nosorožec) k videniu na leteckom dni v Ostrave. V roku 2013 bol schválený nákup 3 nových C-130 J.

VIII. kapitola – Ženy – parašutistky

Ženy pod vrchlíkmi

(Dnes ich nájdeme aj v kluboch vojenských výsadkárov)

Ženy sa v minulosti objavovali tiež pod vrchlíkmi padákov. V armádach opustili miesta spojárov, planšetistiek, zdravotníčiek, náčelníčiek tajných spisovní, atď. a objavili sa i u ďalších ČVO (čísiel vojenských odborností). Ich účasť vo vojenských zahraničných misiách sa už dnes berie ako samozrejmosť. Veľká Británia schválila v 7/2016 účasť žien v bojových operáciách, o tejto možnosti uvažuje Austrália. História pozná prítomnosť žien v armádach dávno pred I. svetovou vojnou. Londýnske čs. vojenské velenie odmietalo vstup žien do armády, čo zdôvodňovalo zdravotným stavom, slabou psychikou pri výsluchoch. Počas II. svetovej vojny sa objavili v 1. ČSAZ, niektoré i v 2. čs. pdb. V Československu schválil parlament ženy v armáde na návrh L. Svobodu v roku 1947. Ženy sa vždy chceli vyrovnáť mužom, čoho dôkazom sú zoskoky prvých parašutistiek z balónu Francúzky Jeanne – Geneviève Garnerin rod. Labrossová (1775 – 1847) 12.10.1799 z výšky 900 m. Neskôr, vo Veľkej Británii, to už bol zoskok z výšky 2438 m. V jej šlapajach pokračovala neskôr jej neter Elise Garnerin (skákala v rokoch 1815 – 1836). Nemka Katharina „Käthchen“ Paulus (1868 - 1935) už pri zoskokoch okolo roku 1890 používala padák zabalený vo vaku. Absolvovala 516 balónových letov a uskutočnila 147 zoskokov z balónu. Pri leteckých air show používala už výťažný padáček. Jej zásluhou bolo do konca I. svetovej vojny dodaných nemeckej armáde asi 7000 padákov. V roku 1913 skáče Georgia „Tiny“ Broadwick (1893 - 1978) ako prvá žena z lietadla. Vlastným menom Georgia Ann Thompson bola v 13 rokoch adoptovaná CH. Broadwickom. Do roku 1922 naskákala okolo 1100 zoskokov, niektoré s voľným pádom, prvý „voľný“ s padákom v náručí. Začiatkom 20. storočia si mnohé americké a francúzske pilotky zarábali na lietadlá zoskokmi na leteckých dňoch. V Československu sú prvé zmienky o žene parašutistke z 21.9.1930, kedy úspešne zoskočila na padáku PAK Marie Krupičková⁴⁷⁹ (1909 -1997). Skákala „v bielej kombinéze“ i v ďalších rokoch, na každý zoskok potrebovala povolenie. Pokiaľ ho nedostala, tak bola z lietadla vysadená figurína na padáku Heinecke. Ďalšie ženy si vyskúšali zoskoky z padákových veží V Prahe, Košiciach (1938). V ČSR prebieha pred II. svetovou vojnou výcvik plachtárov a letcov v akcii 1000 pilotov Masarykovej leteckej ligy. V Rusku je v roku 1934 už okolo 400 veží a vykonalo sa tu okolo 0,5 mil.

---

⁴⁷⁹ Marie Krupičková (1909 – 1997), pilotka, parašutistka, členka ZA (Západočeský aeroklub) v Plzni. Skákala z lietadla Aero-14 Brandenburg, padák PAK od firmy kpt. Popeláka. Bližšie Múzeum v Benátkach nad Jizerou (ex. Nové Benátky). Pozri i B. Ditrych - Báječné ženy na létajících strojích, kapitola „Nenašla jsem pochopení“ – str. 181-206.

zoskokov⁴⁸⁰. V roku 1935 skáče adoptívna dcéra prvého tureckého prezidenta M. K. Atatürka (1881 -1938), neskoršia prvá bojová pilotka na svete – Sabiha Gökçen (1913 - 2001). Vo Francúzsku robí skúšobné zoskoky pre letectvo Edith Clark – Boiteux (*1904). Zahynula pri skúšobnom zoskoku na letisku Avignon – Pujaut 16.3.1937, keď sa jej neotvoril ani jeden z padákov Aviorex. Uskutočnila okolo 200 zoskokov. V Nemecku v r. 1928 a neskôr v Rumunsku a USA skáče Smaranda Braescu (1897 – 1952). V rokoch 1931 – 32 vytvorila niekoľko svetových výškových rekordov od 6000 do 7400 m., v II. svetovej vojne bola inštruktorkou voj. parašutistov 1. výsadkového práporu (Băneasa – malé letisko v Bukurešti). Na padáku opustila lietadlo ruská navigátorka lietadla DB-2 „Rodina“, 27 ročná Marina Raskova. Išlo o rekordný 5 908 km dlhý let 3 člennej ženskej posádky 24. - 25.9.1938⁴⁸¹. Pri záchranej operácii boli padáky použité ako signalizácia – padák na ľavej časti lietadla – chýba navigátor, na pravej – chýba druhý pilot, padák pred lietadlom – chýba veliteľ/ka. Rasková stratila pri zoskoku kožuštinovú topánku a trvalo jej, než sa dostala do miesta núdzového pristátia DB-2, celkom 10 dní. Pri záchranej operácii, za pomoci dvoch TB-3 a jedného Douglasa DC-3, došlo k havárii TB-3 a DC-3. Z TB-3 sa zachránili na padákoch 4 členovia posádky. Dvojčlenná ženská posádka DB-2 znovu použila padáky k signalizácii, teraz to bol z pruhov roztrhaného padáku nápis TB-3 SOS a šípka vo smere k miestu havárie 2 lietadiel. V ZSSR sa počas II. svetovej vojny dostali k padáku hlavne pilotky, ktoré ho použili pri opustení vlastného zostrelého lietadla. Napr. 19.7.1943 Lýdia Litvak (1921 - 1943), 11 - 15 zostrelov, neskoršia Hrdinka Sov. zväzu in mem. Za bezpečné pristátie padákom vďačili hlavne „padáčkárom“, kde prevládali ženy. Psychika žien vo vojne, ktorá bude ešte dlho predmetom psychologických štúdií, sa prejavila pri niektorých zostreloch. Pilot – „pán tvorca, hrdina“ po úspešnom zostrele nepriateľa priniesol jeho použitý padák, na ktorý sa podpísali všetci príslušníci letky a oslavovalo sa. Žena – pilotka si z neho jednoducho ušila spodnú bielizeň. Tabuľka s menom pilota na padáku, väčšinou drevená, je dnes dôležitý identifikačný prvok pri identifikácii vykopaných vrakov havarovaných lietadiel z II. svetovej vojny. S postupujúcou dobou vojny, nedostatkom ľudských zdrojov, sa ženy v ZSSR objavujú v ďalších druhoch vojska – tankové, delostrelecké, atď. Nesmieme zabudnúť, že ženy v tyle nahradili mužov v priemyselnej zbrojnej výrobe. Športové parašutistky sú povolané do špeciálnych jednotiek –

---

⁴⁸⁰V. Suvorov – Specnaz, str. 32.

⁴⁸¹ Fakta & svědectví 3/2013, „Rodina“ letí na východ, str. 16 - 18.

Anna Šišmareva⁴⁸² je povolaná k jednotkám OSNAZ (do brigády NKVD). Za nepriateľskou líniou bola 5x (3x Protektorát) vysadená radistka – seržantka A. V. Bolotovová⁴⁸³. V 10/41 bola do nemeckeho tyla vysadená 18 ročná Zoja Kosmodemjanská, 29.11.1941 popravená v Petroševe (v roku 2016 poškodený hrob v Kyjeve). Ruské parašutistky sa objavujú ako inštruktorky pri výcviku špeciálnych výsadek z Ruska. Spektrum žien v armáde - dobrovoľníčok v II. svet. vojne bol od Veľkej Británie okruhom až po Fínsko. Snáď najviac žien bojovalo v Juhoslávii v Titovej armáde (až 100 000, z toho 2 000 dôstojníčiek). Vo Veľkej Británii niektoré príslušníčky pomocných zborov WAAF⁴⁸⁴ - „fanys“ plnili rôzne úlohy. Neboli nasadzované do bojových operácií, ale našli by sme ich v operačných sálach, v meteo - službe, pri radaroch, šifrových a dešifrovacích pracoviskách. Vyhodnocovali letecké zábery, zabezpečovali spojenie, balónovú službu, udržovali a opravovali lietadlá. Niektoré prelietavali lietadlá z výrobných závodov k jednotkám, balili padáky a vozili parašutistov k lietadlám pred odletom do misie. Niektoré z nich, z asi 3 200 žien v SOE (1944), sa neskôr stali agentkami SOE. I keď zákony V. Británie neumožňovali bojové nasadenie žien, tzn. napr. vysadenie na padáku, rad žien, hlavne cudziniiek, sa nakoniec zniesol na padáku nad okupovanou Európou. Aktívna bola sekcia „F“, vyslala do Francúzska asi 40 žien⁴⁸⁵, z toho 13 sa nevrátilo. Ich veliteľka – Vera Atkins⁴⁸⁶ (1908 – 2000), pátrala po vojne po ich osudoch. Hrdinstvo týchto žien dnes pripomína pamätná doska v kostole sv. Pavla v londýnskej štvrti Kensington, a od roku 1991 pamätník SOE vo Valençay (Francúzsko). Niektoré zverejnené prípady by dnes vydali príbeh na novú bondovku. Napr. Josiane Grosová (19 r.) bola vysadená do priestoru, kde bola pred 2 mesiacmi vysadená jej matka. Američanka Virgínia Goillot – Hallová (1906 – 1982) alias „Mária z Lyonu“ s mosadznou protézou nohy,

⁴⁸² Anna Aleksandrovna Šišmareva (1912 – 2002), spoločne s Galinou Pjaseckou (1905 – 2007) v roku 1935 absolvovali rekordný skok z výšky 7923 m, vyznamenaná radom Červenej hviezdy.

⁴⁸³ A. V. Bolotovová „Voľta“ (*25.7.1922 - † 2013). Bola vysadená napr. v skupine JAVOR (Razvedka 20) spoločne s J. Jablonkom a veliteľom K. Kopálkom (1x v Protektoráte a 1x na Slovensku). – in Stano Bursa.

⁴⁸⁴ Women's Auxilliary Air Force, v roku 1943 viac ako 180 000 žien.

⁴⁸⁵ M. Siedentopf – Seskok k nepříteli, Zoznam vysadených skupín od ACROBAT po WRESTLER.

⁴⁸⁶ Vera Atkins (16.6.1908 Galati, Rumunsko – 24.6.2000 Hastings), nar. ako Vera-May Rosenberg. Meno Atkins prevzala po príbuzných z matkinej strany. Z Rumunska do V. Británie emigrovala s matkou v roku 1937. V SOE zastávala od 2/41 civilnú funkciu šéfky sekcie „F“ (Francúzsko) a vysielala ženy – agentky do Francúzska. Neskôr (8/1944) získala britské občianstvo, naturalizáciou. Väčšinu agentiek odprevádzala na letisko. Po vojne dohľadala posledné miesta života 11-12 agentiek a dokázala zmeniť úradné rozhodnutia zo „zomrela vo väzení“ na „zabitá v akcii“. Nikdy sa nevydala. Pravdepodobne sesternica Rudolfa Vrba (útek z Birkenau). Pozri i britský serial „Tajná vojna“ – 9. diel, „Stratené agentky“, napr. Prima Zoom, 28.2.2016 od 15.30 h. Novinárka Sarah Helm dáva V. Atkins do súvislosti s infiltráciou fr. siete PROSPER (pozri G. Norman 1915 – 1944, správa bez bezp. poistky!) a likvidáciou 117 mužov a žien z Francúzska, z toho 11 „Atkinsovej dievčat“. Zo zajatia sa vrátila Yvonne Burney rod. Baseden „Odette“ (†1922). Miestom stretnutia s agentkami po vojne bol Hotel Cecile v Paríži na Montmartre. Záhadou zostáva cesta Very do Holandska, pred vstupom do SOE, k zaplateniu pasu (u abehru?) pre bratranca Fritza Rosenberga. Sicherheitsdienst využíval proti sekcii „F“ rádiové protihry z centrály na: 84, Avenue Foch, Paris 16e.

ktorej dôverne hovorila Cuthbert. Už v júli 1942, ako korešpondentka The New York Postu, zorganizovala útek 11 väzňov (za 1 mil. frankov v úplatkoch zo SOE) z fr. koncentračného tábora Mauzac pri Dordognem do Španielska. Medzi utečencami bol i Michael Trotobas (1914 – 1943), agent SOE „Le Capitaine Michel“, 2x vysadený nad Francúzskom. Virgínia bola známa tiež pod prezývkou „La Dame qui boite“. Pri pobyte vo Francúzsku v 12/1942 utekala pred Nemcami do Španielska a poslala SOE správu: „Dúfam, že Cuthbert mi nebude pôsobiť problémy“. Odpoveď SOE bola jednoznačná: „Ak bude Cuthbert pôsobiť problémy, eliminujte ho!“ Neskôr bola vysadená do Francúzska člnom a zúčastnila sa aktívne operácie ANVIL/DRAGON – vylodenie spojencov v úseku Toulon – Cannes 15.8.1944. Po vojne sa vydala za agenta OSS Paula Goillota a ako jedna z najvyššie postavených žien CIA sa angažovala v roku 1951 pri budovaní úkrytov so zbraňami v Taliansku (operácia GLADO) v rámci príprav Európy pred napadnutím Ruskom. V Rakúsku bolo asi 79 podobne ukrytých skladov. Vyznamenanie britského kráľa Juraja VI. z roku 1943 prevzala až jej neter v roku 2006. „Jurajov kríž“ in memoriam za Violette Szabovú (1921 - 1945), zahynula v Ravensbrücke, prevzala dcéra. Najmladšou agentkou bola Sonia „Tony“ d’Artoisová⁴⁸⁷ rod. Butt (*1924). Parašutistky mali pridelené krycie mená, prvé dve do Francúzska (24.9.1942) vysadené parašutistky Lise de Baissac a Andrée Borel boli „Marguerite a Denise“. Málo známou informáciou je, že k spojeniu, po zoskoku sa používali poštové holuby od MI 14. Druhou Američankou, ktorá obdržala vysoké americké vyznamenanie – kríž DSC⁴⁸⁸, bola por. Jeannette Guyot (1919 - 1995), ktorá sa v dobe od 8.2. do 26.8.1944 pohybovala a vyhľadávala vo Francúzsku doskokové plochy pre agentov (operácia OSS PATHFINDER). V SOE v sekcii „F“ by sme našli Poľku – Krystynu Skarbek⁴⁸⁹ vysadenú spoločne s partnerom Andrzejom Kowerskim. Ďalšie ženy by sme našli u Poliakov v 1. poľskej výsadkovej brigáde medzi asi 2400 mužmi. Išlo o Elžbietu Zawacku - Zelmú⁴⁹⁰. Ďalšie ženy, ktoré absolvovali výcvik boli Zofia Sarnowska (Puma) a Zofia Klecyńska (Lubiewa)⁴⁹¹. Ženám fandila dcéra gen. Sikorského – Zofia

⁴⁸⁷ Pozri List of femal SOE agents – Wikipedia, i článok v Plus 7 dní – 11/2006.

⁴⁸⁸ DSC – Distinguished Service Cross – Kríž za vynikajúcu službu.

⁴⁸⁹ Krystyna Skarbek (1908 - 1952) alias Christine Granville, Madame Pauline. Churchillova obľúbenkyňa. Kuriérka, v počiatkoch vojny 6x prechod do Poľska cet Tatry. Parašutistický výcvik v Haife, vysadená vo Francúzsku v 7.7.1944 operácia JOCKEY/ROGER ako Pauline na náhornej plošine Vercors. 21.- 23.7.1944 vysadení na plošinu nemeckí parašutisti v 20-24 klzákoch DFS 230, Go 242 a zničili dedinu Vassieux. Výcvik absolvoval i partner – Andrzej Kowerski alias Andrew Kennedy i napriek tomu, že mal len jednu nohu.

⁴⁹⁰ Brig. gen. Elżbieta Zawacka (1909 – 2009). Kuriérka, vysadená v Poľsku 10.9.1943 v EKIPE XXIX. – NEON 4 (kpt. S. Kral + 3), vystupovala ako Zelma, Zo, Sulica. Čestná občianka Toruni, naposledy bytom: ul. Gagarina 136, m.26, 87-100 Toruň.

⁴⁹¹ Zofia Klecyńska alias Lubiewa (*21.8.1903), paravýcvik 13. - 19.9.1942, po prvom zoskoku si zranila koleno. Zofia Sarnowska alias Puma, Narocz (*11.5.1913).

Lesniowska⁴⁹². Velila Poľkám v ozbrojených silách na západe, ktorých bolo asi 6700. V roku 1943 vznikol 1. samostatný ženský prápor Emilie Platerovej (cca 740 žien) pri Andersovej (východnej) armáde. V roku 2008 slúžilo v poľských ozbrojených silách 962 žien. Ženy v americkej OSS začínali pôvodne vo WAC (Women's army corps) ako tlmočníčky, prekladateľky, dešifrovateľky,... V CIA⁴⁹³, ktorá nahradila OSS už niektoré ženy⁴⁹⁴ riadili výcvik a vysielanie prvých parašutistov za „iron curtain“ a tiež „железный занавес“ (železnú oponu). O troch židovských ženách, ktoré prešli výberom a výcvikom SOE, som sa už zmienil v kapitole *Židovskí parašutisti*. Parašutistický výcvik absolvovali v parašutistickej škole (Paramilitary School) SOE 102 v Kabrite – Camp Ramat David, Haifa. O Slovenke Havive Reikovej (1914 - 1944) popravenej v Kremničke (známa z fotky na letisku Tri Duby) a Maďarke Hannah „Aniko“ Szenes/Senesh (1921 - 1944) popravenej v Budapešti ste sa už dozvedeli. Haviva Reiková sa dočkala v roku 1988 izraelskej poštovej známky (katalóg Michel č. YL 1103), v roku 2014 komiksu. Novou informáciou je, že Bratislava uvažuje pomenovať jednu ulicu na ulicu H. Reikovej. Treťou židovskou parašutistkou, ktorá prežila II. svetovú vojnu, bola Sarah „Suriko“ Braverman⁴⁹⁵. Po vojne sa podieľala na vzniku ženských vojenských jednotiek v Izraeli. Dnes sa základná vojenská služba (22 mesiacov) v IDF vzťahuje i na ženy (nie kresťanky a moslimky!). Ženy sú veliteľmi ženských zborov – v hodnostiach brigádných generálov napr. Amira Dotan. Rekordérkou v počte (i vojenských) zoskokov je ex. ministerka turistiky – mjr. v zál. Esterina Tarman (*1957). Jej politická kariéra skončila (na rozdiel od slovenských a českých politikov) v okamžiku (2007), kedy sa

---

⁴⁹² Por. Zofia Wanda Leśnowska (*2.3.1912 - †4.7.1943 Gibraltar).

⁴⁹³ CIA – Central Intelligence Agency, (Ústredná spravodajská služba) bola založená v roku 1947. Prvým riaditeľom bol Allen Dulles (1893 – 1969). V období „železnej opony“ boli agenti CIA vysielani do Sovietskeho zväzu v rámci operácie REDSOX. Súčasným riaditeľom je od 3/2013 John Brennan.

⁴⁹⁴ Elizabeth Swantekova – po 6 mesačnom výcviku, boli vrátane para výcviku, prví agenti vysadzovaní z neoznačených C-47, počnúc 5.9.1949, paravýcvik v Luzarches – 95 Val - d'Oise (Francúzsko). Pozri MINOS (kpt. Miksche – článok v Padáčiку č. 9). E. P. McIntoshová, Sesterstvo špiónů, str. 249. V oblasti hypotéz je možná účasť Slovákov (emigrantov), vysadzovaných nad slovenskými lesmi z lietadiel DC-3. Francúzska SDECE letkou ELA 1/56 Vauclouse vysadzovala z DC-3 (zameniteľné s Li-2) agentov na špeciálnych popruhoch s automatickým otváraním z výšky 150 m. ČSR ešte nemalo radarový systém, lietadlá štartovali z letísk Lahr (Nemecko) a Insbruck (Rakúsko). Vo Frankfurte je v roku 1951 vyškolená „spiaca“ agentka Eliška Menšíková (1928) s úlohou vyberať a pripravovať pristávacie plochy na Vysočíne pre západonemecké a americké výsadky.

Por. Barbara Lauwersová (*22.4.1914 Brno - †16.8.2009 Arlington). Narodila sa ako Božena Hauserová, absolventka Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne. V OSS (Taliansko) pôsobila v „čiernej“ propagande. V operácii SAUERKRAUT vybrala 16 nemeckých zajatcov (medzi nimi i Slováka – tesár, naverbovaný do nemeckého pracovného zboru). Po atentáte na A. Hitlera prešli taliansku frontu a rozširovali propagandistické a dezinformačné letáky. Podobná operácia 29.4.1945 pri slov. a čs. jednotkách v Taliansku. Obdržala vyznamenanie – Bronzovú hviezdu. Zomrela po emigrácii v USA ako Barbara Lee Podolski. E.McIntoshová – Sesterstvo špiónů – str. 74.

⁴⁹⁵ Sarah „Surika“ Braverman (*1918 Botošani/Rumunsko - †10.2.2013 kibuc Shamir). Jej meno sa objavuje i ako Surikaty, Surikata Braverman – Spechner, Braverman – Fechner. Po vojne sa podieľala na vzniku ženských jednotiek v Izraeli, major iraelských ozbrojených síl (IDF). Priateľka H. Reikovej s ktorou sa zoznámila v roku 1941 v kibuci Šamir.

preukázalo, že nemá vysokoškolské vzdelanie. Vo voľbách do Knesetu v roku 2009 už neuspela. Štatistiky bojového výcviku v Izraeli hovoria o tom, že ženy si pri ňom spôsobia o 30% viac poranení a úrazov ako muži. V izraelských obranných silách IOS/IDF slúži 34% žien a 26% dôstojníčok. V roku 2001 sa stala prvou bojovou pilotkou Roni Zuckerman, pritom ženy v IOS začínali ako cvičiteľky poštových holubov,... Po II. svetovej vojne nájdeme parašutistky v čínskej armáde, dokonca niektoré s hodnosťou generál. V roku 2002 sa stala generálom v afganskej armáde parašutistka Khatol Mohammadzai v 3/2002 s asi 500 zoskokmi. Ďalšou „star“ v Afganistane je jediná pilotka vrtuľníku, lietajúca od roku 1988 – plk. Latifa Nabizada, asi 15 ďalších žien prechádza výcvikom. Prvých 20 žien absolvovalo výcvik a zoskoky z vrtuľníku Mi-17 z výšky 800 m v 7/2013 v pakistanskej armáde, tandemový zoskok absolvovala v roku 2013 jordánska princezná. Ženské komando jordánskych ozbrojených síl, (cvičené vo výcvikovom centre kráľa Abdullaha pre špec. operácie), sa predstavilo na Dňoch NATO v 9/2015 v Ostrave. Sýrske ženské obranné jednotky (YPJ) sa zúčastnili bojov o Aleppo (2016). Pokiaľ ide o Európu, najvyššiu „ženskú“ hodnosť má dánska kráľovná Margrethe II. (*1940) – generálplukovník. K štátom s povinnou vojenskou službou pre ženy (Izrael, Kuba, Sev. Kórea, Malajzia,...) sa pripojilo v roku 2015 i Nórsko. Podľa nórskeho parlamentu ide o zrovnoprávnenie žien. Sú cvičené pod dohľadom inštruktorov špeciálnych síl (FSK) v Rena Military Camp. Z ruských žien – parašutistiek sa vyberali kozmonautky. Z asi 400 ruských parašutistiek sa do užšieho výberu po splnení „technických“ parametrov dostalo nakoniec 5⁴⁹⁶. Museli mať vek do 30 rokov, do 170 cm a do 70 kg. Nakoniec letela do vesmíru 16.6.1963 V. Tereškovová (*1937), dnes genmjr. v.v., na lodi Vostok – 6. Na ďalšiu sovietsku kozmonautku, (tiež parašutistku) Svetlanu Savickú (*1948), si musel svet počkať až do roku 1982, kedy S. Savická letela do vesmíru na lodi Sojuz – T7 a podieľala sa tu na zaujímavých experimentoch. Majsterka športu v parašutizme, v roku 1965 tri svetové rekordy – zoskoky zo stratosféry, 3x Hrdina ZSSR. Ďalšou parašutistkou bola napr. Kanadanka Roberta Lyn Bondarová (*1942), raketoplán Discovery v roku 1992. (Parašutistom bol i taliansky kozmonaut P. Nespoli.) K 1/2017 letelo do vesmíru celkom 60 žien (najviac z USA – 45) pri 129 letoch, niektoré americké astronautky i 5x. Ostatnou bola americká kozmonautka Kathleen H. Rubinsová, ktorá

---

⁴⁹⁶ Výber sa postupne zužoval z 58 na 23 neskôr 18 a na posledných 5 (4 parašutistky, 1 letkyňa). Okrem V. Tereškovovej i V. Ponomarievová. I. Solovievová, Ž. Jerkinová (150 zoskokov) a T. Kuznecovová, do užšieho výberu Irina Solovievová, Valentina Ponomarievová a Valentina Tereškovová. Existujú rôzne prepisy priezvisk - Ponomarjovová, Jorkinová, Solovjovová. Za Tereškovovú „loboval“ N. S. Chruščov a z „5“ sa stala „1“. V príprave absolvoval „užší výber“ + Jorkinová napr. zoskoky padákom v skafandroch do vody vo Feodosii na Kryme a okolo 120 zoskokov. (Pozri – Intriky a podrazy. Jak začalo fiasko s prvni ženou ve vesmíru...).

letela do vesmíru v júli 2016. (V roku 2006 letela vesmírna turistka, Američanka iránskeho pôvodu Anousheh Ansariová). Začiatkom roku 1944 vzniká v Sovietskom zväze 2. československá samostatná paradesantná brigáda, v apríli potom 1. ČSAZ. Našli by sme tu asi 133 žien, z toho u 2. čs. pdb najviac 29 žien a to k 29.1.1944⁴⁹⁷. Počet žien v čs. zahraničnej armáde dosiahol najmenej 1056 žien, z toho väčšina v 1. ČSAZ⁴⁹⁸, neploleté pôsobili ako vojak – elév. Prvou, 11.2.1942 zaprezentovanou ženou v armáde, bola Gertrúda Engelová v náhradenej rote 1. čs. samostatného práporu. Ženy/dievčatá prišli s rodičmi a išlo o rodiny vysídlené do ZSSR v 30. rokoch v rámci akcie Interhelpo (napr. rodina A. Dubčeka), volynských Čechov, zástupcov, technických expertov firiem Zbrojovka, Škoda, Lanna, ČKD a ďalších. Miesto a úloha žien v 2. čs. pdb záležala na ich tabuľkových miestach. Takto by sme našli 18 žien, ktorým plk. V. Přikryl povolil zoskoky⁴⁹⁹. Priznávam, že 2. čs. pdb nie je mojou „parketou“ a nerád by som si neoverenými informáciami „nabehol“ u špecialistov (V. Kameník, S. Bursa, O. Vaněk a ďalších). Ženám v 2. čs.pdb sa venuje komplexne a kompletne V. Kameník, mapuje osudy žien, ktoré prešli paravýcvikom a väčšinou ide o použitie jeho výsledkov bádania.

Voj. Hedvika Belláková, slob. Valentina Biněvská/Vielošíková/Lísková^{o+}, des. Terézia Čerepanová^x, voj. Blažena/Božena Fialová^x, voj. Anastázia Hudečková, voj. Vlasta Kadaňková/Berková^o, slob. Marie Ljachová^{x PR}, des. Jana Lošťáková/Tůmová^o, voj. Anna/Jana Maletová^o, voj. Ljuba Meierová, voj. Valentína Němečková^x, voj. Margita Novosadová^{o+}, slob. Mária Petruňová, voj. Helena/Jolana Sotáková^o, voj. Marie Steinerová^o, voj. Lydie Studničková^o, des. Richarda Wechsbergová^x, voj. Ludmila Winterová^x, Anna Hricáková^{PR+}, Natalie Kurucová/Novická^{PR}, Vilma Mastellová^{PR+}, Ruth Rosenzweigová/Bleicherová^{PR}. Existujú rôzne prepisy mien – Olena Sotáková, Jelena Maletová, Lída Studničková, Valentina (Vanda, Wanda), Valeria Binevská/Binėvská,...

18 žien uvedených v brigádnom rozkaze (BR). Ešte v Jefremove odvelených 6 – označené ^x. Z 12 parašutistiek bolo na letisko Tri Duby v októbri 1944 prepravených 10 – označené ^o. Spoločne odletelo i 5 žien, ex. prísl. pomocnej roty, po Dukle zaradené do zostavy parabrigády, označené ako - ^{PR}. Do zajatia padli 4 ženy –

⁴⁹⁷Václav Kameník – Ženy v 2. čs. samostatné paradesantní brigádě v SSSR. Z 29 žien žien u 2. čs. pdb bolo 6 poddůst., 23 voj., 19 už bolo vydatých a 2 mali malé dieťa. Zpravodaj KVV Prostějov č. 48 z 21.9.2009. L. Bachanová – 29 žien u 2. čs. pdb k 14.2.1944, výcvik ukončený 15.4.1944. V. Kameník – Ženy z pomocné roty NP ve 2. čs. paradesantní brigádě – Historický kaleidoskop 2-3/2013.

⁴⁹⁸Mgr. Alena Vitáková – Ženy v řadách prvního československého samostatného praporu: vznik jednotky v Buzuluku a první bojové nasazení u Sokolova. (<http://www.zeny-bojujici.cz/seznam>).

⁴⁹⁹BR č. 42 čl. 6 – Ženy, seskoky padákem, povolení, Jefremov 3.3.1944 – pozri Červené barety č. 2/2009 z 25.3.2009, str. 4,5.

označené ako + (napr. V. Binevská – Dolná Lehota). Aby nedochádzalo k omylom u sestier Biněvských, tak paravýcvik absolvovala len staršia Valentina (nar. 1922/5 – 1991) a nie mladšia Věra (nar. 1929). Nebudem špecifikovať tabuľkové zadelenie a funkcie, všeobecne išlo o príslušníčky štábnej roty, zmiešaného predzvedného oddielu, pešieho práporu I., II., pl. oddielu, pt. oddielu, delostreleckého oddielu, nájdeme tu osvetu (Heda Belaková/Hedviga Belláková), detský domov (Marie Steinerová), dôst. jedáleň (Anna Hricáková). V roku 2017 zo žien žila posledná – Božena Ivanová (Fialová, Koutná) v Českej Třebovej. Spoločne s brig. gen. J. Klemešom sa zúčastnila 23.6.2010 v delostreleckom bunkri Hůrka v Králikoch otvorenia stálej výstavy Čechoslovákom, ktorí bojovali „s padákom nad hlavou“. V „zozname žien bojujúcich“ (dost' nepresnom) nájdeme i ďalšie prísl. 2. čs. pdb – ktoré neprešli paravýcvikom – Ruth Rosická, Marie Kozubašová/Kamarýtová, Vilma Kafková, Magda Kováčová, Anna Rozenbaumová, atď. Marija Turjanicová je tu uvedená ako Marie Turianičová⁵⁰⁰. Existuje veľký počet fotografií od kpt. M. M. Glidera, boli vystavené napr. v roku 2006 na UO Brno na výstave⁵⁰¹ „Ženy v boji 1939 - 45“. O paravýcviku žien píše vo svojej bakalárskej práci⁵⁰² L. Bachanová. Napr. Marie Borská pri prvom zoskoku omdlela a vo výcviku nepokračovala. Omdlela i M. Steinerová, pokračovala vo výcviku, V. Biněvská neomdlela ale pri zoskoku sa musela odraziť od prekážky – telefónneho stĺpu. Niektoré ženy absolvovali viac ako povinné 4 zoskoky. Zaujímavou je v bakalárskej práci pasáž o disciplinárnych priestupkoch žien.

Okrem žien, ktoré prešli para výcvikom spoločne s 2. čs. pdb našli by sme ďalšie, ktoré boli vysadené v špeciálnych skupinách do protektorátu a na Slovensko. Neúplný zoznam⁵⁰³ obsahuje najmenej 6 žien – Hilda Bartlová (*1914), Nadežda Göclová (*1899), Zdenka Malinová – Krátká (*1921), Mária Petruňová – Micháľková (*21.7.1922 Podkarpatská Rus), Oľga Viktorová (radistka N. Göclovej), Marija Turjanicová⁵⁰⁴. Nesprávne je tu zaradená G. Mastellová, upresnená V.

⁵⁰⁰ Zoznam žien 2. čs. pdb k 14.2.1944 (V. Kameník) obsahuje 28 mien – Historický kaleidoskop 2-3/2009.

⁵⁰¹ Listy Univerzity obrany 10/2006 str. 2. Výstava bola v dňoch 23.11.2006 – 24.1.2007.

⁵⁰² Lucie Bachanová – Ženy v československé vojenské jednotce v SSSR za druhé světové války a jejich cesta z Buzuluku do Prahy. UK Praha, Fakulta humanitních studií, 2013 (str. 43)

⁵⁰³ J. Šolc, Za frontou na východě.

⁵⁰⁴ Marija Turjanicová, manžel Ivan Turjanica – osvetový dôstojník čs. vojska v Rusku, jeden z hl. aktérov podpisu zmluvy o odčlenení sa Podkarpatskej Rusi od ČSR 29.6.1945, agent NKVD „Tureff“. Výsadok M. Turjanicová + 1 bol vysadený na Podkarpatskej Rusi. Turjanicová bola agitátorkou KSCČ, dobrý rečník, hovorila slovensky, rusínsky, maďarsky, česky. Stihol ju pravdepodobne osud ako výsadok Olexu Borkaňuka (1901 - 1942). Nezamieňať s výsadkom Borkaňuk – výsadok Gustáva Schneidera - 22.1.1945 Pohledy! Prvá manželka osvetového dôstojníka 1. ČSAZ Ivana Turjanicu (1901 - 1955). Neskorší I. tajomník oblastného výboru ÚV KSSZ, poslanec Najvyššieho sovieta ZSSR. Sovietsky štáb predpokladal, že Turjanicová má dobré znalosti prostredia, slabou stránkou bolo, že ju tiež skoro každý v priestore poznal.

Kameníkom ako „neskákajúca“ zdravotníčka Vilma Mastellová, prísl. 2. čs. pdb. Osudy Petruňovej a Turjanicovej (a snáď i Soňy Šimarovej⁵⁰⁵) sú stále neobjasnené. Novou ženou je Slovenka - parašutistka Vilma, vysadená v noci z 3. na 4. 2. 1945 v medzinárodnom 6 člennom výsadku (AKT?) z maďarského Kecskemétu do priestoru 65 km sz. Bratislava. M. Petruňová bola vysadená ako Mária Rudinská (alias Galina/Halina) spoločne s Vincentom Tkáčikom (Viliam) v noci zo 16. na 17.4.1945 v okrese Žilina (0,5 km jv. Mazury pri Žiline?) a od tej doby sa stopy o ich činnosti rozchádzajú. Po zoskoku sa nezišli V. Tkáčik (rezident), M. Petruňová (radistka). Nešlo v histórii výsadek o prvý prípad vysadenej a stratenej radistky. Mali vystupovať ako manželia ustupujúci pred blížiacim sa frontom⁵⁰⁶. Na východnom Slovensku bola vysadená a „stratená“ Marija Turjanicová. V lete 1944, pred vypuknutím SNP, sa v organizačných výsadekoch na Slovensku objavujú 1 - 2 ženy ako lekárky, zdravotníčky, spojárky⁵⁰⁷. Ich odvahu dokumentujú mnohé fotografie, kde sú ustrojené do padáku, na nohách majú čižmy alebo „válenky“ a nastupujú do dopravného lietadla č. 25646 v sukni⁵⁰⁸, (históriu a fotografie neoklamete). Pri identifikácii príslušníkov 2. čs. pdb často narazíte na ruské, ukrajinské prepisy priezvisk a mien. Ďalšou komplikáciou sú tzv. „vojnové manželstvá“⁵⁰⁹, uberanie a pridávanie si rokov podľa potreby pri vstupe do armády, bez možnosti ďalšieho overenia. Objavujú sa nám nové „parašutistky“, hlavne v rozprávaní rodinných príslušníkov, (napr. Sylvia Abrosimová rod. Laštovičková (*18.4.1929), ktorá mala vykonať paravýcvik pod vedením Grigirija Čuchraja (1921 – 2001) a ako vojak – elév mala slúžiť na spojovacej rote 2. čs. pdb). Paravýcvikom neprešla Mária Medencijová rod. Kopča (* 9.5.1922), radistka pripravovaná u voj. útvaru 14860 Moskva k vysadeniu do Československa. Boli zaznamenané

⁵⁰⁵ Agafia Šimarová rod. Fedorova (*1.3.1921 Podkarpatská Rus), prísl. 1. ČSAZ. Liečila sa po vojne v chuchelskej nemocnici s priestrelom pľúc, kde sa zoznámila s Aloisom Šimarom (*14.3.1921 - †27.4.1951), popravený ako prísl. ileg. skupiny SVETLANA. Pravdepodobne spáchala samovraždu na jar 1951 v byte v Hanušovicích na Opavsku, po tom ako sa jej zhoršoval zdravotný stav ale i po poprave manžela. Smrť je spochybňovaná, a je dávaná do súvislosti s Josefom Vávrom – Staříkom. V dobovej tlači vystupovala ako „parašutistka Soňa“. Paravýcvik a zoskoky nepotvrdené.

⁵⁰⁶ J. Šolc – Za frontou na východě, str. 283, 294. O. Vaněk - Vojenská historie 3/2005 – „Smerš vyhlásil 7.5.1945 V. Tkáčika za mrtvého“ – str. 126. V. Kameník – Zpravodajský výsadek zahalený tajemstvom, aneb co víme o Márii Petruňové. Ladislav Hošek (*1924) – predseda ZO ČSBS Vimpersko – Parašutistka z východu. (www.mesto.vimperk.cz/Noviny/2005/vu0505.pdf) – lepší prístup pod heslom Měsíc lásky. Pojděte s námi - Vimperk. Podľa Hoška odišiel otec Petruňovej v r. 1921 do USA, matka zomrela v roku 1952. Brat (?) Vincent slúžil v Slovenskej armáde. Pozri i Červené barety č. 3/2006 z 9.6.2006 str. 9. Stano Bursa – Posledné výsadky z Mitchellov, Vojnová kronika 1/2015.

⁵⁰⁷ Napr. Výcvikové strediská ŠPH 3. UF pripravili 1910 osôb, z toho 196 žien. A. N. Asmolov – V týlu Wehrmachtu“ – str. 209, 214. Slovensko ležalo v operačnom smere 4. UF., 1.GA. V priebehu vojny dochádzalo k rôznym preskupeniam v rámci front.

⁵⁰⁸ Kyjev, letisko Žuljany, do lietadla 25646, biela 803, zo stavu 1. ATD GVF nastupujú 29.7.1944 príslušníci výsadku V. Kvitinského – in Stano Bursa.

⁵⁰⁹ Výsledkom je: Marie Petrušáková – Ljalková, Navrátilová, Lastovecká, alebo Valentina Babajeva – Ševeliva - Němečková, Růžena Hamerníková – Biněvská – Morozovičova, Věra Biněvská adopt. Holubeva/Golubeva – Varjanicová – Skorodinová -... Niektoré z posledných priezvisk sú už z povojnových manželstiev.

i „partizánske svadby“ – napr. parašutistka Anna Vasilievna Stoľarova (ŠTEFÁNIK) a Arkadij Stepanov⁵¹⁰ 1.10.1944. Tri zoskoky do týla absolvovala radistka A. J. Andriušinová (1924). Ďalšiu ženu (jedinú) by sme našli v tabuľkách roty pre zvláštne úlohy – des. Eatu Vašinovú⁵¹¹ (2x prechod fronty), neskôr sa vydala za rtm. Jána Rosinu (3x prechod fronty). Pri zahraničných misiách v SNP pôsobili slovenské ženy ako tlmočníčky/prekladateľky pridelené velením 1. ČSA. Pri britskej SOE misii Margita Kocková⁵¹² a pri americkej OSS misii Mária Gulovichová⁵¹³. Miesto, aspoň spomienku majú ďalšie ženy, ktoré aktívne bojovali v SNP. Nájdeme ich v časopise Bojovník, ročník 2013 (napr. čísla 14-20) v bloku „Aj ženy bojovali za slobodu“. I keď pravdepodobne neabsolvovala parašutistický výcvik, aby sa nám navždy nestratila v prepadisku dejín – Soňa, snáď jediná kádrová príslušníčka čs. vojenskej rozvedky GŠ ČSLA, pracovala v 50. rokoch na čs. ZÚ v Londýne. Po vojne sa prvé parašutistky objavujú v Československu v roku 1948. Desiatka žien, z ktorých polovica už mala skúsenosti z partizánskeho hnutia absolvuje v 10/1948 para kurz, spojený so zoskokmi na padáku VJ-1 na letisku v Hradčanoch z Dakoty. Zo Slovenska prišli Amália Adamcová, Elena Donátová, z Čiech je to potom Marie Cachovanová, Ružena Doležalová, Vlasta Čejková. Ďalších päť je zo Zväzu brannosti. Išlo o Jiřinu Hříbkovú, Boženu Mertovú, Marii Nežernou (Kladno), Marii Stehlíkovou (Brno) a Vlastu Rybínovú. Na Slovensku sa stávajú „mekkou“ parašutizmu Baťovany⁵¹², dnes Partizánske. (Na letisku Partizánske – Malé Bielice sa uskutočnilo III. M SR vojenských veteránov v roku 2011.) Z uvedených adeptiek prvého kurzu zostali parašutizmu verné hlavne Jiřina Hříbková a Vlasta Rybínová⁵¹⁴. Na Slovensku sa však už 23.8.1947 „zniesla“ na padáku vo Vajnoroch Helena Čechová. Výška 300 m, lietadlo Dakota DC-3 OK-VZD, padák RZ-20. 14.4.1948 sa v Baťovanoch pripojili Mária Kosačová a Elena Neštinová – Uhrová.

---

⁵¹⁰ Bojovník 26/2011 str. 8.

⁵¹¹ Etela Vašinová (*4.4.1923 Nitrianská Blatnica - †10.7.1996 Považská Bystrica). V tyle nepriateľa od 20.2.-10.4.1945. Po druhý krát od 20.4.1945 – 3.5.1945, z toho najmenej 5 dní v rumunskom zajatí – in Stano Bursa.

⁵¹² Margita Kocková – Asi 35 ročná Američanka, hovorila anglicky, nemecky a maďarsky. Ošetrovala na Slovensku chorú babičku, kde ju zastihla vojna. Neskôr príslušníčka britského tímu A-Force. Údajne jej list farárovi v Mýte aby zaobstaral mulice, spôsobil zajatie amerických letcov. Popravená v Mauthausene so skupinou WINDPROOF v 1/1945. John Sehmer – Bojovník 10/2013 str. 4, pozri i J. Downs - Tragédia OSS na Slovensku.

⁵¹³ Mária Gulovichová/Gulovičová – Liu (*26.10.1921 Jakubovany - †28.9.2009 Port Hueneme, Kalifornia). V roku 1944 učiteľka v Hriňovej, rodina ukrývala Židov, sestra popravená. Kpt. Milanom Polákom získaná ako kuriérka „Gita“. Kpt. M. Pavlovič/HROM ju prideliť do ruskej vojenskej misie (mjr. Studenský/Studenskij-Skripka). Po odchode ruskej misie odišla s americkou misiou OSS do hôr. 25.5.1946 obdržala ako prvá Slovenka Bronzovú medailu vo West Pointe pred vojenskými kadetmi. Pozri i John Downs – Tragédia OSS na Slovensku, E. P. McIntoshová – Sesterstvo špiónů, kapitola 14 – Cez nepriateľské línie str. 162 - 175. Na str. 11 ako tlmočníčka Dawesovho tímu – rota „B“ jednotka OSS 2677. Dvakrát vydatá 2 deti - syn, dcéra. Podľa Bojovníka 24/2009 str. 6 pracovala na dve strany – pre NKVD a OSS.

⁵¹⁴ Vlasta Rybínová (*21.1.1926 - †19.3.2011), členka KVVV Praha, v kurze vystupovala pod menom Rytířová. Celkom 106 zoskokov. V ďalšom kurze J. Urban ako Spálený, M. Mráček ako Klamný. Jiřina Hříbková (*31.1.1928?) vytvárala v 50-rokoch prvé rekordy.

Tieto sa však vydali na cestu športových pilotiek⁵¹⁵. 20.6.1948 skáče v Baťovanoch ďalších 6 (16 - 18 ročných) parašutistiek. V roku skáču 1949 ďalšie štyri parašutistky, už na padáku VJ-1, ale stále bez záložných padákov! Vlasta Čejková⁵¹⁶ si našla v Hradčanoch svojho životného partnera – mladého poručíka Zdenka Sigmunda a patrili medzi doyenov KVV Bratislava a pravidelne sa zúčastňovali diania v rámci O KVV Bratislava, ale i KVV, Chrudim, Liberec. Zdeněk, (uskutočnil snáď prvý povojnový zoskok v Liberci), navštevoval i svojho veliteľa plk. F. Mansfelda (*23.11.1925 - †24.9.2010) pri stretnutiach v Starých Splavoch. (KVV SR F. Mansfeldovi v roku 2008 udelilo titul generál in honoris). Na tradíciu žien 2. čs. pdb dnes úspešne nadviazali ženy slúžiace v OS ČR a SR. V rokoch 1994 - 96 absolvovalo preškolovací výsadkový kurz u 4. brn (Chrudim) celkom 15 žien. V SR sa medzi výsadkárky počítajú napr. príslušníčka 5 p. ŠU Žilina – mjr. S.Tomanová, npor. Sylvia Šebestian, pplk. D. Šintajová (MO SR) a ďalšie. V ČR potom napr. plk. Mgr. Jana Růžičková, ex. hovorkyňa NGŠ AČR, od 11.5. 2015 riaditeľka GŠ A ČR. U 43. vpr (Chrudim) slúžilo v roku 2015 7 výsadkárok na štábnych a logistických postoch (napr. npor. Simona Mužátko – viac ako 31 zoskokov), v armáde ČR potom slúžilo v 9/2016 celkom 2952 žien. V roku 2007 sa stala prvou tandem pilotkou v ČR Miluše Vaňková (AK Holešov), v 2013 sa na Slovensku objavila prvá tandem pilotka – Ing. Lenka Čelláková (26) z Banskej Bystrice. Ženy – výsadkárky ČR, si úspešne viedli s porovnaním s mužmi i na prvej NATO prekážkovej dráhe v Žatci. (Ďalšia 500 m prekážková dráha NATO je vo Vyškove). Prvou ukrajinskou pilotkou bola Nadija Savčenkova (* 1981). Než sa stala operátorkou vrtuľníka Mi – 24 bola spojárkou a výsadkárkou v prápore AJDAR. 17.6.2014 zajatá na území Ruska a 22.3.2016 odsúdená na 22 rokov. Z väzenia prepustená výmenou za 2 zajatých ruských dôstojníkov J. Jerofeova a A. Alexandrova 25.5.2016. Už ako ukrajinská poslankyňa navštívila 17.1.2017 Prahu. V roku 2016 si otvorili Leteckú Spoločnosť Dobrodruhov (L.S.D.) na letisku v Jihlave dve parašutistky – K. Fojtová a A. Průchová.

---

⁵¹⁵ Baťovany vznikli v roku 1938, v roku 1949 premenované na Partizánske. E. Tencer – Dejiny parašutizmu na Slovensku I. str. 45, 422. Tiež - 60 rokov športového lietania v Partizánskom.

⁵¹⁶ Vlasta Sigmundová rod. Čejková (*15.12.1924 - †12.6.2007), pplk. v.v. Zdeněk Sigmund (*25.10.1923 - †25.10.2012).

IX. kapitola – Balóny a ich využitie v armáde

Balóny a ich využitie v čs. armáde

(V roku 2014 sme si pripomenuli 50. výročie od ukončenia ich používania v čs. armáde)

Už samotný pojem balón vyvolá zákonito dávku romantiky a nostalgie. Tak ako v mnohých prípadoch technických vynálezov je v pozadí i vojenské využitie.

Takže trochu informácií z histórie. Pokiaľ pomineme balóny použité čínskym generálom Zhuge-Liangom na odstrašenie nepriateľa už v 3. stor. pred n. l., tak priekopníkom použitia bola francúzska armáda. Giraud de Villette už v roku 1783 uvažoval o vojenskom využití montgolfiér. Prvenstvo montgolfiéry (v prvej posádke bol mjr. markíz Francois d'Arlandes) vypustenej v Paríži v roku 1783 z Champs de Mars (dnes oproti Eiffelovej veži), je vážne ohrozené pokusmi portugalského jezuitského kňaza Bartolomea de Guesmaoa v Lisabone 8.8.1709 na dvore kráľa Jána V. s balónom Passarola. Leonardo da Vinci kreslil tiež balóny. (Jeho kresbu kúpil americký naftový magnát A. Hammer za 200 mil. korún, neskôr bol však odhalený ako ruský špión a jeho koncern sa rozpadol.) Pripomínam, že i tieto prešli vývojom plnenia od vodíku, cez svietiplyn (jedovatá zmes H₂ a uhľovodíkových plynov) až k bezpečnému héliu. V roku 1793, počas prvej francúzskej republiky, sa poradca Výboru pre štátne blaho Guliam de Morveau pokúsil neúspešne prepraviť z obliehaného mesta Condre depešu montgolfiérou. Prvou pilotkou balónu bola pravdepodobne J.- G. Garnerinová, ktorá vzlietla s balónom z parížskeho parku Monceau 10.11.1798. Začiatky balónového lietania zákonito prinieslo prvé obeť. Boli nimi J. F. Pilatre de Rozière (1757 – 1785) a P. Rommain, ktorí sa zrútili v balóne 15.6.1785. V roku 1784 montgolfiéra Tadeáša Hanka lieta v Čechách. **Prešpurské noviny** informovali v rokoch 1783/5 o prvých pokusoch „vetroplavcov“, musím konštatovať, že s nedôverou až iróniou. **Už 25.5.1784 vzlietol v Bratislave teplovzdušný balón, ktorý skonštruoval Štefan Labík.** (Odštartoval z Firšnálu – dnes Nám. Slobody a pristál v M. Karpatoch). V r. 1804 skúma J. D. Zacharov v Rusku ovzdušie za pomoci balónu. Napoleon Bonaparte, i keď jeho armáda vlastnila dva balóny, im nebol moc naklonený. Rakúsky poručík Franz von Uchatius sa pokúsil 22.8.1849 bombardovať obliehané Benátky. Vypustil asi 200 balónov, každý s 12 - 14 kg bombou. Všetko šlo hladko do výšky 1400 m, kde sa otočil vietor a bomby skončili nakoniec vo vlastných radoch rakúskej armády. V r. 1858 Nadar fotografuje Paríž z balóna, v r.1867 predstavil Giffard na svetovej výstave v Paríži upútaný balón. V rokoch 1870/71 odletelo 66 balónov z Prusmi obliehaného Paríža a odviezli asi 166 osôb a množstvo pošty. (Podobný typ balónovej

pošty bol využitý pri obliehaní Przemyslu ruskými vojskami v r. 1914/15). V americkej vojne Sever proti Juhu slúžil v roku 1863 (u „severných“) ako pozorovateľ z balónu neskorší vynálezca vzducholode barón Ferdinand von Zeppelin. V roku 1878 vzniká vo Woolwich Army Balloon School prvá balónová jednotka v britskej armáde. V 5/1890 už je pod velením kráľovských ženistov. V roku 1912 sa spája s letectvom a prápor už má 12 balónov s osádkami. Prvými kapitánmi čs. vzduchoplavby sa stávajú v roku 1893 F. Hůlka a F. Wandas s balónom Ressel. Vo Viedni je v roku 1893 založená Vojenská vzduchoplavecká škola, vzniká 1. bal. prápor, v roku 1894 sú vyradení prví čs. voj. piloti a hneď sa zúčastňujú manévrov pri Kapliciach. V roku 1894 slovenský konštruktér a vynálezca, autor 17 voj. a tech. patentov, **Ján Bahyl' (1856 - 1915) patentoval balón so vzdušnou turbínou**. V rokoch 1895 – 1914 zároveň pôsobí J. Bahyl' ako predseda **Vzduchoplavebnej organizácie v Bratislave**. V septembri 1902 sa cisárskych manévrov pri **Šaštíne - Borskom Mikuláši** zúčastnili dva balóny. V roku 1906 predstavila balón c. a k. armáda v priestore železničnej stanice a športového ihriska na Moyzesovej ul. v **Košiciach**, (balón pristál v Bidovciach). Ďalšie vojenské manévry sa uskutočnili v 9/1909 pri Veľkom Meziříčí. 1.7.1910 došlo ku katastrofe balónu **nad Nitrou**. Havária niekoľkých armádnych balónov po víchrici prispela vo Francúzsku v roku 1915 k vytvoreniu poveternostnej služby M. R. Štefánikom.

Zlatou érou balónov však bolo jednoznačne obdobie I. svetovej vojny

Upútané balóny slúžili na pozorovanie, riadenie delostreleckej paľby a sústavy menších balónov (hlavne balóny Riedinger) ako priehradné balóny proti nepr. bombardovaniu. V zdokonaľovaní sa najďalej dostali Francúzi (balóny označovali radom H,L,M,...) a Nemci. Progres spočíval v zmene tvaru – z pôvodne guľatých balónov sa vyvinuli balóny „klobásových“ tvarov (nemecká konštrukcia Parseval - Sigsfeld), zvyšoval sa objem (z 600 m³ na 1200 m³), kvalita navijakov a upevnenia, ako i odolnosť proti vetru, kde sa zvýšila ich použiteľnosť zo sily vetra 7 m/s až na 20 – 30 m/s. Zvýšila sa dostupnosť (výška) až na 1500 m. Vylepšovala sa obrana ľahko zraniteľných balónov proti pilotom – „lovcom balónov“. Osádka balónov začína používať **padáky** (napr. Heinecke – sac), po roku 1916 i piloti lietadiel. Nemecký pilot por. H. Gontermann dosiahol 18 zostrelov, menej úspešný bol jeho kolega Zimmermann, ktorému Rusi podstrčili balón s figurínou (a asi 100 kg dynamitu), takže jeho 16 zostrel bol skutočne posledný. Belgičan Willy Coppens (1892 – 1986) zaznamenal 24 - 36

zostrelav, Francúz Jean-Pierre León Bourjade (1889 – 1924) 24 zostrelav a „divoký“ Američan Frank Luke Jr. (1897 – 1918) si pripísal 14 zostrelených balónov. Zostrel talianskeho pozorovacieho balóna zaznamenal 16.9.1917 **rodák z Trnavy František Wogner**. Koncom I. svet. vojny disponovalo Nemecko celkom 186 balónmi. Letecký vývoj sa však nedal zastaviť. Rok 1918 prináša rozpad rakúsko - uhorskej monarchie a vznik ČSR. Maďarsko rozhodnutím Trianonskej mierovej zmluvy, článkom 132, prichádza o balóny, hangáre a prístroje na výrobu vodíku. Vzniká československá armáda, v ktorej prevládajú lojálni velitelia c. a k. monarchie a po roku 1920 i vracajúci sa čs. legionári zo zahraničia. V armáde prevláda francúzsky trend, na vedúcich postoch je (zatiaľ) francúzska generalita. Jedným z prvých čs. leteckých pozorovateľov bol už v roku 1918 poručík František Farka od 14.pp?. V roku 1919 Ministerstvo verejných prác ČSR zriaďuje Vzduchoplavecké oddelenie, neskôr Odbor letecký (prakticky civilné dopravné letectvo). Na MNO v Prahe vzniká III. odbor letecký, prvým prednostom je kpt. letectva Karel Huppner, v r. 1919 kpt. letectva Robert Schwarz. V auguste 1920, rozhodnutím MNO č. j.: 346 196 vzniká 13. oddelenie – vzduchoplavecké, s posádkami v Lysej nad Labem (rota 1), a veliteľstvom v Olomouci (rota 2), **od 1/1921 v Nitre (rota 3)**. Veliteľom 13. oddelenia až do roku 1924 bol pplk. Kazimír Churý, sú používané trofejné balóny Riedinger – K, talianske ATA, Semperit, a K 21 vyrábaný po roku 1930 ako **Matador (1200 m³) v Bratislave**. V marci 1922 prešiel balónovým kurzom v Olomouci veliteľ 2. balónovej roty, leteckého pluku 2. por. Josef Hanuš, v r. 1950 gen. čs. letectva. V roku 1923 je pri Vojenskom vzduchoplaveckom študijnom ústave v Prahe vytvorená Komisia pre leteckú terminológiu, vzduchoplavba je nahradená termínom lietanie, poveternostná guľa, vzdušná lopta, termínom balón. Ďalšia reorganizácia nastáva v 5/24, kedy je oddelenie prevelené pod delostrelectvo a jednotlivé roty podriadené del. plukom (1. rota - dp 305 Č. Budějovice, 2. rota - dp 302 Olomouc, 3. rota – dp 304 Brno). Každý pluk disponoval jedným balónom, celkom 3 + 1 v zálohe. V 10/1925 nasleduje prevelenie priamo pod Zemské veliteľstvo Praha a je vytvorená delostrelecká balónová rota v Miloviciach, ktorá zanikla v r. 1933. Je vytvorený III. oddiel del. pluku 331, v 10/1935 vznikajú ešte balónové roty, v roku 1936 sa sťahujú do Příbrami. Slúži tu i neskorší nestor čs. balónového lietania vel. 1. bal. roty B. Drtina (v roku 1949 mjr., prepustený do zálohy). Zaujímú letecké presuny balónov z posádky na strelnicu Brdy (Jince) ako i vybudovanie jediného hangáru pre balóny tzv. „balónky“ v kasárňach Příbram. Vojenské balóny nad Slovenskom lietajú hlavne nad vojenskými cvičiskami – **Oremov Laz, Malacky, Lipany**.

Definitívny zánik balónových rôl prišiel v 7/1939. Okrem pplk. Churého – víťaza 1. medzinárodnej súťaže voľných balónov v roku 1927 v Prahe (spoločne s Dr. Rumplesom – balón „ing. Finger“), pozná história i ďalších vojenských rekordérov – 1929 - pplk. F. Budík 4 h 10 min letu, preletených 148,25 km, 1933 mjr. F. Ježek - dostup 2759 m. V 4/1931 zavádza armáda čestný odznak pre pilotov a pozorovateľov z balónov. V apríli 1936 je na Ostravsku zadržaný nemecký balón a osádka obvinená s podozrením na špionáž.

Druhá svetová vojna prináša ďalšie použitie balónov

Najznámejší obraz balónov vyvolá snáď spomienka na nemecké bombardovanie Londýna, príp. ostreľovanie raketami V-1, V-2, kedy Londýn chránila priehradná sieť balónov. Obranu Moskvy zabezpečovalo asi 303, Londýn chránilo na začiatku vojny 444 balónov. Nemecký pozorovací balón sa objavil pri „úteku“ britského expedičného zboru koncom mája 1940 pri Dunkerque. U protiletadlovej obrany by sme našli v roku 1940 v Anglicku celkom viac ako 1400 balónov. O prekonanie barážových sietí nad Londýnom sa pokúsili Nemci v r. 1941/2 namontovaním rezačov balónových lán na rám a boky kabíny lietadla Do 217E-4. Do balónovej baráže narazil 16.10.1940 pri návrate z bombardovania i bombardér 311. čs. bomb. perute S/Ldr. (kpt.) Veselého. Pri operácii Husky, (invázia spojencov na Sicílii v júli 1943), malo každé plavidlo svoj vlastný priehradný balón. Menej známe je vytvorenie balónovej siete/baráže spojencami nad fr. prístavom Arromanches-les – Bains po dni „D“, včítane výroby umelej hmly. Balóny ako uzáveru slúžili nemeckej PVO pri ochrane priemyslových objektov. V roku 1942 sa objavili nad chemickými závodmi v Záluží pri Moste. Neskôr boli nahradené zadymovacími batériami⁵¹⁷. V povedomí parašutistickej verejnosti sú balóny spojené s **parašutistickým výcvikom londýnskej skupiny „D“ v anglickom Ringway a výcvikom 2. čs. pdb v ruskom Jefremove⁵¹⁸**, o ktorých som už písal v predchádzajúcich kapitolách. Menej známou operáciou II. svet. vojny je operácia OUTWARD. Začiatok bol prozaický, veľká búrka v septembri 1940 potrhala priehradné (barážové) balóny nad Londýnom, ktoré boli vetrom odnesené až nad Škandináviu. Sila vetru, prevážne od V. Británie smerom na pevninu, umožnila anglickej Admiralite vyslať v priebehu rokov 1942 –1944 okolo 100 000 balónov nad Nemecko.

⁵¹⁷ J. Dvořák – Začátky benzínu pod Krušnými horami. Fakta & svědectví 12/2013, str. 3.

⁵¹⁸ Pod Chabencem boli po 20 rokoch regionálne oslavy SNP. – Sme 20.8.2008. „Najskôr sa robil nácvik z balóna, to bolo 8 zoskokov. Bolo to v zimnom období. V koši boli štyria, dakedy aj šiesti“. Spomienky prísl. 2. čs. pdb – 88 r. Fr. Jurinu zo Zuberca.

Išlo o balóny so zápalnými bombami a druhý typ niesol oceľový drôt, ktorý dokázal skratovať vysoké napätie. Takto vyhorela elektrárňa v Böhlene pri Lipsku (PSČ 04564). Zaujme cena jednotlivého balónu plneného vodíkom, lietajúceho obvykle v letovej výške okolo 5000 m, ktorá bola necelé 2 £. Menej sa používali propagandistické balóny, sú zaznamenané pristátia anglických balónov vo vojenskom priestore Brdy - Wald (9.2.41 bez a 18.2.1943 i s propagandistickými letákmi). Niektoré lietadlá vysadzujúce výsadky nad protektorátom používali vyhodenie letákov, príp. klamlivé bombardovanie na zakrytie hlavnej úlohy letu. Britské balóny, či už s letákmi alebo výbušninami, sa vyskytovali na Hodonínsku (cca 20 balónov v priebehu 1941 - 44)⁵¹⁹. História zaznamenala japonské pokusy o bombardovanie USA (11/44 – 8/45) balónmi Fu – Go (konštruktér Teiji Takada), lietajúcimi vo výškach okolo 11,5 km. Z viac ako 9000 balónov, z ryžového/morušového papiera (538 m³) nesúcich 15 kg pumu, ich dopadlo na USA 285. (Např. 5.5.1945 usmrtila bomba v Lakeview, Oregon, ženu a 5 malých detí. Na lokalizovanie požiarov na západnom pobreží USA bol nasadzovaný černošský 555. výsadkový prapor US Army.) Ďalšie japonské balóny sa objavili nad USA (Montana, Britská Columbia) 22.5.1945. Zostrelenie balónu v posledných aprílových dňoch v roku 1945 v Berlíne prispelo k tomu, že Hitler stratil rádiotelefonické spojenie s hlavným veliteľstvom ozbrojených síl. Väčšina v Anglicku vyškolených parašutistov absolvovala denný alebo nočný zoskok z balónu, v slangu parašutistov prezývanom „Bessie“. Zoskoky boli obvykle z 200 až 300 m. Hlavným dôvodom vykonávania zoskokov z balónov boli hlavne ekonomické úspory ako i stanovený metodický rad v parašutistickom výcviku. Nechcel by som byť v koži parašutistov 2. čs. pdb pri ich zoskokoch z balóna (v slangu ruských parašutistov „колбаса“), v zime, vo februári 1944. Od 30. januára do apríla 1944 bolo uskutočnených v rámci 2. čs. pdb celkom 7675 zoskokov z upútaného balóna v Jefremove. Skákalo sa na padákoch PD - 41 z balónov z výšky 400 m, v poradí: zoznamovací, zoskok so zbraňou a nočný zoskok. Ako prví skákali inštruktori (20 osôb) a baliči/„ukladčiky“ (30) dňa 30.1.1944, nasledoval peší prapor II, peší prapor I, del. oddiel, celá 2. čs. pdb mala prvý zoskok za sebou 5.3.1944⁵²⁰.

Obdobie „železnej opony“

50. roky prinášajú vlnu balónových akcií s letákmi (např. 1.6.53 tzv. „hladové koruny“). V rádiu Slobodná Európa sú organizátormi

⁵¹⁹ Balóny nad Hodonínskem. (www.panzernet.net).

⁵²⁰ V. Kameník – Ženy v 2. čs. pdb v SSSR. Zpravodaj KVV Prostějov 48/2009 z 21.9.2009.

balónov do Československa Dr. M. Podivinský, J. Pecháček a A. Paleček. Po úteku poľského pplk. Józefa Swiatla v roku 1953 „na západ“, je balónmi do Poľska šírená jeho kniha. Na Slovensku zostáva dodnes nepotvrdenou havária lietadla D-C3 Dakota(OK – WZD) z 18.1.1956 **nad Toryskou pri Poprade**⁵²¹. Let ČSA na linke Bratislava – Košice si po údajnej zrážke s balónom vyžiadal 22 obetí. Balóny s letákmi (ale i do češtiny preloženou knihou G. Orwell – Rok 1984) po prelete čs. hraníc zostreľujú piloti 5. slp (Líně), 11. slp (Žatec), 17. slp (Hradčany), väčšinou na lietadlách MiG-15, niektorí používali krídlo alebo taran. Veliteľ letky 5. slp Jančík „údajne“ zrazil za jeden deň 64 balónov(?). Komplexne mapuje letákové akcie Slobodnej Európy na území Československa v rokoch 1951-56 kniha P. Tomka – Balóny svobody. Najväčšou akciou bolo zostrelenie 2 balónov z NSR dňa 26.9.1959 pilotmi 5. a 17. slp v priestore Tachov – Rozvadov, ďalšie 4 balóny preleteli do Poľska⁵²². Údajne bolo z Nemecka do Československa vyslaných 600 000 balónov s letákmi a literatúrou⁵²³. Z tedajšieho západného Nemecka vyslal do ČSR v rokoch 1953 - 54 s agentami 4 -7 balónov mjr. František Bogataj (výsadok CARBON). Po emigrácii z ČSR (*pozn. emigrovalo asi 30 príslušníkov londýnskej sekcie „D“*), pôsobil Bogataj alias „Robert, Frank, Holder, Bill“ ako vedúci balónovej základne v Moravcovej skupine v Bensheim (a Rückensdorf). Piloti (agenti chodci) sa cvičili na základniach RAF v Cardingtone pri Bedforde, Bovingtone vo V. Británii, vo Fürstenfeldbrucku v Nemecku, všade pod patronátom americkej USAF. V noci 8.7.1953 pristál pri Plzni (*Zdemyslice okr. Blovice*) Miroslav Vaja (1932 - 1977), pôvodne fotograf z M. Lázní a 13.7.1953 prekročil hranicu cez zátarasy naspäť do Rakúska. Jeho odľahčený britský balón skončil potom po neriadenom lete na Slovensku pri **Liptovskom Hrádku**⁵²⁴. 31.10.1953 pristál úspešne pri Dobříne pri Roudnici nad Labem agent Ladislav Křivohlavý (*1931), pôvodne úradník z Berouna, bol však po 2 týždňoch zadržaný na Klínovci. (*alebo 14.11. v rychlíku do Berlína v NDR?*). Absolvoval v Anglicku 18 letov balónom, z toho 8 samostatných a 2 v noci. Po pristatí vypustil dva poštové holuby. 13.8.1954 boli pri obci Krásna Hora na Sedlčansku objavení dvaja mŕtvi agenti – František Jakoubě alias František Malec, a údajný František Blažek. Podľa letového plánu absolvovali z Bavorska asi 120 km let, príčinou nehody bolo pravdepodobne odtrhnutie plátenej gondoly. Balón bol neskôr objavený

⁵²¹ Torysky, vojenský újazd Javorina. Lietadlo (OK – WZD) narazilo do hory Škapová, 12 km od obce Torysky okr. Levoča. Zahynulo osôb 22 (18 + 4 posádka), zachránili sa 4 osoby.

⁵²² Jan J. Šafařík – Vysoká „rudá“ zed’.

⁵²³ Crusade for Freedom (križiaci slobody) podporovali v počiatkoch i rádio Slobodná Európa. Pamät’ národa č. 8, str. 93.

⁵²⁴ I. Pejčoch – Útěky za železnou oponu, str. 85 - 97.

pri Vlašimi. Častým problémom v navigácii a riadení balónov bol nepomer – anglické výškomery v stopách, mapy v metroch, pristávanie sa uskutočňovalo odpúšťaním vodíku. Spravodajské oddelenie 12. pohraničnej brigády v Mar. Lázniach pripravovalo dokonca zničenie základne na vypúšťanie balónov pri Tirschenreuthe v rámci operácie „PLAMEN“⁵²⁵. Na opačnej strane hraníc sa medzitým borí s problémami československé výsadkové vojsko. Nákup balónov z V. Británie a zo ZSSR bol v nedohľadne, preto je v roku 1949 rozhodnuté (plk. B. Lomský), aby veliteľstvo hľadalo iné cesty, t. j. vlastné zdroje. Prakticky išlo o vyhládanie výrobcu a finančné krytie výroby pre potreby výsadkového vojska čs. armády. Reťazcom výskum – vývoj - výroba bol nakoniec poverený n. p. Fatra Napajedla (Optimit – Odry?), paralelne sa však viedli rokovania so sovietskou stranou o nákupe balónov. Zo ZSSR sa nakoniec malé (už opotrebované) balóny (DAG-2, Десантный аэростат Годунова) nakúpili, české podniky sa podieľali 1x ročne na revízii balónov. Prvý zoskok z balónu uskutočnil neskorší veliteľ balónovej čaty npor. M. Horváth v roku 1951. Na letisku Hradčany (Kummer/Kumr) existovala od roku 1949 i klzáková letka – vel. por. Kočiš. V letke boli 3 klzáky CG-4A Hadrian, v ČSLA označované ako NK-4. Klzák dokázal prepraviť 2 + 13 výsadkárov. V rokoch 1952 - 56 sa objavuje v organizačnej štruktúre 22. vb **balónová rota, dislokovaná v Prešove**, s veliteľom kpt. Ľubomírom Šulčíkom („balónisko“ na Stavenci). Letisko v Prešove – Šebastová sa tak stáva miestom základných cvičných zoskokov celej generácie vojenských parašutistov. Na letisku boli vybudované i trenažéry s dvierkami balónového koša. Existuje krátky film⁵²⁶, s trenažermi ale i zoskokmi z balónov v Prešove, označenými ako 07 – 10. Balóny a zoskoky sa objavia v čs. filme (1956) „Váhavý strelec“⁵²⁷. Bežné opravy balónov sa robili priamo v kasárňach, na „buzerplacoch“. Zoskoková príprava počítala u vojsk so 6 zoskokmi v prvom roku a 4 zoskokmi v druhom roku ZVS. Upútané balóny boli označované ako UBVS (*Upútaný balón pre výcvik v zoskoku*). Padák PD - 47 umožňoval zoskok z balónu tak, že sa vrchlík zabalil bez vaku, trhacia šnúrka (pevnosť 60 kg v trhu) sa priviazala k výťažnému lanu k uzdičke na jeho vrcholu⁵²⁸. Športoví parašutisti Zväzarmu – inštruktori, si vyskúšali zoskoky z balónu na celoštátnom sústreďení v roku 1957 v Prešove. Prvé zoskoky z balónu absolvovali v januári 1958 príslušníci 22. pZR zo Sabinova (základ neskoršieho holešovského 7. vp). Výsadkové vojsko disponovalo v roku

⁵²⁵ F. August, Ve znamení temna, str. 305.

⁵²⁶ <http://www.kukaj.sk/video/2266/Vycvik-vysadkarov-socik>.

⁵²⁷ Režisér Ivo Toman, hl. úloha Jan Tříška ako vojak Něnička, malú rolu mal i skutočný parašutista V. Brabec, ale i Vlado Zámečník (KVV B. Bystrica). Film bol na TV Barrandov vysielaný napr. 29.12.2015.

⁵²⁸ M. Koniček, P. a P. Blahoutovi – Výsadkáři a průzkumníci čsl. a čs. armády 1945 - 1999, str. 22 - 23.

1958 štyrmi veľkými balónmi DAG-9⁵²⁹, obsluha predstavovala 15 – 32 osôb. Ďalšie balónská (balónišťe) by sme našli v posádkach Boreček u Mimoně (balónový sklad bol v bývalej octárni, žiaľbohu neďaleko od kafilérie), Zákupy (v prvopočiatoch trofejny nemecky balón smerom na Velenice), Prostějov, Chrudim, Luštěnice⁵³⁰, Holešov, **Košice, Kamenica nad Cirochou**, atď. V Chrudimi, u 4. v.ys. strediska vykonával funkciu vysadzovača u balónovej čaty v rokoch 1961 – 64 Ján Michalko (1940 – 2017). Veľmi obľúbená bola medzi vojakmi – parašutistami súťaž o „najťažšiu hlavu“. Počítal sa čas parašutistu od naklonenia hlavy dopredu, kôš sa pomaly sunul dozadu a nasledoval zoskok. Časy sa pohybovali medzi 2 - 4 sekundami, najpomalší(?) „vítaz“ platil (*in O. Visingr*). Sú známe i historiky z parašutistickej „latiny“ o nočných zoskokoch, kedy sa často predpokladaná výška napnutého lana na 400 m pri silnejšom vetre podstatne znížila. Je známy prípad, kedy v Košiciach udrél do balónu blesk a zapálil ho. Rt. Baláži sa zachránil zoskokom na pilotnom padáku⁵³¹. S balónmi DAG-9 sa čs. výsadkári rozlúčili v rokoch 1964 - 66. Pri dobrej organizácii sa podarilo uskutočniť až 100 zoskokov za 4 - 5 hodín. Na ukončenie používania balónov v ČSLA už reagoval nový predpis k padáku OVP-68, ktorý už nepočítal so zoskokmi z balónu na tomto type padáku (*pozri Petr Čejka - forum.csla.cz*). Propagácii balónového lietania na Slovensku sa venoval redaktor Letectví a kosmonautiky – **ing. Štefan Androvič z Trenčína**⁵³². V 80. rokoch nastáva éra preletov z NDR do NSR a inšpirácia pre čs. „letcov“. V roku 1983 sa podaril úlet do Rakúska **slovenskému cyklistovi Robertovi Hutyrovi** (*1944) s rodinou. Na doma ušitom balóne zo šusťákoviny preletel hranicu a pristál po 50 min. lete 7 km hlboko vo vinohrade v Rakúsku. Neskôr presídlil do USA, kde sa stal čestným členom balónového klubu v Novom Mexiku. Dnes žije a podniká vo Vile Marie v Luhačoviciach. Podobné šťastie nemal **spojový mechanik zo Senice nad Myjavou – Július Štefeček** (*1950). Vyrobil si doma zo šusťákoviny balón na zemný plyn o priemere asi 12 m. Primitívna gondola mala drevenú dosku 1x1m a bola spletená zo šnúry na prádlo. Po štarte od zimného štadiónu v Senici v ranných hodinách 20.5.1985 vypadol z koša a zabil sa⁵³³. V roku 1985 bol odsúdený podnikový právnik Škodovky Zdeněk Bakule (* 1936) z Plzne na 24 mesiacov za výrobu balónu. Balón sa nevzniesol ani pri rekonštrukcii na letisku Plzeň – Bory, z trestu si odsedel 16

⁵²⁹ J. Bílek – Ve vzduchu, na zemi i ve vodě, str. 35. M. Macák – Tváří v tvář okupaci, str. 31,144. TTD – forum.csla.cz – Balony v ČSLA – 9. část.

⁵³⁰ VÚ 1910 v rokoch 1960 – 64, bližšie kniha M. Řezníček – Pod vrcholy padáků.

⁵³¹ Zpravodaj KVV Prostějov 51/2010 (in kol. Kudrna).

⁵³² Ing. Arch. Štefan Androvič (*10/1930 - †18.2.2012).

⁵³³ I. Pejčoch, Útěky za železnou oponu, str. 132.

mesiacov, v balóne sa preletel až v roku 2001. V roku 1987 bol Jiří Runkas z M. Budějovic zatknutý na anonymné udanie a doma ušitý balón bol zhabaný, atď. V roku 1988 bol uskutočnený ďalší pokus o vysielanie balónov z Nemecka a Rakúska do Československa na ktorých sa podieľal Mílo Komínek⁵³⁴. V armáde používajú v tejto dobe poveternostné balóny rádiosondážne skupiny, ktoré denne vypúšťajú 2 balóny o priemere 80 alebo 120 cm monitorujú počasie až do výšky 25 - 35 km. Hláska zo Sokolnice u Brna sa neskôr presťahovala do Prostějova. Až v roku 2003 Slovensko prijalo akty Haagskej konferencie z roku 1899, kde sa v čl. 6 zakazuje vrhanie striel alebo výbušných látok z balóna. Tiež sa pripojilo k Haagskemu dohovoru z roku 1909, väčšinou Európy ratifikovanej (okrem CSR) v roku 1920, ktorá špecifikuje bojujúce strany na kombatantov a nekombatantov. V roku 1983 sa rozbieha výroba teplovzdušných balónov v Kunoviciach, neskôr v Brne. V roku 1991 vznikla v Brne spoločnosť „Balóny Kubíček“, ktorá sa špecializuje na výrobu teplovzdušných balónov a doplnkov pre balónové lietanie. Jej ročná produkcia cca 90 balónov (28 typov) ju radí na tretie miesto vo svete.

Novodobá história

Novodobá história prináša správy o tom, že Južná Kórea vyslala v roku 2008/9 balóny s letákmi do Severnej Kórei (*pokračovala v tom v 2/2013, kedy v asi 200 000 balónoch boli v niektorých doláre, v 1/2014 už z pohraničného mesta Pandžu smerovalo v balónoch 0,5 mil. plagátov, dátové nosiče, rádia a doláre*). Izraelské priehradné balóny monitorujú odpaľovanie palestínskych rakiet „Kassám“ (Quassam) a modernejších Fajr - 5 z pásma Gazy a vytvárajú 15 sekundový priestor na útek do krytu. Od roku 2011 používa Izrael systém protiraketovej obrany „Iron Dome“, kde používa antirakety Tamir. Úspešnosť je 40%. Podobný systém s malými vzducholodiami je nad vojenským letiskom Kandahár (Afganistan Air Field), kde slúžia ako system varovania pred vzdušným napadnutím. Do roku 2014 v rámci bojovej operácii ISAF, od roku 2015 v poradnej misii Resolute Support. Letisku a 205. zboru pomáha a radí TAAC Juh. Paradoxne by sme balóny našli dnes v niektorých armádach NATO (Belgicko, Holandsko, V. Británia), kde na nich voj. parašutisti absolvujú základný výcvik. Slovensko si 14.6.2006 pripomenulo v Košiciach balónovou fiestou 100. výročie štartu balónu Turul. Pribúda stále viac balónových nadšencov, medzi centrá balónového lietania na Slovensku by som zaradil Košice, Podbrezovú, Trenčín a samozrejme nesmiem zabudnúť na **bratislavský**

---

⁵³⁴ Mílo Komínek (1926 – 2010), letecký akrobat, pilot, politický väzeň. V roku 1968 emigroval cez Rakúsko do Kanady, vrátil sa v roku 1999. Od roku 1947 celkom 382 zoskokov.

balónový Aero - team, ktorý mi umožnil v roku 2008 absolvovať zoskok z tohto romantického dopravného prostriedku. Nesmiem zabudnúť na M SR a ČR v lietaní balónmi, ktoré sa konali v dňoch 13. - 18.10.2009 v Sklených Tepliciach a Kremnických vrchoch a mal som možnosť sa ich aktívne (i keď kvôli nepriaznivému počasiu len na zemi) zúčastniť. Verejnosť so záujmom sledovala v 10/2009 v USA „únos“ 6 ročného Falcona Heenea v meteorologickom balóne rodičov, amatérskych meteorológov, z ktorého sa nakoniec vykľul podvod, za ktorý bol v 12/2009 otec odsúdený k pokute 42 000 USD a 3 mesiacom, matka k podmienenečnému trestu. Prázdny balón pristál asi 64 km sev. Denveru. Ani balónový šport sa nevyhol leteckým nešťastiam. V 7/2016 zahynulo pri texaskom meste Lockhart v teplovzdušnom balóne (N2496L) vyrobenom v roku 2014 v ČR firmou Kubíček v Brne 16 osôb, v egyptskom Luxore v 2/2013 dokonca 19 pasažierov. Pri príležitosti 50. výročia letu J. Gagarina do vesmíru, sa v 4/2011 objavili dohady o tom, že za smrťou J.Gagarina (1934 - 1968) by mohlo byť i stretnutie lietadla pilotovaného J.Gagarinom s balónom. Balóny boli svedkami svetových výškových rekordov v zoskoku padákom. Celých 44 rokov trvalo, než bol prekonaný rekord Američana Josepha Kittingera (1928), ktorý 16.8.1960 zoskočil z balónu z výšky 31 330 m a dosiahol pádovú rýchlosť až 988 km/h. Rakušan Felix Baumgartner (1969) zoskočil zo stratosféry 14.10.2012 z výšky 39 049 m. Voľným pádom prekonal „Nebojácny Felix“ rýchlosť zvuku (1342 km/h), po 4' 19" otvoril bezpečne krídlo a asi po 9 min od doby, čo opustil stratosféru, bezpečne pristál. Rekordnému zoskoku predchádzali dva pokusy v 3/2012 z výšky 22 km a dosiahol rýchlosť 580 km/h, druhý pokus bol v 8/2012 z výšky 29 km, voľný pád trval 3'48" a dosiahol rýchlosti 864 km/h. Svetový rekord prekonala 24.10.2014 viceprezidentka Google - Robert Alan Eustace. Toho vyniesol balón plnený héliom do výšky 41 419 m, výškok, voľný pád v trvaní 4'27" počas ktorého urazil 37 617 m a dosiahol max. rýchlosť 1321 km/h. Nehodám sa nevyhli ani piloti balónov. 2.5.2015 došlo v ČR k tvrdému pristátiu so zranením 2 pasažierov balónu OK – 7717 (3400 m³). Príčinou nehody bol malý ročný nálet pilota balónu. O tom, že i veteráni dnes skáču z balónov nás presvedčil A. Bachratý (O KVV Trnava) zoskokom z balónu (OM-5005) pri príležitosti 11. ročníku Memoriálu zakladateľov výsadekovej vojska a 7. ročníku Vynálezcu padáka Štefana Baniča v Smoleniciach 4.7.2015. Bratislavský Aero Team sa zúčastnil v dňoch 24.7.- 2.8.2015 medzinárodného stretnutia teplovzdušných balónov vo francúzskom Chambley (PSČ 54890). K videniu na bývalom vojenskom letisku v Lotrinsku bol napr. hromadný štart 433 balónov. Ako ďalšiu kuriozitu uvádzam príklad, kedy 6 ročná Natálka K. vypustila 29.8.2015 v rámci detskej akcii v obci Štědrá (PSČ 364 51) na Karlovarsku detský balónik naplnený héliom s pohľadnicou so

svojou adresou. Balónik pristál 5.9.2015 v poľskej Gielnie (PSČ 37-470 Zaklików) a urazil asi 800 km. V 7/2016 sme zaznamenali svetový rekord 64 ročného Rusa Fjodora Koňuchova, ktorý obletel svet v balóne za 11 dní a 6 h. Prekonal tak rekord Američana Steva Fosseta, ktorý v roku 2002 obletel svet za 13 dní. Berte kapitolu ako základ (podľa terminológie Wikipédie – výhonok), na ktorý v budúcnosti spomienkami zaručene nadviažu ďalší, dnes ešte žijúci „skokani“ ex. príslušníci balónových jednotiek napr. ex.prezident KVV ČR plk. v.v. Jindřich Starý, pplk. v.v. Jozef Bodnárík (KVV Prešov) a ďalší.

X. kapitola – Vedeli ste, že...

- Ako odborní poradcovia filmu *Atentát* (1964) pôsobili i londýnski parašutisti napr. J. Otisk, J. Černota ale i **Štefan Pakan**. Halifax nahradil Li-2 (pilot kpt. Pravotiak), spittfiry predstavovali Jaky-11. Špecialisti stihli zaregistrovať staré typy padákov ako i umelý sneh.
- V roku 1936 vyšla v Prahe kniha Josefa Nováka – *Skočte si padákom*. V knihe nájdete postup balenia čs. padáku PAK. Zaujmu niektoré informácie – základný parašutistický výcvik začínal zoskokmi z krídla lietadla po otvorení padáku z výšky 80 m. Pre parašutistov sa používal termín letec, v ČR ešte neboli postavené padákové veže. Padáky sa delili na automatické a voľné. Hlavné padáky PAK príp. Svět mali vrchlíky o priemere 8-9 m, plocha bola 41 m². Vo svete sa používali v tejto dobe padáky Heinecke (Nemecko), Blanquière (Francúzsko), Robur, Thörnblad (Švédsko), Salvator (Taliansko), Irvin (USA). Od roku 1934 sa začali počítat' prvé svetové rekordy vo výškových zoskokoch, Muži začali na 6800 m, ženy 6350 m, neskôr sa zlepšili na 8425 m. V októbri 1935 zoskočil L. Pavlovský z výšky 8705 m, aby pristál s omrznutou rukou po 28 minútach. (Pozri pekný článok v časopise *Padáky a krídla* č. 3 od J. Poláčka a *Spravodajca O KVV Banská Bystrica* 2/2016). –

(pozri http://funjump.cz/archiv/dokumenty/knihy/1936_skocte_si_padakem.pdf).

- Čo nového za riekou Moravou? Český úrad pre civilné letectvo – ÚCL, (www.caa.cz) rozhodnutím Ministerstva dopravy č. j. 205/2011-220-SP/10 zo dňa 1.6.2011 prevzal od 1.8.2011 podľa § 82 odst. 6 zákona č. 49/1997 Sb. zabezpečovanie výkonu št. správy vo veciach športových lietajúcich zariadení športových padákov. (*Prakticky nahradil Aeroklub Českej republiky, predsedom odbornej športovej komisie pre parašutizmus (2012 –2016) je Martin KUMŽAK (Parateam Praha). ÚCL už vydáva nové preukazy/licencie, preukazy vydané AeČR do roku 2011 skončia platnosť po dobe vyznačenej v preukaze, pretože ÚCL nemôže predlžovať platnosť preukazov vydaných iným subjektom*).
- 9.6.2012 sa uskutočnila Airshow Slavnic 2012 na letisku AK Dubnica – Slavnic i so zoskokom 12 veteránov z KVV SR a ČR. Priemerný vek výsadku bol 67 rokov 10 mesiacov 25 dní.
- Pre rok 2012 bolo v ČR poistených 13 lietadiel L-60 a 4 lietadlá AN-2 a ďalšie typy hlavne Cessna. K zoskokom z lietadla Aero – Ae 270 Ibis nedošlo.

- Vyznamenania, rady, medaile sú buď prepožičiavané alebo udeľované. V poslednom období k nim pribudli odznaky so stužkou, ktoré si je možné kúpiť. Vlastné klubové medaily/odznaky majú i niektoré KVV v ČR.(Pozri i Padáček 27/2016).
- V apríli 2012 sa uskutočnili testovacie zoskoky vojenského padáku OVP 80.08 SL na letisku v Kunoviciach (ČR). Zaujme plánovaná nosnosť padáku 160 -180 kg, 2 riadiace šnúry, otáčka o 360°za 6 sekúnd ako i sieťka na spodku vrchlíku (*Bližšie na „Testovací seskoky v Kunovicích“ – ACES – HIGH.cz*).
- 3.8.2012 havaroval pri pristátí, po odtrhnutí rotoru, na trávinatej ploche letiska v Poprade bielomodrý vrtuľník Mi-8T firmy Tech-mont (OM-TMT). Trojčlenná osádka bola ľahko zranená. Vrtuľník bol nedielnou súčasťou Helicopter – boogie, ktorá sa konávala každý mesiac na letisku v Spišskej Novej Vsi. Letenka pre parašutistov do 4000 m bývala za 27€.
- V niektorých českých modelárskych obchodoch sú v predaji figúrky R. Heydricha, (A. Hitlera, R. Himmlera) vo veľkosti bábiky Barbie.
- Mottom Paraklubu Dukly Prostějov, skupiny s domovským letiskom v Skutči, je: „Najmenší trest za chybu parašutistu je turistika“.
- V polovicike augusta 2012 si skočila tandem na letisku v Moste z lietadla PAC-750XL (OK - SKW) 95 ročná dôchodkyňa Marta Kubátová.(*Pozri Blesk z 13.8.2012*).Slovenským rekordérom je 91 ročný Karol Steklý, ktorý absolvoval tandemový zoskok na letisku Slávnica 24.6.2012 z lietadla L-410.
- V apríli 2012 sa pri aukcii na letisku M. Lázně – Skláře dražili AN-2 (OK-JIJ) za 180 000 Kč, pozostatky z AN-2 (OK-KII za 55 000,-Kč, OK-JIQ za 35 000,-Kč). Trávnaté letisko o ploche necelých 860 000 m² bolo potom k dispozícii za 90 mil. Kč. Ide o letisko (MKA), z ktorého pri únose lietadla L-410 linky Praha – M. Lázně, zahynul 8.6.1972 kpt. Ján Mičica. Lietadlo L - 410 (OK-ADN) je dnes k videniu v súkromnom leteckom múzeu v Martine– Tomčanoch.
- V Rusku lieta od roku 1980 i pokračovateľka „anduly“ – modernejší Antonov An-3. Je vybavený turbomotorom Glušenko TWD – 20M o výkone 1066 kW a trojlistovou vrtuľou.

- 23.8.2012 bol ustanovený na letisku Slávnica nový slovenský rekord v triede G-2-C-2, kedy sa vo vzduchu spojilo 30 parašutistov, o.i. i člen KVV Bratislava Anton Hrehuš, KVV Trnava A. Bachratý. *(Pozn. V Rusku sa to podarilo v júli 2012 skupine 88 parašutistiek – tzv. Ruské perly, v júli 2013 to už bolo 101 skydiveriek, v roku 2014 v USA už 117 žien).*
- 4.9.2012 sa ČR rozlúčila štátnym pohrebom v Prahe na Vítkove s arm. gen. v.v. T. Sedláčkom (8.1.1918 – 27.8.2012) - ex. náčelníkom štábu delostrelectva 2. čs. pdb, členom KVVV Praha a čestným predsedom Čsl. obce legionárskej.
- Nový český vojenský padák OVP - 80.08SL (pokračovateľ OVP-80.08) má sieťku na okraji vrchlíku (má za úlohu zabrániť šnúre cez vrchlík), túto prevzal z amerického MC-1. Americké guľaté MC-1, resp. T-10 (vo výzbroji viac ako 51 rokov) boli obdobia OVP-68. Z guľatých padákov používa US Army dnes padáky MC-3, MC-6 a samozrejme krídla. V roku 2011 sa objavil „hranatý“ padák T-11 určený hlavne pre pechotu, ako prví skákali prísl. 507. pluku. V rohoch vrchlíku je otvor, celkom 4 otvory, nad hlavou parašutistu po otvorení je slider (dečka), nosnosť viac ako 180 kg. Už v 6/2012 bola zaznamenaná u 82. vvd (Fort Bragg) smrteľná nehoda pri zoskoku na T-11.
- Padák T - 10 sa predáva v army shopoch za 3 – 4000 Kč, MC-1C za 6 - 7000 Kč.
- Pri technike zoskokov HAHO (High Altitude High Opening), dokážu vojenský parašutisti (podľa výšky zoskoku a sily vetra) doplachtiť a dokázať 35 až 100km. Prakticky tým odpadá odhaliteľná letecká preprava cez hranice.
- Po viac ako 50 rokoch (1958 – 2011) sa výsadkové jednotky SRN (31.vb, od 1.4.2015 – s 31. výsadkovým plukom) presunuli do Oldenburgu/Seedorfu. Škola nemeckého BW (Luftlande – und Lufttransportschule LL-LTS) zostala v Altenstadte (PSČ 86972). K výcviku sa používajú hlavne padáky T-10.
- Talianski vojenský parašutisti potom trénujú v meste so šikmou vežou – Pise (CAPAR – Centro addestramento paracadutisti folgore), Francúzi v Pau (ETAP – École des troupes aéroportées).
- V roku 1946 na leteckom dni v Prahe – Ruzyni skákali francúzski parašutisti.

- V roku 1947 uskutočnilo na Slovensku 24 parašutistov celkom 164 zoskokov, v roku 1948 potom 151 parašutistov už 1150 zoskokov.
- Medzi slovenské celebrity – parašutistov, sa zaradil i moderátor TV Markíza Patrik Švajda, ktorý absolvoval zoskoky v Španielsku.
- Pokiaľ ste si prečítali článok Most „John Frostbrug“ v Arnheme v ČB 5/2010, ešte pár doplnkov. V zostrelenom anglickom klzáku získali Nemci mapu s kompletným plánom operácie, takže už druhý deň operácie MARKET-GARDEN očakávali parašutistov v plánovaných plochách vysadenia. Parašutisti boli vyzbrojení asi 100 nábojmi a 2 ručnými granátmi, takže čoskoro sa prejavil nedostatok streľiva. V operácii zahynulo asi 5000 parašutistov, do zajatia padlo ďalších 6000. Poľská výsadková brigáda používala šedé barety.
- Najväčší jednomotorový dvojplášnik na svete AN-2 je v kóde NATO označovaný ako „Colt“, AN-12 „Cub“, AN-24 „Coke“, AN-26 „Curl“, vrtuľník Mi-8/17 je potom „Hip“.
- 2.11.2012 zoskočila trojica slovenských parašutistov R. Gábriš, R. Sachs a M. Šulda z výšky 7000 m v Himalájach nad vrcholkom Ama Dablam (6812 m). Zoskok (15 s voľný pád) bol uskutočnený z vrtuľníku Ecureuil (slov. veverička), pri teplote -40°C, za použitia kyslíkových prístrojov. Asi po 10 min pristáli v základnom tábore vo výške 4570 m. Spoločne zoskočili i ďalší šiesti parašutisti.
- Na českom vojenskom padáku OVP 80.08 prevláda zelená farba. Má ju vrchlík, nosné šnúry, nosný postroj, obal padáku, zelený je i obal záložného padáku.
- V Prešove, na letisku Nižná Šebastová, došlo 7.10.2012 ku kurióznejšej nehode lietadla AN-2 bez zranenia. Pri rolovaní lietadlu pravdepodobne zlyhali brzdy a výsledkom bolo poškodenie troch zaparkovaných vozidiel (2 vrtuľou a 1 krídlom). Išlo o AN-2 firmy Retro Sky Team v sivej farbe s veľkou červenou hviezdou OM-RST. *(Pre znalcov, išlo o ex. OK-GHN, s ktorou uletel S. Žák v roku 1984 z Vajnora do Rakúska).*
- 2.3.2013 sa uskutočnilo výročné jednanie Európskeho združenia vojenských parašutistov (EMPA/EMFV) v Nordholze (SRN) pri príležitosti 15. výročia vzniku EMPA. Zoskoky v roku 2016 sa

uskutočnili v Klatovech 21.4 - 24.4., 16.6.-19.6., 28.7.-31.7., a 13.- 16.10.2016 na letisku Klatovy/Chaloupky (ČR) z lietadla Skyvan DC-7.

- V Bratislave vznikol v roku 2009 Klub vojenskej histórie (KVH) Slovensko. Členovia klubu sú k videniu v historických uniformách pri rôznych spomienkových podujatiach. V októbri 2012 sa pri rekonštrukcii bojov v Starej Kremničke predstavili v uniformách a výzbrojou slovenských padákových strelcov.
- Dopravné lietadlo C - 295 Casa, ktoré používa armáda ČR, unesie 46 - 48 vojenských alebo 80 športových parašutistov. S nákladom 9250 kg uletí 1333 km, s 4550 kg potom 4300 km.
- V nemeckom Seifhennersdorfe (ex. DDR, PSČ 02782) vyrába firma Spekon už viac ako 70 rokov padáky. Z posledných typov ide o vojenské guľaté padáky pre BW hlavne RS-10 a RS-4. Sú vyrábané obvykle v troch modifikáciách, podľa druhu otvárania padáku – lano, ruka, stabilizátor. Komplety sú doplnené záložným prsným padákom BE - 8SL. Vrchlík hlavného padáku má plochu 66 m², nosnosť je 50 - 150 kg, klesanie 5m/s. Zaujme minimálna (bojová) výška otvárania, ktorá je 60 m, pri výcviku sa používa otváranie vo výške 200 m nad terénom.
- Niektoré kluby v ČR ale i na Slovensku si pridávajú do názvu meno niektorej osobnosti čs. parašutizmu. V Šumiaci je to Juraj Kriváň, v Prešove Laco Platko, v Liberci František Mansfeld, v Brne Jan Kubiš. Názov Jana Kubiša nesie i pešia rota aktívnych záloh pri Krajskom vojenskom veliteľstve v Jihlave.
- KVVV plk. Fr. Mansfelda v Liberci vydáva časopis Paralisty. Koncom roku 2016 vyšlo číslo 20 (pozri www.tandemyliberec.cz).
- Po vysokých stratách pri výsadkovej operácii MERKUR (obsadenie Kréty Nemcami), A. Hitler zrušil pripravovanú podobnú operáciu – obsadenie ostrova Malta. Operácia mala plánovaný názov HERCULES a mal tu byť vyšší podiel Talianov.
- V roku 1977 emigroval s rodinou cez Juhosláviu do Austrálie košický parašutista Karol Ligeti. V Austrálii sa stal autorom ultraľahkého lietadla Stratos, ktoré si v roku 1985 nechal patentovať ako patent USD 292 203. 75 kg vážiace lietadlo malo kĺzavosť 1:20, dolet okolo 1000 km a pravdepodobne i systém záchranného padáku. K. Ligeti zahynul v 9/1987 pri skúškach lietadla.
- Ďalším leteckým konštruktérom je Ing. Tadeáš Wala (*1932). Tento vyrába v Prievidzi od roku 2000 vo firme Aerospool dvojmiestne ultraľahké lietadlo WT9 Dynamic. Cena lietadla sa

pohybuje podľa vybavenia od 90 do 160 000 € a doteraz ich bolo vyrobených viac ako 600 ks. Už v roku 2012 (11.5. – 10.8.) na ňom obletel Rakušan H. Lehner svet. Výkon vylepšil 25.3.-25.4.2016 Slovinec M. Lenarčič, ktorému na obletenie sveta (42 000 km) stačil mesiac.

- Aeromobil (OM-M929) vyrobil Štefan Klein. 8.5.2015 počas skúšok na letisku Nitra – Janikovce musel pristáť s aeromobilom z výšky asi 300 m na aktivovanom záchrannom padákovom systéme.
- Padáky VJ - 1 sa neskôr premenovali na PZS-1 (padák zádový statický – typ 1). Asi v roku 1952 sa objavili ruské PDT - 1, okolo roku 1954 PD – 47. Športovci dostali v roku 1955 padák T-1460, v roku 1957 sa objavil PTCH - 1. Štvorcové padáky PD-47 boli neskôr vyrábané i vo farebných prevedeniach. *(Zo spomienok Sávu Kubiase, pozri stránku Aeroklubu Liberec).*
- Pri bojovom výsadku francúzskych parašutistov na letisko v Timbuktu - hlavné mesto Mali, vo februári 2013 použila väčšina parašutistov hlavný i záložný padák. Išlo o hlavný „dvojvýrezový“ (zelený) padák TAP 696/26 (tiež ARZ 696), plocha vrchlíku 74 m² v kombinácii so záložným (bielym) TAP 511 o ploche vrchlíku 54 m². *(Pozri Sme, 6.2.2013 Parašutisti nad Timbuktu a stíhačky vo vzduchu, AP Photo/ECPAD, Olivier Debes).*
- Športovými parašutistami sú i český reprezentant v biatlone Michal Šlesinger (*1983) a olympijský víťaz v päťboji Dávid Svoboda (*1985). M. Šlesinger mal v 8/2015 asi 230 zoskokov, pokračuje v basejume zo skál ale napr. zo 156 m vysokej antény pri Mělníku (2016). Skáče i motocyklový závodník Karel Abraham napr. v 2011 v Prostějove, od r. 2014 študent Univerzity obrany v Brne. Skáče i fr. biatlonistka Marie Dorin - Habertová (*1986).
- 82 ročný Maďar Ferenc Paczur, bývalý vojenský stíhač, uskutočnil v 10/2012 svoj 244. zoskok. Parašutizmu sa začal venovať vo svojich 70. rokoch. *(bližšie – denník Šport z 23.10.2012, str. 20).*
- V slovenskom leteckom registri k 20.12.2013 boli registrované parašutistami používané lietadlá: 7 lietadiel L - 60 Brigádýr, 4 lietadlá L - 410 Turbolet a 5 lietadiel AN - 2. Nie všetky boli prevádzky schopné a slúžiace parašutizmu. Začínajú prevládať lietadlá typu Cessna. Po havárii 2x L- 410 v 8/2015 zostali v slovenskom leteckom registri k 20.7.2016 3x L-410 (OM – PGD, DAC, HFP), 5x AN-2 (OM – ADI, ELI, PYB, RST, VHB), 9x L-60 (OM-LKD, LKE, LKG, LKL, LKO, MJR, MJS, NNC, NNE). Skydiverom slúžia hlavne L-410 OM-PGD, AN-2 OM-PYB, L-60 OM-LKG, LKO, NNC, NNO a ďalšie.

- 21.- 23.3.2013 sa uskutočnilo Majstrovstvo Slovenska v tunelovom lietaní 4 – členných družstiev v Skydivearene Praha (Tupolevova ul. č. 736, 199 00 Praha 9 – Letňany). Už v polovičke júna 2013 bol otvorený prvý slovenský tunel Superfly Tatralandia v Liptovskom Mikuláši. (*Športové centrum a štadión, Ráztocká ul. 031 05 LM*). Tunel je vysoký 28 m (z toho 14 m pod úrovňou terénu) a široký 30 m a výstavba stála 5 mil. €.
- 1.-3.4.2016 sa uskutočnilo v Hurricane Factory Tatralandia (ex. Superfly), Liptovský Mikuláš v poradí už 3. Majstrovstvo SR v skupinovej akrobacii 4 členných družstiev (RW-4).
- V ČR skákal na padáku 85 ročný Pavel Höchsman (nar. 9/1927) z Mohelnice, oficiálny rekordér agentúry Dobrý den. (*pozri www.ahaonline.cz z 11.2.2013*). Posledný zoskok uskutočnil ako 86 ročný dňa 5.10.2013. (*www.ahaonline.cz z 1.2.2016*)
- V ČR sa rozbehol seriál pochodov „Pochod po stopách 22. vb“ na počesť legendárnych parašutistických veliteľov. Prvý - pochod Františka Mansfelda, bol v Prostějove 29.6.2013. V roku 2014 nasledoval druhý pochod Miloslava Juříčka, v roku 2015 tretí - Čestmíra Hrbka, v roku 2016 štvrtý - Jindřicha Starého, v roku 2017 piaty – Františka Stavného. O.z. Červené barety už dnes počíta minimálne s 14 ročníkmi pochodov. Ďalší pochod zorganizovala 24.8.2013 ČsOL jednotka plk. J. Švece – Horácko.
- Obľúbenou zbraňou nemeckých parašutistov bol 9mm automat (*Maschinenpistole*) MP - 40 označovaný ako „schmeisser“. Konštruktérom bol však Heinrich Vollmer. K vzniku názvu došlo tým, že prvé zásobníky mali označenie „Patent Schmeisser“. Konštruktérom MP-41 už bol skutočne Hugo Schmeisser. Medzi sovietskymi parašutistami mal samopal prezývku „rapkáč“, kvôli charakteristickému zvuku pri streľbe. Výhodou samopalu bola možnosť použitia rovnakých 9 mm nábojov ako do anglického Stengunu, nevýhodou potom dlhý zásobník pri streľbe vleže. Guľomet MG-42 mal potom prezývku „Hitlerova cirkulárka“.
- Armáda Severnej Kórei má vo výzbroji údajne 300 ks lietadiel AN-2, umožňujúce prelet pod radarovou kontrolou. Špeciálne jednotky majú ďalej vylodňovacie plavidlá, vznášadlá, rogalá ale i bicykle.
- Európske združenie vojenských parašutistov EMPA má zavedený následný systém udeľovania parašutistických odznakov. Základom je bronzový odznak s krídelkami na ktorom je vyrazené z druhej strany číslo/matrica, dnes už štvorciferné. Ďalší odznak - strieborný, resp. zlatý sú už bez čísla, ale na certifikáte je uvedené pôvodné číslo bronzového odznaku.

- Na udelenie licencie A pre športových parašutistov v ČR vyžaduje ÚCL Praha (následník Aeroklubu ČR) video záznam zoskoku cvičenca. Dôraz sa kladie na ustrojenie, pohyb v kabíne, výskok, zaujatie a udržanie polohy, otvorenie padáku, pristátie.
- Výrobca vojenských padákov Mars Jevíčko používa pre nové české vojenské padáky označenie OVP - 12SL. Sú dodávané v komplete so záložným padákom ZVP 80.08.
- R. Heydrich nepoužil padák na ruskom fronte. 22.7.1941 v zostave nemeckej letky 77. (*Jagdgeschwader 77*) pristál núdzovo za frontom v priestore Olšanka. Po zásahu lietadla Me-109 mu vysadil motor. Krátko po tom sa k nemu dostala nemecká pechota, ktorá hlásila, že „*pilot nie je zranený, ale asi trpí otrasom mozgu, pretože stále tvrdí, že je šéfom Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti*“...(Pozri R. Gerwarth – Reinhard Heydrich - Hitlerův kat, nakl. Paseka 2012, str. 210).
- 31. výsadková brigáda BW (LLBrig 31) mala vo svojej zostave 313. a 373. ľahký mechanizovaný výsadkový prápor (FschJgBtl), 272. Výsadkový podporný prápor (FschPzAbwBtl) a ďalšie brigádne jednotky, celkom asi 3600 osôb. Od roku 2011 je brigáda dislokovaná v Oldenburgu, ľahké výsadkové prápory v Seedorfe, PSC 27404, (každý mal 4 roty). Podporný prápor (ex. protitankový) vo Wildeshausene mal vo výzbroji pásové vozidlá Wiessel (+ PTRS TOW), kolesové vozidlá Mungo,...
- 25.9.1945 zoskočil sovietsky parašutista – majster športu mjr. V. G. Romanjuk z výšky 13 108,5 m. Voľným pádom preletel 167 s a padák otvoril vo výške 970 m. Následne mu bol udelený titul Hrdina Sovietskeho zväzu. V roku 1953 vydalo Naše vojsko knihu V. G. Romanjuk – Zápisky skúšobného parašutistu v edícii Malá vojenská knižnica ako svoj 45. zväzok.
- Armáda ČR disponuje od roku 2012 padákmi OVP – 80.08 na ktorých sa 1.11.2012 uskutočnila súťaž štvorčlenných družstiev v presnosti na pristanie. Pre úplnosť, skákalo sa z Mi-171š, 50m kruh, 4 zoskoky, z toho 2 na klasických OVP - 80.
- Existuje rôzne nosenie odznakov na barete. Najrozšírenejší je odznak umiestený nad ľavým okom na barete. Atypickí sú Francúzi, kde sa odznak nachádza nad pravým okom, u Rusov je odznak uprostred čela.
- Niektoré aerokluby v ČR (napr. Hořovice) majú na svojich webových stránkach ročníkové prepisy Knihy zoskokov. Pokiaľ ste napr. v roku 2008 uskutočnili zoskok na tomto letisku, tak sa tam zaručene nájdete.

- Vojskí parašutisti USA pri zoskokoch LALO (Low Altitude Low Opening) uskutočňujú zoskoky z malých výšok 150 – 300 m. Posledné typy amerických padákov umožňujú bezpečné vysadenie na lano z výšky 76 m (250 feet).
- Kabína kozmickej lodi USA Apollo 15 pristála bezpečne (rýchlejšie a tvrdsie) 7.8.1971 v Tichom oceáne i napriek tomu, že z troch brzdiacich padákov boli funkčné len 2.
- V máji 2013 sa v modelárskych obchodoch v ČR objavila i figurka „kladného“ hrdinu mjr. Zemana (herec Vladimír Brabec *1934) s doplnkami – samopal PPŠ-41. Figurka v kufríku a s plackou Kriminálna služba SNB je k dostaniu za 4000 Kč, časť výťažku je určená na pomoc vojnovým veteránom. Pripravuje sa figurka inšpirovaná npor. Jiřím Schamsom (člen KVVV Praha † 1/2015) zraneným pri misii v Afganistane.
- A ČR udelila v roku 2013 po predložení požadovaných dokladov a údajov, vojenským výsadkovým veteránom v ČR (i SR), odznaky triednosti výsadcárov používané v súčasnosti v armáde ČR.
- V americkej misii OSS DAWES (známej skôr ako misia por. J. H. Greena) sa nachádzala podskupina HOUSEBOAT (Schwartz, Mican, Heller – všetci hovorili česky) s operačným určením Protektorát Čechy a Morava. Podskupina DAY bola určená na Slovensko. Skupiny boli dopravené na Slovensko (Tri Duby) v B-17 v septembri a októbri 1944. Po zajatí v decembri 1944 v slovenských horách, bola väčšina popravená v Mauthausene 26.1.1945.
- Vojskových skúšok pri zavádzaní padáku OVP – 68 sa zúčastnil okrem iných (ako kpt.?) plk. v.v. ing. Rudolf Švirec z 7.vp ZU Holešov (a VÚ 030 Kbely). Padák OVP - 68 umožňujúci i voľné pády, bol zavedený do prieskumných jednotiek v ČSLA v roku 1969.
- Predchodcom parašutistu – človeka, bol jeho najlepší priateľ - pes. Na padáku opustil balón J. P. Blancharda 3.10.1785 vo Frankfurte nad Mohanom a 22.10.1797 v (?). Ďalší psi – parašutisti, sa objavujú počas II. svetovej vojny s rôznym určením – zdravotníci, vyhľadávači mín, spojky, atď. Skákali buď samostatne alebo v ľudskom tandeme. V roku 2011 napr. skákal v USA so svojím pánom Will DaSilvom „športovo“ v tandeme v špeciálnom vaku mops Otis a vykonal 64 zoskokov. Ochránari zvierat vedú v súčasnosti ostré polemiky o týraní zvierat.
- V aeroklube Prešov skákala fenka Bobina (24 zoskokov - „inštruktor“ M. Malík) a kocúr Cyril (20 zoskokov – D. Freund). Pes-výsadcár bol aj v Prostějove, Vyškove, atď. V kategórii výsadcár bolo i 76

bobrov vysadených na padákoch (po dvoch v bedničke) v roku 1948 do husto zalesnených oblastí štátu Idaho (USA). Išlo o akciu Úradu pre ryby a divokú zver, ktorú organizoval Elmo Heter.

- Podľa výkladu v snári – „viac parašutistov vo sne vidieť“ znamená – „predzvesť masových hnutí v krajine“. (*Takže moc nesnívať!*).
- Nezaškodí si zopakovať zásady vzdávania počt, pokiaľ je veterán v uniforme a s baretom na hlave. Zdraví sa: 1) pri hraní štátnej hymny, 2) štandarda prezidenta, 3) štátna vlajka alebo zástava nesená na čele sprievodu, slávnostne vztyčovaná alebo snímaná, 4) rakva so zosnulým. Pre istotu ešte ako správne zdravieť. Zdraví sa pravou rukou, priložením k baretu, pričom sa prostredník ruky dotýka baretu nad spánkom. Prsty sú spolu, palec pritiahnutý, dlaň v jednej priamke s predlaktím, rameno je vodorovne. Pokiaľ sa neviete rozhodnúť v ďalších situáciách či zdravieť alebo nie, je odporúčané radšej zdravieť.
- Nemci postavili počas II. svet. vojny 14 výsadkových divízií. Ich číslovanie – 1-11, 20, 21 a divízia Erdmann (pozn. genpor. W. Erdmann 1898 - 1946). Niektorí príslušníci (hlavne koncom vojny) neabsolvovali žiadny zoskok. Divízie vytvorené koncom vojny 1944/45 boli rámcované a silno poddimenzované. V 9/1944 vznikla dokonca 1. parašutistická armáda (vel. genplk. Kurt Student) k obrane Belgicka.
- Nemecký maršal letectva H. Göring sa živil po I. svetovej vojne ako poštový pilot vo Švédsku, kde zároveň predával i nemecké padáky.
- Nemci používali počas II. svet. vojny padáky RZ 1 až 36. Prvý typ RZ - 1 mal guľatý vrchlík (56 m²) z prírodného hodvábu, klesanie bolo asi 6 m/s. Nasledovali typy RZ-16, RZ-20 už z umelého hodvábu, rôzne vylepšené, hlavne odpúťavacie zámky. Parašutisti na nich skákali napr. na Kréte. Posledný typ RZ - 36 bol trojuholníkový (okopírovaný z ruského pilotného) s plochou 67 m², medzi parašutistami neoblúbený, použitý v Ardenách, klesanie bolo 5,5 m/s. RZ znamená Rückenfallschirm Zwangsauslösung.
- Príslušník 2. čs. pdb, ex. predseda ZO SZPB Kežmarok, pplk. v.v. Ivan Komárnický (*28.8.1917) zomrel vo 2/2008, pochovaný v Kežmarku. V 1. ČSAZ bojovali i bratia Michal a Fedor, v ČA zahynul brat Peter. Dnes ešte žije Fedor. (*Pozri i ČB 2/2013 – str.11*).
- Český výrobca vojenských guľatých padákov Mars Jevíčko udáva pri type padáku OVP - 80.08 parametre: vrchlík 70 m², záložný padák OVP 80.08 – vrchlík 54 m², stabilizačný padák 1,8 m², nosnosť 160 kg, vietor – až 8 m/s, životnosť 15 rokov alebo 270 zoskokov. Padák bol typizovaný pre lietadlá AN - 26, IL - 76,

- CASA C - 295M, L – 410, vrtuľník Mi - 17, rýchlosť vysadzovania 100 – 350 km/h. Vo výzbroji 102. pzpr Prostějov. Padák OVP-12SL – vrchlík (so sieťkou na spodnom okraji!) 80 m², záložný padák OVP80.08, životnosť 15,5 roku, nosnosť 160 kg, vietor do 8m/s, vysadzovacia rýchlosť do 250 km/h. Vo výzbroji 43. vpr Chrudim.
- 11.11. – Deň vojnových veteránov si Slovensko pripomína od roku 2001.
  - Armáda ČR dnes používa tri typy guľatých padákov – OVP - 80, OVP - 80.08 a OVP - 12SL a padáky typu krídlo.
  - I vojaci ZVS stihli kedysi v Prostějove absolvovať 56 zoskokov. Pokiaľ skákali ako „zastreľováci“ behom Majstrovstva spriatelovaných armád v Prostějove v roku 1973.
  - Klzáky, boli podobne ako padáky, dopravné prostriedky používané výsadečným vojskom. Nemci používali typ DFS 230 (*Deutsche Forschungsanstalt für Segelflug*) pre 10-12 osôb, Briti potom Airspeed Horsa (28 osôb), Američania Waco CG 3 (8 osôb), CG 4 (15 osôb). Výhodou bola tichá preprava (klzáky mali prezývku „tiché krídla“), koncentrácia jednotky na mieste. Koncom II. svet. vojny vyvinulo Rusko typy AN - 7, Gribovski G - 11, Cybin C - 25(25 osôb), Jak - 14(35 osôb) – (*pozn. v roku 1950 preletel Severný pól*), IL - 32 (68 osôb). Neskôr (po vojne v Kórei) boli vytlačené vrtuľníkmi.
  - Piesňou nemeckých parašutistov za II. svet. vojny bola „Slnko už zapadá, pripravme sa.“ (Rot scheint die Sonne, fertig gemacht).
  - V Plumlove (PSC 79 803), miestnej časti Hamry, bola nespokojnosť s hlukom na vojenskej strelnici Hamry. V procese sa angažovala Národní hluková observatoř. Hluk bol čiastočne odstránený výstavbou novej tunelovej strelnice.
  - MO ČR zaviedlo v roku 2011 odznak „Za bojový kontakt“. Na obdĺžnikovom odznaku (15 x 40 mm) sú proti sebe umiestené ostrím dole dva útočné nože vz. 75.
  - V júli 1943 došlo k vylodeniu Spojencov na Sicílii (operácia HUSKY). Zúčastnili sa jej aj výsadečné jednotky – britská 1. vrb a 505 p. USA. Pri prvej vlne boli Američania (226 lietadiel Dakota) na padákoch vysadení v širokom rozptyle, Briti použili klzáky, väčšina minula priestor vysadenia, 69 sa zrútilo do mora. Ešte horšie dopadla druhá vlna, kedy pri nočnom prelete 144 lietadiel nad inváznym námorníctvom v noci z 10.7. na 11.7. spustili lode paľbu a zostrelili 23 vlastných lietadiel, 37 ťažko poškodili. Prakticky došlo k zámene nemeckých Ju – 88 s vlastnými DC-3.
  - Do knihy rekordov ČR sa zapíše Pavel Höchsmann (KVV Olomouc), ktorý absolvoval v 5.10.2013 zoskok z L-60 na letisku Neředín vo svojich 86 rokoch. Na Slovensku (letisko Slavnica) si

- skočil 17.6.2013 posledný zoskok – „voľný k 80-ke“ zo 4000 m, Jaro Méhes (KVV Bratislava), na letisku v Hořoviciach 18.5.2013 oslávil 81 rokov zoskokom (lano), Jirka Urban (KVVV Praha).
- Zákonom č. 402/2013 nahradil Letecký úrad SR od 1.1.2014 Dopravný úrad (www.nsat.sk)
  - Prezident Českej republiky povýšil 28.10.2013 do hodnosti genmjr. v.v. Jaroslava Klemeša (PLATINUM – PEWTER), jedného z posledných žijúcich parašutistov z Londýna. V máji 2015 to bolo povýšenie do hodnosti genpor.v.v. V 1/2017 oslávil 95. narodeniny.
  - Medená socha patróna parašutistov – sv. Michala. je umiestená na najvyššom (80 m) mieste francúzskeho pútnického miesta Mont-Saint-Michel, ktoré je od roku 1979 na Zozname svetového dedičstva UNESCO. Zoznam obsahoval v roku 2013 celkom 981 lokalít z celého sveta. V kláštore sa nachádza sadrová replika sochy. Sochu zhotovil v roku 1895 podľa návrhu architekta V. Pettingranda sochár E. Fremiet.
  - V ČR sa rozbehli odškodnenia za úrazy parašutistov. V roku 1993 zahynul pri leteckej show v Prahe – Kbeloch športový parašutista Aleš Bartušek. Po 20 rokoch od nehody na padáku Farao (pretrhnuté nekvalitné šnúry) výrobcu Anex Cirus, bola vdova v 10/2013 odškodnená sumou 2,3 mil. Kč. 8.11.2013 rozhodol Mestský súd o odškodnení pozostalých po voj. parašutistovi L. Syručkovi († 28.1.2009) sumou necelých 4 mil. Kč. Rozsudok je zatiaľ neprávoplatný.
  - Sviatkom - dňom SPECNAZ je 24.10. V tento deň v roku 1950 boli vytvorené rozkazom MO ZSSR č. Opr/2/395 832 prvé jednotky a útvary Specnaz.
  - 17.8.2013 oslávil v Kanade svojím 1681. zoskokom svoje 80. narodeniny ex. Prešovčan Michal Olenočin.
  - NKÚ v ČR pri previerkach v roku 2013 zistila nehospodárne nakladanie s vojenským materiálom v AČR. Od roku 1997 do roku 2009 ležalo v skladoch 712 padákov VTP-100 za 120 mil. Kč. Padáky boli neskôr rozstrihané a použité ako krycie plachty. Pozri Lidovky.cz z 18.11.2013.
  - Počas leteckých závodov Dübendorf (SRN) 1937 boli uskutočnené 31.7. i zoskoky parašutistov voľným pádom z lietadla Fokker F.VII.
  - Príslušník 2 čs. pdb František Jurina (94 r.) absolvoval v roku 1944 v rámci parašutistického výcviku 12 zoskokov z balónu a 2 z lietadla. Dnes ešte žije v Zuberici. (Bojovník 3/2014 str. 8). V máji 2015 vyznamenaný ruským vyznamenaním.
  - Armáda bývalého NDR (NVA) disponovala 5. výsadečným práporom (FJB-5), od 23.9.1969 Fallschirmjägerbataillon „Willi Säger“. Bol pomenovaný po nemeckom protifašistickom bojovníkovi

- W. Sängerovi (21.5.1894 – 27.11.1944), ktorý pôsobil v rôznych nemeckých odbojových skupinách a po zatknutí v 7/1944 bol v Berlíne popravený s'atím. V roku 1972 premenovaný na FJB–40. (Bližšie pozri Padáček 23 z 9/2015).
- Nemecko disponovalo v II. svetovej vojne celkom 14 výsadkovými divíziami. Každá výsadková divízia mala obvykle 3 výsadkové pluky. Pluk mal potom 4 výsadkové prápory. O výstavbe výsadkových jednotiek môžeme hovoriť od výsadkového pluku 4 (vznik 9/1942), posledné, nevycvičené pluky sa objavili v apríli a máji 1945. U väčšiny divízií (4-7, 9, 10, 20, 21) bolo pravidelné číslovanie plukov, (t. j. číslo div. x 3) napr. 5. vd mala výsadkové pluky 13, 14, 15, potom 21. vd – výsadkové pluky 61, 62, 63.
  - 7.3.2014 uskutočnil prápor ruských výsadkárov (350 osôb) cvičný výsadok z lietadiel IL-76 na ostrov Kotelnj. Po 15 minútach bola vysadená na padákoch i ťažká technika. Išlo o prvý ruský výsadok do Arktídy. 8.4.2014 potom došlo k vysadeniu 50 – 90 čiastočne ozbrojených výsadkárov poblíž ruskej polárnej stanice Barneo - 100 km od sev. pólu.
  - Rusko vyskúšalo nový guľatý padák D – 10P určený pre armádu a záchranárov. Padák umožní bezpečný zoskok s okamžitým otvorením z výšky 150 – 50 m . Padák testuje skúšobný parašutista Vladimír Nesterov > 13 000 zoskokov, z toho 4 000 skúšobných. Nosnosť padáku je 140 kg, klesanie 5 m/s. Zároveň je vyvíjaný i typ D – 12, nosnosť 160 kg, klesanie 4,5 m/s. Predpokladané zavedenie do výzbroje v roku 2016.
  - Armáda ČR dostala v roku 2014 400 ks padákových kompletov OVP–12SL. 300 ks skončilo v Chrudimi, 50 ks v Prostějove a 50 ks dostalo výcvikové stredisko výsadkárov vo Vyškove. V 3/2014 bolo dodaných 320 ks.
  - Výrobca kompletov OVP-12SL MarS Jevíčko ponúka na svojej stránke napr. 9 kanálové vrchlíky M-291 za 45 690 Kč, M-330 je k získaniu za 51 535 Kč. Obaly s postrojom sú potom od 29 585 Kč až za 47 867 Kč.
  - Na Slovensku sa objavilo nové letisko. Je ním letisko Dubová (LZDV) nachádzajúce sa neďaleko Modry, cca 25 km od Bratislavy. V roku 2013 tu už O KVV Trnava absolvoval i prvé zoskoky, 28.5.2016 sa uskutočnil 3. letecký deň.
  - Československé vojenské letectvo v minulosti „zaknihovalo“ najmenej dva zostrely poľských lietadiel AN-2. Pri prvom zostrele dňa 16.7.1975 lietadlo L-29 z 8. slp Mošnov,(odlúčená letka v Náměšti nad Oslavou), „odpísalo“ poľskú AN-2 (SP WKV) s 36 ročným pilotom D. Bielaňskim pri Kútoch/Čáry. Menej známy je prípad z 1.4.1982, kedy dve poľské AN-2 vysadili v Krakove v rámci

- prevádzky parašutistov, pristáli, nabrali rodiny a vyrazili smer Rakúsko. Teraz vyrazil Mig 21-F od 8. slp (Mošnov) a zostrelil jednu AN-2 i napriek tomu, že letela tesne nad zemou.
- Trochu nostalgie pripomenie preklad názvu „Meče armády hrot“ do jazykov ex. Varšavskej zmluvy. V ruštine: Армия – меч, десантники – ее острие, v bulharčine: Десантните войски – острието на армията, v maďarčine: A hadsereg kardhegye, nemecky: Die Spitze des Armeeschwertes, poľsky: Ostrze miecza armii, rumunsky: Vîrful de lance al armatei.
  - Už v roku 1941 vznikol v Maďarsku 1. parašutistický prápor pod velením majora Arpáda Bertalana. Arpád Bertalan sa narodil v r. 1898 v Bratislave a zahynul počas invázie do Juhoslávie pri leteckom nešťastí 12.4.1941.
  - 3.7.2008 havaroval v Sopotnickej doline neďaleko Brusna pri ťažbe dreva vrtuľník Mi-8 (OM-ORO) firmy Tech – Mont helicopter. Vrtuľník využívali i slovenskí skydiveri k zoskokom, hlavne v Spišskej Novej Vsi. (Pozn. V Sopotnickej doline boli 3.11.1944 zajatí gen. R. Viest a J. Golian, vo vedľajšej Lopušnickej doline zahynuli 2.11.1944 príslušníci výsadku MANGANESE – F. Bíroš a D. Vaňura).
  - Pilotov zostrelených nad kanálom La Manche a zachránených na padáku „lovili“ z vody bez ohľadu na bojujúcu stranu anglickej rýchle člny a nemecké hydroplány Dornier 24 nemeckej námornej a leteckej záchranej služby. Battle of Britain (i za účasti československých letcov) trvala od 7/40 do 6/41.
  - EMPA pri príležitosti 15. výročia založenia vydala v roku 2013 limitovanú číslovanú 100 ks sériu grafického listu (s podpisom autora Lukasa Wirpa * 1965) s motívom vojenský parašutizmus. List je udeľovaný členom ale i osobám, ktoré sa zaslúžili o propagáciu európskeho vojenského parašutizmu. Podobný 200 ks grafický list sa objavil v roku 2013 pre potreby výsadkových veteránov ex. NDR (IG FJ) a slúžil ako podklad pre poštové známku.
  - Vojská NATO sú pri vojenských operáciách zásobované často logisticky zo vzduchu, hlavne v neprístupnom teréne. Od zhadzovanie materiálu na padákoch z lietadiel pomalým preletom v malej výške (Onyx Ultra Lights) sa prechádza k vysoko sofistikovaným (teda i drahším) systémom JPADS (Joint Precision Air Drop System). Materiál (300 – 13 500 kg) je zhadzovaný z vyšších výšok, padáky (krídla) majú nastavené (GPS) miesto pristátia a dokážu doplachtiť až do vzdialenosti 40 km. Najväčšie krídlo – MegyFly má plochu 930 m² a unesie až 13 608 kg. Kompromisom je potom využívanie a spojovanie vyradených padákov T – 10 (už nevhodných k používaniu pre osoby), kde napr. 2 spojené padáky unesú 250 kg náklad.

- Neverejné vnútroštátne letisko Erpužice (LKER) je na predaj, včítane prenájmu vzletovej a pristávacej plochy na 99 rokov. V 8/2010 sa tu uskutočnilo I. M ČR vojenských výsadkových veteránov v zoskoku na krídle VTP – 100. Spoluorganizátormi majstrovstva boli KVVV Praha a 1. vojenský paraklub Plzeň.
- Cookovy ostrovy (Cook Islands) ležiace sv. Nového Zélandu vydali v roku 2008 strieborné 31,1 g mince v hodnote 1 dolára v počte 5 000 ks. Minca zaujme hlavne tým, že je na nej vyobrazené lietadlo AN – 2. V roku 2015 sa objavili strieborné 20 g mince v hodnote 5000 BIF, opäť s vyobrazením AN-2, ale tentoraz išlo o mincu z Burundi.
- Vo výstroji 5. p ŠU Žilina (VÚ 2071) sú červené barety francúzskeho pôvodu. Od predchádzajúcich sú rozoznateľné na prvý pohľad tým, že sú menšie. Vnútoraná podšívka obsahuje nášivku s nápisom Commandos, obrázok lietadla so 6 parašutistami a nápisy Pure laine (v preklade čistá vlna) a Depose (ochranná známka). Na barete je rozoznateľné odstránenie „anténky“ z výroby.
- V predaji sa objavili „odporové“ padáky. Nie sú určené k zoskokom ale k silovému posilňovaniu nácviku behov od 10 do 200 m. Padák je z nylonu a upevňuje sa popruhom na pás. Napr. padák XLR 8 sa predáva na internetových obchodoch od 500 do 1000 Kč.
- Výsadkári 43. vpr (Chrudim), uskutočnili v Nemecku začiatkom októbra 2014 spoločne s prísl. 173. vb (USA, VS Vicenza) zoskoky na amerických (hranatých) padákoch T – 11. Padáky sú určené hlavne pre výsadkovú pechotu z menších výšok a riadenie padáku sa uskutočňuje len sklzom.
- V ruskej parašutistickej jednotke „Barančekovia modrého neba“ absolvovala výcvik i parašutistka a údajná ruská agentka Julija Charlomovová alias Celinská (25.r) z Moskvy. (Pravdepodobne novinárska kačica z polovičky októbra 2014).
- Na manifestácii českej leteckej mládeže 28.6.1945 v pražskej Lucerne prehovoril za parašutistov npor. Harus. Za MNO prehovoril pplk. Štrof, ktorý sa vyjadril o potrebe vytvoriť výcvikové strediská pre parašutistov. (časopis Rozlet č. 1/1945 z 18.7.1945, str. 2). J. Harus - pozri i knihu Hrdinovia, str. 91.
- V ČR pokračuje trend, kedy si jednotlivé KVV a KVVV dávajú do názvu meno niektorej z výsadkových osobností. Po Liberci (F. Mansfeld), Brne (J. Kubiš), J. Hradci (R. Krzák), Zlíne (V. Maděra), nesie KVV v Hradci Králové od roku 2014 čestný názov „Zdeňka Kaplana“. (pozn. ZMS Z. Kaplan – spoločne s J. Jehličkom a G. Koubkom vytvorili v marci 1957 dva svetové rekordy zoskokom z bombardéru IL-28 z výšky 12 580 resp. 12 815 metrov).

- KVV SR mal k 1.9.2014 celkom 344 členov, najviac ich bolo z O KVV Bratislava (121), k 1.12.2014 mal KVV SR celkom 369, k 12.10.2015 potom 356, k 12.2.2016 349. KVVV Praha mal k 1.12.2014 67, k 1.12.2016 potom 72 členov, KVV Prostějov k 1.1.2015 149 členov.
- 25.4.1956 bol zavedený vládny nariadením č. 15/1956 Zb. čestný titul „Majster športu“ a „Zaslúžilý majster športu“.
- Zoznam nositeľov titulu Zaslúžilý majster športu (ZMS), ktorý sa udeľoval do roku 1989 i zväzarmovským leteckým športovcom obsahuje 65 mien. Medzi 35 parašutistami nájdeme pod číslom 13 Juraja Kriváňa (1956), 18 je Gabriel Kiš (1964), 24 Vladimír Hlôška (1968), 54 Beryna Štefáková (1985), 59 Ivan Hoššo (1987).
- V októbri 2014 vytvorilo 214 nemeckých športových parašutistov nad arizonskou púšťou Eloy (USA) národný rekord v skupinovej formácii. Prakticky išlo o výskok z 10 lietadiel z výšky 5 800m, asi 92 sekúnd voľného pádu, spojenie sa formácie na 4 s, bezpečný rozchod formácie.
- V lete 1940 plánovalo Nemecko výsadkovú operáciu SEELÖVE (morský lev/lachtan) do Veľkej Británie. Operácia nakoniec nebola uskutočnená kvôli nedostatku výsadkárov ale hlavne prepravných lietadiel. Ani k plánovanej výsadkovej operácii FELIX – obsadenie Gibraltaru, nedošlo pre neprístupný terén ako pre výsadkárov tak pre klzáky.
- Politickým komisárom 2. čs. pdb (po potlačení SNP) bol i Bohumil Laušman (1903 – 1963). Predvojnový poslanec NZ, miestopredseda čs. štátnej rady v Londýne a svokor parašutistu J. Nechanského (PLATINUM – PEWTER).
- Výsadok ANTIMONY (24.10.1942) mal 2 ampulky „L“ – cyankáli ukryté v škatuľke od nemeckých zápalk. Okrem nich mal i 2 ampulky „B“ – povzbudzujúce a 1 ampulku „K“ – uspávajúcu, sedatívnu.
- V 11/2014 sa objavil v ČR komiks pre dospelých – „Češi 1942 – Jak v Londýně vymysleli atentát na Heydricha.“ 120 stránok komiksu autorov P. Kosátika a M. Rubeca vydalo nakladateľstvo Mladá fronta spoločne s Českou televíziou a predáva sa za 200 – 250 Kč.
- V roku 2015 mala zahájiť na letisku Bratislava – Vajnory činnosť prvá akadémia extrémnych športov slovenského hokejistu D. Graňáka (projekt Hangair), Letisko Vajnory bolo založené v roku 1928 a činnosť SNA na letisku bola ukončená 30.11.2006. Dňom 1.12.2006 zahájil SNA svoje pôsobenie na letisku v Bolerázi.
- Petr Blahout (52) - 1. Vojenský paraklub Plzeň, uskutočnil v roku 1997 zoskok z výšky 9300 m. Bol riadiacim zoskokov na I. M ČR veteránov v parašutizme – 8/ 2010, Erpužice, všetci účastníci skákali na padákoch VTP – 100.

- Jednou z mála výsadkových operácií werwolfov bola operácia KARNEVAL. 25.3.1945 bola na belgicko-holandských hraniciach vysadená skupina mladíkov (6) a mladá žena. 28.3. 1945 uskutočnili atentát na starostu Aachen – Fritza Oppenhoffa. Po vojne boli vypátraní, zatknutí a odsúdení k minimálnym trestom. (F. Oppenhoff bol bývalý príslušník Brandenburgu).
- V roku 1945 uskutočnili Nemci špeciálne výsadky agentov - operácia KADELLA (pri Marseille) a PERLEN-FISCHER (pri Paríži).
- O nemeckých výsadkoch sa zmieňuje vo svojej knihe „Za vlády tmy“ i neskorší veliteľ 2. čs pdb Vladimír Příkryl (1895 – 1968). Na str. 19 ide o výsadok 44 nem. výsadkárov do priestorov fr. obrany 13.6.1940. Ďalší nemecký výsadok bol námetom cvičenia vo V. Británii 1.11.1940 (str. 25). Kniha obsahuje minimum spomienok z výsadkového výcviku ako v Londýne tak u 2. čs. pdb. (Pozn. Pri davovej psychóze, chaoze a strachu z nepriateľských parašutistov sa vyskytli prípady streľby Francúzov na vlastné jednotky).
- Novým dopravným prostriedkom vojenských výsadkárov USA sa stáva konvertoplán V – 22 OSPREY. Ide o kombináciu lietadla s vrtuľníkom, ktoré využíva pri štarte 2 preklopené motory, t. z. štartuje ako vrtuľník. Po štarte preklopí za 1,5 min. motory na konci nosnej plochy a pokračuje v lete ako lietadlo. Pri variante vrtuľník je max. rýchlosť 185 km/h pri použití lietadlo 582 km/h. Nosnosť je 24 výsadkárov s plnou poľnou, dolet 700 km pri rýchlosti 400 km/h. Existuje niekoľko typov – námorný, záchranný, atď. Typ CV-22B bol k videniu na leteckom dni v Mošnově v 9/2014. (Pozri i Padáček 23/2015 str. 4).
- 28.11. - 4.12.2016 cvičili 2 CV-22 od 7. letky špec. operácií USAF(Europe) lety v sťažených podmienkach a prašnom prostredí „Brown out“ včítane strelieb na leteckej strelnici na Záhorí, letisko Kuchyňa.
- Červené barety č. 2/2014 priniesli krátky článok o „symbolickom“ ruskom vojenskom výsadku na arktický ostrov Kotelnj. V poslednom období došlo k posilneniu ruskej prítomnosti v tejto oblasti. Na Wrangelovom ostrove bol vysadený ruský taktický vzdušný výsadok zo zostavy 83. samostatnej výsadkovej brigády VVV a 155. samostatnej brigády námornej pechoty Tichooceánskej flotily. Dochádza k rekonštrukcii 20 rokov nepoužívaného voj. letiska na ostrove Kotelnj a k rozmiestovaniu rádiatechnických a rádiolokačných jednotiek a budovaniu námornej základni. Letisko by malo byť schopné celoročne zabezpečiť prevádzku lietadiel IL – 76. Krátky geografický článok priniesol o časopis Fakta & Svědectví 2/2015 pod názvom „Hledání tajemné Sannikovy země“.

- Od 16.3. do 22.3.2015 sa uskutočnili previerky Severnej ruskej flotily, neskôr i Baltskej flotily. Vojenského cvičenia sa zúčastnili vojská ZVO a výsadvkové jednotky Južného voj. okruhu. Výsadvkári z Ivanova v prvej fáze cvičenia podporili obranu arktickej motostreleckej brigády z Murmanska. Účasť bola asi 80 000 vojakov, 40 bojových lodí, 15 ponoriek, 220 lietadiel a vrtuľníkov. Cieľom bolo preveriť schopnosť armády zaistiť bezpečnosť arktického region. V rámci cvičenia sa objavili bombardéry TU-22M3 na Kryme a v baltskom regióne balistické strely Iskander. V máji začali Arktídu monitorovať vojenské bezpilotné prostriedky.
- Asi 300 výsadvkárov 173. US výsadvkovej brigády Sky Soldiers (Nebeskí jazdci) z Vicenzy (Taliansko) sa od 17.4.2015 zúčastnilo 6 mesačného výcviku 3 práporov národnej gardy v Ukrajine.
- Angličania vykonali zoskoky na padáku postaveného podľa Vrancica, ktorý údajne zoskočil v roku 1671 v Benátkach z asi 4 poschodovej budovy. Parašutista R. Armstrong sa nechal 12 min vyniesť teplovzdušným balónom do 2 km výšky s konštrukciou padáku (drevený rám z bambusu, plátno), kde sa odpútal od balónu. Cieľom pokusu bolo vydržať klesať po dobu aspoň 10 s (t. j. 4 poschodová budova v Benátkach, cca 60 m výška). Nakoniec klesal asi 2 min rýchlosťou 6-8m/s, dokonca čiastočne riadil repliku padáku pohybom do strany. Po tom, ako bol padák zanášaný vetrom do obývanej časti sa od repliky padáku odpútal a pristál na krídle - záložnom padáku. (*Bližšie TV Prima Zoom 30.3.2015, Starové objevy IV. (11), Britský TV seriál „Ancien Discoveries 2008 – Útok ze vzduchu*).
- Nové letisko vzniklo v roku 2014 na Znojemsku v Hatích u Chvalovic. Jeho názov je Excalibur City (LKEXCA). Rakúska Pink Aviation s.r.o (lietadlá SC-7 Skyvan) sídliacej na letisku Klatovy – Chaloupky tu plánuje 3 prevádzky (máj – júl 2015). Nezamieňať s letiskom Znojmo (LKZN)! (*Pozri i Pink News 104 z 3/2014*).
- Počet žijúcich účastníkov protifašistického odboja na Slovensku bol v marci 2015 celkom 1715 (*Bojovník 6/2015 str. 1*). Údaje z 5/2016 hovorili o 277 veteránoch a ≥ 7000 novodobých (*Bojovník 8/2016 str. 11*). V 7/2016 potom na Slovensku žilo 7445 veteránov. V ČR to bolo na jeseň 2014 asi 1100, začiatkom apríla 2015 celkom 921 žijúcich členov protifašistického odboja. (*plk. E. Stehlík – Konferencia k 70. Výročiu vzniku 1. ČSAZ, Praha 13.4.2015*). Počet novodobých veteránov v ČR potom dosahoval 13 000. Údaje k 11.11.2015 udávali 817 veteránov (k 28.10.2016 potom 652 veteránov) II. svet. vojny a 12 908 novodobých.
- Základným parašutistickým výcvikom prejde ročne u EMPA asi 50 nových výsadvkárov. Pri sústreďení v Klatovech 30.4. – 3.5.2015

- absolvovala desiatka mladých Rakušanov – vojenských zdravotníkov 3 zoskoky ZV (2x Cessna, 1x Skyvan DC-7) a obdržali bronzové „krídielka“ s evidenčnými číslami okolo 4240. Po zoskokoch 28. – 31.7.2016 už to bolo ev. číslo 4254. Odznak s číslom 4607 bol udelený invalidným vozičkárom, ktorí absolvovali zoskok.
- V máji 2015 rozhodol Najvyšší súd v Prahe, že príbuzní po voj. výsadbárovi L. Syručkovi dostanú od MO ČR odškodné 4 mil. Kč. Manželka a deti už v minulosti obdržali 1,57 mil. Kč. (Nrtm. L. Syrúček /30/ sa zabil pri vojskových skúškach padáku OVP- 80.08 v Chrudimi 28.1.2009).
  - V priebehu Taliansko – habešskej vojny (1935 – 1936) boli talianske jednotky v ťažko dostupnom teréne zásobované letectvom. Na padákoch boli vysadzované napr. živé ovce a kozy.
  - Povinné nosenie padákov pre letcov – pilotov v armáde ČSR nariadilo MNO rozkazom v roku 1933. V prvom období neboli sedačky upravené pre nosenie padáku, piloti často sedeli na sedačke s chrbtovým padákom Heinecke, neskôr SWT.
  - O vojenskom využití a použití parašutistov uvažoval i Benjamin Franklin (1706 – 1790), známy hlavne z 100 USD bankovky, čím nadviazal na Leonarda da Vinciho. Americký politik, spisovateľ, vynálezca (napr. bleskozvod, bifiokálne okuliare,...).
  - Americkí vojenský výsadbári používajú už asi 50 rokov guľatý padák T – 10. Sú vyzbrojení obvykle automatickou puškou M – 4 alebo M – 4A1. (V súčasnosti prebieha modernizácia na M-4A1+). Transportné letadlo C-130 Hercules (vo výzbroji už 60 rokov!) vysadí 64, C-17 Globemaster až 102 výsadbárov. Sú cvičené 3 hlavné základné pravidlá pre výsadbára: 1) ruky hore, 2) obrátiť doprava, 3) vojak pod vami má prednosť.
  - Na letisku v Hořovicích uskutočnili 16.5.2015 zoskoky Jiří Urban (83) a Bořivoj Vejvara (80) spoločne s bývalým N GŠ armády ČR Petrom Pavlom (54), všetko členovia KVVV Praha. B. Vejvara si v Hořovicích skočil 7.5.2016 (zoskok ≥ 2200).
  - ČR (firma Galaxy GRS s.r.o, Liberec) prišla s patentom na padák pre drony. Patentovaný typ Galaxy GRS nahradzuje používaný padák DJI. Umožňuje opakované používanie, nevýhodou zatiaľ zostra cena – 25 000 Kč.
  - Dolný zámok v Panenských Břežanoch, ktorý obýval R. Heydrich má zaujímavú historickú osobnosť. Jeho pôvodným majiteľom bol bohatý židovský bankár Moritz Bauer. V roku 1881 sa mu narodila dcéra Adele, ktorá vošla do histórie v obrazoch od Gustava Klimta – „Portrét Adele Bloch-Bauer I. (1907) a Portrét Adele Bloch-Bauer II (1911). Adele zomrela ako bezdetná v roku 1925.

- 6.7.2015 uskutočnil na letisku Příbram (Dlouhá Lhota) tandemový zoskok s Romanom Štenglom 96 ročný Ferdinand Fairaisl zo Soleníc.
- Pokračovateľmi jednotiek „Rangers“ v II. svetovej vojne boli „Merrillovi záškodníci“ (Merrill's Marauders) – brig. gen. Frank Dow Merrill (1903 – 1955). Išlo o diaľkový oddiel 5307 „Galahad“, ktorý vykonal od 2/44 do 5/44 asi 1000 km (2x predĺžený) pochod džunglou sev. Barmy. Pri pochode boli zásobovaní zo vzduchu na otvorených miestach džungle. Velenie po tom, ako Merrill dostal 3x infarkt, prevzal plk. Charles Newton Hunter (1906 – 1978). 17.5.1944 dobyli (spoločne s čínskym 42. a 150. p. plukom) letisko Myitkyine a zabezpečili pristátie klzákového výsadku na dobyté letisko. Pri rozpustení a zrušení jednotky 10.8.1944 zostalo z pôvodných 2997 mužov len asi 130 mužov schopných ďalšej služby. V roku 1962 bol nakrútený vojnový film o jednotke.
- Rumunskí výsadkari prešli po roku 1990 rôznymi zmenami. V histórii sa objavujú hlavne 56. a 64. prápor špeciálneho určenia. V roku 1990 vzniklo velenie výsadkovým vojskám, v roku 2003 došlo k premenovaniu na výsadkové prápory. 56.vpr (VS Caracal – Deveselu) je určený k zásahom v misiách v Európe, 64.vpr (VS – let. zákl. Titu – Boteni, 25 km sz. Bukurešť) a je vyčlenený pre pôsobenie v Afrike a na Blízkom východe. Existujú ďalšie výs. prápory, ktoré nájdete v 1.vb „por. Ioan Pop – Cluj“, 2.vb „mjr. Teodor Dobre“ (VS Bukurešť), od r. 2011 v 6.špec. brigáde „Mitei Viteazul“ (VS Tirgu Mures) v jej podriadenosti je napr. 610. špecpr. (ex. 1) „Vulturii“, 620 špecpr., 630. vpr. (ex. 498) „S.Braescu“,... : 60, 492, 496,, 500,... dôležitý je 495. vpr „mjr. Stephan Sovert“ (VS Domnesti) z 2. vb. Letecký park tvoria lietadlá AN – 26, C-130 a AN – 2, pri zahraničných cvičeniach i C-160 Transall, C-160 G Gabriel, Casa 295, Fokker,... Výstroj a výzbroj je rôznorodá, od 82. vd (USA) až po Specnaz (Rusko). V názvoch jednotiek, rýchlo sa reorganizujúcich, sa objavujú názvy ako špeciálny, zvláštny, operačný. Historickými priekopníkmi parašutizmu v Rumunsku sú potom prvý „para gen.“ Grigore Bastan (1922 – 1983) a zo žien Smaranda Braescu (1897 – 1948). Na internete potom nájdete rôzne druhy rumunských výsadkových odznakov a triedností.
- V roku 2016 ešte žil brig. gen. v. v. Tudor Marinescu (* 1922) – jeden z prvých rumunských vojenských parašutistov. Výcvik absolvoval v roku 1942, 23.8.1944 prešli rumunské vojská na ruskú stranu, z výsadkárov sa stali pešiaci. Seržant T. Marinescu oslobodzoval v zostave 90. pešieho pluku „Sibiu“ Košice.
- Smaranda Braescu (21.5.1897 – 2.2.1948) – prvá rumunská parašutistka, prvá pilotka – Európanka s pilotným preukazom USA

- (1934), pôvodným povoláním výtvarníčka. Prvý zoskok uskutočnila 5.7.1928 v Berlíne z výšky 600 m (inštruktor samotný ing. Otto Heinecke). Neskôr (1931 – 32) prekonala niekoľko svetových výškových rekordov (6000 – 6929 – 7200 – 7400 m). Zoskoky trvali 21 – 25 min. Problémy spôsobovali lietadlá vhodné k dosiahnutiu výšky, zoskoky bez kyslíkového prístroja, počasie, atď. Zomrela v Kluži (Cluj) pravdepodobne pod menom Maria Popescu.
- Otto Heinecke (niekde i Heinicke) sa zasadil o zavedenie padáku pre posádky nemeckých lietadiel koncom I. svetovej vojny. Slúžil ako pozemný príslušník – Feldluftschiiffer u Abteilung 23. V počiatkoch sa letci bránili zavedeniu padáku, kvôli neskladnosti a váhe asi 13,5 kg.
  - Ruský štvorcový padák PD – 47 mal plochu 71,8 m² a vážil 16 kg. Jedným z konštruktérov bol N. A. Lobanov. Zoskok na tomto padáku absolvoval i prvý kozmonaut J. A. Gagarin dňa 14.3.1955 z lietadla Po – 2 a výšky 800 m.
  - V júli 2015 sa objavil v Let Kunovice nový typ L-410 NG (New Generation). Na prvý pohľad je viditeľný predĺžený predný trup lietadla, čím sa zväčšil nákladový priestor a únosnosť o 400 kg na 2150 kg. Max. rýchlosť lietadla je 417 km/h a prvé lietadlo, ktoré čakajú overovacie skúšky má imatrikuláciu OK – NGA.
  - Prechodným obdobím od guľatých padákov ku krídlam prešli napr. tieto typy padákov v ex. NDR – RG 2, RS 4, RL 6, RL 8, RS 8, Rusko: Talka PZ 81, UT 15, UT 15 UD, USA: Paracommander, Thunderbow, Hornet, Starlight, C9 Doppel, T 10 Charly, V. Británia: Slots, Francúzsko: Papillon, atď.
  - K masovému použitiu drog došlo v II. svetovej vojne. Americkí a britskí letci (i parašutisti) použili 72 mil. tabletiiek Benzedrinu (amfetamin). Nemeckí výsadkári zase konzumovali tabletky Pervitinu (metamfetamin) na potlačenie únavy. Povzbudzujúcimi tabletkami boli nadopovaní japonskí letci kamikadze.
  - Mladší inštruktor padákov, výsadkovej a záchranej služby, rotný Karol Adamčík (54) absolvoval v Barci 3.9.2016 zoskok č. 12 219. Zoskok s číslom 12 000 absolvoval 6.6.2014 v Prešove. V júli 2008 mal počet 10 745 zoskokov. Z ďalších skydiverov mali napr. P. Platko viac ako 8600 zoskokov, R. Juriš 8300 zoskokov, atď.
  - Medzi najstaršie tandemové skokanky patrí Františka Zemanová z Karvinej (ČR). Tandemy začala skákať vo svojich 88 rokoch a od 20. 4. do 30. 8. 2008 naskákala 20. Nasledovala prestávka po úraze (zlomeniná na odtrhnutom line v kuchyni). Ale v 91 rokoch (9/2010) si skočila tri v piebehu dvoch dní, čím dosiahla počet 23 tandemových zoskokov, v roku 2011 už mala zaknihovaný 24. tandemový zoskok a absolvovala i let teplovzdušným balónom.

- Armáda ČR používa guľaté padáky OVP 12 SL (od 11/2012) a OVP 80.08-1, oba s nosnosťou 160 kg, komplet je doplnený záložným padákom ZVP 80.08 (s prístrojom MPAAD). Mal by byť v budúcnosti nahradený záložným padákom ZVP 80.08-1 (AAD). Ako krídla potom M 291 SP (mužstvo), únosnosť 115 kg, vrchlík M-291, zál. padák WP, (inštruktori) MarS 14 s vrchlíkom SONIC a zál. padákom WP.
- Výrobca padákov (i vojenských) MarS Jevíčko a.s. vznikla 14.12.1992 ako nástupnícka organizácia po KRAS Chornice. Za skratkou MarS sa ukrýva riaditeľ **Marek Svatoslav**. Ochrannú značku Mars používajú cukrovinky, stretneme sa i so značkami MaRS, MARS.
- Čiernym dňom slovenského letectva a parašutizmu sa stal štvrtok 20.8.2015, kedy sa vo vzduchu zrazili dve L – 410 (OM – ODQ, OM – SAB). Slovenskí skydiveri nacvičovali pokus o prekonanie slovenského rekordu v RW na letecký deň v Slávnici. Nehoda pri Červenom Kameni si vyžiadala 7 obetí – 4x piloti a 3 parašutisti. Lietadlá používali k zoskokom i veteráni (KVV Bratislava, Trnava) a boli k videniu na letiskách v ČR.
- S lietadlami L – 410 Turbolet sa môžete stretnúť v ozbrojených silách 13 štátov sveta. Na letisku v Kuchyni (Malacky) boli v roku 2015 k videniu napr. č. 1521(FG), č. 2311 (UVP E-14), č. 2421(UVP E-14), typy UVP E-20 č. 2718 označené ako „Kuchyňa“, č. 2721 „Malacky“, č. 2818 „Pernek“, 2901 „Rohožník“. V A ČR potom v Pardubiciach č. 0731 a striedavo Hradec Králové, Pardubice č. 0928, Kbely – 1526, 2601,... v Slovinsku v Ljublani potom č. L4-01, atď. Po rozdelení ČSFR v roku 1993 disponovali vzdušné sily A SR celkom 9 ks L - 410, ich počet sa v roku 2015 zredukoval na 7 ks, v ČR je 8 ks - 6 ks (Kbely), 2 ks (Pardubice). Nosnosť je 1800 kg alebo 10 vojakov s výstrojom na vzdialenosť 1400 km.
- Tandemovým zoskokom prešlo skoro celé české reprezentačné družstvo. V 9/2014 si na letisku v Kolíne skočila G. Soukalová (od 13. 5. 2016 už Koukalová) s manželom P. Koukalom (badminton), v 8/2015 v Moste V. Vítková a J. Soukup. Výnimkou neboli ani návštevy veterného tunela v Prahe.
- ZVS a 5 zoskokov v Prostějove absolvoval PaeDr. Timotej Zuzula – otec a tréner slovenskej lyžiarky Veroniky Velez – Zuzulovej.
- Paragliding nepatrí medzi parašutistické disciplíny. Nevyskakuje sa z lietadla, nenásleduje klesanie na zem ale sú využívané k letu termické prúdy.
- V Olomouci zomrel 1.9.2015 plk. v.v. Jiří LOUDA (* 3.10.1921 Kutná Hora), autor štátneho znaku Českej republiky. Londýnsky výsadkár, kvôli poraneniu kolena vyradený z výsadku BRONZE. V Třeboni

zomrel 26.4.2016 plk. v.v. Ján BAČÍK (* 25.1.1917 Parížovce, SR), výber do WOLFRAM.

- V ČR žil v roku 2017 ešte posledný západný parašutista Jaroslav KLEMEŠ (PLATINUM – PEWTER), ďalší ešte vo V. Británii.
- Letecký akrobat - majster sveta ing. Ladislav Bezák (* 1932) uletel 17.12.1971 do Nemecka na akrobatickom letadle Z-226T (OK-MUA) z letiska Velká Dobrá (Kladno). Spoločne s ním do Norimberku odletela manželka a 4 malé deti. Neskôr pôsobil ako pilot a letecký inštruktor v Nemecku a Kanade. Menej sa vie, že začínal ako parašutista a pred úletom mu bol ukončený pracovný pomer v ČSA.
- V II. svetovej vojne dochádzalo k situáciám, že proti sebe bojovali parašutisti. Napr. na Sicílii viedli v 7/1943 proti britským a americkým výsadbárom obranný ústupový boj nemeckí parašutisti 1. vd. Nemeckí výsadbári 1. vd neskôr bránili priestor Bari a od 1.2. do 18.5.1944 kláštor Monte Cassino. 2. vd v 9/43 po presune z Francúzska nastolila poriadok v Ríme, neskôr bojuje v Rusku a 6. vp z 2. vd pri „dni D“ 6. 6. 1944 bráni priestor Carentan v Bretani (F). V 11/43 vznikla z časti 2. vd a talianskych 184,185 výsadbkových divízií Folgore nemecká 4. vd a zúčastnila sa bojov pri Anzio. 4. vd opustila Rím ako posledná 4.6.1944.
- Tandemové zoskoky získavajú priaznivcov medzi kultúrnymi a športovými osobnosťami v ČR. Tandemový zoskok absolvovali napr. Helena Vondráčková, Iveta Bartošová, Václav Vydra, Dara Rollins (balón 3200 m), Chantal Polívková, Jiří Menzel, Ruda z Ostravy (Michal Kavalčík), Pavel Zedníček, Ján Rosák, Milan Drobný, Aneta Langerová, Pavel Soukup, Petr Novotný, Tomáš Savka, Bolek Polívka, A. Geislerová a ďalší.
- 12.8.1944 zahynul nad Anglickom por. Joseph „Joe“ Kennedy (* 1915), najstarší brat neskoršieho prezidenta USA J. F. Kennedyho. Išlo o nálet na francúzsku pevnosť Mimoyecques so 150 mm delom V – 3. Dĺžka hlavne bola 127 m a projektil – šíp o váhe 150 kg a dĺžke 3 m dokázal zasiahnúť Londýn za 12 s. Išlo o operáciu APHRODITE, kedy boli lietadlá B-27 a Liberátor PB4Y-1 naložené výbušninou, lietadlo odštartovalo z Anglicka, piloti nad Anglickom vyskočili na padákoch a lietadlo bolo diaľkovo navedené na cieľ. Po tomto nešťastí bola operácia APHRODITE zastavená.
- Sibírsky výskumný letecký ústav (SIBNIA) prišiel v roku 2012 s modifikovanou verziou AN – 2. Má predĺžený predok a celokompozitné krídla (spojené horné so spodnými). Je vybavená silnejším motorom Honeywell TPE 331 – 12UHR a päťlistovou vrtuľou Hartzell HC-B5MP-5CLX/LM11692NX. Zvýšila sa cestovná a znížila pádová rýchlosť.

- Novou športovou disciplínou v parašutizme je vytváranie a spájanie skupín ale v strmhlavom lete, t. j. hlavou dole. 7.8.2015 v Illinois (USA) sa po výskoku zo 6000 m spojilo pri tomto lete 164 skydiverov. Išlo o ich celkovo 13 pokus a prekonalí predchádzajúci rekord z roku 2012, ktorý bol 133 spojených skydiverov.
- 29.9.2015 medzinárodná skupina Sequential Games vytvorila svetový skupinový rekord v počte 202 spojených parašutistov vo formácii. Skydiveri 30 národností vyskočili z 9 lietadiel v kalifornskom Perris.
- V ČR je okolo 180 letísk (vrátane trávnatých a neverejných), na rekonštrukciu čaká napr. letisko v Chebe. Na Slovensku potom 28, z toho 7 medzinárodných letísk (Bratislava, Košice, Poprad – Tatry, Dolný Hričov, Sliač, Nitra, Piešťany).
- V rokoch 1945 – 1991 bolo v ZSSR identifikovaných a zatknutých viac ako 140 parašutistov – sabotérov. (*Euroserver, 5.6.2013 – 200 let terorizmu v USA*).
- Miloslav Komínek (1926 – 2010), politický väzeň, letecký akrobat, športový pilot 1280 let. hodín, 382 zoskokov, emigrant v Kanade, vydavateľ exilovej literatúry, zomrel v rodnom Frýdku-Místku.
- V rokoch 1971-72 boli v USA obľúbené ozbrojené lúpeže za použitia lietadla a padáku pri úteku. Takto v roku 1971 opustil lietadlo Boeing 727 s taškou s peniazmi D. B. Cooper, v roku 1972 – R. Heady, M. McNally. Boli využívané hlavne lietadlá so zadnými dverami – Boeing 727 a Douglas DC-9, minimálna rýchlosť, vysunutý podvozok. Väčšina padákových lupičov skončila vo väzení.
- Jediným Američanom bojujúcim v ruskej armáde počas II. svetovej vojny bol seržant Joseph R. Beyrle (1923 – 2004). Parašutista 506. vp 101. vd USA prezývaný „Jumpin’ Joe” padol do zajatia vo Francúzsku počas dňa D – 6.6.1944. Prešiel mnohými nemeckými väznicami, 3x sa pokúsil o útek. Po poslednom bol prijatý do 1. gardovej tankovej armády (ZSSR) ako guľometčík.
- Vojenským výsadkárom 82. vd (USA) bol v roku 1945 v Nemecku (Frankfurt) i americký umelec Al Hansen (1927-1995) z umeleckého smeru Fluxus.
- Ruská armáda disponuje bojovým výsadkovým vozidlom pechoty BMD-4, 3 členná osádka + 5 členný výsadok. Palebná sila je 100 mm kanón 2A70, 30 mm kanón 2A72, guľomet 7,62 mm, PTRS, motor o výkone 370 kW. Zaujímavosťou je, že posádka je vysadená na padáku priamo v pásovom vozidle. Do roku 2020 má mať ruská armáda asi 1 000 týchto vozidiel. Veliteľské vozidlo (bez veže) je BTR-MD Rakuška. Ďalšími typmi kolesových vozidiel vysadzovaných na padákoch by mali byť ľahké obrnené vozidlo GAZ-2330 Tigr a Kamaz Tajfun 6x6.

- Nemeckým parašutistom bol v podstate aj Rudolf Hess (1894 – 1987). Nacistický politik, v hierarchii „muž č. 3” (po A. Hitlerovi a H. Göringovi) odletel z Nemecka 10.5.1941. Lietadlo Bf 110E-1/N opustil na padáku (prvý zoskok) asi 16 km od Glasgowa a pristal na farme v Renfrewshire u sedliaka Davida McLeana. 4 dni väznený v londýnskom Toweri a do konca vojny na anglickom vidieku. Mal prezývku Čierna Berta.
- Počiatky športového parašutizmu na Slovensku po II. svet. vojne sú spojené s lietadlami Dakota DC-3 (OK-WAK, OK-WDZ), Fairchild UC-61(neskôr K-74) OK-ZEN, OK-ZDY a 8 miestnym Siebel C-3 (OK-ADH), L-60 Brigádýr (OK-NNC). Ako poloautomatické zabezpečovacie prístroje sa používali PAS-1(ZSSR), neskôr KAP-1 (ČSR). (*Mgr. Miroslav Pecko, Z dejín letectva a parašutizmu v Žiline, EDIS Žilina – 2005*).
- ZVS u parašutistov (Košice, Prešov, Sabinov) absolvoval jeden z prvých slovenských kulturistov – Milan Jablonský (* 1935). Základný výcvik zvládol z Banskej Štiavnice na letisku Sliač. ZVS ukončil ako ppor., minometník-výsadkár v Sabinove. V roku 1970 emigroval do Kanady.
- V roku 2016 existovalo na Slovensku asi 28 a v ČR 31 klubov vojenskej histórie, zaoberajúcimi sa obdobím II. svetovej vojny.
- V rokoch 1948 – 1956 sa experimentovalo vo výsadkových jednotkách s možným použitím klzákov. V 11/49 sa objavila klzáková letka na letisku v Hradčanoch (2x vetroň VT- 52 Jeřáb, 2x K-65 Čáp, 3x klzák NK-4 ex. americký CG-4A). V roku 1952 pribudli zo ZSSR preletom Prešov - Kbely 2x C-25(Mist) označovaný ako NK-25 (únosnosť 25 výsadkárov). V roku 1954 10x Jak 14(Mare) = NK-14. Boli zaradené do 4.klz. letky 1. ldp (Praha – Kbely). V roku 1954 sa ocitli v zostave 22. vb (Prešov). Väčšinou slúžili k preprave materiálu a techniky (napr. 3x motocykel s prívesom, GAZ,...). Potvrdená preprava 1x PTK 57 mm vz. 43 a obsluhy v nákl. priestore v rámci vojenského cvičenia v roku 1955. Letka striedavo menila VS Prešov – Praha až do 5/1956. Došlo k vyradeniu klzákov z prevádzky a nahradeniu vrtuľníkmi Mi-4 z 4. vrtl. (VS Prešov). (*Podľa plk. M. Juříčka klzáky Jak 14 boli vlečené lietadlami IL-12 a osádka PTK – 5 osôb v klzákoch, bola ohodnotená /podľa vel. 173. vdo – kpt. Františka Jirasa/ akoby uskutočnila 2 zoskoky*).
- Piloti paraglidingu používajú k štartu navijak alebo odvijak. Navijak je pevné (stacionárne) zariadenie na konci štartovacej dráhy, a odvijak je zariadenie za autom, príp. pevne spojené s karosériou automobilu. Paragliding nepatrí medzi parašutistické disciplíny!
- 17. - 29.7.2016 sa uskutočnili 40. svetové majstrovstvá vojenských parašutistov (40 th World Military Parachuting Championship)

v Kubinke pri Moskve. Majstrovstvá sa konajú pod hlavičkou CISM (Conseil International du Sport Militaire), založenej v roku 1948. Od roku 1995 sa konajú i armádné svetové hry, naposledy v roku 2015 v Pohang (Kórea) – 6. CISM World Games. 41. CISM v parašutizme sa uskutočnia vo Warendorfe (NSR, PSČ 48231) v 7/2017.

- 14.-23.8.2009 sa uskutočnil 34th World Military Parachuting Championship na letisku Lučenec – Boľkovce.
- Okrem radov a štátnych vyznamenaní, vyznamenaní a medailí MO ČR, existujú i pamätné odznaky so stuhou občianskych združení s tématickým vzťahom k rezortu obrany. Týchto bolo koncom roku 2016 podľa Komise vojenských tradíc a symboliky VHÚ viac ako 180. Normatívny výnos MO ČR 12/2012 (čl. 55, odst. 3) omezuje (pre príslušníkov OS ČR) nosenie pamätných odznakov na 4. Na Slovensku rieši medaile a vyznamenania Rada pre vojenskú symboliku zriadená MO SR 2.8.2015 nariadením 54/2015. (Pozri Padáček 26).
- V pohorí Pamír existuje Pik Parašutistov (6100 m), ktorý zdolali i čs. horolezci.
- V zostave sovietskej Strednej skupiny armád (VS Milovice), v ČSSR 1968 – 1991, boli u divízií prieskumné prápory a u plukov prieskumné roty. Išlo o 81. pspr (Milovice), 84. pspr (Bruntál), 45. pspr (Děčín), 31. pspr (Vysoké Mýto). Na Slovensku v zostave 30. „Irkutsko – pinskej” gmsd (Zvolen) bol 20. pspr pôvodne v Nových Zámkoch, neskôr vo VVP Lešť (číslo poľnej pošty 84795). Slúžili tu i „červené baretý” - veteráni z Afganistanu. Klasický vzdušný výsadkový prápor bol z Lešti odsunutý do ZSSR v 4/1989 (ako prvý) potom v 5/1989 samostatný autoprápor, v 6/1989 samostatný ženijný prápor, oba z Olomouca, preto sa neobjavuje v žiadných tabuľkách. Pri odsune 20. pspr v roku 1991 mal prápor 235 osôb, vo výzbroji 6 tankov a 26 BVP a OT.
- Veliteľom ruských VDV je od roku 2009 genplk. Vladimír Šamanov (* 1957). Dvojnásobný Hrdina Ruskej federácie, účastník bojov v Čečensku. Po tom, ako sa ocitol na „čiernom zozname“ EÚ prehlásil, že „on a jeho ľudia prídu v prípade potreby aj bez víz”.
- V rámci francúzskeho koloniálneho vojska existoval v rokoch 1950 – 1956 v posádke Caylus (PSČ 82160) 19. prápor alžírskych výsadkárov (19e BPA).
- Alžírské výsadkové vojsko vzniklo v roku 1970 na základe rozkazu ktorý vydal prezident Houari Boumédiène (1932 – 1978). Ako posádka bola vybraná Biskra (PSČ 07000). Veliteľom prvých alžírskych parašutistov bol neskorší MO Alžírka gen. Khaled Nezzar (* 1937). Nasledovali ruské stáže v Rjazani, dodávky výsadkových lietadiel AN – 12, základný parašutistický (dôstojnícky) výcvik v trvaní

14 dní. Od roku 2015 nesie škola EAFS (Ecole d'application des forces speciales) čestný názov po Shahid Abdelkader SEBA (1935 – 1960), veliteľom je gen. Abad liatie. ZVS v Biskre vykonal v roku 1987 terorista Abderrezak El Para, vl. menom Amari SAIFI (* 1966). Zadržaný v roku 2004 v Líbyi, väznený v Alžírsku, väznica Serkadji, pripomína sa hladovkami. Parašutisti dlho skákali v kožených kuklách, na voj. prehliadkách boli charakteristickí, že miesto pochodu bežali v pokluse. Pri protiteroristických výsadbách boli používaní služobní psi. Ako výsadbkové lietadlá sú dnes používané IL-76 Candid, C-130 Hercules a C-295 M Casa.

- V rokoch 1942 – 1945 boli 101. vvd (USA) ukutočnené cvičné zoskoky na padákoch z klzákov u 327. klzákového pešieho pluku (327. Glider Infantry Regiment). Išlo o klzáky Waco CG-4A. Klzáky mali prezývku „tiché krídla“.
- 27.8.1982 došlo k neúspešnému pokusu o únos a prelet lietadla AN-2R (OK-KIM) z letiska Strachotice u Znojma do Rakúska. Krátko po štarte došlo k pádu lietadla asi z 5 m a zadržaniu dvoch čs. manželských dvojíc.
- Pred vylodením (a vysadením) spojencov pri dni „D“ – 6.6.1944 OVERLORD, boli prevádzané klamné dezinformačné operácie o mieste vylodenia – Fortitude South (Pas-de-Calais), Fortitude North (Nórsko).
- Pravoslávny chrám svätých Cyrila a Metoda v Praha 2, ul. Resslerova 9a, bol postavený v rokoch 1730 – 1740. Stavbu barokného kostola zahájil Pavol Ignác Bayer, dokončil architekt a staviteľ Kilián Ignác Dientzenhofer (1689 -1751). Do roku 1783 bol kostolom sv. K. Boromejského, za chrám pravoslávnej cirkve bol vysvätený v roku 1935.
- V Prahe 8, Karlínské námestie, je od roku 1863 katolícky kostol sv. Cyrila a Metoda.
- 340 m dlhá pražská Resslerova ulica nesie svoj názov od roku 1894 po vynálezcovi lodnej skrutky Josefovi Ludvíkovi Františkovi Resslerovi (1793 – 1857). Išlo skôr o zdokonalenie a správne umiestnenie skrutky. Menej známym faktom je, že bol vynálezcom buzoly.
- V českej ročenke Architektúra 2014 – 2015 sa medzi 33 vybranými projektami ocitli i dvere do Pamätníku obetí heydrichiády. Prakticky ide o dvere do krypty v chráme sv. Cyrila a Metoda na Resslerovej ul.
- Medzi hľadané doplnky nemeckých výsadbárskych uniforiem z II. svetovej vojny patria prekvapivo nohavice. Na mysli mám nohavice z vychádzkovej uniformy. Dôvod je prostý. Po skončení vojny ich majitelia prešivali a nosili ako súčasť bežného oblečenia. Kompletná (originálna) nemecká výsadbková výstroj sa dá získať do 50.000\$, padák RZ 20 za 5.000 \$.

- V ČSLA v rokoch 1962 - 1977 existovala letka lietadiel AN-2. Vznikla v Mošnove, neskôr pôsobila v Prostějove a doslúžila opäť v Mošnove ako 4 letka u 1. ldp. Bola tvorená 7 ks AN-2 s trupovými číslami: 7003, 7006, 7008, 7010, 7410, 7413, 7414. Palubami týchto lietadiel prešla väčšina výsadcárov ČSLA. Od 8.8.1977 prešli do Zväzarmu a boli k videniu na letiskách po celom Československu. 7003 - skončila zošrotovaná ako OM-RIO v Lučenci a Prešove. 7006 - priamo do VHÚ - letisko Praha - Kbely. 7008 - OK-RID, lieta, letecký klub Vintage, Tábor. 7010 - OK-RYA, dolietala v 2001. 7410 - OK-RIP, OM-RIP, dnes ako OM-ELI, exponát na letisku Dubová. 7413 - OK-RIE lietal v Agroair, s.r.o. - Jiří Vincenci. 7414 - OK-RIQ, OM-RIQ - dnes múzeum, letisko Tomčany. SVS Příbram prevzalo od armády AN-2 č. 9870 - OK-XIG. V roku 2017 oslávi lietadlo AN-2 svoje 70 „narodeniny“.
- „Lietadlo všetkých výsadcárov“ AN-2 existuje minimálne v 16 prevedeniach (2E - 2ZA). Typ 2E bol jednoplošník. Výsadcári dôverne poznajú hlavne typy 2TD (Транспортная десантная) alebo typ 2TP (Транспортная пассажирская).
- Kasárne vojenskej výsadcovej školy (ETAP) vo francúzskom Pau (PSČ 64000) nesú názov po ašpirantovi André Zirnheldovi (1913 - 1942). Prvý padlý fr. parašutista zahynul pri svojej 4. misii (spoločnej so SAS) 27.7.1942 po útoku na letisko Sidi Haneish (Líbya). Do dejín sa zapísal ako autor „Modlitby parašutistu“ (Prière du para) pochodovej piesne francúzskych výsadcárov.
- Vo francúzskych výsadcových jednotkách je zavádzaný nový typ guľatého padáku ARZ **EPC** (Aerazur **E**nsemble de **P**arachutage du **C**ombattant). Armáda objednala 13 500 ks padákov. Padák váži asi 15,3 kg, otočku o 360° zvládne za 10 s. Nahradzuje padáky používané od roku 1980 - typy ARZ 69AMI, ARZ 696 resp. TAP 696-26, TAP 672-12. Výrobcom je nadnárodné konzorcium Zodiac Aerospace (ex. Aerazur) a časti padákov sa šili v Rumunsku. Je homologizovaný pre zoskoky z lietadiel C-160, C-130, CN 235. Padák je zavádzaný i v Belgicku.
- Pri bombardovaní ponorkovej základne v St. Nazaire (F) 3.1.1943 vyskočil zo zasiahnutej B-17 otvoreným poklopom guľometčík Alan E. Magee (* 1919). Podstatným bolo, že vyskočil z výšky 6 700 m bez padáku (!) a dopadol na sklenenú strechu železničnej stanice v St. Nazaire (PSČ 44600). Prežil, bol vyznamenaný Purpurovým srdcom (vyznamenanie za zranenie). Zomrel v USA v roku 2003. Podobným osudom prešli i piloti Nicolas E. Alhemade (1923 - 1987) zadný strelec z Avro Lancaster. 24.4.1944 po zásahu lietadla mu zhorel padák a vyskočil z 5 500 m bez padáku, zachránili ho koruny borovic a silná vrstva snehu. Rus Ivan M. Chisov opustil zasiahnutý

- IL-4 v 1/1942 vo výške 6 700m. Tak dlho váhal s otvorením padáku až omdlel. Prebral sa až v hlbokom snehovom záveji.
- Aktívne zálohy 601. skss uskutočňujú každoročne zoskoky na guľatých padákoch OVP-12SL. Možnosť zoskokov z menšej výšky ale i s menšou vysadzovacíou rýchlosťou.
  - Existuje rad bojových pokrikov. Vo voľnom preklade ide o: „do toho, ideme, vpred!,...“. Objavujú sa i v znakoch a erboch. Klasické „hurá“ vzniklo pravdepodobne z tureckého „Ur Ah“. Templári používali „Vive Dieu!“ a „Saint Amour!“, husiti potom „Hrr na ň!“ . Japonskí kamikadze „Kambei!, islamisti „Allahu Akbar!“, Briti „Tally-ho!“, portugalskí Commandos „Mama Sumae!“ (voľný preklad – som pripravený sa obetovať). U 101. vd USA to bolo „Geronimo“ (neskôr zakázané), u Nemcov „Horrido“, atď.
  - Talianska asociácia výsadkárov pomenovala svoj 6 týždňový kurz (zahájený v 9/2016) po hrdinovi RF npor. Alexandrovi Prochorenkovi (1990 – 2016). Príslušník Specnaz, návodca ruského letectva zahynul 17.3.2016 pri Palmýre (Sýria), po tom, ako naviedol letectvo na svoju pozíciu.
  - Predchodcovia amerických parašutistov – smokejumpers, majú začiatky v roku 1934 v Utahu. Od roku 1939 dodnes dosiahol ich počet 6000. Dnešní hasičskí výsadkári skáču obvykle z výšky 1500 m v nehorľavých kombinézach a zásobami na 2 – 14 dní. V období II. svetovej vojny boli smokejumpers i odmietači vojenskej služby.
  - Zvláštnou jednotkou bol US 555. výsadkový peší prápor (555th Parachute Infantry Battailon) – „Triple Nickles“, pôvodne čata – 17 mužov, neskôr rota. Išlo o rámcovú nenaplnenú jednotku tvorenú černoškými vojakmi. 555.vpr bol vytvorený v roku 1943 a pôsobil pri hasení požiarov (operácia FIREFLY) na západe USA. Jediný smrteľný úraz (asi pri 1200 zoskokoch) bol 6.8.1945. 15.12.1947 bol rozpustený a výsadkári boli začlenení do 3. práporu 505. pluku 82. vd. V roku 1950 sa stali príslušníkmi 2. pešej „Ranger“ roty (vel. kpt. W. Allen) a zúčastnili sa bojov v Kórei. Jednotky rangerov zanikli v roku 1953, vznikli „zelené barety“. Rangeri sa vrátili na scénu v roku 1975.
  - O padáku OVP-80 a ZVP-80 pojednáva predpis Zprav 21-1 z roku 1987. Nákladnú padákovú súpravu vz. 85 rieši Zprav 21-2 z roku 1991. Výsadkovú prípravu nájdete v predpise Výs 3-1 z roku 1999.
  - Pomník 2 čs. pdb v Krpáčove má tvar troch ležiacich padákov (letecký pohľad). Bol postavený v roku 1976 podľa návrhu banskobystričského sochára Jaroslava Kubičku (1930 – 2009). V roku 2011 došlo k odlomeniu spodného asi 20 t kusu, v roku 2015 čiastočne zreštaurovaný a opravený.

- Armáda SR nakúpila od talianskej firmy Alenia Aermacchi 2 ks lietadla C-27J Spartan asi za 69 mld. €. Ide o stredné transportné lietadlo vyrábané od roku 1997, kapacita 60 vojakov/46 výsadkárov, max. rýchlosť 604 km/h.
- Český advokát a zároveň folkový spevák Ivo Jahelka (* 1954) naspieval pesničku „Balada o andělech z nebe na zem náhle seskočiv“. Červené barety sa objavili v piesni „Zvláštní znamení touha“ od trampského pesničkára Wabi Ryvolu (1935 – 1995) zo skupiny Hoboes. Skladby s para tematikou majú Taxmeni a Greenhorns (je veľkou škodou, že sa niektorí speváci angažovali vo volebných kampaniach). Na Slovensku naspievala v r. 2011 Hana Navarová pesničku „Výsadkáři zo Žiliny“.
- Hviezdny francúzsky parašutistický pár tvorili Gil Delamare (1924 – 1966) a jeho manželka Colette Duval (1930 – 1988). Herec, kaskadér s viac ako 1000 zoskokmi, zahynul pri natáčaní scény havárie na diaľnici A - 1 pri Saint – Denis. Manželka, herečka a modelka, skákala od roku 1951. V roku 1955 zoskok v Cannes (lietadlo Nord 2501) z 8600 m, v roku 1956 Rio de Janeiro z 12 080 m (B-17), 1958 skupinový nočný v Blida (Alžírsko) z 7000 m.
- Už viac ako 90 rokov vyrába padáky v Rusku „Ивановский парашютный завод ПОЛЕТ“ ОАО v Ivanove (PSČ 153000). Ide o guľaté D-10, z posledných pádakov pre ozbrojené zložky ide hlavne o krídla Malva 24 – Axiom, Insider 300S, Arbalet, Crossbow, záložné padáky Zoom, vaky Irbis. Pri systéme Stayer dokážu krídla doklzať až do vzdialenosti 60 km. Pre Dosaaf sú určené osobné krídla Rush, Shark, Magic. Vo výskume je kombinácia klzáku a padáku – “Dalmolet”.
- Na potlačení revolúcie v Maďarsku sa od 4. novembra 1956 podieľali sovietske 7. gvd (80., 108. vp), bola presunutá z Kaunasu a objavila sa v roku 1968 v ČSSR, a 31. gvd (114., 381. vp). 1. novembra 1956 vyhlásilo Maďarsko vystúpenie z Varšavskej zmluvy a neutralitu. Prezident ČSR A. Novotný ponúkol Sovietskému zväzu vytvorenie čs. dobrovoľníckych zborov ale dostal za úlohu uzavrieť severnú hranicu Maďarska. 360 km hranica Bratislava – Kráľovský Chlmec bola po 27.10.1956 uzavretá a strážená dvomi motomechanizovanými skupinami. V druhej skupine i 22. vb Prešov/VÚ 8280 (vel. mjr. Fr. Mansfeld) a 10. tankosamohybný pluk Humenné/VÚ 4403. Nedostatky boli zistené v prevádzaní prieskumu a v rádiovom spojení.
- V okolitých krajinách, za hranicami Slovenska, by sme našli výsadkárov v Rakúsku – Jägerbataillon 25 (Klagenfurt, PSČ 9020). V Maďarsku potom 34 th „László Berecsényi“ Special Operations Bataillon (Szolnok, PSČ 5008), 25/88 th Light Mixed Bataillon

(Szolnok), 5/24 th „Gergely Bornemissza” Reconnaissance Bataillon (Debrecen, PSC 4000). Na Ukrajine je po rozpustení 25. „Dnepropetrovskej” vb (voj. základňa A 1126 Hvardiiške – sev. Simferopol na Kryme) 17.4.2014 neprehľadná situácia. V zostave ukrajinskej armády zostali aeromobilné brigády: 45, 79, 80 a 95. V Poľsku je 6. vb (Krakow PSC 30-024 až 31-962). Za riekou Moravou potom 601. skss (VÚ 8280 Prostějov), 102. pzpr (VÚ 3771 Prostějov), 4. brn (Žatec) so svojím 43. vpr (VÚ 1837 Chrudim) a menšími jednotkami – obvykle prvými rotami od 41. mpr (Žatec), 42. mpr (Tábor) a 44. Imopr (J. Hradec). Nevylučujem, že do vyjdenia knihy sa v rámci reorganizácie môže stav zmeniť.

- Novými ruskými výsadkovými jednotkami sú samostatné výsadkové a útočné brigády – svúb (niekde i SVÚBr). Sú vyzbrojené tankami T-72B3M. V roku 2015 sa na Ukrajine objavila ruská 31. SVÚBr (VS Uljanovsk, VÚ 73612), 56. SVUBr (VS Kamyšin, VÚ 74507), 247. výsadkový úderný pluk. V lete v roku 2014 na Ukrajine „blúdili” i ruskí výsadkári 331. vp (VÚ 71211, VS Kostroma) 98. vd (VÚ 65451, VS Ivanovo) .
- VHÚ Praha má vo svojich zbierkach rôzny padákový materiál. Sú tu napr. čs. padáky: F.P.S., VJ-1, OVP-68, PL-58-S, Raketa, ATL – 88, taliansky Salvator D-39, nemecký RZ-24 BII, americký Irvin Standard Q.R., britský B-8 S/N Switlik, nákladný G.Q. Statichute, výsadkový kontajner pre PTRS 9K11 Maljutka, 3,5 m pútačí popruh pre výsadkového sprievodcu, atď.
- Najviac vyznamenávaným americkým parašutistom za II. svetovej vojny bol Leonard A. Funk (1916 – 1992). Prísl. roty C, 1. vpr. 508. pluku 82. vvd., prezývka „Napoleon”. Vyznamenaný: 3x Purpurové srdce, Bronzová hviezda, Strieborná hviezda, Medaila cti, Záslužný kríž, fr. a belg. vyznamenania,...
- Najvyšším vojenským US vyznamenaním - Medailou cti - Medal of Honor, bol vyznamenaný (2x) seržant námornej pechoty Slovák Matej Kocák (1882 – 1918). České korene mali Leopold Karpeles (1839 - 1909), William F. Lukes (1847 - 1923), Henry Svehla (1932 – 1952) a vojenský kaplán Emil J. Kapaun (1916 – 1951). Vyznamenanie je udeľované väčšinou posmrtné.
- 30.7.2016 zoskočil z výšky 7620 m Američan Luke Aikins (42). Pozoruhodné je, že tento skydiver, skákajúci od svojich 16 rokov a majúci na konte viac ako 18 000 zoskokov, zoskočil bez padáku. V Simi Valley v Kalifornii pristál bezpečne v sieti o rozmeroch 30 x 30 m. Na videu je identifikovateľné lietadlo PAC – 750 lietajúce napr. na letisku v Moste (ČR). L. Aikins sa objavil i vo filme Iron Man 3 (2013).
- V 5/2012 zoskočil bez padáku Brit Gary Connery (42) z výšky 730 m z vrtuľníku pri meste Henley-on-Thames (sz. Londýna). „Pristávacou”

- plochou bolo 18 600 kartónových krabíc v dĺžke 90 m a výške 3,5 m. Letel v špec. kombinéze „birdman”.
- V roku 2017 sa chystá zoskočiť Brit, ex. vojak, Marc Clark (39) aby získal peniaze na výskum svalovej dystrofie pre i pre svojho syna Jacka. Zoskok bez padáku chce uskutočniť v Maroku za pomoci dvoch skydiverov, ktorí by ho mali po výskoku chytiť a spoločne padať. Clark v živote neskákal a trpí strachom z výšok.
  - Parašutisti počas II. svetovej vojny plnili hlavne úlohy v prospech jednotky ktorá ich vysielala, teda hlavne frontu, armády. Počas studenej vojny už v prospech vojenskej rozvedky a kontrarozvedky.
  - V 8/2016 sa výsadkári z Chrudimi zúčastnili najstaršej (?) súťaže LEAPFEST v zoskoku na guľatých padákoch MC-6 so statickým lanom. Súťaž organizuje Národná garda v Rhode Island (USA) od roku 1982.
  - Výsadkármi neoblíbené klasické trenažéry v slangu prezývané ako „vtákoťhy” majú v Nemecku prezývku „hopp tausend”. V roku 2005 sa objavil v ČR (Vyškov) vrtuľníkový a výsadkový trenažér Jakub Koloseum. Neskôr sa objavil i na Slovensku (Lešť).
  - Prví povojnoví športoví parašutisti absolvovali zoskoky v ČSR z lietadla Ju – 52 (OK-BBB). Išlo o ex. Baťove lietadlo s pôvodnou imatrikuláciou OK-ZBB. Lietalo u vládnej letky SNB v rokoch 1949-1959. 5 lietadiel lietalo v ČSA (OK-ODH, PDC, TDI, ZDO, ZDN), u ldp Praha – Kbely lietalo ďalších asi 12 junkersov s označením D-1 až D-12, neskôr prečíslované na D 20, 40, 41, 44,... D-7 = D 52.
  - Príkladom spojenia medzi Holešovom a Prostějovom môže byť chrudimská 4.vpZR (VÚ 8701). V roku 1965 bola vytvorená z holešovského 7. vp (6. rota), aby v roku 1969 skončila v Prostějove v 22. vp ako VÚ 8280/6. (Pozn. VÚ 8700 bol 63. msp Michalovce, VÚ 8703 Ružomberok/Znojmo,...).
  - Výsadkári nemeckého BW prechádzajú neustále rôznymi zmenami. Kedysi klasická 1.vvd (25,26,27. vvb) s pravidelným číslovaním jednotiek je už dlho minulosťou. Koncom roku 2016 existovala „južná“ 1. vb (Saarlouis), tvorená 26. vp (Zweibrücken) a 31. vp (Seedorf). Každý pluk mal potom 10 rôt (4,5,6 vr, 7. tvr). Druhou výsadkovou brigádou bola „severná“ 31. vb (Seedorf) s 313. a 373. vpr, 272. vptpr. Každý pluk a prápor mal v zostave i vpsr a vžr. (*Pre milovníkov nemeckých skratiek – LLBrig 1, FschJgRgt 31, FschJgBtl 373, FschPzAbwBtl 272, LLAufklKp 260, LLPiKp260,...*).
  - Prvých 25 výsadkárov BW zoskočilo 15.12.1956 z amerického Fairchild C-119. (Lietadlo – vid' film *Let Fénixa/2004*).
  - Športový paršutizmus v NDR vznikol v roku 1952. V roku 1953 bola postavená drevená padáková veža v Karl-Marx-Stadt (dnes

- Chemnitz). Prvé zoskoky nasledovali v roku 1956 z lietadla Po-2 a na padákoch PD-47.
- Na otvorených II. MČR v klasických disciplínach v Jindřichovom Hradci (17.-21.8.2016) skákal napr. I. Beneš (1938) ČR ale i o 62 rokov mladšia Rakušanka L. Siegesleitner (2000).
  - Pod kupolami padákov slúžili v ozbrojených silách i psi. Počas II. svetovej vojny absolvovali paravýcvik vo V. Británii pod velením kpt. Ken Baileya. Išlo o rôzne rasy, vlčiaci, kólie, kríženci. Postupný výcvik sa niesol v duchu „skoč – pristaň – dostaneš jedlo“. Známi sú Bing, Monty, Ranee, Rob, pričom Bing (vysadený pri dni D) a Rob (20 zoskokov, účasť v bojoch v Taliansku) sú nositeľmi medaile Márie Dickinovej. Krátkodobým nositeľom Purpúrového srdca bol kríženec Chips (USA) za účasť v bojoch na Sicílii v 7/43. Neskôr mu bolo vyznamenanie odobraté – je udeľované len ľuďom. Psi - výsadkári sa znovu objavili vo vietnamskej vojne napr. vlčíak Lobo. Tu už skákali spoločne so svojím pánom.
  - Najväčšej výsadkovej operácie Market-Garden v 9/1944 sa zúčastnili i Čechoslováci. Leteckú podporu zabezpečovalo 23 sptiffirov od 310. stíhacej peruti (vel. S/Ldr J. Hartman) a 312. stíhacej peruti (vel. S/Ldr J. Hlad'o).
  - Málo známou operáciou SOE je zajatie vel. nemeckej 22. pd na Kréte - genmjr. Heinricha Kreipeho (1895 – 1976). 4.4.1944 sa na pobreží vylodil (nemohol byť 3x vysadený na padáku kvôli oblačnosti) kpt. SOE William Stanley Moss (1921 – 1965) a 2 krétski partizáni. Spoločne s mjr. SOE P. Leight – Fermor (1915 – 2011), zoskočil na Krétu už 4.2.1944, 26.4. zajali Kreipeho, asi po 18 dňoch prenasledovania ho dopravili na južné pobrežie Kréty. 14.5. bol naložený južne osady Rodakino na angl. ponorku a dopravený do Káhiry, neskôr do Kanady a skončil v zaj. tábore XI. Bridgend (dnes PSC CF 31-33) vo Walese. Leight-Fermor a Kreipe sa stretli v roku 1972 v Grécku. (*knižne spracované Ch. McDougall – Takoví normálni hrdinové. MF 2015*).
  - Na 8. leteckých dňoch v 8/2002 v Ražňanoch bol S. Mulíkom pasovaný titulom Rytier parašutizmu ZMŠ Ladislav Platko (Prešov).
  - 15.12.2013 zomrel v Lázních Kynžvart (PSC 354 91) Andrej Gaál. Zapísal sa do histórie Prešova ako najmladší 14 ročný plachtár – parašutista v ČSR. Neskôr slúžil ako pilot v ČSLA (i výcvik v Líbyi), kapitán ČSA, náčelník Aeroklubu K. Vary, naposledy predseda pobočky Svazu letců č. 10 v M. Lázních.
  - Koncom vojny sa objavili SS výsadkové prápory. Vznik je spojený s českým vojenským cvičiskom SS Truppenübungsplatz Beneschau / Böhmen. V 8/43 sa vytvoril organizačný základ 500 FJB W-SS v Chlume (dnes PSC 25 763, pošta Trhový Štěpánov). Prápor mal

asi 1000 osôb pri trojkovom systéme – 3x vr, každá 3x vč a v nej 3x vdr. Veľké straty utrpel v 4/44 v Juhoslávii pri Drvare proti Titovým partizánom. Necelých 300 parašutistov bolo presunutých v 7/44 do pobaltských štátov, kde kryli ústup nemeckých vojsk. K 20.8. zostalo posledných asi 90 parašutistov. Po boji pri Memel v 10/44 boli odsunutí do Neu Strellitz, kde sa v 11/44 vytváral 600 FJB W-SS. Tento bol v 12/44 zasadený do bojov v Ardenách, od 2/45 do obranných bojov na Odre. Zaujme, že prápory pozostávali z 50% z jednotiek SS a z 50 % z trestných oddielov.

- Izrael vydal v roku 1988 poštovú známku (katalóg Michel IL 1103) so židovskou parašutistkou slovenského pôvodu - Havivou Reikovou (1914 – 1944). Na ďalšej poštovej známke (Michel IL 1104) je parašutista Enzo Sereni (1905 – 1944) vysadený 15.9.1944 v severnom Taliansku. Zajatý Nemcami a popravený v KC Dachau 18.11.1944.
- Predchodcami dnešných štvorkoliek u výsadkových jednotiek boli skútry. Už počas II. svetovej vojny používali Američania skúter Cushman (model 53) za ktorý sa dal pripojiť dvojkolesový vozík napr. s guľometom. U Talianov to bol ITA Volugrafo Aermoto, ktorým boli v roku 1943 vyzbrojené prápory 183. vd „Cyclone“, neskôr i Nemci. Francúzi prišli po vojne s VESPA 150 TAP s bazukou M20. Dnes sa s nimi môžeme stretnúť v motoristických múzeách alebo v modelárskom prevedení.
- V ČSLA používali výsadkové jednotky z podvesu lietadla IL-14 vysadzované motocykly. V špeciálnej konštrukcii bol umiestnený motocykel Jawa 350-360/03 „kývačka“ (*vyrábaná v rokoch 1964-1974 pre potreby armády s minimom chromovaných častí*). Na boku boli dva padáky PD47-U a v ďalšom podvese bol aj prívesný vozík pre zásobník PDMM.
- Na dubnickej An-2 (OM-PYB) sa v roku 2016 objavilo „pirátske“ značenie, modrá hviezda v kruhu pripomínajúca US označovanie a imatrikulácia VF-17.
- Takmer zabudnutý pomník 2. čs. pdb sa nachádza od roku 1975 nad obcou Badín (PSC 976 32). Autorom je akademický sochár Alexander VIKÁ (* 1933). Tri betónové platne symbolizujú lúčenie, prežitie boje a návrat do mierového života. Výška pamätníka je 6 m, plocha 35 x 20 m. Badínčania sa pri ňom stretávajú každoročne pri príležitosti oslobodenia obce – 21.3. (*V Badíne bol ubytovaný štáb 2. čs.pdb a 1. prápor, vo Vlkanovej bol 2. prápor, delostrelecký oddiel a minometná batéria v Sielnici, zbytok jednotiek v Hronseku*).
- V Rusku bola v r. 2015/16 založená nová organizácia JUNARMIJA. Je zameraná na občiansku a brannú výchovu 10. – 17. ročnej mládeže. Ide o nepovinný vojenský výcvik, v rámci ktorého sa počíta

i s parašutistickým výcvikom. Inštruktormi sú bývalí členovia DOSAAFu a CSKA. Vo vedení je olympijský víťaz – bobista Dmitrij Trunenkov (*1988) ale i kozmonaut Sergej Rjazanskij (*1974). Sú vydávané časopisy Junarmija a Junarmejec.

- Na krstinách knihy J. Čvančaru – Anthropoid, zaznel v 11/2016 v divadle U Hasičů v Prahe 2 originál trampskej pesničky naspievanej počas II. svetovej vojny budúcimi čs. parašutistami pre BBC – „Na západ je cesta dlouhá“. Obľúbenou pesničkou pre „top“ ZS GŠ bola „Když jsem maširoval přes hranici“.
- V 11/2016 sa uskutočnilo v okolí Belehradu cvičenie „Slovanské bratstvo 2016“ za účasti 212 ruských výsadbárov, vojakov Bieloruska a Srbska. Vojaci Srbska bežne cvičia i s vojskami NATO. V roku 2015 venovala ruská armáda padáky D-10 pre príslušníkov srbského specnazu.
- Za hromadný zoskok sa považuje vysadenie viac ako 6 parašutistov. (V-PARA-3, hlava II., čl. 1.1.).
- Výsadbári A ČR musia ročne vykonať minimálne 4 zoskoky, z toho 1x v noci a 1x s cvičným otváraním záložného padáku.
- Pri každoročnom pochode „Po stopách 22. výsadbkovej brigády Prostějov“ účastníci prichádzajú autom na Hamry cez Prostějov. Málokto zaregistruje 8 - poschodový panelák na ul. Dolní 2135/13, neďaleko reštaurácie U Tří Bříz. Poblíž bývá i tenistka P. Kvitová. Dolní ul. č. 13 bola adresa, na ktorú mal v roku 1941 vystavené falošné doklady Zdeněk Vyskočil (Jozef Gabčík).
- Po II. svetovej vojne šla firma J. Nehera – odevné služby, v Trenčíne krátko uniformy a padáky pre ČSLA. Firma zanikla v roku 2007 ako Ozeta Neo. (in Mgr. L. Sedláková – Spomienka na Odevné závody).
- Už v roku 1968 nakreslila česká akademická maliarka Zdenka Landová (*1929) cyklus obrazov venovaných operácii ANTHROPOID a výsadbkom z Londýna.

XI. kapitola – Veteráni (História)

POPS – svetové veteránske združenie parašutistov – veteránov.

Písal sa rok 1966, kedy vznikla v USA organizácia POPS (Parachutist Over Phorty Society), združujúca parašutistov vo veku 40 – 60 rokov. Neskôr sa z nej vyčlenila SOS (Skydivers Over Sixty), v ktorej sú organizovaní parašutisti starší ako 60 rokov. V roku 1978 je založená POPS vo V. Británii (stretnutie každý posledný víkend v júni), v roku 1994 vznikla POPS v Nemecku. V roku 1999 vznikla JOES (Jumpers Over Eighty Society), ktorá zastrešuje parašutistických „mladíkov“ vo veku nad 80 rokov (ale i JONS nad 90 rokov). V Rakúsku existujú ďalšie medzikategórie. Pravidelne každé 2 roky sa konajú medzinárodné športové stretnutia a zhromaždenia. V roku 2016 si organizácia pripomenula 50. výročie existencie a 5.-13. 8. 2016 sa uskutočnilo 13. Stretnutie a majstrovstvá veteránov v Eisenachu (Nemecko). Prvé majstrovstvá (WPC) sa uskutočnili v Austrálii v roku 1989. Okrem klasických zoskokov na presnosť pristátia si veteráni „strihnú“ akrobatické 4-way v RW disciplínach ale i „hit & rock“. Určité obmedzenia sú v skupinových formáciách, kde musí byť pri POPS a SOS minimálne 9 členov. Pri JOES 5 členov a JONSom stačí, pokiaľ sa vo vzduchu stretnú a spoja aspoň 3 členovia. Pravidlá sú zjemnené tým, že členom klubu, s právom nosiť klubovú nášivku, sa môžete stať po vykonaní akéhokoľvek zoskoku, vrátane tandemového. Protipólom veteránov vo svete sú potom juniori, omedzení vekom (do 23 rokov), resp. kadeti omedzení počtom zoskokov (obvykle do 400).

25.11.1989 bolo založené v Altenstadte (SRN) Union Européenne des Parachutistes – U. E. P. (Európske združenie parašutistov), založenie oficiálne publikované vo fr. Journal Officiel 21.3.1990. V roku 2016 bolo v združení zastúpených 11 členských zemí – Belgicko, Cyprus, Francúzsko, Grécko, Maďarsko (od 2006), Nemecko, Poľsko (od 1999), Portugalsko, Rakúsko, Španielsko, Taliansko. Prezidentom bol v r. 2016 genmjr. v.v. Georg Bernhard (SRN) a v užšom vedení malo združenie dvoch viceprezidentov. Celkový počet členov UEP sa pohyboval okolo 40 000. Od roku 1963 pôsobí vo Francúzsku UNP (Union Nationale des Parachutistes). Pobočky sú v každom departemente, prezidentom je gen. Thierry Cambournac a medzi výročnými zhromaždeniami riadi činnosť 24 členné predsedníctvo. V Belgicku sú veteráni združení v ANPCV (Amicale Nationale Para-Commando Vriendenkring). Prezidentom je plk. v zál. MUDr. P. Van Neste. Samozrejmosťou sú potom klubové časopisy – jeden zo zdrojov príjmov. Pozornosť oznamovacích prostriedkov si vyslúžil 6.2.2016 francúzsky gen. v.v. Christian Piquemal (75). Vystúpil v Calais (Fr.) na manifestácii proti imigrantom, za čo si vyslúžil policajné zadržanie. Pripomínam, že išlo o bývalého veliteľa CL

(COMLE 1994 – 1999) a zároveň prezidenta francúzskeho združenia parašutistov (2004 – 2014). Samozrejmosťou je, že velil 2. REP. V jednotlivých členských krajinách existujú národné združenia. V Maďarsku to je FAHP – Fellowship Association of Hungarian Parachutists, prezidentom je plk. v.v. Dr. Gábor Boldizsár. V Poľsku potom ZPS – Związek Polskich Spadochroniarzy (cca 27 klubov), prezident genmjr. v.v. John Kempara. Informácie o činnosti, včítane spolupráce s veteránmi, sa objavujú v mesačníku Der Deutscher Fallschirmjäger. Časopis spájajúci minulosť s prítomnosťou je bohatý na množstvo informácií. V plánoch činnosti dominujú každoročné spomienkové akcie na Monte Cassino (Tal.), El Alamein, Maleme (Kréta), dni otvorených dverí výsadkových útvarov, sviatok parašutistov - sv. Michal a samozrejme články o činnosti aktuálnych výsadkových jednotiek. Zaujímú spomienky posledných žijúcich veteránov z Kréty, spoločenská rubrika, „dohľadávanie“ spolubojovníkov, odkazy na vydané knihy, atď. 2.10.1998 založili poddôstojníci na leteckej základni NATO v Memmingen (NSR, PSČ 87700) Európske združenie vojenských parašutistov (EMPA) a čestným predsedom sa stáva Karl von Habsburg (* 1961). (EMPA – European Military Parachutists Association – história vid' www.european-paratrooper.de). Skáču často i v ČR – Klatovy (letisko Chaloupky). V Nemecku tiež funguje združenie BDF – Bund Deutscher Fallschirmjäger (prezident G. Bernhard). V súčasnosti združuje kluby výsadkových veteránov v spolkových zemiach, bývalých výsadkárov 1. vvd, 25. vb, výsadkových ženistov, priateľov súčasných výsadkových jednotiek v Oldenburgu, Seedorfe a v Rakúsku. V bývalej NDR vzniklo v roku 2010 združenie bývalých vojenských výsadkárov ex. NVA – IG FJ (niekedy IG) Interessengemeinschaft Fallschirmjäger – prezident M. Baldt (pozri i *Padáček* 23/2015, 26/2016, *Spravodajca O KVV B.Bystrica* 1/2016). Od roku 2010 organizujú každé dva roky medzinárodné stretnutie spojené so zoskokmi. 5. – 7.8.2016 sa uskutočnilo v poradí 4 *th International Paratrooper Reunion* na letisku Stölln/Rhinow (Nemecko). Veteráni okrem titulovania kolega, kamarát používajú i oslovenie „starý orol“ a zachoval sa i pozdrav nemeckých výsadkárov „Glück ab!“ – Šťastné pristátie! a „Horrido“. V roku 2015 došlo k podpisu spolupráce medzi BDF a IG FJ.

V Poľsku sú výsadkoví veteráni organizovaní od roku 2011 ako Klub býtych żołnierzy wojsk powietrzno – desantowych „Czerwone berety“ (Łódź), jeden z klubov existuje v Berlíne. Vzhľadom na krátku existenciu sú na klubových sakách zatiaľ len vyznamenania, ktoré si priniesli z vojenskej služby. Ďalšie informácie, diskusné fórum, múzeum, atď. nájdete na ich webovej stránke. Niektorí veteráni dodnes vlastnia

vojenské záznamníky zoskokov (Książka skoczka spadochronowego wojsk powietrzno-desantowych). Deň poľských výsadkových veteránov je 23.9. História klubov výsadkových veteránov ex. ZSSR by vydala na samostatnú rozšírenú kapitolu. Aktívne sú kluby ruských výsadkových veteránov napr. v SRN „сайт”(Desantura.de), veteránov z Afganistanu (Afganinva), atď. Veteránske vedenie z Ruska zasiela klubom každoročne pozdravné listy pri príležitosti ukončenia II. svetovej vojny, Dňa VDV (2.8.), stretnutia na Torgau (25.4.), atď.

27.10.1990 sa výsadkoví dôchodcovia v Prostějove rozhodli založiť Klub výsadkových veteránov (ďalej len KVV). Výročná schôdza KVV dňa 26.10.1991 oslovila aj ďalších veteránov vtedajšej ČSFR. Od februára 1992 sa začínajú stretávať veteráni v Prahe, koncom roku 1993 vzniká KVV Praha (V. Koutecký). Na Slovensku vzniká Klub vojenských výsadkárov SR (ďalej len KVV SR) druhý rok po rozpade Československa, t. j. v roku 1994. Základom bol snem vojenských výsadkových veteránov v Žiline, 29.8.1994 za účasti bývalých vojenských výsadkárov ako zo Slovenska, tak z ČR. Do konca roku 1994 vznikli postupne prvé oblastné kluby (O KVV) v Prešove (B. Fiačan), Žiline (A. Múdry), Banskej Bystrici (F. Lacko), Bratislave (M. Vaigl) a Trenčíne (P. Švrlo). Centrom veteránov na Slovensku sa stala Žilina, v ČR potom Prostějov. Vznikajú a upravujú sa stanovy, pribúdajú členovia, rastie vekový priemer, vznikajú nové kluby. Nie všetky nové stanovy smerujú k rozširovaniu a doplňovaniu členskej základne. Bránia tomu niekedy pokusy o teritoriálne obmedzenia - „členom môže byť len osoba bývajúca v ...”, ďalším obmedzením môže byť - „vykonal vojenskú službu u útvaru ...”, atď. Rozdielne treba posudzovať i aktivity členov klubov, samozrejme s prihliadnutím na možnosti, vek, zdravotný stav, atď. V reči jasnej, je rozdiel, či člen pre klub zorganizuje a uskutoční akciu, napíše článok do klubového časopisu, prispeje do kroniky, urobí besedu alebo sa len zúčastní VČS, kúpi si pamätný odznak, zaplatí členský príspevok. Pri klesajúcom (vymierajúcom) počte členov tadiaľ asi cesty nepovedú a sú len krokom k ďalšiemu deleniu na vojenské, policajné, dôstojnícke a iné sekcie. Tento trend sa prejavuje celkovo u vojenských veteránov, kde v jednotlivých druhoch vojsk (napr. letectvo, delostrelectvo, ženijné vojsko,...) existuje viac organizácií s rovnakým zameraním. Výsledkom na Slovensku je klesajúci počet veteránov (vymieraním) snáď okrem Únie voj. veteránov SR. Výsadkoví veteráni sa hlásia k tradíciám svojich predchodcov, či už ide o výsadky z Londýna, Moskvy alebo cestu 2. čs. pdb. Pripomínajú ich každoročné spomienkové akcie v miestach výsadkov, rodných domov ale i miest posledného odpočinku. Stávajú sa tradíciou a objavujú sa v ročných plánoch klubových činností. V neposlednej rade sa podieľajú finančne na výstavbe pamätných tabulí,

búst a pomníkov. Postupne sa objavujú klubové zástavy, saká, viazanky, odznaky, spony, nášivky, vyznamenania a praktické predmety so symbolikou KVV. Kluby sa učia používať zástavy (prápory) – symboly KVV, pri spoločenských, vojenských a športových podujatiach. Zlepšuje sa ústrojová disciplína, zjednocuje sa nosenie odznakov, snád' sa dočkáme (aspoň v kluboch) unifikácie baretových odznakov. Pokiaľ v počiatkoch existovalo asi 5 klubových vyznamenaní, dnes je to okolo 30 rôznych pamätných odznakov a medailí so stuhou a tento počet ďalej narastá. Kluby si pridávajú do názvu meno niektorej z výsadkových vojenských alebo športových legiend. Cenným zdrojom informácií pre ďalšie obdobie sú zaznamy z členských schôdzí, klubové časopisy, kroniky, fotografie, ročenky, atď. V poslednom období sú to webové stránky klubov, ktoré slúžia k rýchlemu dohľadaniu hľadaných informácií. V ČR ide o kluby Brno, Holešov, J. Hradec, Liberec, Luštenice, Prostějov, Zlín, na Slovensku Banská Bystrica, Trenčín a od 8/2016 má znovu stránku Bratislava. Koncom roku 2016 sme registrovali 25 klubov, na Slovensku (8) a v ČR (17) s viac ako 1200 členmi. V abecednom poradí išlo o kluby: Banská Bystrica, Bratislava, Martin – Vrútky, Prešov, Šumiac, Trenčín, Trnava, Žilina, celkom 349 členov. (Poďakovanie J. Hanákovi za informáciu). V ČR potom: Brno (21), Červené barety o.z. (3), Holešov (96), Hradec Králové (20), Chrudim (46), Jindřichův Hradec (96), Klatovy (10), Liberec (78), Luštěnice (30), Olomouc (64), Písek (17), Plzeň (30), Praha (71), Praha – západ (15), Prostějov (205), Tábor (10), Zlín (49), celkom 861 členov. (Poďakovanie za informáciu Fr. Lejskovi. Ide o informatívne údaje, niektorí sú členmi v 2 kluboch). Prezidentom KVV Prostějov (neoficiálny zástupca KVV ČR) bol k 1.1.2017 plk. v.v. Ing. František Stavný. V predchádzajúcom období to boli v Prostějove pplk. v.v. Ing. Jindřich Čtverák, pred ním plk. v.v. Ing. Jindřich Starý. Prezidentom KVV SR bol k 1.1.2017 plk. v. v. Ing. Jozef Tuček CSc., ktorý nahradil plk. v.v. Antona Múdreho.

Pozor, skáču veteráni!

Impulzom veteránských zoskokov sa stal letecký deň SIAD Bratislava v dňoch 8. - 9.6.2002 kedy zoskočilo z 3 lietadiel AN-2 celkom 32 vojenských výsadkových veteránov z KVV Bratislava, Žilina, Banská Bystrica, Prešov. (Počty skákajúcich veteránov a lietadiel sa v priebehu dvoch dní menili). Išlo zároveň o pokus o zápis do Guinnessovej knihy rekordov, keď priemerný vek veteránov dosiahol 60,96 roku. Pretože nebol prítomný zástupca – komisár Guinnessovej knihy rekordov, skončil pokus nakoniec v kategórii zápisu do Knihy slovenských rekordov. Veľký podiel na zápise mal hlavne A. Georgijevský (KVV Bratislava). Tento vekový priemer prekonal zmiešaný výsadok 12 veteránov (SR, ČR) na

leteckom dni Airshow Slávnica 9.6.2012, mal viac ako 804 rokov s priemerom 67,04 roku. Českými účastníkmi - veteránmi zoskoku boli J. Urban, O. Visingr, S. Lacina. Vek 9 slovenských výsadkárov (KVV Bratislava, B. Bystrica, Praha – J. Méhes, J. Tuček, L. Hreha, V. Kavický, A. Hrehuš, R. Vargic, A. Bachratý, V. Gajdoš, D. Cádra) dosiahol viac ako 575 rokov s priemerom na výsadkára 63,43 roku. (*pozri i Červené barety 2012*). Na zemi zostal ako „k skoku pripravený prvý náhradník“ L. Haverla z KVV Banská Bystrica. Zoskok z roku 2002 bol uznaný ako nový slovenský rekord v kategórii hromadného zoskoku veteránov. K prekonaniu rekordu došlo na deň presne po 10 rokoch – 9.6.2012. Pri ustanovujúcom rekorde v roku 2002 došlo k propagácii veteránskeho hnutia na Slovensku a výsledkom bol príliv nových členov. Nasledovali jednotlivé veteránske zoskoky v aerokluboch na Slovensku (Vajnory, Slávnica, Boľkovce, Žilina,...), hlavne na guľatých vojenských padákoch OVP-68. V roku 2003 došiel KVV Bratislava s myšlienkou usporiadať majstrovstvá veteránov v zoskokoch padákom. Predchádzal mu hromadný zoskok veteránov vo Vajnoroch 4.8.2001, „0“ ročník majstrovstiev 31.8.2002 Slávnica (štyri 4-členné družstvá, víťaz Bratislava II. – J. Tuček, T. Šidlová, J. Bartolen, J. Jesenák, v jednotlivcoch J. Tuček), atď. Neskoršie propozície boli zamerané na súťaž družstiev, bol stanovený minimálny vek 50 rokov pre jednotlivca, trojčlenné družstvo potom dohromady aspoň 180 rokov. Minimálny vek sa neskôr zvýšil na 55 rokov, došlo k situáciám, že neúplné družstvá doplňovali veteráni z iných klubov. Slovensko resp. Česká republika nie je „pupkom“ sveta. Pokiaľ ide o vekovú hranicu, v zahraničí veteráni bežne skáču a súťažia v kategóriách od 50 do 80 rokov.

Majstrovstvo SR vojenských veteránov

22. - 23.8.2003, letisko Slávnica (Dubnica), organizátor KVV Bratislava, zúčastnilo sa 11 družstiev (33 súťažiacich) zo Slovenska a ČR, padáky OVP-68, lietadlo AN-2 (OM-VHB).

Výsledky:

Družstvá: 1. KVV Zlín I. (A. Šulák, R. Branda, M. Bartuněk)
2. KVV Bratislava II. (J. Kupecký, A. Georgijevský, V. Gajdoš)
3. KVV Zlín II. (M. Martinec, A. Martincová, L. Červinka)

Jednotlivci: 1. E. Mráz (KVV Žilina) – 0,8 m
2. A. Šulák (KVV Zlín) – 1,5 m
3. J. Kubík (KVV Praha) – 7,5 m

Po dvoch úrazoch - J. Kupecký (Bratislava), J. Lajpold (Praha) – zlomené nohy, bolo majstrovstvo ukončené po jednom odskákanom kole. Skákalo sa cez obed za pekného slnečného počasia a veľkej termiky. Za KVV Zlín skákala jediná žena Anna Martincová.

Majstrovstvo SR vojenských veteránov

12. - 14.8.2005, letisko Boľkovce (Lučenec), organizátor KVV Banská Bystrica, zúčastnilo sa 6 družstiev (18 súťažiacich) zo Slovenska a ČR, padáky OVP-68, lietadlo AN-2 (OM-EIA).

Výsledky:

Družstvá: 1. KVV Bratislava (V. Gajdoš, J. Tuček, J. Méhes) – 71,2 m
2. KVV Mix BA/BB (M. Feješ, Š. Vaško, M. Káan) – 128,6 m
3. KVV Praha I. (L. Dvořáček, J. Urban, M. Kočí) – 139 m

Jednotlivci: 1. M. Feješ (KVV Mix/Bratislava) – 8,6 m
2. V. Gajdoš (KVV Bratislava) – 11 m
3. J. Tuček (KVV Bratislava) – 18,2 m

Po smrteľnom úraze 13.8.2005 (E. Mráz – KVV Žilina) odskákané len 1 kolo a majstrovstvo ukončené.

Mistrovství ČR výsadkových veteránů

14.8.2010, letisko Erpužice. Organizátor KVVV Praha, zúčastnili sa 3 družstvá (9 súťažiacich) z ČR a Slovenska, padáky VTP – 100, lietadlo AN – 2 (OK-PYA).

Výsledky:

Družstvá: 1. KVV Bratislava (L. Hreha, L. Strakuš, J. Méhes) – 188 m
2. KVV Mix OL/Pha (J. Havlíček, J. Veselý, J. Urban) – 247 m
3. KVV Praha (V. Gajdoš, A. Štrajt, O. Visingr) – 307 m

Jednotlivci: 1. L. Strakuš (KVV Bratislava) – 42 m
2. J. Urban (Mix/Praha) – 52 m
3. J. Méhes (KVV Bratislava) – 72 m

Po prvýkrát odskákané 2 kolá. Pre nízke mraky niektoré družstvá štartovali neúspešne 2x bez zoskoku. Minimálny vek účastníka sa zvýšil na 55 rokov, prakticky posledné majstrovstvo kedy mali účastníci rovnaké podmienky – jednotný padák a otváranie padáku “na lano”.

Majstrovstvá SR vojenských veteránov

29. – 31.7.2011 letisko Malé Bielice (Partizánske). Organizátor KVV Bratislava, zúčastnilo sa 5 družstiev zo Slovenska a ČR, padáky krídla – rôzne typy, lietadlo L-60 (OM-NNC).

Výsledky:

Družstvá: 1. KVV Trnava (M. Cisár, J. Méhes, D. Cádra) – 33,20 m
2. KVV B.Bystrica (L. Haverla, R. Vargic, V. Kavický) – 53,70 m
3. KVVV Praha I. (J. Urban, A. Štrajt, O. Visingr) – 63,75 m

Jednotlivci: 1. P. Mudroch (KVVV Praha II.) – 5,40 m
2. D. Cádra (KVV Trnava) – 6,20 m
3. J. Urban (KVVV Praha I.) – 6,50 m

Odskákané 2 kolá, došlo k zlomu, keď organizátori povolili vlastné padáky a zoskoky s voľným otváraním krídiel. Zaujímavosťou bolo družstvo

KVVV Praha I. (J. Urban, O. Visingr, A. Štrajt), ktoré dosiahlo dohromady veku 219 rokov. Súbežne prebiehali Majstrovstvá SR športovcov v presnosti pristátia. V reči jasnej – športovci pristávali na matraci veteráni do piesku.

Mistrovství ČR vojenských výsadkových veteránů

27. - 29.7.2012 Skuteč, organizátor KVVV Praha, zúčastnilo sa 5 družstiev (15 účastníkov) z ČR a Slovenska, padáky krídla – rôzne typy, lietadlo AN – 2 (OK – EIA).

Výsledky:

Družstvá: 1. KVVV Praha II. (P. Břeský, E. Křížek, J. Hendrych)
2. KVV Bratislava I. (D. Cádra, J. Méhes, M. Nešpor)
3. KVV B. Bystrica (R. Vargic, L. Haverla, V. Kavický)

Jednotlivci: 1. E. Křížek (KVVV Praha II.) – 0,17 m
2. M. Studený (KVV Bratislava II.) – 0,26 m
3. S. Lacina (KVVV Praha I.) – 2,68 m

Odskákané 2 kolá, vojenský výsadkový veteráni doplnení bývalými reprezentantmi, zoskoky na lano a voľné, počet zoskokov medzi účastníkmi sa pohyboval od 45 do 4230. Meranie výsledkov laserom.

Veteránské majstrovstvá vojenských výsadkárov prešli za 10 ročné obdobie zmenami. Pôvodné skákanie na vojenských padákoch určené širokému počtu veteránov sa postupne menilo. Prispeli k tomu rôzne faktory. Boli nimi: 1) doslúženie vojenských padákov OVP-68 resp. OVP-, 68/76A a nepreškolenie sa na padáky OVP-80 (neboli v aerokluboch) a armády nemali kolonky „prevedené do inej organizácie”. 2) Sprísnilí a zdraželi lekárske prehliadky nutné k zoskokom veteránov po 60 rokoch. Začalo sa vyžadovať potvrdenie od leteckého lekára. 3) Nedostatok rovnakých typov padáku v aerokluboch tak, aby všetci účastníci mali rovnaké podmienky – t. j. ten istý typ padáku (toto pravidlo bolo dodržané na prvých troch majstrovstvách, 2x OVP-68, 1x VTP-100/03). 4) Povolenie zoskokov na vlastných padákoch a voľné pády v kategórii s veteránmi „lano” a školské padáky M – 330, M – 291. 5) Súťaživosť veteránov počas majstrovstiev často na hrane bezpečnosti. Ale i tak išlo o obdobie, kedy sa veteráni dostávali postupne z kategórie „videl som kruh” do kategórie „pristál som v kruhu”. Všetkých piatich majstrovstiev sa zúčastnili J. Urban, J. Méhes a V. Gajdoš. Častými účastníkmi majstrovstiev boli napr. A. Štrajt, O. Visingr (KVVV Praha), L. Hreha (O KVV Bratislava), L. Haverla (O KVV Banská Bystrica) a ďalší. Samozrejme, že veteráni skákali a skáču ďalej. Informácie o zoskokoch sa nachádzajú v klubových časopisoch. Aktívne sú hlavne KVVV Praha

(letisko Hořovice), KVV Banská Bystrica (letisko Malé Bielice), KVV Bratislava, KVV Trnava (Michalský deň) a ďalšie. Malá rada pre budúcich organizátorov majstrovstiev: najprv rovnaké padáky a medaile a poháre zháňať až nakoniec.

Naše rady opustili (a pozerajú sa na nás z výsadkárskeho neba...)

Do klubu vojenských výsadkárov Bratislava som vstúpil v roku 2002. Za 15 ročné obdobie som mal možnosť zoznámiť sa a spoločne „drať lavice“ hlavne v AN-2 ale i v L-410 s legendami čs. vojenského a športového parašutizmu. Mnohí z nich sa na nás pozerajú už z výsadkového neba. Mená sa dnes ťažko dolujú z členských klubových zoznamov. Dajú sa dohľadať v klubových kronikách a časopisoch, na internetových stránkach, pozerajú sa na nás z fotografií a video záznamov. Zo skákajúcich spomínam na Emila Mráza († 2005 Lučenec), Paľa Franíka (2013), Tondu Šuláka (2010), Ľuba Strakuša („Bédu“) - 2014, Pavla Bučku (2006), Pavla Putza (2016). Z ďalších to boli potom František Mansfeld (2010), Gabo Kiš (2011), Mikuláš „Zuzo“ Georgievský (2014), Edo Varga (2010), Zdeněk Sigmund (2012), Pavel Gdovin (2012), Jiří Šolc (2013), Vladislav Mrázek (2014), Vlado Zámečník (2016), Ján Kopecký (2016), Ján Michalko (2017) a mnoho ďalších. V júli 2016 sa uskutočnil v Prešove už 11. Ročník Zasl. majstra športu a Rytiera parašutizmu Ladislava Platka. (Súťažilo 7 dvojčlenných družstiev skydiverov). Samozrejme, že sa mihli v kluboch i ženy napr. Vlasta Rybínová (2011, KVVV Praha), Vlasta Sigmundová (2007, KVV Bratislava), Anna Michňová (2006) - KVV Žilina, skákala na SIAD 2002, Mária Barinková (2007, KVV Bratislava) a ďalšie. Rad z nich by si zaslúžil samostatnú kapitolu a som si istý, že by bolo o čom písať. Niektoré, väčšinou veselé historiky, zostanú navždy v mojich spomienkách.

Záver

Napísať knihu, na rozdiel od jej kritiky, nedokáže každý...

Prečítali ste si knihu s množstvom odkazov na zdroje, z ktorých som čerpal. Samotný život dokáže vytvoriť situácie, ktoré je ťažko predvídať alebo naplánovať dopredu. Zmena režimu v roku 1989 v Československu priniesla nový pohľad na parašutistov zo západu. Neskôr sa pohli ľady i na Slovensku, čo prinieslo rôzne vyznamenania a povyšovania, žiaľbohu väčšinou in memoriam. Zmenil sa pohľad na slovenských padákových strelcov, mení sa (k lepšiemu) pohľad na V. Gerika. Objavujú sa nové knihy, naposledy v 11/2016 „Anthropoid – pravdivý príbeh” autora J. Čvančaru, v 5/2016 to bol „Anthropoid – Průvodce” od J. Padevěta a P. Šmejkal. V krátkosti – ceny kníh vzrastajú, nových informácií je minimum. Zaujme veľký počet kníh o nemeckých vojnových parašutistoch. Historici si často kladú otázku – čo sa rojilo v hlavách parašutistov pred vysadením nad protektorátom resp. Slovenskou republikou? K pochopeniu by možno historikom prospel vykonať zoskok z lietadla, stačil by i tandemový. Už v 12/2013 vyšiel „Posledný parašutista“ od J. Vondráčka o jednom z posledných žijúcich parašutistov – genpor. v.v. Jaroslavovi Klemešovi (od 10/2016 nositeľ Radu Bieleho leva I. st.). Posledné chvíle života trávi 95 ročný veterán, „dedko” parašutistov v Prahe v zariadení pre vojenských veteránov v ÚVN Praha 6. Posledných žijúcich vojenských parašutistov bolo viac. V Olomouci zomrel v 9/2015 heraldik plk. v.v. Jiří Louda (výber do BRONSE), v Třeboni v 4/2016 plk. v.v. Ján Bačík (výber do WOLFRAM). Pri návšteve Arisaigu (Škótsko) v júli 2005, sa genmjr. v.v. A. Petrákovi hlásili i ďalší čs. parašutisti – absolventi kurzov SOE žijúci v zahraničí⁵³⁵. Samozrejme ešte žijú deti, vnuci. Pokiaľ Veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska v Bratislave oceňovalo v roku 2011 finančne 32 účastníkov (a vdov) západného odboja, 17. apríla 2013 to boli ostatní 2, reprezentovaní synom gen. Piku – 91 ročným plk. v.v. Milanom Píkom, žijúcim od roku 1949 na Slovensku a 91 ročným npor. v.v. Š. Mikláňkom z Popradu (†11/2014). V apríli 2016, pri 21. odmeňovaní, hovorí štatistika o 1 účastníkovi (genmjr. v.v. Ivan Otto Schwarz * 1923) a 17 vdovách. Klesá i počet veteránov z východu. Podľa plk. v.v. D. Kostru evidoval úrad v roku 2009 asi 1000 žijúcich veteránov⁵³⁶. Pomer

⁵³⁵ Pietného aktu na cintoríne Brookwood, 5.5.2013, sa zúčastnil i parašutista plk. v.v. Rudolf Čapek (1. čsob) – divadelný ochotník.

⁵³⁶ Plná poľná, 14.11.2009. K 11.11.2012 sa objavil ďalší údaj, podľa ktorého bolo na Slovensku evidovaných 7492 vojenských veteránov, od účastníkov II. svetovej vojny, SNP, cez účastníkov vojenských misií až k slovenským vojenským pridelencom v krízových oblastiach.

veteráni – novodobí veteráni je dnes asi 1:15 a bude sa i naďalej zvyšovať. Koncom decembra 2013 zomrel Alois Denemarek (*1917), jeden z posledných žijúcich účastníkov atentátu a osobný priateľ Jana Kubiša. Nechcem, aby ste sa pozerali na parašutistov ako glorifikovaných hrdinov. Pozerajte sa na nich ako väčšinou 25 ročných mladých mužov (často i mladších) bez životných skúseností. Hrdinov ano, ale bez falošného pátosu. U každého z nich by sme našli nejakú ľudskú zaujímavosť, osobitosť ale i negatívnu vlastnosť (Čurda, Horák, Chrastina, Modřanský, Turšner). J. Hariňovi počas dovolenky z Talianska vo V. Británii v roku 1944 ukazovali posteľ, na ktorej spal J. Gabčík, mnohí parašutisti odpredávali pred odletom výstrojnú zvršku (kabáty, uniformy) rovnako vysokým kamarátom a výťažok stihli prepíť. Niektorým zase v sklade uložené battle-dresy zožrali mole. Pri výcviku, po tom ako francúzski odbojármi zlikvidovali nemeckého dôstojníka streľbou z bicykla, nasledovala žiadosť o 6 bicyklov pre „výcvik“ (a dopravu do vzdialených pubov). Bicykle mali vo výbave po vojne niektorí parašutisti vysadení za železnú oponu do Ruska. Pri nácviku streľby z bicykla sa neskorší hrdina (J.G.) stihol pri taseaní zbrane z nohavíc postreliť do slabín. Pri rannom návrate z hostincov niektorí parašutisti nepohrdli čerstvým mliekom stojacim pred dverami anglických usadlostí. Vážne prebiehali i v športe, pri futbale. Je ťažké dnes po rokoch posúdiť, čo viedlo týchto mužov bojujúcich za vlasť v II. svetovej vojne, zmeniť svoje životné postoje a po roku 1948 bojovať znovu. Nerozvážnosť, nevyzretosť, nenaplnenie osobných ambícií, túžba po dobrodružstve, nespokojnosť s politickým zriadením? Takto nám po vojne emigruje do zahraničia minimálne 23 „londýnskych“ parašutistov⁵³⁷. Detailne mapuje situáciu Jiří Plachý v knihe „Horší než doba války“ (2014). Emigrujú i príslušníci 2. čs. pdb. Existuje i protipól. Otvorením „Pandorinej skrinky“ po roku 1989 nájdeme v zoznamoch StB minimálne 22 „londýnskych“ parašutistov⁵³⁸ ale i parašutistov z „východu“. Ťažko sa dnes hľadá rozdiel či spojnica medzi „títo emigrovali“ a „títo spolupracovali“. Ďalších parašutistov nájdeme medzi vycvičenými ale nezaradenými, hlavne v zostave 1. čsob. Dnes sa ťažko dohľadáva v archívoch a je ťažké určiť „tento chcel a tento musel“. V anglickej CIO by sme našli napr. parašutistu, rtm. Karla Zbytka (1902 - 1962) alias čs. agenta LIGHTa, výcvik v Ringway v 9/43. Rusi „zasiali“ v Československu ex. parašutistov z Podkarpatskej Rusi, Ukrajiny, Slovenska, ČR, často pod inou identitou. Pred generáciou slovenských historikov ale i klubmi

⁵³⁷ J. Šolc – Bylo málo mužů – str. 334, odkaz 274, podľa „Utajený příběh 30 parašutistů, které zničila StB, odhalen“ – J. Gazdík, 8.8.2014, (...101 vysadených, 50 přežilo a neskôr 20 emigrovalo, 30 spolupracovalo(?),... J. Plachý – Horší než doba války...

⁵³⁸ www.szcpv.org/04/cr11.html, Výsadkáři za 2. světové války.

vojenských výsadkových veteránov na Slovensku ešte ležia úlohy. Ide o nezmapované cesty a osudy výsadkov vysadených na Slovensku ale i príslušníkov iných výsadkov pôsobiacich na Slovensku. Napomôcť môžu spomienkové knihy samotných parašutistov, dnes už väčšinou ich rodinných príslušníkov. Postupne, po 50 rokoch sú odtajované archívy vo V. Británii, čiastočne sa pootvorili i ruské archívy, niečo by isto doplnili i veteráni AGEA (Angehörige der ehemaligen Abwehr). Málo známou skutočnosťou je, že Československo v roku 1920 neratifikovalo Haagsku dohodu o kombatantoch a nekombatantoch bojujúcej strany. Kombatanti mali svojho veliteľa, z diaľky viditeľný odznak, verejne nosili zbraň, dodržovali v boji zákony a obyčaje vojny, čo parašutisti nespĺňovali. Tým pádom sa parašutisti (SOE, OSS) v civile ocitali v kategórii vojnových zločincov, včítane súdnicstva a zákonov. Pri prepisovaní pôvodných, asi 13 rokov starých článkov, bolo najviac doplnení v rubrike – zomrel. Takisto sa posunul vek posledných žijúcich veteránov, ktorí majú dnes priemerný vek – 94 až 96 rokov. Nastáva obdobie výstavby pomníkov, pamätníkov, čestných pamätných tabulí, búst ako na Slovensku a v ČR, tak i vo Veľkej Británii – parašutistom, účastníkom II. odboja (a už i III. odboja). Pod najvyššou horou Veľkej Británii – Ben Nevis (1343 m) je postavený pomník „commandos“. Francúzski príslušníci SOE (i ženy) majú od 6.5.1991 svoj pomník vo Valençay. Vo Veľkej Británii v Leamington Spa, v Jephson Garden, je pomník čs. parašutistom – fontána v tvare padáku (1968). Obsahuje i mosadznú tabuľku s menami parašutistov – účastníkov atentátu na R. Heydricha. Nájdete tu i slnečné hodiny a vres z Lidíc. Dnes je fontána v havarijnom stave. 11.11.2009 bol v Arisaigu slávnostne odhalený pomník českým a slovenským parašutistom SOE v tvare zmuchlaného padáku⁵³⁹. Odhaleniu boli prítomní T. Sedláček, J. Bačík a J. Klemeš. Veľký podiel na odhalení mal organizátor zbierky na pomník – Paul Millar, honorárny konzul ČR vo V. Británii. Absentovala účasť vojenských pridelencov SR a ČR. Korešpondencia P. Millara so slov. úradmi majúcimi na starosti hroby v zahraničí (na Slovensku MV SR) nesvedčí o tom, že by Slovensko stálo o nápis na pomníku: „na paměť českých a slovenských vojáků“. (Pozn. Priamo z Arisagu pochádzala ex. veľvyslankyňa Veľkej Británie a Írska v ČR – J. E. Sian MacLeod). Po doplnení tabuliek s menami účastníkov (slovenských pomáhal P. Millarovi spresňovať v 4/2011 i autor knihy), bude mať štatút vojnového hrobu. V októbri 2011 bola odhalená pamätná doska v londýnskej štvrti Westminster, na dome, kde počas II. svet. vojny sídlili vojenski spravodajcovia londýnskej sekcie „D“, činžiaku 3-8 Porchester Gate na

⁵³⁹ Autor – ak. sochár Josef Vajce (*19.9.1937 - † 15.9.2011 v Prahe). Autorizované kúsky žuly z pomníka boli v predaji v Žamberku v 10/2009 pri príležitosti 65. výročia výsadku BARIUM.

Bayswater Road W2. Na rok 2012 bolo plánované umiestenie pamätných dosiek na britských letiskách odkiaľ parašutisti odlietali do misíí. V ČR sa výsadkoví veteráni stretávajú tradične o 10.00 hod. 18.6. pred kostolom sv. Cyrila a Metoda na Resslovej ulici v Prahe 2. Už 28.10.1947 tu bola umiestená pamätná doska, 20.1.2010 pribudli bronzové busty parašutistov v krypte, 26.1.2011 na terase pomník s 294 menami skoro všetkých obetí spojených priamo s atentátom. V roku 1995 sa kostol stal Národným pamätníkom obetí heydrichiády, v roku 2002 sa názov zmenil na Národný pamätník hrdinov heydrichiády. 22.10.2016 slúžil zádušnú omšu s čítaním mien 294 obetí heydrichiády v katedrále sv. Víta v Prahe kardinál Dominik Duka. 27.5.2009 sa objavil v Prahe 8, poblíž dnes už neexistujúcej zákruty, pomník operácie ANTHROPOID. Ďalším symbolickým miestom je Pamätník výsadkárov na Technickej ul. v Prahe 6, stretnutie a kladenie vencov každoročne 18.6. a 11.11. Z ostatných, 26.9.2010 pomník Anthropoidu v Nehvizdech, 21.12.2013 bol v Prahe – Suchdole odhalený pomník genmjr. v.v. R. Pernickému (TUNGSTEN) a 24.9.2014 potom v Prahe 6 - Dejvicích arm. gen. v. v. T. Sedláčkovi (1918 – 2012). 22.6.2013 bolo v rekonštruovanom rodnom dome J. Kubiša (ANTHROPOID) otvorené múzeum. Pôvodne sa začalo zbierkou na strechu, skončilo to rekonštrukciou. Pri oprave a rekonštrukcii domu boli nájsené v schodisku niektoré osobné dokumenty a predmety po J. Kubišovi spred roku 1939. Samozrejme existujú i ďalšie pietne stretnutia pri pomníkoch a hrobách parašutistov roztrúsených po celej ČR. KVV Plzeň, ďalší veteráni a príslušníci 102. pzpr. z Prostějova, sa každoročne začiatkom marca stretávajú na cintoríne v Plzni, pri hrobe gen. K. Palečka. Rozbiehajú sa rôzne spomienkové pochody, napr. nočný pochod Clay – Eva (Hostišov – Bystřice pod Hostýnem), v apríli 2017 prebehne ďalší ročník. Darí sa vychovávať a pripravovať i najmladšiu generáciu v dnes už v zrušenom predmete na základných školách – civilnej obrane. 15.6.2016 sa uskutočnilo v Prahe finale už druhého ročníku celorepublikového branného závodu „Battlefield Jana Kubiše a Jozefa Gabčíka – pocta statečným z Resslovy ulice” za účasti 21 družstiev žiakov českých ZŠ. A čo Slovensko? Na Slovensku sa objavil prvý pamätník účastníkom západného odboja v Bratislave, 11.11.2003 na Šafárikovom námestí (i za účasti gen. v.v. A. Petráka a členov KVV Bratislava). Pomník s bustou Jozefa Gabčíka, (dielo ak. sochára Š. Pelikána, člena KVV Žilina), bol slávnostne odhalený pred kasárňami 5. p ŠU v Žiline 24.5.2002. O vhodnosti či nevhodnosti účasti padákových strelcov z klubu vojenskej histórie pri buste J. Gabčíka, pri príležitosti 20. ročníku Behu Jozefa Gabčíka, prebehla v roku 2014 diskusia na internetových stránkach medzi KVH a Rotou Nazdar. Neďaleko žilinských kasární (Rajecká cesta 3010?, - in

J. Čvančara) žil najstarší Gabčíkov brat – Alexander. 9.6.2006 bol odhalený (z iniciatívy a zbierky KVV Bratislava a ďalších KVV v SR a ČR) pomník Štefanovi Baničovi v Smoleniciach. Na budove gymnázia v Nových Zámkoch sa objavila 22.11.2009 tabuľa venovaná parašutistovi R. Reiszovi. 12.8.2012 bola vnučkou Silviou Kratochvílovou, odhalená pamätná tabuľa na Kaffee Mayer v Bratislave gen. v.v. A. Petrákovi. Finančnou zbierkou boli získané prostriedky na výstavbu pomníku/busty (sochár Peter Repka) J. Gabčíkovi v Poluvsii. Pomník bol slávnostne odhalený v októbri 2014. Ďalšia busta J. Gabčík sa nachádza v Plzni. V Opave má pamätnú dosku v objekte kasárni bývalého VGJŽ J. Kubiš vedľa hrdinu ZSSR Š. Vajdu (1922 – 1945). ČsOL sa podieľala v roku 2010 i na odhalení ďalšej pamätnej dosky J. Kubišovi na hasičskej zbrojnici v neďalekej obci Sádek (dnes súčasť obce Velké Heraltice, PSČ 747 75). Čatár Jan Kubiš tu bol ubytovaný s časťou tretej roty strážneho práporu XIII v 4 – 10/1938. Možnou paralelou by mohla byť pamätná doska J. Gabčíkovi na bývalom vojenskom sklade pod Veľkou Skalkou (Skalka nad Váhom PSČ 913 31). Samozrejme, našli by sme i kontroverzné dosky a pomníky. Na zámku v Poděbradoch sa objavila doska „mašínovcovi“ Milanovi Paumerovi (1931 - 2010), v Rajci v roku 2011 busta F. Ďurčanského (1906 - 1974), v 2015 v Prievidzi ul. Maxa Broseho (1884 - 1968). Pri pomníku letcov RAF na námestí v Rakovníku sa objavil 11.11.2016 v čestnej stráži muž v dobovej uniforme príslušníka SS. Pred historikmi stoja úlohy „oddeliť zrnó od pliev“, t. j. napr. kto z účastníkov II. odboja bol odsúdený za odboj a kto za inú protištátnu činnosť (krádeže, lúpeže, šmelina, atď.). Zaujme nový termín - účastník protifašistického odboja v intenciach gestapa. V súčasnosti je napr. ťažké rozlíšiť podľa terminológie, (napr. v Sýrii), kto je terorista, extrémista a kto je protivládny povstalec, člen umiernenej opozície, atď. a či nejde o identické skupiny. Z lepších správ – v októbri 2015 bola ukončená prvá etapa rekonštrukcie pomníku 2. československej paradasantnej brigády v Dolnej Lehote – Krpáčove, vybudovaného v roku 1976. V júni 2016 si úctili spomienku na prisl. 2. čs. pdb v Krpáčove členovia ZO SZPB v Španielskej doline a Banskej Bystrici. Zároveň navštívili i ex. partizánsku nemocnicu, dnes penzión Kukučka. V roku 2016 sa rozbehli prípravy na vybudovanie pamätníka príslušníkom vojenských misií a mal by byť umiestnený priamo v žilinských kasárňach 5.p ŠU. Výsadkoví veteráni, zatiaľ apolitické organizácie, začínajú tvoriť nie zanedbateľný okruh voličov v rôznych a častých voľbách. Posledným zahraničným príkladom bola podpora vojenských veteránov USA, ktorí na jeseň 2016 deklarovali podporu pri prezidentských voľbách Donaldovi Trumpovi. Čo na záver? Blok čs. vojnových parašutistov úmrtím posledných takmer 100 ročných veteránov skončil. Nasleduje povojnové obdobie, vznik čs.

výsadkového vojska s dnes ešte žijúcimi, povojnovými vojenskými výsadkármi.

Podakovanie všetkým, ktorí sa dostali s čítaním až sem. Veľké podakovanie patrí technickým počítačovým poradcom – synovcovi Vladimírovi MALIŠOVI a dcére Martine GAJDOŠOVEJ, ktorí mi pomáhali aj s prvou knihou „Hrdinovia”(2014).

Karlovy Vary, február 2017

Použitá literatúra – zdroje

- Andrejs Jaroslav Smrt boha smrti, Jota Brno
1998, ISBN 80-7217-011-2
- Anglán Tři cesty k smrti, Centurion Praha 1992,
Spomienky generála Antona Petráka, ÚPN
Bratislava 2012, ISBN 978-80-89335-59-6
- Asmolov Alexej Nikitič V týlu wehrmachtu, Naše vojsko Praha 1983
August František & JAB
Ve znamení temna 1918-1969, Votobia Praha
2001, ISBN 80-86125-75-0
- Auský Stanislav A. – Dobrovolníci a Druhá světová válka, Petrklíč
2007, ISBN 978-80-7229-177-9
- Benčík Anton, Richter Karel
Vražda jménem republiky, Ostrov 2006,
ISBN 80-86289-47-8
- Berton Stanislav Pannwitzova zpráva o atentátu na Heydricha,
BVD Praha 2011, ISBN 978-80-8709-048-0
- Bijl Nick van der 10. Komando zasahuje, Jota Brno 2009, ISBN
978-80-7217-687-8
- Bílek Jiří Ve vzduchu, na zemi i ve vodě, VHÚ a PIC MNO
Praha 2009, ISBN 978-80-7278-523-0
- Binet Laurent HHhH (Himmlers Hirn heisst Heydrich),
Argo Praha 2010, ISBN 978-80-257-0354-0
- Bursa Stanislav, Maniak Marcel
Nedoleteli, Jadro 2014, EAN 9788089426317
- Cséfalvay František a kol.
Vojenské dejiny Slovenska V. (1939-1945),
Magnet Press Slovakia 2008,
ISBN 978-80-89169-16-0
- Clancy Tom Výsadbáři, BB Art 2004, ISBN 80-7341-350-7
- Čvančara Jaroslav Akce Atentát, Magnet Press 1991,
Někomu život, někomu smrt 1939 – 1941, Laguna
Praha 2002, ISBN 978-8086274-80-5
Někomu život, někomu smrt 1943 – 1945, Laguna
Praha 2008, ISBN 978-80-86274-77-5
- Čist'akov Nikolaj Fedorovič
Zákon a svědomí, Naše vojsko Praha 1982
- Ditrych Břetislav Báječné ženy na létajících strojích, Knižní Klub
2000, ISBN 80-242-0289-1
- Downs Jim Druhá světová vojna: Tragédia OSS na
Slovensku, Magnet Press Slovakia 2004, ISBN
80-89169-03-1

- Ďurica Milan S. Dejiny Slovenska a Slovákov, SPN Bratislava 1997, ISBN 80-08-01427-X
 Emmert František Češi ve Wehrmachtu. Vyšehrad Praha 2005, ISBN 80-7021-805-3
 Fajtl František První doma, Pravda Bratislava 1984
 Foot M. R. D. SOE – Sbor pro speciální operace, Bonus A Brno 1997 ISBN 80-85914-40-9
 Gericke Walter Padákoví myslivci nastupují, Orbis Praha 1941
 Gerwarth Robert Reinhard Heydrich – Hitlerův kat, Paseka Praha 2012, ISBN 978-80-7432-252-5
 Grunberg Karol SS – Hitlerova černá garda, Naše vojsko Praha 2007, ISBN 978-80-206-0859-8
 Haasis H. G. Smrt v Praze, Vitalis Praha 2004, ISBN 80–7253–141-7
 Harrison D. I. SAS – Ti chlapi jsou nebezpeční, Naše vojsko Praha 2002, ISBN 80-206-0598-3
 Hirner Anton Boje za frontom, Pravda Bratislava 1986, 75-090-86,
 Hora Otto Kasař dvojitým agentem, Epoque Praha 2008, ISBN 978-80-87027-51-5
 Hronský Marián a kol. Vojenské dejiny Slovenska IV.(1914-1939), MO SR 1996, ISBN 80-88842-05-0
 Ivanov Miroslav Atentát na Heydricha, Panorama Praha 1987, 11-085-87
 Jablonický Jozef Povstanie bez legiend, Obzor Bratislava 1990, ISBN 80-215-0077-8
 Samizdat o povstaní II., Kaligram Bratislava 2006, ISBN 80-7149-781-9
 Jandečková Václava Kámen, Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, ISBN 978-80-87316-35-1
 Janeček Jiří Gentlemani nečtou cizí dopisy, Books – Bonus A Brno 1998, ISBN 80-85914-90-5
 Janík Vlastislav Operace Spelter Lenka – Jih, Naše vojsko Praha 2008, ISBN 978-80-206-1042-3
 Jelínek Zdeněk Operace Silver A, Naše vojsko Praha 1992, ISBN 80-206-0112-0
 Jenšík Miloslav Anthropoid kontra Heydrich, Epoque Praha 2011, ISBN 978-80-7425-065-1
 Jurman Olin Špion - 30 let ve službách armádní rozvědky, Brána Praha 2015 ISBN 978-80-7243-794-8
 Jurman Hynek V zatáčkách, Zubří země 2003,

Kameník Václav, Jelínek Zdeněk
 Noční výsadek, Jihočeské
 nakladatelství 1986, 43-006-86

Katamidze Slava
 Věrní soudruzi, nelítostní kati, KMa, s.r.o.
 2008, ISBN 978-80-7309-554-3

Kettner Petr
 Konec černého vraha, Magnet 7/71

Kokoškovi Jaroslav & Stanislav
 Spor o agenta A-54, Naše vojsko Praha 1994,
 ISBN 80-206-0437-5

Koníček Michal, Blahout Petr, Blahout Pavel
 Výsadbáři a průzkumníci čsl. a čs. armády 1945
 – 1999, Ares Naše vojsko 2001,
 ISBN 80-86158-16-0

Kovař Milan
 Diverzanti a agenti v akci, Grada Praha 2014
 ISBN 978-80-247-5103-0

Kopečný Petr
 Pozor, parašutisté, Merkur Praha 1993,
 ISBN 80-7032-769-3

Kožnar Zbyněk
 Rezident, Svět sovětů Praha 1967

Kratochvířa J. a kol.
 Anglán, ÚPN Bratislava 2012,
 ISBN 978-80-89335-59-6

Laštovička Bohuslav
 V Londýně za války, SNPL Praha 1960

Lavrincová Magdaléna
 Človek zomiera dvakrát... Bratislava 2014
 SBN 978-80-971669-9-1

Loftus John a Aarons Mark
 Tajná válka proti Židům, Goldstein&Goldstein
 Praha 1997, ISBN 80-86094-20-0

Macák Milan
 Tváří v tvář okupaci, Avis MNo Praha 2008,
 ISBN 978-80-7278-449-3

MacDonald Callum
 Úder z Londýna, BB art 1997,
 ISBN 80-86070-26-3

Mader Julius
 Hitlerovi generálové vypovídají, Orbis Praha 1975

Muž s jazvou, VPL Bratislava 1965

Marek Jindřich
 Muži z Ringway I. – Svět křídel, Cheb 2014,
 ISBN 978-80-87567-47-0

Martin John
 The Miroir Caught The Sun Operatin
 Anthropoid 1942, First Edition 2009, ISBN 978
 0 9561741 0 9

Matúšů Marie
 Muži pro speciální operace, NV Praha 2005,
 ISBN 80-206-0754-4

McIntoshová Elizabeth P.
 Sesterstvo špiónů, Naše vojsko Praha 2007,
 ISBN 80-206-0003-5

- Medvecký Matej Spravodajské eso Slovenského štátu, Kauza Imrich Sucký, ÚPN Bratislava 2007, ISBN 978-80-969296-7-2
- Medvedev Roj Alexandrovič Stalin a stalinizmus, Obzor Bratislava 1990
- Melton H. Keith Najnovšia kniha o špionáži, Perfekt Bratislava 1997, ISBN 80-8046-060-4
- Minkewitzová Daga a kol. Výsadbáři 60 let v čele armády, MO ČR 2007, ISBN 978- 80-7278-407-3
- Moravec František Špión, jemuž nevěřili, Rozmluvy 1990, ISBN 0 946352 42 9
- Motl Stanislav Kam zmizel zlatý poklad republiky, Michal Rybka – Rybka publishers 2003, ISBN 80-86182-69-X
- Novák Josef Skočte si padákem, Československá grafická Unie. A.s.Praha, 1936
- Nedbal Lubor Mgr. Operace Karas, Brno 2009
- Pacner Karel Československo ve zvláštních službách , díl II. 1939-45 Themis Praha 2002, ISBN 80-7312-008-9
díl III. 1945 – 1961, Themis Praha 2002, ISBN 80-7312-012-7
- Padžev M.G. V prvej i druhej línii. Pravda Bratislava 1982
- Pejčoch Ivo Útěky za železnou oponu, Svět křídel Cheb 2012, ISBN 978-80-86808-70-3
Vojáci na popravišti, Svět křídel Cheb 2011, ISBN 978-80-87567-01-2
- Perrault Gilles V podzemí tretej říše, Academia Praha 1999, ISBN 80-200-0750-4
- Pitel' Michal, Plachý Jindřich Boj o Beskydy, Obzor Bratislava 1982
Horší než doba války..., Svět křídel, Cheb 2014 ISBN 978-80-87567-46-3
- Rašla Anton Spomienky spoza mreží, Vidas Banská Bystrica 1998
- Ressel Alfred Šestnáctimi krajinami za slobodou, Pravda Bratislava 1978
- Reichl Martin Cesty osudu, Svět křídel Cheb 2004, ISBN 80-86808-04-1
- Richter Karel ...a v zádech měli smrt, Fakta Třebíč 1998
- Roewer Helmut a kol. Encyklopedie tajných služeb ve 20. století, Universum Praha 2006, ISBN 80-242-1607-8
- Ryan Cornelius Nejděšší den, Čs.spisovatel Praha 1992, ISBN 80-202-0340-0

- Řezníček Miroslav Pod vrchlíky padáků, Svět křídel 2014, ISBN 978-80-87567-52-4
- Selner Jaroslav/Cinger František Generál z rodu rebelů, BVD s.r.o. 2007, ISBN 80-87090-04-7
- Siedentopf Monika Seskok k nepříteli, Víkend 2009, ISBN 978-80-7433-015-5
- Skorzeny Otto Mé velitelské operace, Naše vojsko Praha 1994, ISBN 80-206-0430-8
- Sládek Oldřich Přicházeli z nebe, Naše vojsko Praha 1993, ISBN 80-206-0289-5
- Slavkovský Dušan Vo vzduchu i na zemi, Obzor Bratislava 1969
- Stehlík Eduard Dum spiro spero, nakl. Martin Vaňourek 2010, ISBN 978-80-904-588-0-2
- Smith Michael Britské tajné služby, Ivo Železný Praha 1998, ISBN 80-237-3556-X
- Stanislav Ján Mocnosti protifašistickej koalície a ozbrojený zápas v SNP. Zborník – Humanistické tradície v literárnom odkaze SNP, Št. Vedecká knižnica, Banská Bystrica, 2004, ISBN 80 – 85169-76-2
- Suvorov Viktor Specnaz – Naše vojsko Praha 2007, ISBN 978-80-206-1017-1
- Sýs Karel Akce Heydrich příliš mnoho otazníků, BVD Mnichovice 2008, ISBN 978-80-87090-15-2
- Šita František Operace Nickel, Ochre, Canonberry, Publishing House F. Šita Praha 1997, ISBN 80-901560-4-3
- Šolc Jiří Bylo málo mužů, Merkur Praha 1991, ISBN 80–7032-624-7
- Červené barety, Naše vojsko Praha 1998, ISBN 80-206-0559-2
- Osudná rozhodnutí, Naše vojsko 2006, ISBN 80-206-0827-3
- Padáky nad Slovenskem, Ares Praha 1997, ISBN 80-86158-00-4
- Po boku prezidenta, Naše vojsko Praha 2007, ISBN 978-80-206-0880-2
- Podpalte Československo, Naše vojsko Praha 2005, ISBN 80-206-0762-5
- Přijdeme za svítání, Naše vojsko Praha 2005, ISBN 80-206-0800-1
- Za frontou na východě, Svět křídel 2003, ISBN 80-85280-93-0

- Špalek Jiří Moderní cizinecká légie očima výsadkáře,
Naše vojsko Praha 2005, ISBN 80-206-0767
- Šumichrast Peter, Klabník Viliam Slovenské letectvo 1939-1944 (2.), Magnet
Press Slovakia 2000, ISBN 80-968073-6-6
- Švrlo Peter Vojenský výsadkáři na Slovensku. MO SR
Bratislava 2003, ISBN 80- 88842-65-4
Slovenskí vojenský výsadkáři 1939 – 2004,
Magnet Press Slovakia 2005,
ISBN 80-89169-06-6
- Tomek Prokop Balóny svobody, Svět křídel 2014
ISBN 978-80-87567-55-5
- Turza Jozef Bojisko voňalo olovom, Pravda Bratislava 1973
- Vaňourek Martin Plukovník Oldřich Talášek –
KÚ Olomouckého kraje 2013,
ISBN 978-80-904588-7-1
- Vároš Milan Hitler žije, chyťte ho!, VPL Bratislava 1965
- Varsík Milan J. Kto ste, Jozef Gabčík, Mladé letá Bratislava 1973
- Vinarov Ivan Na tajnom fronte, Pravda Bratislava 1986
- Vnuk František Dedičstvo otcov, Alfa Omega Bratislava 1991
Mať svoj štát znamená život,
Odkaz, Ozveny, Bratislava 1991
- Wiedemann Hans-Georg Můj strýc Reinhard Heydrich,
Vikend 2010, ISBN 978-80-722-715-0

Dôležité webové adresy a internetové odkazy

- www.pomnikparasutistum.cz
- History of military operational parachute jumps
- Parašutisté – www.lib.cas/parasut/seznam.htm
- CAST – Czech and Slovak things, 3. Czechoslovak Soldiers at Cholmondeley
- Forum.csla.cz
- www.kvvprostejov.wgz.cz

- www.cervenebaretycsr.cz
- www.european-paratrooper.de
- www.bojovali-za-ceskoslovensko.cz

Časopisy

- Bojovník – dvojtýždenník antifašistov (SZPB), v roku 2017 ročník LXII.
- Červené barety – občasník O KVV Bratislava, vychádza od 2001.
- Fakta & Svědectví – mesačník, vychádza od roku 2009, Naše vojsko
- Legionářský směr – časopis ČsOL, vychádza od 2012
- Spravodajca O KVV Banská Bystrica, vychádza od 2004
- Padáček – časopis KVVV Praha, vychádza od roku 2008, v roku 2017 ročník 10
- Historický kaleidoskop
- Klub vojenských výsadkových veteránů Praha – 20 let 1993 – 2013 (bulletin)
- 20. výročie Klubu vojenských výsadkárov Slovenskej republiky (bulletin)
- Der Deutsche Fallschirmjäger (časopis – mesačník)
- Vojnová kronika – časopis Múzea SNP v B. Bystrici, vychádza od roku 2012
- 25 let Klubu výsadkových veteránů Prostějov 2015 (bulletin)
- Terč Heydrich – Speciál Reflexu k 70. výročí útoku na Heydricha (ISSN 0862 – 6634), 2012
- Slovenští letci 1939 – 1945, J. Rajlich, J. Sehnal, Kolínské noviny 1991

POZOR, SKÁČU VETERÁNI!

Vladimír GAJDOŠ

Vydavatel: Powerprint, Praha
Vytiskl: Powerprint s.r.o., Zikova 19
160 00 Praha 6 - Dejvice
www.publikace24.cz
náklad – 150 výtisků
vydání první
Únor 2017